

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXV

V PRAZE 1. ČERVENCE 1950

ČÍSLO 1—5

Jubilejní ročník k padesátému výročí Klubu Za starou Prahu

Jaroslav Vrchlický:

Ó Praho!

*Smím růží východní ti věnčit skráň, ó Praho?
vzdát cizí písní tobě lásky daň, ó Praho?
Hle, s básní růže, mám jich plný klín,
juž beru slzou porosené v dlaň, ó Praho!
Ty velká minulostí, v budoucnost
ční větší zlatý trůn tvůj, vstup juž naň, ó Praho!
Až k obzoru se rozvlín nádherná,
dům tlačíš dům, věž k věži, na báň báň, ó Praho!
Svých darů krajem rozsyp ovoce,
když venkov spěje k tobě, plachá laň, ó Praho!
Ty velké, zlaté město Karlovo,
zas městem Žižky železným se staň, ó Praho!
Sviť Slovanstvu a šlehej v Evropu,
jak maják nad cizoty vlny plaň, ó Praho!
Vždy věrná sobě, žehnej dětem svým,
a pouze bohům otců svých se klaň, ó Praho!
Však nezapomeň nikdy tasit meč,
vždyť žije ta, s níž Trut zápoil, saň, ó Praho!*

(Huďba v duši.)

Půl století Klubu Za starou Prahu

1900 — 1950

Když byl před půl stoletím náš Klub zakládán, tu jakoby v myslích jeho zakladatelů, z nichž dnes již mrtvým budiž vzdána čest a živým radostný a obdivný stisk ruky, zněla slova Aloise Jirásky: »... matičko Praho! V Tobě jest naše první vzpomínání, Tys' hlava a srdce vlasti. Tvá sláva a Tvé pokoření byly slávou i pokořením všeho národa. Milá jsi a drahá všem věrným Čechům. Od věků stojíš, máti našich měst a věkové Ti přidávali krásy. Spanilá jsi a nádherná v slunečné záři, kouzelná jako z pohádky, jako líbezný sen ve svitu měsíce; a věkové Tebou hovoří, až trne srdce. Buď zdráva, matičko Praho! Zlatá, Slovanská Praho!«

Takový byl pozdrav Praze z pera Aloise Jirásky, Cechové čtli a čtou jej v »Starých pověstech českých« dodnes a stejně oddané a obdivně vzhlíží k matičce Praze. V letech, kdy ta slova Jirásek psal (1894), do její krásy zaryla se nejedna motyka a nejedna její památka, z níž hovořili věkové, nepochopitelně a neuctivostí mocných řítila se v hromadu kamení. Vyšlehl plamenný protest Viléma Mrštíka, protest kulturních a politických představitelů národa a protesty ty byly provázeny nadšeným souhlasem citelů Prahy a posměšky a nenávistí jejich škůdců, kořistných a nevzdělaných. Kdož Klub zakládali, v Klubu pracovali, byli hlasatelé citů národa. Zachránili mnoho, na co drsné sahala ruka sverepých, v lečems podlehlí, ale i tu jejich zápas byl bojován se cťou a provázen díkem a uznáním lidí kulturních.

Jen některé z těch zápasů vypsaný jsou na stránkách následujících, vypsatí všechny, znamenalo by napsati knihu.

Mínulo pět desítekletí, ale Klub nezestár. A je ho stále potřeba. Na různých místech žijí škůdcové krás Prahy, v maskách sváných, v řečech vábných a sladkých. Nás to neoklame.

Praha, její krásy, památky, nejsou jen věci a cti našeho srdce, jsou srdcem a cťou českého národa, jehož zraky se k ní obracejí. K její obraně stejně jako před půl stoletím zvedáme svůj štít. Seskupte se kolem nás další a další, kdož věříte, že Praha je pýchou národa, sdrúžte se kolem nás mladí, kteří máte lásku k vlasti v srdcích a vzdělanost v myslích, a pozvedejte i v budoucnu náš čistý štít. Bude nás vždy zapotřebí!

Zdeněk Wirth:

Padesát let Klubu Za starou Prahu ve vývoji ochrany památek*)

Dostává se mi již po druhé cti, abych vyličil činnost KSP v určitém lustru. Hodnotil-li jsem však v roce 1925 čtvrtstoletou činnost Klubu ve službě památkové ideje podrobně jako část současného kulturního vývoje, pokusím se dnes zachytiti 50 let Klubu jako odraz staršího i současného vývoje politického, hospodářského i kulturního u nás i v cizině.

Péče o historické památky je v celé Evropě ušlechtilý plod romantismu, ale první odpor proti jejich ničení, ať již z osvětského utilitarismu v Německu a Rakousku nebo z vášně politické ve velké revoluci francouzské, dostává se jak ve Francii, tak v Německu již na konci 18. století. Francie reagovala na ničivou akci jakobinů velmi racionálně, zřízením Lenoirova Musée des monuments français v augustiánském klášteře v Paříži kolem 1800 a vydáním jeho sbírek v pětisvazkové publikaci, později v roce 1833 založením musea v Chuny a konečně vytvořením Commission des monuments historiques roku 1837 a usnesením památkového zákona, prvního v Evropě. V Německu podobně dochází k založení musej v Kolně n. Rýnem a Germánského musea v Norimberce, ale hlavně se pak využívala situace po pádu Napo-

nectví položením základního kamene k dostavbě kolínského domu v roce 1842.

U nás ničivý vliv josefských reforem, jinak zčásti blahodárných, vyvolává trpkost domácích vlastenců jen tam, kde jde při boření zrušených kostelů o hmotné symboly slavných úseků domácích dějin jako tomu bylo u kapli Betlémské a Božího těla, zbořených v letech 1786 a 1791; vzpomeňme rozbitých nářků Jeníka z Bratřic v jeho rukopise Bohemii! Naproti tomu však nevyvolala zvláštního pohnutí v pražské veřejnosti nehorázná přestavba východní části Staroměstské radnice nebo poboreni kostelů sv. Bernarda u Prašné brány, sv. Linharta při ústí Rymecku, sv. Jana, Mikuláše a Vojtěcha v Podskalí, sv. Štěpána ve zdi, P. Marie na louži, sv. Benedikta u Norberta, sv. Valentina a sv. Jana Křtitele v Oboře a kapli sv. Matouše před Černínským palácem a P. Marie Einsiedelské na zámecké rampě v období 1785 až 1794.

Uvědomělý, živelný zájem vzdělaných vrstev tvořící se české buržoazie o osud vymykajících dokladů historie vyvinuje se pozvolna teprve od

*) Přednáška na jubilejní valné schůzi Klubu 30.

založení Národního muzea v roce 1818 a vzniku jeho Archeologického sboru v roce 1843. Spolupůsobí tu i politická reakce proti centralistickému režimu rakouskému doby františkovské, za něhož dědictví josefských reforem, ochuzené právě o své pokrokové složky, stalo se brzdou jakéhokoliv vývoje. Nesprávným výkladem zásad v oboru stavebnictví a hygieny přispělo toto období k dalšímu hromadnému boření městských hradeb a bran a neslavně proslulo i kuriozním záměrem rakouského ministerstva obchodu zaplatit benátské kanály k získání pevných komunikací v městě.

Od této doby začínají se první zápasy české širší veřejnosti s centralisující vídeňskou byrokracií, vyvrcholené při gotisující přestavbě Staroměstské radnice v letech 1838—1848 a znovu v letech 1852—54, kdy šlo o záchranu jejího jižního průčelí. Tato situace se však přece postupně zlepšuje ve prospěch památkové péče, když Vídeň zřizuje v roce 1856 v Ústřední komisi pro ochranu památek, se síti okresních konservátorů ve všech korunních zemích, první vědecký orgán a když i česká věda archeologická a umělecko-historická zakládá v roce 1854 svou tribunu v Památkách archeologických a místopisných, které byly ku podivu prvním odborným časopisem toho druhu ve střední Evropě.

Ale jen do té doby, dokud nová soustava obecní samosprávy v Rakousku nepřinesla v českých zemích vítězství české buržoazie, bylo možno všechny dosavadní nezady a prohry v zápase o historické památky přičítati výhradně na vrub vídeňské a domácí německé nepřizi. Od začátku let 1860, kdy Češi dobývají politicky Prahu a postupně i dalších měst a obcí v zemích českých, přechází však odpovědnost za kulturní politiku a tím i za postoj k hmotným památkám dějin národa a jeho umění na českou politickou a kulturní organizaci. Bohužel, česká reprezentace v této zkoušce na dlouho neobstála. Bylať v tom jenom součástí buržoastické vedoucí společnosti v celé Evropě a sdílela s ní všechny její přednosti i kazy. Do této doby rozvinulo se souručenství světového kapitalismu již v hospodářský i mocenský systém, který se stal znovu brzdou všeobecného sociálního a kulturního pokroku jako kdysi svatá aliance po napoleonských válkách.

Poslední čtvrt 19. století je toho i u nás dokladem a všeobecná krize, která se tehdy dostavila zejména v duchové sféře našeho národního života, nápadně kontrastuje se šťastnými výsledky dosahovanými na všech polích národní práce v období předcházejícím. Pokud se týče situace ve stavebnictví a tím i pokud jde o osud stavebních památek, sahají kořeny této krize ještě do minulosti. Převzety hotové umělecké formy náhradou za původní tvůrčí dílo architekta mělo vzápětí také ztrátu dalšího vývoje v umění stavby měst a tuto ztrátu ještě dovršilo přeložení první stavební stolice a tím i rozhodování o osudu dalšího budování měst a venkovských obcí do laických rukou obecní samosprávy a svěřeni úpravy města geometrovům na místo architekta. Ale největší zhoubu racionální výstavby města

způsobilo kapitalistické kořistnictví z pozemkové plochy, nápadně zvýšené po politickém vítězství mladočeské strany. Tato plocha se stala významným spekulacním objektem, dovozovala — spolu s ochotnou podporou laické první stavební instance — neomezené zvyšování staveb v nejchoulostivějších situacích města a zastavění stavebního pozemku až na krev. Proti tomuto organizovanému kořistnictví byly stavební předpisy neúčinné a uplatnost rozhodčích i poradních orgánů odborných je ještě dále rušila.

Není divu, že v této situaci, která se pak v 20. století ještě zhoršovala, byla poničena všechna česká města a hlavně Praha, která byla — přese všechny ztráty od josefské doby utrpené — ještě v polovině 19. století takřka neporušeným stavebním celkem goticko-barokním, na němž empirové retuše, monumentální point de vue celnice a Františkovské nábreží, přidaly poslední tvůrčí čin.

Tak se stala česká buržoazie v 2. polovině 19. století odpovědná za všechny zbytečné ztráty na památkách Prahy počínajíc zničením renesanční mramorové kašny Krocínovy před Staroměstskou radnicí v roce 1868 a pokračujíc do konce 19. století přes zničení kostelů sv. Ondřeje, sv. Bartoloměje, sv. Kříže Většího a sv. Jana na Zábřahli i kaple sv. Ludmily v Týně, domu Melantrichova a U Klíčů až k integrální asanaci Židovského města. Jen málokterý památkový objekt, určený k zániku, podařilo se tehdy zachrániti společným úsilím archeologické komise Umělecké besedy, ustavené 1864, Společnosti přátel starožitností českých působící od 1889, Městské soupisné komise (dnešní Památkový sbor hl. města Prahy), zřízené 1893 a Archeologické komise České akademie věd a umění od roku 1895. K těmto zachráněným památkám patří na př. Štítkovská věž, rotunda sv. Kříže menšího a socha Bruncvica na Karlově mostě. Z osobností, které tu účinně zasáhly, jsou především arch. ing. Ullmann, Ant. Wihl, ing. Jan Herain, A. B. Černý, Bř. Jelínek.

Rostoucí odpor české veřejnosti proti ochuzování Prahy o hmotné doklady její minulé slávy a beznadějný zápas jedinců s bezohledným postupem samosprávných korporací projevval se po prvé kolektivně v Pražském klubu v roce 1893 při debatách o novele k stavebnímu řádu, pokračoval pak velíkonočním manifestem, organizovaným Vilémem Mrštíkem, Jaroslavem Kamperem a Václavem Hladíkem v roce 1896 a vyvrcholil Mrštíkovým pamfletem Bestia triumfans, vmeteným do tváře oficiální veřejnosti roku 1897. Pro akci získáno i studentstvo, jež uspořádalo roku 1898 lidovou schůzi na Žofíně s přednáškou prof. Karla Chytila o památkách Prahy.

Z tohoto bojovného ovzduší zrodil se před padesáti lety náš Klub a je nám radostí, že máme dnes ve svém středu aspoň jednoho člena, pana gen. ředitele dr. Jana Emlera, který s dr. Lubošem Jeřábkem byl hlavním činitelem při jeho založení. Klub byl od počátku speciální institucí spojující všechny vrstvy obyvatelstva Prahy a

později i českého venkova za záchranu ohrožené historické Prahy a za výchovu veřejnosti, aby poznala, jakou jedinečnou a nenahraditelnou cenu má veliký památkový organismus jako je každé starobylé město. Bylo to právě uprostřed úporného boje o tři krásné domy na severní straně Staroměstského náměstí, na nichž místě zbudoval architekt Osu. Polovka pražskou pojistovnu a vzápětí postavil se nový spolek proti boření Dientzenhoferovy prelatury benediktinského kláštera u sv. Mikuláše. V obou případech zvítězil ještě oficiální škůlec krásné Prahy, ale nepodlomil tím odhodlání Klubu vytrvatí houževnatě v zápase o lepší budoucnost, v zápase, který stoupal pak zejména ve chvíli, kdy se Praha po první světové válce přerodovala na skutečně velkoměsto, a v němci se intenzitě pokračuje až do dneška.

Z počátku jen skupina ušlechtilých amatérů měl se Klub postupně přilivem mladé generace historiků a techniků ve svých názorech, metodách práce a boje pod vlivem vývoje ochranné teorie i práce v Evropě, dobýval si tím stále více uznání v odborné veřejnosti a působit pak s výsledkem i na oficiální radnícké kruhy dříve zásadně jeho snahy negující. Klub zřídil vlastní technickou komisi a kancelář, které řešily aktuální problémy pražské vlastními návrhy, založil si tribunu žurnalistickou svým výbojným Věstníkem, organizoval výstavy, soutěže, vydával obrázkové i textové publikace, vychovával své členstvo soustavnými cykly vycházek a přednáškami o památkách Prahy i venkova, zřídil propagační odbory ve venkovských městech a rozšířil svůj zřetel postupně na celý památkový sektor zahrnuje do něho i ochranu přírody i archeologické nálezy a výkopy.

Nebudu zde podrobně líčit činnost Klubu za starou Prahu v celém půlstoletí. Jednak je kronikářsky zaznamenána ve výročních jednatelejších zprávách v našem Věstníku, jednak ji veřejnosti letos na podzim nározně předvedeme na jubilejní výstavě v Uměleckoprůmyslovém muzeu. Ochtěl bych jen zdůraznit, že náš Klub nemá přičiny, aby měnil vedoucí zásady ve svém ideovém podkladě a v metodách svého zápasu, na nichž se vyvinul a jimiž se skoro po celou dobu své činnosti řídil. Tyto zásady stanovilo nejen úsilí české vědy, české techniky a českého výtvarného umění od konce 19. století, ale i nejpokrokovější myšlenky národů Evropy té doby. Vzpomeňme tu hlavně obrodné činnosti vídeňské skupiny umělecko-historické, k níž patřil i náš krajan Max Dvořák a která klasikou knihou Aloise Riegla »Der moderne Denkmalkultus« postavila ochranu památek na nový ideový základ, razila praxi nové metody konservace, vytvořila z bývalé

gremiální Ústřední komise ve Vídni přísně odbornou, vědeckou instituci, jež stanovila nový typ památkového věstníku i soupisu památek, novou organizaci památkové péče a jejím rozvrstvením do zemí slomila její dřívější úzkoprsou centralisaci. Ovšem tato činnost zůstávala ve Vídni dlouho jen oficiální záležitostí dvorních a vědeckých kruhů, kdežto v Praze se záhy rozvrstvila do celého obyvatelstva města a později i na český venkov.

Z hlavních vedoucích zásad této pražské činnosti bylo, že se vedle drobné detekční práce, chránící Prahu soustavně v podrobnostech jejího historického stavebního organismu, soustřeďovala na zápas o skupiny celkové, stletým vývojem vytvořené a Prahu proti jiným starobylým městům charakterisující. I když Klub nezamezil v tomto nerovném zápase s neschopností tehdejších činitelů samosprávných a s malým rozhledem a nedostatkem dobré vůle u rozhodujících technických odborníků zkázu takových celků jako bylo pražské ghetto, Poďská, Petráská a Vojtěšská čtvrt a významné přírodní partie pražské periferie, zvítězil zcela v boji o zachování vltavského zrcadla před Karlovým mostem, o hradčanské panoráma, o malostranské pobřeží a Čertovku, o regulaci Emauz, o radniční blok na Rynčicku, o elektrickou dráhu v ulici Nerudově a Jelením příkopem vedenou i o další drobnější celky stavební a přírodní.

Jiné zásady, které dalo Klubu oddané přiznání k pokrokovým zásadám vědy umělecko-historické a rodič se moderní architektury, uplatňovaly v památkové praxi důsledně stanovisko konservace proti dřívější stylové restauraci, stanovisko o důležitosti relativní ceny památky ve vztahu k jejímu okolí, o jejím částečném doplňování kopií, je-li ji možno pořádat jen prostou prací řemeslnou a o nezbytné součinnosti moderního umění, je-li o umělecký novotvar.

Závěrem mi dovoďte, abych opakoval i dnes jako před 25 lety: Nejsme s Klubem Za starou Prahu zbyteční! Můžeme a musíme ještě stále býti živým svědomím Prahy a Pražanů, kde jde o bytí nebo nebytí její historické existence, její starobylé krásy a světové jedinečnosti. Proti dřívějším dobám můžeme se dnes přitom opřít o zájem a širokou kulturní základnu našeho státu, o jeho nejvyšší reprezentanty a jeho lidovou správu, kteří a které umožnili mohutné vzrůstání Karolina a Betlemské kaple i rozsáhlou činnost Národní kulturní komise, chystají památkový zákon i velké zachranné akce městských a vesnických rezervací. A nad to můžeme se opřít i o náš veliký vzor, Sovětský svaz, kde kulturní památky jsou nedotknutelným národním majetkem a požívají plné ochrany státu.

Jakým kouzlem jsou duši již ty dosavadní toulky po Malé Straně, jaké tisícové tvary skutečné a fantastické syjou se na duši při výletech odtud na Staré Město a Hradčany již samy sebou pláště a rozptylující mhy života! Krása nad krásu, květ nad květ, div nad div, veněť nad veněť, kam jen pokročíš... rok za rokem tu můžeš bloudit a nic tobě nezevšední, všechno jen k objevu nových krás ti přispěje.

Fr. Ad. Šubert: Valdštejnský pátek v Praze (1909).

Jak jsme začínali

Vzpomínky z prvního desetiletí Klubu Za starou Prahu

Když vznikl před 50 lety Klub Za starou Prahu jako její orodovník a obránce — zůstanu jen blízko tohoto data, v prvním desetiletí, u toho, nač si vzpomínám — byl to právě veliký stavební přerod Prahy, který vyvolal nutnost jeho založení. Kdyby dalekosáhlé přeměny celé stavební povahy města a jmenovitě zjevu jeho části na pravém břehu Vltavy byly se pozdržely asi o deset nebo patnáct let, psalo by se dnes radostněji o kladných výsledcích činnosti Klubu za proších pět desetiletí. Při jubilejním vzpomínání bylo by méně reminiscencí pohrobků. Kulturní Praha tenkrát ještě nemohla zapomenout na umíněné zboření domu »U Klíče« na Malostranském náměstí a na ostudný čin, spáchaný proti nejpoutavějšímu kusu zachovaného středověkého přístupu ke Staroměstské radnici zničením krásného renesančního domu (ještě k tomu!) Melantrichova v ulici tehdy Sirkové. I rozkotání románské památky sv. Jana na Zábřadli se ještě ozývalo řezavou výčitkou a resignace Umělecké komise pražské (1898), právem uražené, že byla desavuvována městskou radou, zněla v atmosféře jako memento. Paměťhodná manifestační protestní schůze lidu na Zofíně (1899) zanicenými slovy dr. Luboše Jeřábka, Viléma Mrštika a architekta Štěrby byla jeho novým zdůrazněným ohlasem.

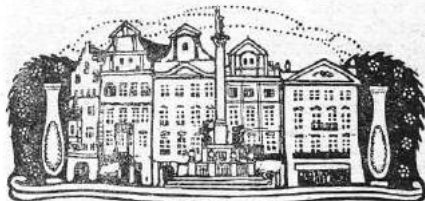
Nad estetickými důsledky asanačního plánu lomili jsme znova rukama, přesvědčení, že přes svou zdravotní nezbytnost i krajní sociální žádoucnost byl předčasný, protože vznikl na rozhraní dvou dob zcela různých názorů o stavbě moderního velkoměsta.

Těm, kteří v Praze pro ni chtěli jeho krásu, bylo už tehdy jasno, že by se byly úkoly a cíle, kterým měl asanační plán položit základ, daly rozřešit a dosáhnout s menší újmou pro umělecký a náladový poklad Prahy, kdyby se stavební reforma byla dala odsunout aspoň o jedno desetiletí, na jehož konci, po mnohých již půtkách, Klub Za starou Prahu záhy ve kterémis svým projevu zdůraznil svůj od počátku nezměnný názor, že »regulační plány musí být logické a účelné řešením celého plánu regulačního od nejdůležitějších problémů — komunikací, náměstí, veřejných budov až k poslední čtákové parcelaci«. Kdyby byl Klub při svém vzniku zachytil ještě možnost být účasten svými názory na regulaci »asanace«, monstrosné nešťastné, a v jejím důsledku i na zásadách do jejího nejbližšího sousedství, je jisto, že by bylo nedošlo ke zbanalování okolí staronové synagogy a k okleštění starého Židovského hřbitova, z jehož půltisícetých plochy odřízla asanace asi 1200 náhrobků.

Nebylo-li však Klubu již možno, aby, ustaviv se, ještě včas uplatnil svůj vliv na celou koncepci asanačního plánu, byla regulace Židovského města,

tak neblahé, a tím zachránil pitoreskní kulisu pohledu na Staré Město i přispěl k záchově malebnosti jeho, brzy v celé ostatní oblasti starobylé Prahy jeho hlasu nemohlo být neslyšeno, byť ho na škodu estetické pověsti našeho města nejednou záměrně nebylo uposlechnuto. Zaujatoost těch, kteří v obci pražské stavebně rozhodovali tenkrát — a ovšem nezřídka i vlivy spekulantské a parcelářské politiky — dovedly i přes vědomí, že Klub má patrně pravdu, často potlačit jeho názor i návrhy projektů, vzniklých z bedlivého studia jeho odborníků, kterým zdáchova i budování krásy Prahy bylo radostným problémem.

Přehlížíme-li dnes celou aktivitu Klubu Za starou Prahu v uplynulých padesáti letech, musíme vyznati, že jeho nástup se stal v kritických chvílích integrity staré Prahy, že činnost svoji — přes nejrozličnější peripetie vlivů administrativy městské i státní, i navzdor časté nepřítizni kruhů buď do té chvíle neinformovaných, nebo i zlovolných — vyvíjel vždy statečně dbaje hesla »Dignitatis memores ad optima intenti«. Záhy skutečné nebylo záležitosti nějak se dotýkající staré Prahy po stránce památkové vědecké, historické nebo estetické, v níž by se nebyl ozval obranný, varovný nebo návodný hlas Klubu. Přitom bylo to skutečné tak; jak jsem napsal ve své jednatské zprávě mladého Klubu za rok již 1903 o jeho zákrocích: »V křížovém ohni výtek octli se letos Klub, s jedné strany těch, kteří mu vyčítali přílišnou agresivnost a boj za každou cenu, s druhé strany těch, kteří s výtkou se tázali, kde je Klub Za starou Prahu, když se stále tolik boří? Bylo by lze z toho usoudit, že Klub asi zaujímá správné stanovisko, výtky pak těch, kteří si stěžují na přílišné boření, jen zdůvodňují oprávněnost existence Klubu a dodávají folie obtížné jeho práci, která přes svou pronikavost není s to, aby se vždy setkala se zamýšleným úspěchem.« (Bylo to v době po zboření staré »Kolkovny« — jež námi a komisíonalně navržena za vhodnou pro kumulativní dílny maloživnostenské a hájena všemi prostředky

Fr. Šnajberk, Záhlaui ke katalogu výstavy
Krásná Praha 1906.

i letákem — a domu čp. 268-III na Malostranském náměstí vedle průlomů »U Klíčů«, který byl z nejzajímavějších renesančních domů v Praze). Citovaná »výška« byla důkazem, že se potence Klubu uznává, oceňuje a že se s ní počítá, protože si uměl vždy, hlavně v oné první době, již bych nazval junáckou, hledat cesty k poučení těch, kteří věc neznali anebo nechťeli poznati, a zažítati světlá k rozednění v ignorantním tmářství. Dovedl také, jak ještě se k tomu vrátit, nalézt prostředky k informaci veřejnosti výstavami projektů i regulačních plánů svých technických komisí i svých jednotlivých odborných členů. A aby na Klub, jeho poslání a činnost nebylo zapomínáno, objevil mezi svými prostředky k tomu i propagaci. Začíná již v lednu 1905 uveřejňovat své zprávy v »Kráse našeho domova«, již, jako orgán Svazu pro okrašlování a ochranu domoviny, asi na pět let přijímá také za svůj věstník, rozšiřuje tak účelně jeho i svůj programový vliv. Ale svou informační taktiku zesiluje záhy také podniky ideově popularizačními nebo společenskými. (Nechť je tu jejich výčetem přerušovati vývojový obraz těch prvních desíti let tvůrčí aktivity Klubu, připojil jsem na konci článku poznámky o bohatém sledu jeho podnětů, jimiž se propagace uplatňoval.)

Ptali-li se tedy milovníci Prahy v jeho prvním třiletí, kde je Klub Za starou Prahu, odpovím: Byl tedy *všude*, kde volalo nebezpečí, že by mohlo být krásu Prahy ublíženo, a všude, kde mohl posílit svoji ideu. Zahájil svoji akci na celé frontě s veškerým vypětím idealismu i znalce, propůjčovaného jeho odborníky. Vypětí takového vyžadoval nepoměr sil a bezohledné tempo škůdce, který byl stále v útoku. Bořiči měli veliký náskok své dravosti a Klub nemohl s počátku zmocí všechny připravené již pohromy řady památek, buď kde řízení o demolici bylo již příliš pokročilé, nebo kde zápas o záchranu vyhráli nenávistní odpůrci, vypudávající libivé (třeba falešné) argumenty, aby svému justamentu nasadili masku veřejného zájmu. Nejčastěji to byla (leckdy fikce) nutnost komunikace nebo (zhusta předstíraný) nebezpečný chatrný stavební stav památky. A přitom Klub a jeho techničtí odborníci, střežouce nejbližší připravovaná stadia vývojových stavebních proměn jádra vnitřní staré Prahy, o jejichž potřebě nebylo pochybnosti, usilovali vepnouti ještě včas své pokrokové názory moderní stavby měst do chystaných regulací celých oblastí města. Byli při tom vedeni ideálem, aby především všechny estetické tvůrčí složky starého budování Prahy byly zachovány, případně zdůrazněny, ale i aby byly objeveny nové hodnoty památkových celků i jednotlivých jejich článků pro budoucí obraz města. Těmito dvěma cestami práce: záchranou, tedy konservací, a budovatelskou bralo se dílo Klubu, důsledně a záslužně, především již v prvním desetiletí jeho činnosti.

Když ji zahájil v lednu 1900, začala právě destrukce dochovaného rázu Staroměstského náměstí a Klub našel tam jako jeden z akcentů

(ač ještě nebyla přebolena svatomikulášská prelatura slovanských benediktinů, pobořená nedlouho předtím), nemoha zakrátko zabrániti demolici (1901) Krennova domu, již padla nadobro uzavřenost náměstí. Jakoby svěhlavé zboření blízké staré Kolkovny se stalo signálem zlého fátu pro celé staré centrum města, nemohl Klub již přezkazit důsledky usnesení dříve městskou radou učiněných, ani vlivů hydry asanace. A tak, ač houževnatě zápasí za každý objekt, nemůže již zmocí amok bouračů, když pod heslem »uvolnění komunikace« (1903) padá prastarý Laschův dům »U slona« na rohu náměstí a Dlouhé třídy, s gotickými sledy uvnitř, a když, jak Klub už napřed varoval, bylo tím otřeseno i sousedním domem Schmeltcovým až musil býti rychle zbořen. Klubu nezbýlo, než vymoci aspoň přijatelný obrys novostaveb v průlomu tom, aby byla zachována estetika celku severovýchodního kouta náměstí, jehož historickou posvátnost Klub již dlouho předtím městské správě připomínal. Jak jeho nedotknutelnost nebyla však u těch, kteří rozhodovali, zabezpečena, dosvědčilo i chystané zničení býv. »mincovny«, někdejšího kláštera Pavlání, č. 7, čp. 930-I, který, když sousední domy byly pro Městskou pojišťovnu pobořeny, měl býti mohutnými vzpěrami bourací, »statické«, komisi představen jako zralý ke zbourání. Že k němu nedošlo, bylo jen zásluhou zástupce Klubu při komisi té, architekta Boh. Štěrby, který za stabilitu starého imposantního domu, i budoucí vzpěry odstraněny, převzal osobní záruku i risiko a tak zachránil mohutnou, pěknou fasádu, jedinou na severní straně náměstí zbylou dnešku. Vnitřek domu byl díky starostovi dr. Srbovi adaptován.

Nemohl-li tedy Klub, přes vše úsilí, již uhájit před škodami Staroměstské náměstí a marně bránil staroměstskou Karlovu ulici, jednu z nejtýpčtějších, kdysi slavnostní to tepnu starodávného života pražského, před regulační úhonou její jedinečné konfigurace, nastalou zbořením domu »U modré štiky« — architekt Stanislav Sochor dobře ten zásah nazval »crimen laesae maiestatis« — bylo už také nemožno zachránit ulici Platněskou jako celek aspoň ve zbytku.

Tyto úplné nezaviněné neúspěchy jsou však bohatě vyváženy soustavnou plodnou aktivitou a odbornou pomocí Klubu, který, jak naznačeno, veden svou základní ideou krásy Prahy, se záhy snažil zachytit — kde stadiu plánování to ještě dovozovalo — možnost, uplatnit své odborné, často prohibitivní vztahy na zlepšení, změnu nebo odložení projektů, zasahujících oblasti, situace nebo jednotlivé objekty, hodnotné památkové či významné pro zjevovou budoucnost Prahy. Nezanedbával ovšem ani nadále úzkostlivého zřetel o Staré Město — vždyť jeho zákrok, aby byla zachována skupina starých domů v radničním západním bloku byl úspěšný, mezitím co po celou onu dobu i nad komplexem kláštera Milosrdných bratří s okolím se vznášela stále motyka, zadržována Klubem. Akcí Klubu zachráněna Husova ulice, která v 1905. měla být roz-

trickou dráhu!) a přes usnesení technické komise městské na zboření domu »U Vejvodů« — jako »koncese« měl být jeho krásný portál přenesen — podalio se jej uhájit, když byl (1908) Klubem získán zájem malíře K. L. Klusáčka, který koupil jej, dům obnovil.

A tak se nám jeví soubor takových akcí Klubu — zmiňují se jen o nejvýznačnějších — namnoze jako řada vítězství nebo aspoň přijatelných kompromisů, kde spontánní impulsy nebo varianty Klubu byly zhodnoceny nebo dovedly rozhodující instanci přese vše zaimponovati tak, že nakonec svými argumenty přemohly apriorní onu zaujatost, o níž napřed se stala zmínka, a byly přijaty jako projekty úřední. Hojnost anket, veřejných schůzí a protestů Klubu na jejich podporu je přílišná, než aby mohl být dán jejich výčet individuálněji.

Věren tak svému hlavnímu poslání, hájící charakter Prahy v jejím zjevu a jako tvorebný celek, žádal Klub již v lednu 1905 za urychlené vypsaní veřejné soutěže na úpravu Vyšehradu a přilehlého Nového Města. Zakrátko delšího a dosahuje konečně roku 1907 vyložení úředního regulačního plánu, vypracovaného regulační kanceláří městskou, zřízenou nedlouho předtím k opětným popudům Klubu a ve smyslu jeho návrhů. Protestuje proti vyloženímu plánu po odborné anketě vlastním návrhem. Dovedl tak prosadit (1908) svými početnými protesty zlepšení oficiálního plánu na regulaci Podskalí. V poslední chvíli — aby úřední regulační plán byl odložen a aby aspoň byla prosazena otevřená dominující situace Emauz s volným pohledem z nábreží a byl zlepšen pohledový efekt Vyšehradu při průhledu podskalským nábrežím proti vodě. Boj, vedený nejlepšimi důvody na podkladě onoho velmi rozumného vlastního plánu Klubu, za zachovu aspoň čtyř stavitelských objektů, zjevově i dokladově cele výrazných, skončil pro Klub jedině záchranou staré celnice, Výtoně. Podskalská radnice se svou pružnou mansardou a štíhlou věžičkou, jež svou cibulíčkou oživovala průhled se střízlivou dominantou beuronských věží emauzkých, ani dvě tři další barokní architektury, cenné malebností i jako sociální dokumenty a proto Klubem význačně do jeho projektu pojaté, nedovedly odolati těžkému tlaku regulačního násilí, bezohledného činžáckým nábrežím k nabízejícím se výšinným zjevovým hodnotám hořejšího Nového Města.

Před 40 lety tedy pod posledními ranami umřelo Podskalí se svým typickým obyvatelstvem — také hlediska hospodářského zisku ze zvýšené ceny půdy otavového vlnavost vůči pokrokovému, sociálním a estetickým podkladům klubovního návrhu — a dostalo stigma činžáckého města jako předtím Staré Město.

Sledování důležitého, velkovýšého problému postihnutelné ještě úpravy celé jižní části Nového Města, ani veliké zásadní otázky, jež se současně rodily na Malé Straně, nezabránily Klubu, aby již v tomto prvním desetiletí střežil všechna ohrožená místa svého zájmu v ostatní Praze, dosahuje při jich obraně mnohých úspěšných

výsledků. Dříve než Klub rozvinul problém celkového upravení Malé Strany, vyskytla se již záležitost starého cenného domu »U 7 čertů« na Maltánském náměstí, kdysi paláce hr. Straky z Nedabylic, s vnitřní barokní uměleckou výzdobou. Již již mu hrozilo zboření, aby místo sympatického domu s útulným podloubím se rozsedla obldná, šablonovitá školní budova. Klub tenkrát, r. 1905, na záchranu nedotčeného, jednoho z nejtypičtějších zákoutí Malé Strany signalizoval SOS všem zastáncům dochovaného rázu Prahy, vydal informační brožuru na obranu a jeho zákroky byly úspěšné. Deylův ústav slepých našel v něm uspokojivé útočiště i základ svého rozšíření. I to, že na jižní straně Karlova náměstí zůstalo sadu tak zdobné, vskutku rozkošné pohledové ukončení Faustovým domem, který — neuvěřitelně! — byl ohrožen nápadem rozšířit tam Všeobecnou nemocnici, náležel do kladné bilance Klubu za těchto prvních let. Stejně jako nám vítězně skončila (bohužel jen) první etapa prudkého boje za Dientzenhoferův pavilon (1905) v býv. botanické zahradě smíchovské, kdy byl Klubem uhájen, přestože zahrada sama, dotud osázená bohatou vegetací — i exotickou, navzdor protestům a memorandům Klubu jednak parcelována, jednak padla za obětí všednímu náměstí a bezohledné nábrežní komunikaci, ač klubovní návrh Janákův poskytoval možnost velmi přijatelného kompromisu. (Že po čtvrtstoletí barokní skvost padl vzor tuhým bojům Klubu a anketám odborníků, bylo zaviněno jen trasou mostu Jiráskova).

Toto údobí je radostně vyznačeno cennými úspěchy klubovní práce — uvedu je jen stručně výběrově ve hlavních jednotlivostech, abych připomněl, že je zásluhou Klubu, byla-li tu, také při Vltavě, zachována stará malostranská »Petržilkovská« vodárna u Židovského ostrova, na níž bylo silně útočeno, ač její prostá renesanční hmota v pohledu od jihu dobeře přerušuje nudu hradby činžovních bloků nábreží Legii. Košířský hřbitov byl, dik obhajobě Klubu a jeho zákrokům, i deputativním, dnešku opět zachován, po mnohých rozkladech, a to ve funkci sadové.* Vlastní určení sadové také probojováno záchranou podstatného území Klamovky na Smíchově a jejího rázu. A levobřežní, v tom území památkově chudé Praze pod Letnou, uhájena při budování Čechova mostu kaplička sv. Magdaleny, třebaže ji nábreží utisklo.

Anticipujeme-li v této chvíli do zmínek o takových úspěších jednotlivých kampaních prvního desetiletí Klubu ještě i poznámku o tom, že také Klub si může přičísti zásluhu, nebyla-li zmařena kaple sv. Karla Boromejského u Vlašské štirolčince na Malé Straně i že odvrátil pohromu elektrické dráhy z Nerudovy ulice a z Karlova mostu, víme, že Klub neopouštěl — tak bylo již

* Bohužel bylo radostné toto stadium stavu malostranského hřbitova v nejposlednější době rozkázáno zcela nedávny rozhodnutím obecní správy, že pro rozšíření komunikačního profilu Plzeňské třídy má být ze hřbitova odříznut po rozboření jeho zdi pruh osmiometrový. Stalo se tak již po vysazení tohoto článku.

u Podskalí — onen zmíněný svůj hlavní plán, aby mohl ještě včas při chystaných velkých problémech stavební novodobé přeměny Prahy prosadit svými názory a návrhy. Naopak Klub neschválil zanedbatí jejich uplatnění při největším komplexu otázek a příkazů staré Prahy, při regulaci Malé Strany. Proto byl hlavním cítelem, který dosáhl vypsání veřejné soutěže na úpravu Malé Strany. Její výsledek vynesl čtyři projekty a vytvoření definitivního svěřené regulační kanceláři pro upravení Malé Strany a Hradčan za vedení projektanta, poctěného v soutěži první cenou, architekta Ant. Balšánka. Projekt jí jako definitivní veřejně vyložený (podzim 1903) stal se předmětem mnohých námitek našeho Klubu i jiných organismů, na památkách pražských interesovaných, přes to, že se stanoviska estetického byl částí kritiky označen za uspokojivý. Architekt Balšánek sám napsal doprovodem k jeho předložení: »Je to po prvé, co české zastupitelstvo přikládá ruku k dílu, aby hynoucí, zanedbávané druhy tak rušné čtvrti opatřilo ony podmínky, které k novému životu na základě potřeb nové doby nutně musí mít. S pietou přistupuje k úkolu tomu: zachováti vše, co tvoří Malou Stranu vzhledem a krásnou i co skvělá minulost nám odkázala. Ty doby bohdá navždy minuly, kdy nová úprava vykoupena vždy těžkými obětmi a porušením starého rázu.« Přes toto vyznání byly však i v tomto vyloženém projektu mnohé koncese tehdejší stavební politice městské a důsledkům zastaralého stavebního řádu i vlivům technické komise, skládající se také z netechniků. A tak došlo z jara 1908 k novému veřejnému vystavení regulačního plánu, který se od chvíle svého vyložení stal nejvážnějším podkladem detailních studií odborníků klubovních. (Předtím již byly všechny čtyři soutěžní návrhy předmětem podrobného rozboru dr. Luboše Jeřábka v jeho spise »Malá Strana a problém jejího upravení« (1904). Na obranu proti velmi vážným změnám dosavadního stavu v celých partiích Malé Strany, hlavně pobřežních, i v jednotlivostech po obšírných poradách a debatních schůzích podány Klubem námitky proti vyloženým plánům v 63 bodech. Připomeneme si jen jediné z celého toho rozsáhlého komplexu tehdejších obran Malé Strany Klubem (1908-9): že díky jim máme zachovánu Čertovku. Ize říci, že bedlivá odborná starostiplná péče o budoucnost Malé Strany byla vrcholnou prací již tohoto prvního desetiletí činnosti Klubu Za starou Prahu. Památnou kapitolou v něm je vítězný náš zápas za malostranské pobřeží a za hradečanu pravopobřežního pohledu na panorama Hradčan nad zrcadlem Vltavy.

Znova si tím dokládáme, že již tehdy, před 50 a 40 lety, běželo o obraz Prahy především. Když vznikl Klub, nebyl hlavní jeho úkol boj o jednotlivé památky — ačkoli jsme za krátko ještě zažili (1904) zmar díla Dientzenhoferova (jednoho z prvních), býv. kostela sv. Petra a Pavla na Zderaze (tady byla vina na rakouském státu) — jevil se tu přec už jistý stud před jejich pobořením, že jich padlo tolik. Ale stará

Praha byla otázkou charakteru města, otázkou zachování oněch unášejících skupin jeho architektury a ovšem také otázkou udržení *okolí jednotlivých památek*, aby se neocitly ve špatné, je nepatřičné potlačující společnosti.

Je-li město tak šťastno, že má ještě celistvé partie, staré formou i směrem ulic a jejich linií, pak tato celistvost starožitnosti tvoří u města — i ve všech urbanistických otázkách pokrokového — objekt hodný zachování, byť snad v něm byly zarostlé jednotliviny, které umělecký kritik prohlásí za bezcenné. Celek takový musí být uznán za přirozený, živý organismus z tvorby, do jehož vývoje se nemá zasahovat. Každá jeho složka jako stopa lidské práce a lidského myšlení je zároveň kusem lidského života. Jediné pak naše právo vůči celkům toho rázu je, chrániti takové přirozené výtvory z organismu staré kultury proti předčasnému odumření. Závažnost tohoto poměru jednotlivých objektů k celému organismu stupňuje se u architektury zvláště ještě poměrem jednotlivin k sobě navzájem — někde komponovaným, někde vyrostlým prostě ze vkusového instinktu — tvořícím však úměrný obraz a tím nedocenitelnou hodnotu zjevu náměstí, ulice nebo zákoutí.

Charakter těch starých částí našeho města vcelku, celý ten zvláštní samostatný duch stavební, tato atmosféra jeho zjevu — to je stará Praha.

Proto je otázka staré Prahy dnes vlastně — s oněmi několika těžce zraněnými komplexy Starého Města — v první řadě otázkou Malé Strany. Malá Strana stojí a uchovává cenu svým celkovým celistvým charakterem — zkáza Malé Strany by znamenala pád staré Prahy a také ztrátu staré estetické slávy Prahy vůbec.

V této chvíli, kdy si připomínáme své zápasy, svá vítězství, své kompromisy i své porážky v úsilí o krásu staré Prahy, musíme si být vědomi odpovědnosti za Malou Stranu, odpovědnosti daleko větší než kdykoli dříve, má-li býti bez újmy svého čarovného zjevu ve starém půdoryse oživena moderním ruchem, obdobným žilobití jeho hlavních tepen na pravém břehu.

Musíme-li, ohlížeje se na své boje minulých 50 let, i dnes ještě říci, že vytrváme i dále na stráží, hotoví k obraně a, kdyby bylo třeba, i k útoku, je povelom a vzpruhou k tomu především Malá Strana, a to, čím hovoří kouzlo jejího zjevu, skoro již jen samo hlásající krásu Prahy. Ve svorném šiku se všemi jejími vyznačující budeme o ní vykládat, poučovat, aby jí nebylo ublíženo varovat a za ni se bít. Tak jako před 50 lety chceme bránit její siluetu, střechy, podloubí, průhledy a zahrady bojem, ve kterém nebude nic reakcionářského ani ztrnulosti, nepřejné pokroku, nýbrž jen pieta ke kamenné tradici, jež vyvolává chvění o každý jednotlivý kámen, který by mohl vypadnouti z tohoto jeviště po věky svérázného života, z jeho stále výmluvných kulis, z tohoto interiéru musejních kusů staré architektury, které si však zachovaly svůj životný a oživující charakter. A jistě právě tady nebude nezájímavé vzpomenout, jak refe-

roval 15. dubna 1905 v »Mercure de France« veliký, ba horoucí milovník staré Prahy, významný William Ritter, že »dr. Procházka [je tu míněn šéf zdravotní služby pražské, městský fysik MUDr. Lad. Procházka] právě v Paříži na hygienickém kongresu dokazoval, že z veškeré Prahy starobylá Malá Strana, čtvrt povídek Nerudových... je nejstarožitnější, ale přitom i nezdávavší pražskou čtvrti. Pomozme to i nyní prokázat, opření také o všechny our předpoklady, které pro další úspěch naší práce mělo již zánícené houževnaté úsilí nezapomínaného hlavního zakladatele Klubu Za starou Prahu, dr. Luboše Jerábka. Jeho jména — protože tohoto našeho výročí nadožil — budí v mých řádcích jediné zmíněno z falangy těch, kteří s ním tehdy stáli v bojovném šiku a jsou ještě živi zápasů jeho svědkové.

Není snad nemístné aspoň v poznámce — jak bylo napovědno — právě zde v těchto jubilejních reminiscencích vyvolat v paměti, jak zcela mladý Klub se již roku 1904 chápe veřejné dokumentace svých idejí a určených cílů a dobývá si pozornosti pražské veřejnosti svou velkonoční »Výstavou krás a památek staré Prahy« ve vyšší divčí škole, velmi hojně navštívenou. Trvala, pamatují-li se dobře, jen tři dny, ale vztáhla pozornost. Citoval bych jen jeden záznam o tom. I byl-li Arne Novák hned z počátku našeho hnutí z nejvěřlivějšího jeho přátel (že v prvních měsících Klubu byl docela zapísovatelem ve schůzích jeho domácí rady, buď v této chvíli vědnou důkaznou vzpomínkou), přece jen ohlas jeho objektivní kritiky o klubovní výstavě ve vyšší divčí škole je významný. Ve svém přehledu »Výtvarné umění v Čechách v r. 1904 — Kroměka a glosy« (Nová česká revue II. 1905) zaznamenal o ní: »Výstava staré Prahy, pořádaná stejnojmenným Klubem o velkonoční, snesla mnoho historického, mnohem méně uměleckého materiálu a přece měla své umělecké výtvarné poslání: důrazněji než jakékoliv statí a brožury připomínala onen úpadek výtvarné kultury, jež boží díla slohovává, charakteristická a milá, aby místo nich dal vystaviti pusté, nudné, nevкусné budovy a pak kamsi do salonu pověsili lepší nebo horší malby, barvotisky, kresby bývalé staré Prahy.« Tenkrát jsem si zapsal o výstavě: »Mnoho krvavých ran Prahy bylo fotografií na výstavě té skoro zinventarizováno — právě v tom úžasném množství jednotlivých objektů s nadpisem »Praha zhořelá« obřázala se celá houževnatost boje dogmat nové doby s přímou tradicí tvoření doby staré... Teprve přirovnání, oč Praha dnes proti tomu starému stavu je chudší na své estetice, objeví v celé velikosti všechny hříchy soukromého vlastnictví anebo soukromé dispozice nad majetkem obecnosti a celou hrůzu dosavadního nedostatku autoritativního inventarizování všech uměleckých a historických památek.«

O rok později vzbudila čilý zájem expozice Klubu za výkladu knihkupectví Groemana a Svoboda na dnešní Národní třídě a po brožurách klubových byla tam živá poplávka a tak byl připraven zdar klubovní umělecké výstavě »Krásné Prahy« v únoru 1906 v Rudolfinu. Přes to, že Krasoumná jednota poskytlá jí svoji egidu jen pod podmínkou, že Klub si vykoná sám všechny potřebné práce, byla — propagována krásným plakátem

Jana Konópka a katalogem z umělecké úpravy V. H. Brunnera — i finančně velmi úspěšná. Hned potom v létě 1906 uspořádal Klub při Václavské náměstí na Výstavišti expozici pohledů na »Zeměvařenu Prahu, při níž mladí umělci zcela spontánně vytvořili satirickou karikánu výstavku »Tisíc a jedna motýka« v plynárském pavilonu, pro její blikot velmi dobře navštívenou. Propagační aktivita Klubu, uplatněná zakrátko i v dalších agitáčních pohledích, se však téhož roku projevovala i na výstavách zahraničních — vedle Milána zvláště v samostatném českém oddělení rakouské výstavy v Londýně 1906 vybraným souborem fotografií kromě řady malířských originálů vedut. (Získání místa pro expozici tu bylo zásluhou dr. Luboše Jerábka.) Techničtí pracovníci Klubu však mu dopomáhali záhy i k podobným úspěchům jeho odborných výstav. Jediná zmínka o tom stačí: R. 1908 ukázal Klub při jubilejní výstavě Obchodní a živnostenské komory v Průmyslovém paláci ovoce svého dosavadního úsilí expozicí jím vypracovaných nebo vyvolaných regulačních projektořských studií s doprovodem arch. Vl. Zákrevce. Na výsluhou žádost městské rady pražské předvedena řešení navržená Klubem na těch místech Prahy, kde je nutno dbát estetických účínů provedených úprav z ohledu ke starším architekturám nebo přirozené malebné poloze. Bylo v tom i 90 snímků programové záznamových obraz Prahy a jejích krás. Za výstavu tuto, z níž o koupi rady exponátů vyjednávala mnichovská vysoká škola technická, byl Klubu přiknut diplom s právem ražení zlaté medaile.

Vedle této informační činnosti vyvíjel Klub jiné akce výchovnou i propagační zároven. Proto vypusle na př. v létě 1906 soutěž na fotografický snímek nejlepší partie ze staré Prahy — třídní jích výstava pověděla o dobrých jeho výsledcích — za rok nato obdržely původní fotografie Klubu první cenu při fotografické soutěži a v letech 1908 a 1909 budi Klub znova činnou pozornost pro objekty a oblasti své péče vyhlášením 4 fotografických soutěží, v tom 2 venkovských. Pražská měla, pamatují-li se dobře, zachytit nejlepší fotomimiky, o do motivu posud nereprodukované, ze staré Prahy. Jiná byla na fotografie ze čtvrti svatopetrské a při ní i podskalským snímek soudobým měla juxtaposice dožít pohledy staré.

Přes početnost akcí, takto určených Klubem, aby veřejnosti pražské byla stále věcně prokazována platnost jeho programu i ideového cíle, nebyla zanedbávána ani pohotovost akvizice členstva vydáváním přímé a publikaci pro ně (namátkou se rozpomínám: umělecké listy Viktora Střetihy, Jaroslava Bendy, 12 světlofotograf alba Krásná Praha — klubovní edice z let 1907 a 1908 měla asi 5 různých podniků). — Bohatství členských poučných vycházek bylo až neuvěřitelné, rostouc z počtu 26 v roce 1907-8 na 46 rokem přístím, kdy byla v nich i serie mimopražských. Tím vším byl řízen a poután k památkám stálý pozor členstva i mimo Klub stolidho kulturního obecnstva, k jehož zájmu jsme hleděli proniknout i řadou podniků společenských. Byť selhal mezi těmito prosředky pokus najmouti pro členy Klubu a jejich propagační styky jednu z malostranských zahrád, ukázaly se pro ně dosti úspěšnými společenské večery buď ve slohovém prostředí (podzim 1905, s hudebním programem, nebo dlouho vzpomínaný lednový pianový večer Emmy Destinové, 1908, zvláště vysoké úrovne umělecké — oba v baročním sále paláce Colloredo-Mannsfeldova — a také mozartovský 1909), či látkou svou přímo zaměřené k poslání Klubu — vzpomínám si na večer se scénou Jaroslava Kampra, K. D. Mráze a Jar. Felixe 1907, na dvouedinní jarní slavnost naši 1908 atd. — Nezástát tedy tenkrát nepoužil žádný prostředek, aby byla připomenuta aktivita Klubu.

Praha se jevila již v době praedávné podivuhodnou měrou hlavním těžištěm země. Ve středověku jest vskutku málo příkladů, jako velké území, jako jsou Čechy, mělo středisko veškeren národní život tak pevně k sobě potající, k němuž by se od hranic cesty obchodní soustředěné sbíhaly a jehož držení by znamenalo opravdu panství nad krajem. Patrně mělo hradisti pražské, které již Kosmovic jest »metropolis«, stěžejný význam obchodní hned před scelením země a usnadnilo tím Přemyslovcům valně státotvorný úkol.

Josef Šusta: Dvě knihy českých dějin.

Ohlas ochranných snah u nás

Není snad Cecha, tím méně obyvatelé Prahy, který by byl lhostejný k jejím památkám, zejména rázu a obrazu. Lasku vyjadřují všechny přivlastky: caput regni, stověžatá, zlatá, královna osírela, těžce zkoušená, velkolepá, světoznámá, maticí, historická, tragická, velebná, ozdravující se i modernisující se! Jsou to jen různá vyznění milujících. Zaslé časy uměly svá vyznění provázet výtvarnými činy, neboť měly i co říci i byly s to to říci řečí kultivovanou. Chrámy a katedrály již svou duchovní náplní stojí vysoko nad pouhou užítkovostí, kteráž takovou řečí vyjadřovaná prostředí neznesvěcovala jako činy primitivní řečí formovou. Půl druhého století od počátku zlomu společenského řádu nepřivedlo jasno do uměleckého vyjadřování, které po opakovaném hledání v historických vzorech nepovzneslo se nad primitivní vyjadřování, jmenovitě v tón udávající architekturu. Dosavadní nestačí ani mnohonásobným proudům civilizačním, tím méně tápaní kulturním.

To je podvědomý podklad ctění památek, jehož dřívější doby neznaly. Tehdy, když průměrné dílo stavební zestálo, tehdy byl nejvyšší čas nahradit je novým a jen vynikající díla tomuto osudu unikala. Uctívání ostatků zachránilo hrob sv. Václava ve zvláštní kapli, již se podřídilo i obyčejné schéma půdorysné. Bez výčitek svědomí přetvářela barokní doba renesanční díla předchozí struktury společenské a jednala tak i s památkami gotickými. Při veškeré účte ke katedrále měla být tato za Leopolda dostavena barokně. Dnešní doba však docela rozšířila pojem památky, váží si zvláště takových, které se řídí čejí vyskytují, ať jsou to třeba předměty užité, jako památky předhistorické. Nové nádherní milovnosti barokní nestačily staré, úzké, městanské domy, spojovala dva i více v honosnější celky, modernisovala je a přizpůsobovala pokroku doby, sice bez ohledu k ceně umělecké, zato s tím větším ohledem k ceně hmotné, takže se zachovaly statické prvky dřívějších dob v přebudovaném jádře.

Úcta k památkám má znak uctívání předků a dnes se stala součástí kulturní úrovně, kterou si nemůžeme odmyslit. Je příznačné, že je vystupňována v SSSR, takže nám může sloužit za vzor. Jednotné slovní vyznávání ideje rozděluje ve mnohá nezřídka protiproudová ramena, takže odborníci jednostranně zaměření prosazují své požadavky, jímž má památkové ctění druhých ustoupit »ještě tentokrát«. Odpor proti požadavkům dopravním dá se od veřejnosti nejméně očekávat, neboť odborníci jsou soustředěni v úřadech a veřejnost laická spoléhá na vědeckost důvodů jimi uváděných a rozhodně je pro pohodlí. Zatím stačilo nepatrné vyhnutí nebo o málo zvýšený spád, aby se komunikace vyhnula románské památce sv. Martina na Vyšehradě a ji neohrozila silničním zářezem. Totéž je

u sv. Longina, kde zbytečná ulice byla prokopána v blízkosti.

Božstvu dopravy nutno přinášeti žertvy podle obecného ještě dnes rozšířeného mínění. Ačkoliv je Staré Město jen poloviční velikosti vídeňského, a z toho jen polovina je památná, přece tam neprochází centrem kolejová doprava; u nás snaží se odborníci dokázat toho nutnost. Odpor veřejnosti proti tomuto kardinálnímu nebezpečí je spíše trpný. Třicet let byla veřejnost vzrušována letenskými průkopem, který měl přirozený důsledek v pronikání dopravy na druhou stranu. Průlom Železnou a Melantrichovou načali spekulanty, kde jim to velikost parcely dovolila, všude jinde mohla ho provést jediné obecní pokladna, která na štěstí byla k průlomům lhostejná. Těsně před odbornickou akcí pronikl od jihu k severu a ještě za ní, byl nutný průlom od východu k Malé Straně středem města a potřeba rozšířit ulici Karlovu. Purkrabí Chotek již padesát let předtím prozíravě shledal, že nové tepny lze jen po obvodě Starého Města vybudovat mostním prodloužením. Postavil proto most řetězový a také dnešní štefánikův uvažoval. Po řadě desítek leti probourává se beznadějně tepna ulicí Karlovou, roku 1890 staví se Svatováclavská záložna, roku 1899 trvá městská rada na spojení elektrickou drahou po Karlově mostě, ač dr. V. Frič upozorňuje na choulostivost vrchního vedení na něm. Veřejný zájem neohaví památku hájený memorandem »Společnosti přátel starožitností« byl přehlasován a uposlechnut hlas dopravního odborníka městského, »že vrchní vedení přes most není nic tak strašného«. Zesměšnění v satyrickém časopise »Šipce« přimělo k řešení na pohled nezávadného spodem, které však zase jinak památku ohrožovalo, takže vozba po mostě byla zastavena. Pak byla opuštěna i trať Platnéřskou a Ryneckem, neboť cíle se pohodlněji dosáhlo pěšky. Také jiné opuštěné trati, jako z Karlova náměstí k Palackého mostu, Lumbovými zahradami kolem donucovací pracovny a tři roky vyřazená trať Celetnou ulicí prokazují, že kolejové dopravní božstvo je pouhou modlou v centrech jiných měst již dávno neuznávanou. Londýn, Paříž, Vídeň mají v centru dopravu autobusovou a také do centra tak památného města, jako je Praha a zvláště Malá Strana, kolejová doprava nepatří. Vedení dopravních podniků musí od slov přejít k činům to uznávajícím, aby dokázalo upřímnost ctění s památkou Prahou. Dosud se raději doslova prodírá brankou kolem sv. Tomáše, neboť nechci věřit, že spekuluje se zbořením sousedního paláce, jak se již jednou prosazovalo. Kategorický imperativ kolejové dopravy v místě šestkrát širším prosadil zbourání Braunerova domu a u sv. Tomáše tomu zabránilo tehdy jen vzbouřené veřejné mínění. »Vše pro kolejovou dopravu« ilustrují snahy soustředit na Staroměstském rynku trati od Nového

Města ulicemi Železnou, Melantrichovou a Richtrůvým domem probouranou Michalskou. Při středověkých parcelách je rozšíření ze sedmi na osmnáct metrů, jaké bylo projektováno pro ulici Husovu, aby tudy mohla jít elektrika, památky zničující a soukromou spekulaci neuskutečnitelné. Veřejné podnikání dnešní, hmotně daleko potentnější, je daleko rozvážnější, ač ani teď nechybí radikálních popudů jednotlivců nedost kulturně poučených. Zvláštní postavení dopravních potřeb, přerod města zapřičiňujících, vyžaduje i zvláštní svědomitosti a vedoucího přesvědčení, že sluší dát přednost památnosti Prahy a pak že se dá vždy nalézt uspokojující řešení novodobých potřeb. Dosud tomu nebylo vždy tak, zřetel k starobylosti nebyl vždy dostatečný.

Slovně vyjadřovaný obdiv regulatory v prvé soutěži o Staré Město a Židovské roku 1886 byl vyjadřován návrhy inženýra Kaftana, nebo geometra Hurtiga odbourat Kinského palác, protože vystupuje do rynku, zbourat domy před Týnským chrámem, aby byl hezký uprostřed trávníku, zbořit Vláskou kapli a sv. Salvátora, aby dostala Karlova ulice patřičnou šířku. Plamenný protest Renáty Tyršové a širavý výsměch Nerudův pomohly zapudit nejhorší neohrůznosti, ale jiný duch do přestavby Židovského Města nepronikl.

Obranu starobylosti Prahy za vedení »Umělecké besedy« vzalo občanstvo samo do rukou. Sám Fr. Palacký se v městské radě přimlouval o zakoupení kaple sv. Kříže, kde podle regulačního plánu chtěl majitel postavit krásný rohák, »aby se nemusel stydět jako Čeché, kdyby se obec vymkla této národní povinnosti. Duchovní vůdci národní budili dřímající vědomí odpovědnosti, pocitujece toho potřebu, když svědomě a unáhlené činy, jako bylo odstranění Krocínovy kašny z rynku, se množily. Důtka mistodržitel-ská primátorovi pro to nepostačila je vzbudit u zástupců města a dlouho ještě zůstalo příkazem »pokroku« Prahu rozbourat a přestavět v činžáckou čtvrť. První čin dlouhodobého asanačního podniku za primátorství dr. Podlipného bylo zbořit prelaturu, ale »pro dopravu« uvolněný prostor sloužil dosud jen parádnímu odchodu svaťbačanů z kostela. Tento pan primátor přeložil významný spisek svého bruselského kolegy o ochraně památnosti jeho města, ale prodal svůj majetek v Karlově ulici na spekulaci. Bylo by nelogické potom bránit jako primátor spekulantu v nejvyšším možném využití a také pozemek na ulici připadající byl zakoupen, i když nebylo úmyslu provést další rozšíření, zboření několika bloků vyžadující.

Čím větší výnosnost, tím spíše ustupuje pocit uměrnosti potřebě falešné reprezentace, takže stavebník i projektant Malostranské záložny cítili se jako pionýři skvostnější přebudovaného náměstí, když nasazovali svému dílu nárožní mitru. Necítili směšnost její vedle mikulášské bány po pět desetiletí, když pak chtěli svou smělost napravit, přejaly ústav jiné ruce a smíme jen doufat, že nebude dalších padesát let trvat, nežli dojde k náležitému činu. Těže domýšlivosti

a touze po reprezentaci musily ustoupit i domy na Staroměstském rynku. Byly tam sice z nejjvýstavnějších, ale byly pojaty do obvodu zchátralé čtvrti, aby použitím asanačních výhod a vyvlastnění se získal reprezentační pozemek pro městský podnik a daňové osvobození. Stalo se tak proti hlasu finančního eráru na zachovalost poukazujícího, ale »nepřízeň Vídne ke všemu českému« byla šťastně zdolána. Tehdy procitlo vědomí, že se památnosti Prahy ubližuje, naprosto, ale čelilo se mu poukazem, že samo vysoké mistodržitelství pojalo domy do asanačního díla, pročť musejí být zbořeny! Předstírat nutnost zbourání bylo demagogií, když již velké zbourané plochy marně čekaly na stavebníky a podnik vázl. Přesto »Občanský klub staroměstský« postavil se za svého »tribuna lidu«, podepřel »pokrokovou« snahu zbořit severní stranu rynku a pomohl rozkutat jeho prostor, proti zastáncům kulturního majetku Prahy. Úmysl domy zbourat vyvolal bouři odporu, který vedly umělecké kruhy, Umělecká beseda a Mánes ve Volných směrech pod redaktorstvím Klusáckovým. Obhájce městského rozhodnutí dr. V. Frič prohlašoval hnutí za volební agitaci a za čin umělecké fevnosti. Bylo ovšem jen náhodou, že veřejnost cítila v záležitosti prsty mladočeského primátora a umělci vším právem se ohrazovali proti tomu, že současně s vypsáním soutěže o náčrty nového zastavení veřejnou budovou městské pojišťovny byly jiné objednány u předurčeného projektanta. Později pověstné radniční »nic se nestalo« použil

člen městské rady poukazem na to, že již v předchozích případech se dělo podobně, jenom prý tentokrát to bylo uveřejněno. Za takových okolností účastnilo se soutěže jen pět projektantů a z toho dva asistenti předurčeného. Ze šlo především o zachování, nikoli o novostavbu, je vidno z toho, že nebyla požadována ani nová soutěž. Protežovaný ostatně ukázal větší pochopení pro ráz rynku nežli všech pět soutěžících, kteří budovu pojali jako jednotný celek, kdežto architekt Polívka ji rozdělil na díly. Upozorňoval jsem na tutéž potřebu přizpůsobit se rázu prostoru při nové úpravě nárožního domu po vyhození a správa Městské pojišťovny takového mého náčrtu použila i při informační stavební komisi, ale jiný projektant tohoto požadavku jednotného prostorového utváření nedbal, takže nedělená vodorovná římsa přinesla jiný ráz do prostoru, jako by to byl začátek jeho přeměny. I větší mistr, Dientzenhofer, nechťel vypadnout z řady a rozdělil průčelí Kinského paláce na avšlé díly.

Cit pro památkovost prostoru nejen pro jednotlivý objekt nepřevládá ani dnes u odpovědných, neboť by jinak soutěžná porota radniční roku 1946 mohla uznávat jediné dosavadní uzavřený prostor rynku, nikoli také »novodobě otevřený«. Nedostatek takového citu byl příčinou zbourní Křenova domu, porušení souvislosti stěn asanační třídou rozvívenost směrem ke kostelu sv. Mikuláše a zboření třeba vyhořelé, ale prostor uzavírající stěny radniční. Ruiny hradů také nebouříme a přece přetrvávají již sta let.

Nobilovo rozmetání prostoru neúměrností měřítka podařilo se vlivem veřejnosti zabránit alespoň částečně, o což se přičinilo šlechtické vedení zemského musea z popudu J. E. Vocela, který také vystoupil proti odstranění Krociny kašny. Městská rada přehlížela znalecký posudek, vyčkala vhodné příležitosti a kašnu odstranila. Místopředseda místopředsedství důtku primátorovi Pštrosovi provází: »Neuznalo žádného dostatečného ospravedlnění rozkazu odstranit kašnu.« Bourat se začala 28. V. 1862 a důtka je týden poté. Po odstranění mariánského sloupu ozvaly se hlasy kulturních kruhů aspoň dodatečně se stávající proti obrazoborecké úhládnosti rozhněného lidu. Zboření severní strany rynku však byl čin našich furiantů, kteří v rozsahu svého oprávnění samosprávného nemusili uposlechnout ani nadřízené instance památkost chránícího zemského výboru, ani hlas umělců a odborníků, kteří přece nebyli na radnici zvoleni a tudíž ani hlas kulturního svědomí! Jako ozvěna zni zpráva, že pozdější městský radní dr. Pík osobně vedl zbourní andělské koleje čp. 16/I, památky to, jejíž románské pozůstatky ve sklepech nejnovější radniční budovy dosvědčují slavnou pověst Prahy, že byla od kamene a vápna, když ještě všude jinde toho bylo daleko. Così podobného připomíná i nedávné rozkotání rynku. Nebylo dost pochopení ani pro nejvzácnější náš prostor jako pro památku ani u graduovaných, ale to, co se zbourním odhalilo, je tak nevábne — záchodová průčelí neudržovaných domů a zde — úřední podnikatelský duch zadních průčelí

radničních domů — divně prokazující uměleckou potenci, a to tváří v tvář Dientzenhoferovu sv. Mikuláši. Není zajisté nikoho, kdo by nalézal v dnešním stavu zalíbení, ani u těch, kteří oceňovali, že se právě proto začne brzy s novostavbou. Nobilita měl polehčující okolnosti, že rozkotání prostoru netrvalo dlouho a že v něm bylo ještě sebevědomí předcházející tvůrčí epochy, náchylné spíše k přeceňování vlastních schopností. Zajisté myslí svá rozhodnutí představitelé obce dobře, ale vítězí-li zájmy vedlejší nad stěžejním zachovat krásy Prahy, dopadnou taková rozhodnutí jako políček v její tvář. Nejsmutnější je, že jsou to rány od vlastních dětí. To právě bylo příčinou zoufalého zvolání V. Mrštíka:

»Teprve když svými motykami nás uhořdili do hlavy, teprve, když svými topory rýpat začali v našich prsou rozhněných krásou Prahy, teprve tenkrát vydali jsme se sebe zvuk, který daleko za hranice Prahy bude slyšet a který nemohl být už provázen slovy krotkými,« neboť charakterisoval boření Prahy titulem »Bestia triumfans«. Volné směry volají po obnově umělecké komise, aby tlakem veřejného mínění bylo uplatněno to, za čím umělecká komise šla, která však ani nebyla dotazována ani respektována ve věcech umělecké stránky vývoje Prahy, ač do ní obec povolala nejlepší autority.

5. dubna 1896 vydaná za vedení Viléma Mrštíka, Jaroslava Kampra a Václava Hladíka památný manifest podepsaný předními představiteli Společnosti na ochranu památného rázu Prahy, který podnítl celou podpisovou akci po české vlasti. Byli podepsáni: Aleš, Balšánek, Braniš, Braunerová, Březina, Brožík, Dostál-Lutinov, Dryák, Max Dvořák, Fanta, dr. Fořt, dr. Gebauer, Goll, Helfert, Herain, Herben, dr. Serv. Heller, dr. Herold, Heyduk, Hilbert, Hostinský, Hynais, Chytil, Jakubec, Jaroš, Jennewein, Jirásek, Kaizl, Klofáč, Klostermann, Kosmák, Karel Kramář, Kvapil, Leger, Machar, Julius Mařák, dr. Matus, V. Nedoma, Masaryk, A. Mrštík, Mucha, Myslbek, Niederle, Ohmann, Pelcl, Sob. Pinkas, Gab. Preissová, Preissler, Ris, Randa, Rezek, Rieger, Světlá, St. Sucharda, Svoboda, Svobodová, Sládek, Sova, Ad. Srb, Salda, Slejhar, Špillar Jar., Špillar K., Štenc, Šubrt, princ B. Schwarzenberg, Tábořský, hrabě Z. Thun, Vrchlický, Wiehl, Winter, J. Uprka, Aug. Zátka, Zeyer, Zíbrt a Zenisek, jakož i sta jiných. Výčet věrdím, abych demonstroval jednomyslnost všech vrstev národa. Po vzpomínce na katastrofu Karlova mostu 1890, »horší rány způsobili jsme sami«. Ukazují, jak jiná města energicky chrání svou památkost: »Osud ranil slepotou a nevědomostí několik málo lidí a dopustil, aby jiným, ale nenápadným krokem Praha byla olupována o nejdražší svůj skvost, svůj historický a malebný ráz a zastavena byla tupými činžáky.« »Proti bezpříkladnému hanobení starostlavé matky naší omezujeme se na tichý stesk a skryté žalování proti zvůli těch, jichž slepota a aky jsou tisíckrát horší a zlobnější než sebezubířší orkán spiklé přírody, než byla hrabivost a surovost Svědů, Sasů, Prusů.« »Cítíme se zodpovědný-

mi před duší celého národa a nejvíce před naší budoucností, že všechno to jsme viděli, to trpěli, nad tím žasli, proto se hanbili a přece jediného hlasu jsme nepozvedli na zachránění toho, co dnes každou českou duši boleti musí jako hřích na vlastní krev. « Těmito slovy vyjádřil manifest podstatu hnutí dodnes platnou. Odpovědí na manifest bylo utvoření umělecké komise, jejíž miněni však nebylo dbáno.

Tak došlo k soustředění ochránců starobylého rázu v založeném Klubu Za starou Prahu dne 28. ledna 1900.

Vzbuzené veřejné mínění mělo záhy příležitost promluvit k tematice nad jiné důležitou pro obraz Prahy. Po dokončení tělesa dostavby sv. Víta střechou západními věžemi a sanktus-kou nad křížením lodí utrpěl zjev dříve mohutně a osamělě čnící věže svatovítské v sousedství nových hrotů a na pozadí třikrát zvětšeném. Proto se zdálo gotické zakončení věže neodvratně nejen jako úkol, který na se národ vzal, ale i v zájmu rovnováhy architektonického díla. Proti postavilo se památkové citění dávající přednost památné a barevné siluete před očekávanou suchostí schematické gotiky do omrzení opakované při všech dostavbách katedrál. Zájem podchytil Společenský klub Slavia, uspořádal debatinu večer, kde jsem měl úlohu referenta. Jako architekt neomezil jsem se na hájení neuspokojivého stavu, nýbrž navrhoval jsem obnovit dominující dojem věže zvýšením přechodné části pod ochozem a vyvýšením barokního zakončení, abych zabránil puristickému vyhocení. Stavitel chrámu, architekt K. Hilbert, jehož chef d'oeuvre se mohla regotisovaná věž státi, lil olej na pohnuté veřejné mínění poukazem na to, že ještě není ani návrh hotov, že bude potom vyzkoušen v modelu, a dodal, že bude vyzkoušeno i vyvýšení barokního zakončení, dodám-li k tomu potřebné výkresy, neboť zmohutnit dojem věže zdálo se být tehdy nepostradatelné. Z toho důvodu nebyla miněni jednotná; v debatě s profesorem Kotěrou, stýkajícím se s Hilbertem ve výboru Mánesa, poukazoval Kotěra na jednotnost dostavby a na to, že obdobná silueta i barva jsou možné i v gotických formách; uváděje příklad zakončení věže katedrály ve Frankfurtě nad Mohanem. Tehdy právě bylo puristické smýšlení při dostavbách pravidlem a také Mělník charakterisující barokní silueta měla být gotickým hrotem nahrazena. Vyjádření stavitele chrámu nijak nevážící bylo tedy maximem památkového úspěchu. Teprve později ustálilo se jeho smýšlení a prosadil konstruktivní zabezpečení barokní bane, čímž zvítězilo stanovisko zachovat proti stanovisku jednoty celku. V druhém případě tomu bylo naopak. Prozatímní uzavření prostoru od dob Parléřových vymezovalo zvláštní ráz svatovítského interiéru. Před ním byla postavena Wohlmutova kruchtá do poloviny výšky prostoru. Vstupující byl přinucen k pohledu vzhůru (povznést si mysl k Bohu) a vnímal národní pokladnici umění ve celku a najednou. Prostor byl nesporná památka, která musela ustoupit zájmu celku, rozplynul se v prostoru větším, kde hle-

díme v dálku, tomuto arci na prospěch. Architektonické odůvodnění bylo by možná nestačilo, nebýt obavy, že by chrám mohl být také rozdělen mezi dvě církve. Bylo zajisté možno památné místo hrobu sv. Vojtěcha vně dělicí kruchtou použít pro druhý hlavní oltář a podobná předělání v dolní části prostoru (sv. Jenovéfa v Paříži) uplatňují i celek prostoru. Kruchtou zachránil Hilbert do křížové lodi a u tétož díla zvítězilo jednou stanovisko památkové zvyklosti, po druhé stanovisko architektonické jednoty. Určit mohutný pomník mistra J. Husa do Staroměstského rynku nebylo prostoru na prospěch, o čemž svědčí, že ještě mnozí účastníci radniční soutěže roku 1946 chtěli ho aspoň umístit jinak, ale stále se tak z důvodu národního sebevědomí, aby pomník Husův byl v srdci Prahy.

Probojovat miněni, že i prostor může být památkou, zdálo se beznadějně, když obec chtěla postavit školu na místě pohledově málo významného paláce Straky z Nedabylic (»U sedmi čertů«, Deylův ústav) na náměstí Maltézském. Ani zemský výbor památnost chránící nebyl uposlechnut, teprve správním soudem protest obce byl definitivně zamítnut. Obrana starobylého rázu musila být podpořena nepřátelskou Vídni.

Hůře tomu bylo při průlomu »U Klíče«, kdy sešlý dům obec zbořila, aby se získal dostatečný přístup do náměstí. Rozkotané náměstí strašilo řadu let, protože se rozhodovalo, má-li se přístup státi podjezdy v souvislé stěně původní, či má-li se rozšířit Karmelitáská ulička zbouráním ještě dalšího renesančního štítového domu »U

Adolf Kašpar, klubovní legitimace.

Hamouzů. V soutěži 1897 zvítězil návrh s podjezdy, ale přání občanstva (Občanský klub podporoval rozšíření Karmelitské) a věc rozhodl zemský výbor podle mínění znalců svých profesora Fanty a profesora Kotěry. Z náměstí samotného není sice mnoho vidět do ústí ulice, takže prostorové porušení není nápadné tak, jako na Staroměstském rynku, ale kontrast hrubého roháku proti kultivovanému protějšku «U zlatého hrozu» vzbuzuje pocit, že má být v takovéto přestavbě pokračováno. Hrubost nápadná je u rohového arkýře a jeho zakončení u srovnání s arkýřem na druhém konci stěny do náměstí, hledicím do Mostecké ulice. Koleje mífíci proti domům pod sv. Mikulášem připomínají dobu oprostování chrámů, ke kterémuž důsledku nyní již nedojde. Pokračování kolejí kolem sv. Tomáše a bývalé radnice zůstane bolavým bodem dotud, pokud kolejová doprava půjde Malou Stranou.

Nábřeží a jímí vzniklé dopravní tepny přeorientovaly pražskou uliční síť a stálo mnoho let uvědomování odvrátit od původního úmyslu opásat nábřežními zdmi a zastavět podél nich také Malou Stranu. Vyvedení nábřeží do úrovně Karlova mostu bylo vrcholně povážlivé, podvěst je pod mostem zase nábřeží zabavovalo předstíraného účelu ochránit před velkou vodou. To bylo hlavní příčinou rozpaků, kdežto nebezpečí výstavby pobřeží, namítené brzy po stanovení pobřežní čáry při vytyčení gymnasiijní budovy poblíž náplavky inženýrem Maternou, zkoušeno bylo v různých variantách po dalších čtyřicet roků. Odpor proti zohavení panoramatu nábřežím byl jednomyslný, neboť byly i důvody věčné. Nelze chápat pohnutky, proč se před Kampou měl zabrat jeden průtočný profil z šířky řečiště, a to brzy po katastrofě mostu 1890, která byla zaviněna nedostatečným odtokem velké vody řečištěm již tak zúženým o třetinu pilíře mostu; právě tak rozšíření řečiště odstraněním skalnatého výběžku u Hergetů, neboť zde zrychlený odtok ohrozit by mohl podemletím mostní pilíře. Patrně bylo hlavním důvodem regulační pravítko! Výstavba podél potvrzené čáry hrozila nejprve řadou činžáků, potom uvolněnou řadou monumentalit rázu Wilsonova nádraží, vytýkanou monumentalnost vystřídaly dvojvily pro boháče. Na úřední čáře nábřeží spočívaly i podmínky soutěže 1899, která byla vypisána pro očividné nebezpečí panoramatu hrozící, čára nebyla zrušena ani pro soutěž Státní galerie 1924, platí snad dosud, neboť nebyla zrušena, nýbrž jen se neuskutečňuje. Idea nábřeží se vždy znovu objevuje. Tak přední soutěžní návrh galerie s ním počítal v nejsurovější formě Jechentalského začátku, aniž byl pro to vyřazen. Při stavbě silnice pod Letnou mělo být nábřeží provedeno až k náplavce a jen důvody láce vedly k tomu, že zvoleno vyústění u Klárova ústavu. Proti parcelování na vily bylo zlepšením určit pozemek pro veřejnou budovu: ta musí být monumentální a čím rozsáhlejší, tím lépe, z takových budov nejlépe se hodí nízká budova galerie. Nesprávný výsledek tohoto usuzování ozeřejmí teprve vy-

tyčený hotový návrh, když se již desetiletí o vhodnosti pochybovalo. Uroveň budovy dosahovala římsami nejvyšší budovy pobřeží, paláce Lichtenštejnského, v hlavní hmotě délky větší Hradu a severní křídlo i střed budovy byly ještě o patro vyšší. Ochranit hradečanské panorama — památku číslo prvé — byl jednotný hlas, nikdo se neodvážil popírat nebezpečí, propagátoři poukazovali jen na zdržení stavby, a když se připojily ještě jiné obtíže, bylo od stavby na Kampě upuštěno.

Při projektu na Kampě 1924—31 byla komunikace dále od břehu vedená podceňována, ačkoliv možnost takového odlehčování trati středem Malé Strany vedené zvíklala potřebu nábřeží. Proti zásadnímu vedení vyloženému státní regulační komisí nebylo námitek. Ty se objevily až při zveřejnění Gočárova zpracování. Slabiny se objevily hned u začátku u kostela sv. Jana »Na prádle«: nízká budova továrního rázu bez střešy nevzbudila pro návrh sympatie; podobně řešené odbourání začátku Lužické a pražských Benátek a také vymazání bloku mezi Lužickou a Cihelnou, jakož i náhrada navržená na způsob družstevních domů na periferii těžce poškozovaly malostranský ráz. Objevuje se, že systém náhrady větších celků není správný a že úspěch lze očekávat jen od postupného plombování. Ukázka detailního provedení zabíla i ideu, jmenovitě když i alternativy byly nebezpečné: návrh skupiny architektů SIA vyváděl komunikační proud na břeh na nejhoulostivějším místě u Karlova mostu, což se neobešlo bez nábřežní zdi v budoucnu. Návrhy nutno až do podrobnosti uvážít, nejen jejich zásadu, jinak narazí na odpor památkového cítění. Nelze sice upéci omeletu, aniž bylo obětováno vejce, ale i tu, se uvazuje, nedojde však schválení návrh počítající s vyvražděním řady slepic. Vyšší účel — odvést průběžnou dopravu od středu Malé Strany — zniká pak v směsi důvodů a protidůvodů. OP (říkalo se též opatrně, pomalu) raději věc odloží, aby nedráždila.

Docela podobně byla přijímána tak zvaná petřínská komunikace. Proti zásadě připojit západní čtvrti k okruhu kolem Starého Města nebylo námitek, když regulační komise ji vyložila. Při soutěži 1926 však doporučeno bylo zlepšení stoupání vyžadující dva zákuty, jímž padala za oběť seminářská zahrada již plošně. Obávaná viditelnost v panoramatu a případné opěrné zdi pozvedly veřejné mínění v nebyvalé síle. Spleť protidůvodů nepodařilo se ani po desíti letech rozpléstí návrhům odlučujícím průběžnou dopravu od sadových cest, což umožňuje, že i dvě železniční trati v Královské oboře sotva se pozorují. Asi nechceme vypěstít v nepřístupných koutech Lobkovické zahrady prales, pravidelný les zraje tak jako tak k probore, která i širší cesty činí neznatelnými. Odpor k změnám na krásě Prahy není však věc chladné úvahy, nýbrž rozplameněného citu. Po pěti desetiletích bouří se mínění proti možnosti krutého průseku, jaký zavinila lanovka. Protest vrcholil podpisovou akcí, která zastavila odhodlání komunikaci provést.

Nespokojenost s dalekosáhlými návrhy Pleč-níkovými zabránila přeměně Královské zahrady a druhé strany Jeleního příkopu na uhlazenou dispoici italské zahrady, ačkoli zde nejde o plo-chy veřejné.

Podobný odpor vyvstál proti tak zvané parcelaci Strahovské zahrady, jak bylo označeno pět parcel vilových podél Úvozu. Odprodejem těchto chťela obec zmírnit si náklady zakoupení celé zahrady. Odpor proti jakékoli novodobé změně na obraze Prahy je nejen výsledkem uvědomo- vací činnosti, ale je pochopitelný i se zřetelem na neuspokojivé změny dosud provedené. Kvie- tický názor změni se tehdy, až novodobá tvorba podá úspěštilé ukázky jinde. Do té doby bude bránit láska ke staré Praze každé změně její tváře. Není to zásadní averse, nýbrž obava o to, co ještě máme, co známe a milujeme.

Podkladem přijatelných změn je nenásilná přeměna dopravní sítě, jejíž potřeba se nedá po- pírat; podmínkou však je zřetel k starobylosti. Nedobrym příkladem se stala Chotkova silnice. Menší polovina města mohla vzniknout jen ná- sledkem jejího vybudování. Ale ustanovením sta- věbního řádu poskytl se silnici zároveň mož- nost parcelace Jeleního příkopu, pokud byl v soukromých rukou. Marně se vzpírala obec dát stavební povolení pro Rožánkův dům, teprve zne- švaření připomnělo jí povinnost mu zabrániti, takže pokračování nepovoleno. Dobrá vůle snést alespoň poslední jeho patro byla zmařena pře- mrštěnými požadavky majitele na náhradu. Dů- vod znešvaření proti povolení byl dlouho přeží- rán a směje nyní doufat ve větší ohled k veřej- němu mínění lidovému.

Upravení dopravy po Vltavě vezlo s sebou i nábreží domněle nepostradatelná, ač postačí i jiné zajištění břehů. Druhému požadavku zmenšit počet hladinových stupňů dalo se vyho- vět jen odstraněním jezů. Staroměstský však jest součástí panoramatu hradčanského, neboť na- držuje hladinu, která je zrcadli. »Vše pro do- pravu« přineslo i myšlenku na osobní dopravu jakési vodní tramvaje na způsob parníčků be- nátských. Domnívám se, že k tomu svedla situ- ační podobnost vltavského zákrutu s Canal grande. Tam ovšem není jiných dopravních mož- ností a není také hladinových stupňů vyžadují- cích plavidel rychlost dopravy brzdících. Proto měl být staroměstský jez odstraněn a napájení mlýnů měl obstarati kanál podél nábreží. Při- stávání osobních parníčků bylo u kanálové dě- lici zdi a bylo s břehem spojeno obloukovým se- stupem. Metrové klesnutí hladiny, vystoupení Střeleckého ostrova a Kampy o totéž, jakož i ztráta zrcadlicí hladiny činily návrh nepřijatel- ným. Ponechání jezu vyžadovala plavidla pro osobní dopravu buď u břehu, nebo u konce Stře- leckého ostrova. Zrcadlení mohlo být takto za- chráněno pro chvíli, kdy nejel zrovna parníček, ale objektivní vytyčení plavidla 1913 ředitel- stvím vodních cest potvrdilo estetickou nemož- nost plavidlového tělesa v hradčanském panora- matu. Načež byla myšlenka osobní dopravy po Vltavě uvnitř města opuštěna a pro nákladní

zřízení byl nenápadně k břehu přimknutý spojo- vací kanál k plavidlu za Židovským ostrovem. Po potřebě osobní dopravy nikdo ani nevzděchl.

Nábřeží způsobilo i zánik Podskali 1904. Čtvrt na životodárné řece závislá musela po odříznutí zaniknouti. Nová výstavba stala se podle vzoru asanace Židovského města zařazením pohledů na Nové Město. Přání, aby v zeleném pobřežním pruhu zůstaly zachovány jednotlivé cenné budo- vy a tímto uvolněným zastavěním zůstaly pohle- dy na město zachovány, nenalezlo dost ozvuku, aby vyvážena byla cena spekulantská. Zato tím zřetelnější byl zájem pro zachování posledního zbytku bývalého Nového Města, pro zachování pohledů a prostoru před Emauzy. Boj vedl Klub Za starou Prahu, trval desetiletí a zdál se již ztracen, neboť pochybnost se ozvala i z řad ob- vykle pohotových chránit starobylost Prahy; profesor J. Koula odvracel se od ztracené věci a navrhoval vyloučit prostor pro stavbu druhého divadla, tehdy žádoucího, a znalec zemského vý- boru, profesor J. Kotěra, se obával, že nezasta- věním porušena bude celistvost nové výstavby, pročez chtěl městskou radou již ponechaný volný prostor před Emauzy zakrýt pergolovou stěnou. Tím se sice dva sousedící prostory neobjevily v blízkých pohledech, ale zmizel i účel umožnit pohled, z dálky pak zůstaly přece architekto- nicky nemožné dva hloubkové prostory v sou- sedství. Po převratu bylo zapotřebí státních bu- dov, regulovaných území pro ně pochopitelně ne- bylo a tak se hodila úprava před Emauzy bez- toho jednotného vytváření vyžadující. Bez věc- ných námitek přijato bylo řešení, které je ne- rozlučně spjato s činností Klubu nejen zachová- vací, ale i uspokojivé nové Prahy si hledící. Tvrdošíjně trvání dr. L. Jeřábka na tom domi- nující pohledy Emauz zachovat 1908—23 se osvědčilo, zbytek založení Karlova vklíněn byl do nové výstavby, která tím na velkorysosti roz- hodně neutrpěla. Prokázalo se, že zachovat staré poskytuje možnost vytvořit nové. Vytýkané plýtvání místem, které se mohlo zužitkovat pro činžáky, nebylo snad docela samovolné, nýbrž na pokyn s nejvyšších míst 1908, ale i tato tra- dovaná okolnost svědčí o tom, jak památkové citění vniklo do všech vrstev. Dnes, kdy Velká

V. H. Brunner, klubovní legitimace.

Praha má dost prostoru zastavitelného, kdy již nehledí žárlivě na vzrůst předměstí, se nezdá obětavost obce tak velkolepá, ale uspokojuje jako odhodlání důstojné císařského a královského založení města. Odborný ohlas otázky jevil se v řadě návrhů předkládaných nejen z úřední povinnosti, ale nezištně a dobrovolně mnoha architektů, byť i řešili jen dílčí podněty. P. Janáka úprava vlastního prostředí Palackého pomníku, Fantova úprava samotného kláštera, Dryákův pokus vynechat bloky blíže nábreží atd., takže byla zde z pouhého zájmu postupná soutěž výtvarná, takže poukazování několika odborníků na to, že se zadává bez soutěže, nebylo výstižné.

Vůli obce po příměření velkorysosti častěji hatily nepříznivé okolnosti: při uvedení již případě Rožánkova domu, při koupi kostela sv. Kříže většího proti Milosrdným, které se stalo, když již čtrnáct dní byl bourán. Zbytek románského kostela sv. Jana na Zábřadli snažila se městská rada opětovným nepovolením novostavby zachránit, ale změny regulačního plánu nevyložila, neboť naléhání veřejnosti nebylo dost důrazné. Zboření Dientzenhoferova pavilonu na smíchovském břehu stalo se na doporučení kratšího vedení úředními odborníky. Městská rada dala jen přednost finančnímu zájmu obce před kulturním. Tři desetiletí předtím obhajoval dr. V. Friš památkové citění zastupitelstva, když šlo o zbourání domů na Staroměstském rynku, tvrzením, že se v něm nezvedne ruka pro zboření

na příklad letohrádku Ameriky nebo Dientzenhoferova pavilonu, nebyl však spolehlivým proročkem. Jakost tehdejšího rozhodnutí charakterizuje nápadná skutečnost, že tepna od vinohradského kostela přimá až k předmostí, ubíhá na mostě pojednou v jinou osu, která nejde ani souběžně.

Nevypočítávám případy méně nápadné a podniky bezplánovitě narůstající, protože tam ohlas památkového citění nemá se čeho zachytit, nemohu si však odpustit dva takové případy. Řadu desetiletí — při založení městského musea zasazoval se Vojta Náprstek o určení kláštera Anežského pro ně — a dodnes takové určení chybí, dodnes neuvádí se v důstojný stav, nežli svatyně, které svoje určení zase dostaly, ale klášter a okolí zůstávají bezprizorné. Přece však není pochyby o skutečném minění každého Čecha. Aktivnost tohoto činitele však se nemůže povznést až k žalobě na zanedbanou péči a povinnost. Totéž platí o celém pobřeží Starého Města od Karlova až k Štefánikovu mostu. Není přece pochyby, že si všichni přejí důstojnou líc, jejíž podmínkou je pevné plánování. Místo toho nalepuje se kus ke kusu od dob Zitkových (Domu umělců) a celek hrozí se stát ostudou prozřevostí a schopnosti i u srovnání se Slavičkovým obrazem města ještě neupraveného.

To jsou jen ukázky toho, kam bychom si přáli, aby vniklo citění památkové a zároveň odpovědnost za cennost dalšího vytváření Prahy.

Povstaň, povstaň, veliké město Pražské

(Husitská píseň bojová; kol 1420.)

*Povstaň, povstaň, veliké město Pražské,
všechna říše věrná této zemi české,
rytičské pohlavie i všechny moci zemské.
Proti tomuto králi Babylonskému,
ještoť hrozí městu Jeruzalemskému,
Pražské obci i mnohému lidu věrnému.*

*Vezmiž na pomoc krále najvyššího,
proti tvým nepřítelům velmi silného,
ještoť nemie na všem světě nadeň větčého.
Neb se jemu líbíš tohoto léta,
že potlačuješ marnost pyšného světa,
neb požíváš ovoce věčného života.*

*Zruš Naduchodonorovu sochu,
hada měděného, jenž nad boha ctiechu,
chtieč, aby nedukčov zbyli, jemu se klaněti.
Nerodíš se báti krále uherského,
ještoť jest na mále cti i chvály jeho,
nebt bude přemožen od lidu pokorného.*

*Judith vdova Oloferna mocného
přemohlať jest pokorá života svého
a jeho mečem stala hlavu v stanu jeho.
Protož sobě zvol krále šlechetného,
ještoť by byl přítel zákona božieho,
ať by porazil Oloferna ukrutného.*

*A porazil božieho nepřítiele,
Antikrista, falešné jeho učitele,
ať nekáže více bludův v svatém kostele.
Vzdaťmež bohu chválu Israelskému,
nade všechny bohy bohu velikému,
prosiec, ať dá mier a pokoj lidu českému.
Amen.*

Jubilejní vzpomínání

Jubileum Klubu Za starou Prahu jistě podnítl úvahy o významu spolku a zásluhách, kterých si získal půlstoletím nevzdácného boje o Prahu krásnou, o zachování a uplatnění velikých hodnot minulosti. Zisky a prohry ideální práce, konané v těžkých podmínkách, někdy beznadějných, opravdu zaslouží, aby se jimi zabývala naše veřejnost a hlavně ti, kdož opatrují a vedou naše hlavní město, náš největší výtvarný statek. Historie jeho nepřetržitého zápasu s nevědomostí, ziskuchtivostí, s přemocí doby, osvětlí vývoj našeho národního života a velké proměny naší kultury i stav naší techniky a hospodářství. Neboť otázka staropražská je jenom důsledkem a také ukazatelem všech nesnází našeho života. Dějiny Klubu jistě napíší jiní a budou to dějiny velké sociální, hospodářské, estetické a architektonické proměny města — moje řádky chtějí pouze připomenout ovzduší, v němž Klub kdysi pracoval.

Nebyl jsem u jeho začátku, ačkoliv se pamatuji na *Mrštíkova* brožuru *Bestia triumphans*, která křičela z výkladních skříní knihkupeců obálkou *Zdeňky Braunerové* a rušila spokojený klid Pražanů nadšených asanací a přetoknou modernisací Starého Města. Když můj otec psal roku 1898 pro výstavu architektury a inženýrství veselohru *„Náš dům v asanaci“*, nechťel protestovat proti velikému boření, které tehdy propuklo. Chodíval jsem k malíři Josefu Petrosovi ještě do jednoho z domů na Staroměstském náměstí, o něž se tehdy bojovalo ve sboru obecních starších, než musely ustoupit budově Městské pojišťovny. Byly schůze, psalo se v novinách, básníci a lidé nenormální truchlili tise i nahlas nad ztracenou krásou. *Jaroslav Hilbert* se ve Volných směrech této sentimentalitě vysmál a rozhnil se nad budoucí krásou Prahy nové. Úsilí o zachování staré Prahy označil za zpátečnictví, milující malost, zboženinu, špinu, hájící smrduté a jedovaté boudy, jež jsou jako škeble na pobřeží nalepeny po úpatí Malé Strany. To byl hlas a místo, které působily tenkrát, roku 1900, na mne jako na jiné mladé lidi. Vyznával jsem Hilbertovy zásady také na podzim roku 1904, když jsem se dostal jako novopečený funkcionář Věštedent-ského svazu do domácí rady Klubu. Pozval mně tam *dr. Luboš Jeřábek*, s nímž jsem se setkal na jakési manifestaci. Svaz připojil tehdy svůj podpis k nějakému klubovnímu protestu, tuším, že se jednalo o úpravu okolí Staronové synagogy. *Dr. Jeřábek* nabídl virilní místo student-skému zástupci v domácí radě (když jsem se později stal členem voleným, nastoupil po mně *Ješek Hofmann*), a já tam šel ve střehu, jako se chodí do nepřátelského tábora. Předsedou byl profesor *Jan Koula*, který vlídně a s mírným úsměvem přijímal mou naježenost a nerozčílil se ani když jsem hned z počátku protestoval proti klubovním legitimacím: K. L. Klusáček nakreslil na ně zběsilce s motykami a krumpáči,

z nichž jeden držel ceduli s nápisem *„Sen moderně!“* (Záhy nakreslil na mou prosbu *Adolf Kašpar* legitimaci novou.) Vážní a slovníti pá-nové, kteří tehdy pravidelně zasedali v místno-stech Národního klubu v Jungmannově ulici, byli lidé tradičních názorů a zálib. Sledovali nevrle ojedinělé pokusy o novou architekturu (nemý-lím-li se, protestoval Klub proti stavbě nových moderních domů v Celetné ulici u Prašné brá-ny), horlili pro českou renesanci a pro šestnáct nebo kolik typů jejích štítů i pro pražský barok. Představovali si, že odtamtud vyrostle organicky nové městské stavebnictví. Vedle této generace, s níž jsem se záhy střetnul, seděli mladí studenti techniky, které patrně přivedl do Klubu jejich profesor Koula. Také s nimi, s *P. Janáčkem*, *A. Englem*, *St. Sochořem*, *Vl. Zákrejsem* jsem brzy zaváděl debaty o moderní architektuře. Nelbil se mi jejich návrh na úpravu okolí Staronové synagogy. Rozházeného nadšence, jakým jsem tehdy byl, nemálo překvapilo, když slyšel, že se nejedná tolik o modernost nebo nedomodernost průčelí, jako o úpravu celku města a zachování jeho povahy. Byla to první slova o architektuře, která vůbec slyšel. Nezůstalo jenom u nich. Záhy jsem se sblížil s *P. Janáčkem* — vlastně je to malé slovo, přilnul k němu tak, jako k *V. H. Brunerovi* a obdivoval ho, jak dověd obdivo-vat mládí. S ním dostal jsem se do prostředí tehdejšího spolku posluchačů architektury, blízko jejich snahám o nového ducha školy a jejich bo-jům s představiteli studeného a neživého rene-sancismu. Profesor Koula objevil se pak jako duch nejpružnější, chápající potřeby města a rozumějící i požadavkům času. Vyznával ovšem jinou slohovou víru, a proto stále častěji dochá-zelo uvnitř domácí rady k ideovým rozporům. Ty však nevadily společné práci.

Mezi divokým mládím a mezi konservatismem zakladatelů Klubu vyrovnával a smířoval *dr. Jan Emler*, ctěný a milovaný oběma vrstvy. Měl úsměv a porozumění pro naši nedečkavost, chápal také ušlechtilý idealismus těch prvních, kteří znali veškeré nesnáze obranné práce, rozuměli složitému mechanismu obecní politiky i jejím tajným přitínám — často až příliš konkrétním. Doktor *Luboš Jeřábek*, muž pražské společnosti, nadšený obdivovatel krásy, praktik schůzí a nevyčerpatelný v iniciativních návrzích a taktic-kých nápadech, bojoval ve sboru a na veřej-nosti. Ztělesňoval celé hnutí. Psal články a ma-nifesty, mluvil na schůzích, hledal neúnávně a neomrzele styky, aby uhájil některou starou bu-dovu, zachránil architektonický celek nebo pří-rodni situaci. Jeho veřejný boj byl stále více veden argumenty a zbraněmi, které dodávaly mladí technikové. Neboť generace se shodovaly v otázkách zásadních a hledaly společně, opět a opět, nějaké řešení zásadní nebo kcompromisní. Moc neměl tehdy Klub žádnou, jeho síly byly slabé. Mohl jenom burcovat veřejnost a budít

zájem, přesvědčovat a přemlouvat obec, hledat odpomoc nebo nějaké jiné řešení strohých úředních projektů, a tak postupovat drobnými kroky. Byla to doslova »dřebečková politika«, ale ti, kdož se soustřeďovali tenkrát kolem Klubu, postupně vníkali do souboru otázek, z nichž záležel život rostoucího a náhle rozkotávaného města. Mladí architekti, kteří na technice začínali akvarelovými pohledy na malebné partie, nalezali tak pod slohovou patinou cosi mnohem závažnějšího. Zaměstnávali se způsoby, jak zachránit nějaký detail, třeba jen zeď či významnou památku, pohledovou konfiguraci, uliční celek. Hleděli, kterak by šlo zabránit škodám z násilných komunikací a z nelogických regulací. Poznávali při tom, že krása města není založena na jednotlivostech nebo slohových zvláštnostech. Museli se potýkat s diktátem technických nutností, vníkali do sociálních příčin kvapně přestavby města, které nelogicky bořilo celé čtvrti, rozprašovalo jejich vkročené obyvatelstvo a zbavovalo je dosavadních prostředků existence. Bojovalo se o trati elektrické dráhy na Malou Stranu a Hradčany, o ústí Dlouhé třídy na Staroměstské náměstí, o úpravu toku Vltavy uvnitř města, o Podskali a zachování skladby terénu v okolí Emauz, o regulační plány Starého Města i Malé Strany. Proher bylo víc než zisků. Vzpomeňme však, jak by dnes teprve vyhlížela Praha, nebýti Klubu!

Když myslím na tehdejší časy, vidím intenzitu toho úsilí, nezištné vyvinovaného lidmi různého věku a různých povolání, spojených velikou láskou. Sám jsem vlastně jenom přihlížel této práci, která stávala se stále odbornější. Mladý student dějin umění nemohl ji prospěti jiným, než trochou spolkaření. Někjaká lokálka propašovaná do novin, vycházky popularisující znalost památek, propagační večírky a ochotnické představení — to byla činnost, kde jsem mohl pomoci. Na Vše-studentské slavnosti, pořádané roku 1905 na výstavišti, zabrali jsme bývalý plynárenský pavilon a vyplnili jej výstavou karikaturních impro-visací spoust a nevkusů, které už spáchala nebo hodlala spáchat triumfující bestie. Nazvali jsme je »*Tisíc a jedna motyka*«. Malovali je mladí architekti Klubu a kamarádi z Akademie. Dělal jsem s jinými ve výstavě tlapače a prováděl po jejich hrůzách také přemítatele dr. Groše, který tam neopatrně zabloudil a musel potom s patrnými rozpaky vyslechnout, co všechno jsme mu za celou obecní správu házeli na hlavu.

»*Tisíc a jedna motyka*« byla psína. Odpovídala rozpoložení mladých lidí, kteří se sblížovali osobně i myšlenkově. Po schůzích domácí rady pokračovaly naše nekonečné debaty, hádky i rozpustilosti. Architekti z techniky přátelili se s výtvarníky v Unionce, u Brejšků a u Petříků na nekonečných nočních zasedáních, na denních procházkách po nábrežích, na nedělních výletech na Klamovku, do Zátěší, na Šatovku, do Podhoří, Selce a do všech těch hospod, kde se tehdy tancovalo. Přibývali povlovně další studenti dějin umění, literáti, slučováním školních a osobních skupin povstávala pestrá společnost, generace kavárny Unionky, kterou teď také zbořili. Ne-

mohlo být ovzduší plodnějšího; byla to pro mne skutečná škola. Naučil jsem se tam vlastně více, než na universitě. Profesor Matějka, zanícený vykladač architektury pražské, záhy umřel, těch několik studentů, kteří si troufali věnovat se ne-jistému zaměstnání historiků umění, bylo nuceno stát se autodidakty. Klub Za starou Prahu přiblížoval je základním problémům povstávání umění více, než by byla mohla učinit školská výuka. V Klubu poznal jsem Pavla Janáka a když jsme spolu o prázdninách roku 1905 jeli do Německa, byla celá cesta nepřetržitou lekcí, kde aktuální promítalo se do pozorování památek. Na vycházkách Klubu poznal jsem *Zdeňka Wirtha*, a to byl — nejenom pro mne — učitel druhý. Metodice učil jsem se především od něho. Do Klubu sice Wirth dlouho nechodil, vzpíral se, ačkoliv byl námi opět a opět zván; vadil mu diletantismus dr. Jerábka a konservativnost některých funkcionářů. Patřil však mezi sloupce Unionky a na všem bral živý podíl. Peče však si dal nakonec říci a začátek jeho činnosti nebyl také bez konfliktů. Bylo však do značné míry jeho zásluhou, že z ochránářského spolku stalo se významné středisko myšlení o nové české architektuře. Významně přispíval k tomu také architekt *Bohumil Hypšman*. Přišel do Klubu jako zástupce Mánesa, kde se vedoucí činitelé divali na otázky staropražskélosti s úkosem, neboť také jim vadilo zdánlivé staromilství jeho snah. Hypšman viděl však dále; byl z těch, kteří Praze pomohli nejvíce. Úprava Vltavy v městě vyrostla z jeho myšlenek, panorama pohledu na Emauzy i s umístěním Palackého pomníku je jeho dílem.

Byl stejně houževnatý jako logický a vedl nás mladé k nepředpojatému posuzování architektonické tvorby bez ohledu na vnější efekty dekorace a časovosti. Měl na nás veliký vliv.

Jistě bych mohl dále vypočítávat ty, kdož určovali směr klubovní práce v jeho prvním desetiletí, prohlubovali ji a domýšleli — často způsobem, který odporoval myšlení zakladatelů Klubu. Pokračující z odbornosti způsobovalo, že se šlo stále určují od sentimentální adorace staroby k řešení sociálních, technických a výtvarných otázek. Bylo znát náš odklon na *Vilému Mrštíkovu*, který jednou nebo dvakrát mezi nás přišel a zřejmě si už s námi nerozuměl. Zvěštávaly se i zásadové rozpory s profesorem Koulou, takže odstoupil s místa předsedy, které potom zaujal profesor Goll. Klub přestěhoval se mezitím z Jungmannovy ulice do Černého pivovaru na Karlově náměstí a potom na Malou Stranu k Petřoldovým do domu dr. Jerábka, který zaměnil působení u soudu za přednostství Památkového úřadu. Konečně zmohl se i na vlastní kancelář a místnost v obnoveném domě »U Vejvodů«. Podnes označuje klubovní místnost tabulka tenkrát navržená Janákem a ještě funguje schránka na dopisy kreslená *O. Vondráčkem*. Finančně mu pomohly některé šťastné podniky, jako byl večer Emmy Destinové nebo výstava »*Krásné Prahy*«, uspořádaná roku 1906 v Rudolfinu. Tehdy přinesla mi klubová funkce

novou zkušenost, která potom pro mne mnoho znamenala. Jako jednatel výstavy poznal jsem v tehdejší německé Krasoumné jednotě techniku vystavování. Zůstal jsem tam i později jako překladatel katalogů a měl příležitost učit se administrativě vystavování. To byl jeden zisk. Jiný bylo rozšíření dosavadního okruhu uměleckých známostí z Unionky. Poznal jsem Miloše Jiráňka, Zdeňku Braunerovou, Viktora Strettiho a J. Zamponioho, také V. Jansu a některé mladé výtvarníky německé, sblížil se s K. D. Mrázem, tehdy mladým výtvarným kritikem, který pořádal s dr. Emmerem retrospektivní část Krásné Prahy. S ním začaly návštěvy u starožitníků a v antikvariátech jako první kroky do zvláštního světa sběratelů. Takto měl jsem vzácnou možnost seznamovati se s Prahou starou i novou hned po několika stranách. Tu romantickou obdivoval jsem s Janem Konůpkem, přítelem Janákovým. Prolézali jsme dvory a průjezdy židovského města, hledali kouty s ovzduším. Konůpek kreslil si soustavně podrobnosti pražských domů, portály, domovní znamení, klíky, znal kde které schodiště a zapomenutý strom, krásné klepátko nebo kovanou mříž. Čeho neznal Konůpek, o tom věděl V. H. Brunner, který se stal jakýmsi klubovním malířem.

Moje zvědavost byla hodně roztěkaná, nebylo soustavy v mých zájmech. Jiní pracovali souvisleji. Přece však vracely se v tom neklidném hledání některé otázky a přátelské okolí je scelovalo. Praha zůstala trvalým motivem mého života, i když jsem opětovně odbíhal. Přál bych věru každému mladému historikovi nebo teoretiku umění, aby žil v ovzduší tak hustém a plodném; jakým byl pro nás Klub. Byla to krásná léta, za mnoho jim vděčím. Cinnost Klubu zasahovala do života, souvisela stejně s vědou jako s uměním. Tuto spojitost cítili jsme tehdy všichni. Učili jsme se rozumět významu tradice pro organický vývoj města, znát a hledat spojitost minulosti s přítomností, cítit hodnoty bez ohledu na jejich časovost. Hodnoty výtvorů i hodnoty lidí. Byla jména, která znamenala jakési strašáky pro všechny mladé, toužící po novosti a pokroku. Klub byl místo, kam přišli i takoví architekti Polívka, Balšánek, Sakař, jež jsme jako umělce neuznávali. Ale pochopili jsme, že i oni pracují s láskou, že mnoho vědí a chtějí pomoci. Stálým stykem s problémy měnily se názory příliš výlučně. V soutěžích tenkrát vyplývajících na novostavbu Staroměstské radnice, na regulaci Vyšehradu, na letenský průkop, odpovídali mladí architekti Klubu po svém na velké otázky existence města. Každá z těch bezvýsledných soutěží rozšířila nějak naše představy o jeho možnostech a budoucnosti i posunula vývoj naší architektury.

Nebyly to jenom tyto platonické soutěže. Klub získával konečně jakýsi vliv a mohl už přispívat aktivně svými návrhy. To, co se nepovedlo u Branbergrova domu v ulici Jungmannově, ani u paláce Škodovky, bylo uskutečněno na budově Anglobanky v Hyberské ulici, kde Josef Gočár mohl realizovati Janákovu myšlenku na zacho-

vání původního průčelí představeného novostavbě. Klub umístil několik mladých architektů v obecním stavebním úřadu a ti už roznášeli myšlenky považované kdysi za bláhové a fantastické. Také mě umožnil vliv Klubu, že jsem se mohl uchytit v dobách, kdy nebylo míst, v Městském muzeu a sblížovat se soustavně s historií města.

Klubovní práce vypracovala také naši jedinou theorii ochrany památek a dala základ a pomoc úřední činnosti památkových úřadů konečně povstávajících. Nedošli jsme v ní zatím dále. Ba jí docházelo k plodnému spojení snah o moderní formu s archeologickým zachraňováním starodávného městského útvaru. Dr. Wirth byl redaktorem Stylu, klubovní architekti měnili závažně ducha našeho stavebnictví. To když přičiněním Klubu svěřena byla Josefu Gočárovi stavba »Černé Matky Boží« na nároží Celetné ulice a Ovocného trhu. Po Janákově polovině Hlávka mostu vznikla nová tvarově zajímavá architektura, podivuhodně zapadající ve své okolí, hodnotný výtvor, jakých nemnoho postavila nová Praha.

Skupina lidí, kteří pracovali v prvním desíletí století v Klubu, se už dávno rozešla, jen ne-

Mladá generace Klubu asi v r. 1905
ve Vrtbovské zahradě.

Dole stojí V. V. Stech, za ním st. Schnirchová; sedí Z. Foustková a Vlastislav Hofman; vpravo Ant. Matějček, nad ním Fr. Langer; výše na schodech st. A. a H. Krejčové a Vilém Dvořák; nejvýše Pavel Janák a st. Šochor.

mnozí zůstali a ještě tam působí. Také mne odvedla práce v jiných oborech od přímé účasti. Vystřídali se lidé, nastoupili mladší, změnila se situace a způsob práce. Jiní jistě vylicí léta po první světové válce. Moje vzpomínky na první desetiletí jistě nejsou přesné a potřebuji doplnění, jaké může přede všemi podat dr. Jan Emier. Přece však myslím, že můj obrys naznačuje alespoň ono první období, kdy z odporu, nadšení i z potřeby vyvíjela se pomalu uvědomělá kulturní vůle. Obecně přesvědčení, že nutno chránit hodnoty zbytečně a surově ničené. Ujasňovaly se problémy městského organismu, ustalovaly prostředky. Když jsem tenkrát psal úvodní slovo prvního čísla klubovního časopisu, zachycoval

jsem přesvědčení a názory nás tehdejších mladých. Od těch let ochrana památek zodborněla, rozvinuly se alespoň theoreticky názory o stavbě měst. Klub měl a má dosud veliký podíl na celém hnutí, které už zasahuje i do jiných měst. Jeho ideální úsilí neprestalo — bohužel — pořád být aktuální, jak ukazují události nedávne a nevyrovnaný vývoj městského celku Prahy i jiných obcí. Jeho práce není ani dnes lehká. Prospíval městu, pomáhal a pomáhá dále, aby myšlenky, z nichž před padesáti lety vznikl, staly se organickou částí naší lidové kultury. Poměry jsou jiné, program však stále naléhavý. Jak dosáhnouti jeho plnění, je otázka právě tak živá dnes, jako byla před padesáti lety.

Eustach Möller:

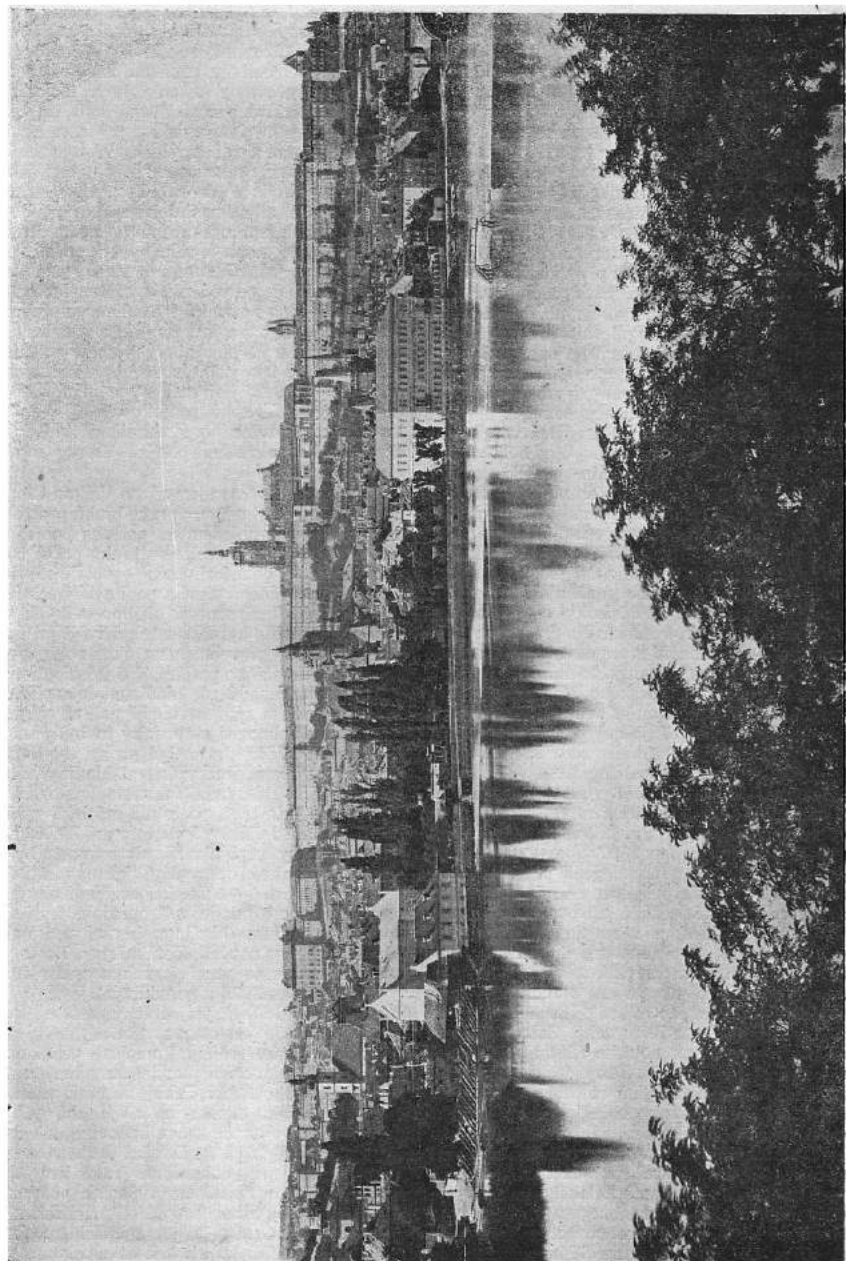
Boj o krásu Vltavy

Jest málo měst, jejichž dějinný stavební vývoj by byl tak úzce spjat s řekou je protékající, jako je tomu v Praze. Zde není Vltava jen přírodním základem města, ale je i monumentální osou jeho urbanistické dispozice. Jedině Vltavě vděčí proto Praha, že ji vynikající učenec a cestovatel A. Humboldt uvedl ve známé stupnici měst co do krásy na prvním místě mezi městy vnitrozemskými a že malíři všech dob ve svých obrazech a rytinách přímo zbožňovali její panoramatické pohledy, zrcadlící se v její mohutné hladině. Pro tento podstatný význam Vltavy v dějinném vývoji města věnoval ji Klub téměř od svého založení svou zvýšenou pozornost a střežil prozíravě její dochované krásy. A právě v době, kdy Klub zahájil svou činnost, se počalo pracovat na projektech, které se nejvíce dotýkaly jejího starobylého rázu, neboť právě jimi měla býti otevřena »Železná brána«, jak plavební zájemci nazývali onu část této krásné řeky, jež svými čtyřmi prazkými jezy — šitkovským, staroměstským, novoměstským a helmovským — byla téměř po šest století nepřekonatelnou překážkou průběžné lodní dopravy. Projekty splavnění pracovala na počátku tohoto století komise pro kanalisování řek Vltavy a Labe a souběžně s ní řešila obec pražská i úpravu vltavských břehů. Bohužel, byl tu již pochybný příklad, který byl následován při projektech nových nábrežních úprav, a to nábreží Palackého a kamennou zdí ve výši 12 m nad normální hladinou. Tato závažná výška vyplývala z hydrotechnické podmínky, že patky klenob mostu Palackého musí býti položeny nad velkou vodu z roku 1845. Podmínka tato byla důsledkem jisté zaostalosti našeho vodního hospodářství, jež nešlo za skvělou myšlenkou prof. Harlachera. Tento vynikající hydrotechnický považoval již roku 1883 za základ vodního hospodářství království českého zřízení velkých nádržných prostorů v povodí Vltavy, jimiž měly býti podstatně sníženy velké vody — cíl realizovaný teprve v posledním desetiletí. Daleko prozíravěji vyhnuli se zmíněné

hydrotechnické podmínce budovatelé nábreží Masarykova, když pro nový most v prodloužení Národní třídy nevolili klenutý most, nýbrž řetězovou konstrukci, jejíž vozovka byla úplně horizontální, tedy esteticky nezávadná, a ležela jen v nepatrné výši nad velkou vodou a neprotínala v pohledech z Národní třídy petřínský svah tak nepříznivě, jak to činí dnes vozovka mostu Legií prudce stoupající od nábreží. Stejně osudným bylo i posunutí nových nábrežních zdí do řečiště, jež dosáhlo svého vrcholu 50 m u mostu Palackého na pražském břehu a 27 m při nábreží Alšovu u mostu Mánesova.

Tyto odstrašující zjevy, kterými byl zničen na významných místech půvabný ráz vltavských břehů, způsobily, že Klub vši energií a všemi prostředky se snažil, aby v tak povážlivém řešení ochrany pražských břehů před zátopami nebylo dále pokračováno dosavadním neblahým způsobem. Po velkém, ne v plné míře úspěšném boji při stavbě nábreží podkalského a vysehradského tunelu, při němž se podařilo zachrániti starobylou Výtoň a panorama Emauz projektem Hypšmanovým, zasvětil Klub řadu let své činnosti záchraně neohroženějších částí vltavské trati od jezu šitkovského až po železniční viadukt přetínající ostrov štvancí.

Po celé řadě dřívějších projektů na splavnění této trati vypracovala kanalisační komise nový projekt, který odstraňoval zcela jez staroměstský a novomlýnský, zdýmající vodu do Rudolfovy štolý nad mostem čis. Františka Josefa I., na jehož místě se právě buduje nový most Štefáníkův. Šitkovský jez se zájezím u mlýnů Petřílkovských, které stály na levém břehu, měl býti nahrazen zděným jezem vedeným kolmo na řeku. Osobní plavidlo bylo projektováno u ostrova Slovanského, vlakové plavidlo pro loď nákladní v rameni mezi nábrežím Legií a ostrovem Petřílkovským, dnes spojeným s ostrovem Židovským v jeden celek. Skupina mlýnů Petřílkovských s typickou věží malostranské vodárny a mlýny Šitkovské, kromě tří, na jichž místech

Vltava (kolem r. 1865).

stojí budova Mánesa, měly být zcela odstraněny.

Pouze Staroměstské mlýny měly být udrženy v provozu. K tomu cíl byla projektována od severního cípu ostrova Slovanského zděná hráz k prvnímu návodnímu pilíři mostu Legii a dále rovnoběžně s nábrežím k záhlaví Smetanova muzea, tehdejší staroměstské vodárny. Vzniklý náhonem se měla přivádět voda k mlýnům a k zabezpečení pilotových základů nábreží.

Neméně rušivě zasahoval projekt i malebnou skupinu ostrova Primátorského, Korunního a Štvanice a Nových, Dolnoloděckých a Helmovských mlýnů ve čtvrti svatopetrské. Byl to neblahý důsledek závazku, jež převzala kanalisační komise vůči obci pražské, že čáry břehové obcí pražských dílem navržené, dílem již schválené se dodrží. Správa obce postupovala při projednání projektu velmi tvrdě, dožadující se vysoké nábrežní zdi podél petrské čtvrti, namísto nízkého podběří a dlážděného svahu vysoké nábrežní zdi, jež navrhovala kanalisační komise.

Ještě dříve než byl projekt sdělen veřejnosti, ozvalo se hlasy, že bude nutno, aby byla zavazena umělecká protiváha projektu, řešenímu jen s hlediska čistě technického. Byl to zejména arch. A. Balšánek, jenž v Arch. obzoru z roku 1903 se dožadoval velmi důrazně, aby úprava splavnění Vltavy přes to, že již řada nábreží v té době byla provedena a prováděna, byla dílem jednotné koncepce umělecké. Nevystihl však ty nejbolestnější důsledky se stanoviska urbanistického u projednávaného projektu splavňovacího — odstranění staroměstského jezu, nemožný projekt malostranského nábreží a úplné zničení ostrova Primátorského, Korunního a malebných mlýnských skupin svatopetrské čtvrti.

Na záchranu těchto tří nejvzácnějších motivů vltavské scenérie soustředil proto Klub Za starou Prahu veškerou svou činnost a váhu nejen formálními protesty, ale i vlastním projektem na splavnění Vltavy uvnitř Prahy. Staroměstský jez se podařilo zachránit návrhem prof. techniky K. Vósyky z roku 1890, upraveným zesnulým Ing. E. Schwarzerem, jenž projektovanou alternativu úředního projektu, a to navázání jezu na severní cíp Štfeleckého ostrova a zřízení nového jezu mezi tímto a ostrovem Židovským nahradil řešením, jež představuje dnešní stav. Bohužel, ve čtvrti svatopetrské se nepodařilo zlomit odpor pražské obce a tak byl zničen zelený rámeček dolního Nového Města odstraněním ostrova Primátorského a Korunního. Zato však zvítězilo v plné míře stanovisko Klubu v záchraně malostranského pobřeží. Projekt, který předložila obec, znamenal úplné zničení dosavadního půvabného orámování pobřeží, neboť projekt obce navrhoval prodloužení nábrežní zdi od mostu Legii při stejné výši v mocném oblouku na první návodní pilíř mostu Karlova a dále až na zbytek staré nábrežní zdi u domu Bělského na Klárově, takže nábreží bylo předsumto u Odolkových mlýnů na 15 m a pod mostem Karlovým docela na 40 m do řeky. Zůstane dějinnou zásluhou Klubu, že ochránil nádherné panorama malo-

stransko-hradčanské pohromy, již v ostatních částech řeky tak výstižně charakterisoval dr. Harlas v časopise Společnosti přátel starožitností českých z r. 1926 slovy: »Vltavské břehy uvnitř města se přeměnily v kamenné náspy nebo vysoké hráze, urovnaly se, pokryly se bloky pětipatrových čínčáků a není daleká doba, kdy snad také nad Vyšehradem a dole po vodě za Královskou oborou a Karlínem bude Vltava sevřena stavbami a upravena lidskou rukou tak, jak to vyhovuje potřebě a jak to při všem užítku zničí ráz, po staletí až na naši dobu zachovaný.« Aby se tato Harlasem očekávaná pohroma nestala skutkem, o to se zasloužila bývalá státní regulační komise, jež řekla úpravu Vltavy nad vnitřní Prahou i dole po vodě zcela v intencích Klubu. Dnes, kdy cena pozemků k účelům veřejným je podstatně snižena a kdy zahájena stavba údolních přehrad v povodí Vltavy přispěje ke snížení velkých vod, jak jsem naznačil v Technickém obzoru z r. 1942, jest naděje, že plánovací komise nejen převezme projekt státní regulační komise, ale rozvine ho v bohatším měřítku se zřízením na rekreační posláni Vltavy v obou těchto částech.

Vltava nad Vyšehradem až po Velkou Chuchli nevyžaduje než vhodnou úpravu břehů pro rekreační funkci a s ohledem na potřebu pobřežních komunikací, z nichž na levém břehu právě budovaná komunikace má zbytečně vysokou niveletu, neboť již prováděná stavba povitavských nádrží snižuje v blízké budoucnosti hladinu velkých vod. U Velké Chuchle byl zúžen tok dřívějšími úpravami z důvodů plavebních na úkor pohledového dojmu a rekreačního posláni. V době dlouhotrvajícího sucha zapadla zde hladina tak nepříznivě, že všechen život na řece téměř ustává. A proto nezbyvá než obnoviti stav, jaký tu byl před povodní roku 1784, kterou byl stržen modřanský jez i s plavidlem, jenž vzdouval hladinu Vltavy do velké šíře. Dosavadní úprava splavňovací navržena pro tuto trasu, podle níž má být vyloučeno skalnaté řečiště v kubatuře asi 290.000 m³, vyhovovalo by snad plavbě, ale naprosto by nesplnilo ono blahodárné posláni, jež má plnit řeka ve velkém městě — »sloužit osvětlení obyvательства a býti po příkladu vnitropražské trati svou do široka rozlitou hladinou hlavní podmínkou půvabu a krásy nových částí města«. Proto plánovací komise se vrací k mému generálnímu projektu z roku 1908 s pohyblivým jezem téměř v místech, kde byl jez stržený velkou vodou v roce 1784. Je jen otázka, zda možno souhlasit se zatopením velkého komplexu velmi úrodných ploch plánovací komisí navržených pro vodní rekreaci. Uvnitř Prahy zůstává stále nedořešená otázka mostu na »Výtoně«, jež by snadno mohla ohrozit znovu budovu staré vodní celnice, zvláště když i nábrežní úprava na protějším břehu není dokončena. Také zamýšlené rozšíření mostu Palackého vyžaduje pozornosti Klubu, který by neměl bez účasti přiblížit k povážlivému odstranění nejkrásnějších mostních plastik, jakými byla sousoší Myslbekova, přenesená na bezvýznamné místo na Vyšehradu.

Měla by se vrátit po provedené rekonstrukci mostu na své původní místo.

Možno-li považovati malostranské pobřeží ve své linii i výšce od počátku »Čertovky« až po její vyústění za stabilisované, čeká část podél Klárova na své konečné vyřešení. Souvisí to s definitivní úpravou tohoto prostřanství, jež byla zbytečně zdržena nevhodnou dispozicí výstavního pavilonu a jež bez odstranění domů Bělského a snížení domu Hergetova jest nemyslitelna. Nedostatečná šířka a nadměrná výška silnice pod Letnou zůstane povždy důkazem, jak neorganicky byla řešena úprava Vltavy i podél úbočí letenského. Mezitím co na pravém břehu nábrežní úprava zúžila řečiště o 30 m, na levém břehu bylo úbočí letenské bezohledně podřadeno a orámováno kamennou zdí přispívající svou výší k přílišnému sevření řečiště v místech, kde mělo býti co nejširší, jak to již samo letenské defilé žádá. Přitom úbočí zůstává primitivně »zalesséno«, což zejména v zimě působí velmi nepříjemně. Tomuto problému měl být proto Klub věnovati svou pozornost a zasáhnouti iniciativně zvláště nyní, když prováděným tunelem z nového mostu Štefáníkova bude úbočí letenské považlivě rozrušeno.

Velkým průkopem uvažovaným Ing. Plenknerem již roku 1885 a provedeným podle projektu Schwarzerova roku 1926, přechází Vltava ze své vnitroměstské trati do části, která byla splavněna trojským pohyblivým jezem již před koncem minulého století. Velká plocha vzniklá zbytečně

vysokou nasypávkou mezi Karlínem a Libní a novým řečištěm jest, bohužel, zastavována tak neutěšeným způsobem, že volá přímo po promyšlené urbanisticky citěné úpravě. Až po soutěsku podbabského nelze vyznačiti dnešní stav Vltavy po estetické stránce za uspokojivý. Státní regulační komise předpokládala, že zcela zastaralý trojský jez bude nahrazen novým, jenž bude posunut až k plavidlům podbabským, aby se získala mohutná hladina jako osa budoucího výstaviště, a to za úplného zachování Královské obory na levém břehu a zahradní dispozice trojského zámku na pravém břehu. I zde je třeba, aby Klub sledoval připravovaný projekt s plným zájmem, a to pro velké hodnoty, které pro Prahu znamenají Královská obora a trojský zámek.

Bohužel, že rychlý vzrůst Prahy a předměstí v min. století, tudíž ještě před založením Klubu, způsobil, že i údolí vltavských přítoků, jako Botiče, Rokytky na pravém břehu, tak i potoka Dalajského, Motolského, Brusnice i potoka Šáreckého na břehu levém, byla zastavována způsobem, kterým byly zničeny velmi četné krásné krajinářské scenerie. Snad lze již jen části potoka Dalajského a Šáreckého zachrániti v jejich krajiněm púvabu. I zde se otevírá zásluhá cesta klubovní činnosti do druhého padesátiletí. Jest jen třeba, aby klubovní tradici přejímali postupně noví mladší pracovníci a chránili tu krásnou řeku a její přítoky v dosud nedotčených částech před poškozením stejné usilovně, jak to činila generace minulého padesátiletí.

Voskovec a Werich:

Pražská Java

(Zpíváno kolem roku 1930.)

Státní statistik dokáže, že ve Velké Praze vědecky býval, bohudík, u všeho lidu smysl estetický. Důkazem je nejenom pražský barok, leč i Aventinum, má-li někdo přeestetický nárok, máme tu Ernestinum nebo Umprum. Zručný statistik rozdělí vkus lidu kategoričky v druhú několik, kterým se v Praze něco říká vědecky. Důstojná je první kategorie, ta se zlaté Prahy žije a tyje, u Fleků zpívá a siszy ji kanou při tom do pivá.

Po starých zámeckých schodech si vylezu a ve vání bezu na Malou Stranu slezu, pak jak pan Johanes za Koňskou bránu pájdu, jinde než v tom starém domě na Malé Straně bydlit nebudu. Kouzlo střeš přejsových modernou mi nekažte, autobuzy zaražte, novostavby zakažte. Kamenná pohádka by v sněhový háv se hahla, mějte snahu, zachovejte starý ráz naší Prahy, s úctou Klub Za starou Prahu.

V úvodu jsem děl, co v Praze zjištěno je statisticky, teď bych říci chtěl, jaký je druhý názor estetický. Názor ten je tangentou urbanismu v intencích purismu a derivátem je konstruktivismus principiální baší bauhausismu. Má, žert na stranu, i další názor svoje raison d'être, názor Pražanů, co nemají na zímnik ani na socetr. Názor této třetí kategorie vino čistě o Praze si nalije z periferie, když o Praze epiklová arto:

Jéžíškovy bresle, ta Praha je velké štadi, mergle mít a nemít hlad, fůrovej bych nebyl tak. Vono to baroko není špatný pro voko, jenže je vo voko, voko baroka flinkat se bez floka. Ještě že tady je komfort periferie, z vagonů kolonie, v ty se to prima žije. Kež by v sněhový háv přivoděla se nám stovčesáté maticka, aspoň z vodkice sněhu koukala by maldní a pradicka.

Činnost Klubu Za starou Prahu od r. 1914

Během první války nebyla činnost Klubu zvlášť výrazná, protože stavební ruch i jakékoli projektování bylo omezeno, ne-li vůbec zastaveno. Zmíniti se možno snad jen o tom, že se podařilo zameziti provedení návrhu nemocničních baráků v Král. zahradě na podkladě veřejné protestní schůze, Klubem svolané.

Hned po převratu vypracoval Klub obsáhlé memorandum kanceláři presidenta republiky na ochranu památek uměleckých a historických, ničených světoznámě z důvodů náboženských nebo politických, a uspořádal anketu proti neuváženému zabírání zámků státem a jin. institucemi pro kanceláře a byty. Vypracoval také obsáhlé memorandum, jímž žádal provedení odborného průzkumu a restaurace pražského hradu, a doporučil přímo arch. J. Plečnika jako nejvhodnější osobu, který se však během doby neukázal dosti šetrným a ohleduplným k historickému a uměleckému charakteru této významné skupiny staveb i pohledově mimořádně působících. Vypracoval také obsáhlé memorandum s vytyčením směrnic pro přípravu nového regulačního plánu Velké Prahy a byl potěšen, že členy nově zřízené státní regulační komise se stali jeho členové, býv. předsedové, arch. dr. A. Engel a ing. E. Mězler, který se stal později předsedou; památkovým referentem byl jmenován PhDr. K. Guth.

Uspořádal také společně s MAP anketu pro zachování státní regulační komise proti zamítavým návrhům inženýrské komory s návrhem nové organizace i jmény nových členů, který byl také s potěšením Klubu skoro plně přijat, a vypracoval také resoluci ministerstvu veřejných prací, ve které žádal, aby do pradávního sboru regulačního, který měl nahraditi státní regulační komisi, byl ustanoven zástupce z řad památkových znalců.

Klub protestoval proti podmínkám nové připravované soutěže na úpravu pobřeží Malé Strany od mostu Legii až k Občanské plovárně proto, aby byl zachován jeho dosavadní ráz jako nezbytná a jedinečná, architektonicky, přírodně i krajinářsky vvinutá zelená podnož celého panoramatického pohledu na Malou Stranu, zejména však imposantního pohledu na pražský hrad. Nebezpečí postavení vysoké nábrže níže zdi, jak je jimi znevažována a znehodnocen celý pravý břeh Vltavy od Vyšehradu až k mostu Hlávkovu a částečně i levý břeh na straně smíchovské, bylo sice zažehnáno, ale bylo do jisté míry připomínáno projektováním rozsáhlých i značně vysokých budov, hlavně veřejného rázu, na místě nynějších zelených ploch až k kece jdoucích. K tomuto návrhu byly podány připomínky a memorandum radě hl. města Prahy. Z nich nejnebezpečnější byl návrh Státní galerie, projektované v samém popředí jižní části Kampy, což podnítilo Klub k uspořádání veřejného projevu a podání protestu ke státní regulační

komisi, takže se podařilo po velkém úsilí provedení projektu zabrániti. Po druhé byla ohrožena tato část Malé Strany projektem levobřežní komunikace, pohledově snad nezávadným, kterou by se tento jediný klidný kout města stal nejen rušnou promenádou, ale hlavně tepnou se všemi druhy vozidel a s tím spojených nepříjemností a mnohdy i nepřístojností a osobního nebezpečí. Klub podal také memorandum proti úřednímu návrhu sadové úpravy této části Kampy, jímž se úplně bouraly všechny objekty býv. Sovových mlýnů; naopak se snažil Klub zachrániti tento kout Malé Strany veřejným zájmem rekreačním a předložil proto po revoluci ČNV — jako dar — návrh arch. J. Mannsbartha, v němž bylo projektováno loutkové divadlo v přírodě. Nepříznivé a památkové rušící změny v těchto místech provedené za okupace nepodařilo se však již odčiniti a je nejvyšší žádoucí, aby jakékoli úpravy byly co nejprostší, jak tomu vyhovuje další návrh arch. Mannsbartha na přístavbu bývalé salla terraiu jako dětského úkrytu.

Sadové plochy Seminářské zahrady byly ohroženy projektem ministerstva financí a zdravotnictví na stavbu provisorních úředních baráků, které by bývaly podle dosavadních zvyklostí podržely charakter trvalý. Velké nebezpečí hrozilo nejen zahradě samé a Malé Straně, ale i panoramatu Hradčan; však projektem petřínské komunikace, vypracovaným státní regulační komisí, který by byl rozměrnou serpentinou se dvěma zákrutými úplně zničil tuto zelenou stráž, tvořící s Petřínem a zahradou Kinských od jihu a od severu zahradou Schönbornskou a Lobkovicovou, společně se zahradou Strahovskou, na jaře a na podzim pestře barevnou a po celé léto svěže zelenou jedinečnou kulisu panoramatu. Tento projekt byl podroben důkladné kritice na anketě v zasedací síni Staroměstské radnice, z níž vyšla resoluce podepsaná skoro 50 odbornými korporacemi a rozeslána ministerstvu veřejných prací, pres. městské rady a technickému odboru, státní regulační komisi, zemskému výboru a všem klubům radničním, o níž se vyslovila řada odborníků články ve Věstníku Klubu (arch. J. Kubiček, ing. J. Polka, PhDr. J. Hrudka, arch. V. Šturza, PhDr. J. Kavina, PhDr. V. Brdlík a PhDr. J. Prantl) po všech stránkách: estetické, technické, historické, přírodní i geologické. Přesto, že NSS zamítl svým usnesením ze dne 29. XI. 1933 námítky Klubem podané jako opožděné, vypracovali arch. dr. J. Chochol a arch. J. Hruška, každý odděleně, jiné návrhy, sadové lépe vyhovující a po debatním večeru a z něho vyšle resoluce byla vypsána nová soutěž na projekt komunikace, spojující střed Prahy s Břevnovem a dále na západ, z níž jako nejvhodnější byl domácí radou Klubu uznán projekt architektů A. Kubička, F. Balcárka a K. Koppa, řešící toto spojení tunely pod Letnou.

Tento západní mohutný pás zelený byl také ohrožen částečnou parcelací Strahovské zahrady v místě nejchoulostivějším, navržením 4 stavebních při ulici V úvozu, jichž zastavěním by byl značně utrpěl pro Hradčany charakteristický pohled na jižní průčelí Úvozu, zvláště ze zahrady Lobkoviců, což se k protestu Klubu podařilo zabránit.

Úprava Letné byla sledována hned od prvé soutěže brzy po převratu státní regulační komisí vypsané; Klub uspořádal společně s ostatními odbornými korporacemi anketu, jejíž výsledek měl být podkladem nového plánu, připravovaného ministerstvem veřejných prací, a vždy i nadále obhajoval názor, že sportovní a jiná hřiště na Letnou nepatří, což zdůraznil i zvláštním protestem ke státní regulační komisi. Společně se státním památkovým úřadem a památkovým sborem hlavního města Prahy vypracoval Klub v r. 1927 pamětní spis k připravované nové regulaci Starého Města a připojil i připomínky a námítky k tomuto plánu, vyloženému v r. 1928, a podal protest a memorandum p. primátorovi dr. K. Baxovi proti změnám, navrhovaným státní regulační komisí, ve schváleném již upravovacím plánu podstatně se dotýkajícím ochrany památkové.

Také v okolí Výtóně, jediného, historicky a technicky velmi zajímavého jediného zbytku starého Podskalí, podařilo se uskutečnití přiměřenou úpravu celého okolí. Velkého úsilí, značné námahy a řady debat si vyžádalo definitivní vyřešení úpravy podnože kláštera emauzského v Podskalí, v sousedství pomníku Palackého, provedené na doporučení Klubu, podle návrhu arch. B. Hypšmana a zachraňující aspoň částečně — hlavně architektonicky — pohled na tuto část Nového Města, znehodnocený zbytečně vysokou zdi nábržní.

Klub sledoval s velkým zájmem i otázku nového mostu z ulice Myslíkovy a zvláště jeho vyústění na smíchovské straně, jímž měl být poškozen ostrov Petržalkovský a velmi nepříznivě přijal novou trasu mostu Jiráskova, již padlo za obětí významné dílo K. I. Dientzenhofera, které mohlo být zachováno, třebaže ne snad docela pietně, malou změnou této trasy. Na straně staroměstské protestoval také Klub proti návrhu státní regulační komise pro uvolnění komunikační soutěsky při mlýnech Staroměstských, vedením odlehčovacího proudu těmito mlýny, pod mostem Karlův a před klášterem křižovníků, znehodnocujícím stavebně i pohledově tuto zajímavou skupinu budov. Protestoval také proti regulačnímu plánu severně od kláštera, který bořil pěkný barokní dům čp. 85-I.

Úpravou a způsobem užívání pražských ostrovů zabýval se Klub v řadě schůzí a doporučoval, aby úprava jejich byla svěřena sadovému úřadu a návrhy aby byly získány soutěží, případně v souvislosti se zřízením nových nebo přizpůsobením starých plováren a rekreačních míst, a zvláště se zabýval nynějším stavem ostrova Štvanice a protestoval proti návrhu na zřízení velkého bazénu v severovýchodním cípu ostrova.

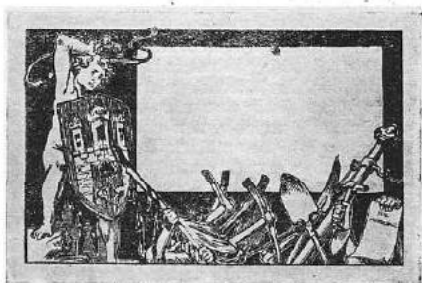
Protestoval také proti nové úpravě Vitavy a posunutí jezu v Troji, již by byl značně poškozen Trojský ostrov; na účet tohoto projektu byly úmyslně a zbytečně vykáčeny vzrostlé vrby, aniž otázka úpravy byla dožně definitivně rozhodnuta.

Klub protestoval proti parcelaci Lumbeho zahrad a společně s MAP, státním památkovým úřadem a památkovým sborem hl. města Prahy u státní regulační komise proti návrhu proměnné silnice podél severní hranice území pražského hradu jako součást úpravy Hradu od prof. Plečnicka, rušící dosud zachované části Mariánských hradeb a památkářsky bezohledné k historicky nejcejnější části hradního útvaru; projekt tento vyvolal i protest veřejnosti. Také proti bourání Mariánských hradeb na Novém Světě z důvodů nouzové práce byl podán protest. Domácí rada Klubu varovala před projektem Pražské městské pojišťovny na stavbu Městské galerie na Klárově, který také byl k protestu kanceláře prezidenta republiky státní regulační komisí zamítnut.

Také povolení stavby vily ing. V. Velflíka pod Starými zámeckými schody přijal s politováním a jako varovný příklad dalšího pokračování staveb v těchto místech, jak bylo také plánováno stavbou velké transformační stanice.

Klub protestoval také proti návrhu ing. J. Levého na postavení velkého hotelu na úpatí Petřínky proti nynější Vítězné třídě a proti podobné, skoro fantastické myšlence soukromého podnikatele na zřízení otáčivé restaurace na Nebozízkou, na místě nynějšího hostince.

Projekt banky Union v r. 1928 na stavbu nové budovy vyvolal povolení ke zbourání řady domů do Ovocného trhu a jedné budovy do Přikopu, což bylo podkladem ankety, Klubem svolané proti bourání těchto domů s důtklivým protestem a z něho vzešlým zrušovacím výměrem p. primátora dr. K. Baxy; rekurssem však banka svého úmyslu dosáhla, aniž ke stavbě nové budovy do dnešní doby došlo. Klub protestoval také proti výsledku soutěže na vyhledávání místa pro novou budovu Národního shromáždění ve starých částech města a účastnil se dokonce vyhledání vhodného místa; podal protest proti částečnému zastavění zahrady fary u Štěpána novou budovou

K. L. Klusáček, klubovní legitimace

Umělecké besedy a po revoluci předložil p. prim. dr. V. Vackovi memorandum a návrh architekta Hypšmana na novou úpravu okolí kostela sv. Štěpána proti vysokému zastavení s opisem pro ředitelství technické služby. Dále protestoval proti nové úpravě Františkánské zahrady, navrhuje-li její částečné obstavení, třebaže jen příměsími krámků.

Protestováno také proti zamýšlené nové úpravě Újezda a bourání domu čp. 412 v Praze III, tvořícího vhodnou odnož pohledu na pražský hrad od Smíchova. Klub žádal změnu projektu prof. Kotěry na novou stavbu právnické fakulty, podle 1. ceny ze soutěže vyšlého, ale nevyhovujícího zejména výškové a úpravou střech a podáno memorandum ministerstvu veřejných prací o vypisání nové soutěže a při té příležitosti uspořádána anketa, která podrobila kritice i nový projekt arch. dr. J. Sakaře pro filosofickou fakultu s celkovou úpravou Staroměstského nábreží od Národního divadla až k mostu Štefánikovu. Protestoval proti zastavování Petřské čtvrti, zejména nábreží, rozměrnými úředními budovami.

V roce 1935 uspořádal Klub debatinu večer o projektu skupiny architektů SIA na regulaci Starého Města, jemuž vytýkal, že radiální komunikační síť smazává úplné charakteristiku této části města a předpokládané dopravní zisky jsou problematické. Klub postavil se také za protest státního památkového úřadu proti zastavování nejbližšího sousedství kláštera blahosl. Anežky a žádal ji rozepsání řádné soutěže. V téže době vypracoval člen Klubu arch. J. Hypšman návrh na úpravu okolí kláštera.

Podrobil také kritice vyzvození upravitelského plánu Břevnova, zvláště úpravu Bělohorské třídy a přípojky na ní od severovýchodu v bezprostředním sousedství kláštera, který značně porušoval dochovaný útvar krajiny a který boural dům U kaštanu, o jehož zachování se v poslední době vážně jedná.

Pokud se jednotlivých objektů týče, uspořádal Klub anketu na zachování románských zbytků býv. biskupského dvora, objevených při bourání pro novou stavbu budovy min. financí na nám. Dražického. Protestoval u městské rady a vedení strany agrární proti zamýšlené stavbě pomníku Přemysla otáče na náměstí Hradčanském, zaujal své stanovisko v podrobné zprávě č. 1/XIV Věst. Klubu k úpravám 3. nádvoří hradního, zejména snížení úrovně, a stavbě monolitů a ostatním úpravám Hradu, vyslovil se s odůvodněním pro urychlení stavby Národní galerie na Letné. Žádal ministerstvo školství a národní osvěty za vypisání soutěže na získání nové sochy, místo poškozeného Ignáce, na Karlově mostě, uspořádal veřejný projev proti zbourání renesančního domu u Čapků na Novém Městě, poblíž sv. Petra, bohužel bezvýsledný pro umíněnost majitelů a nepřiznivou regulační čaru. Protestoval za účasti státního památkového úřadu a Klubu přátel Malé Strany proti nevhodné reklamě MŠP na bývalé malostranské radnici u místní rady Prahy I—VIII. stavebního úřadu odbor 7, stav.

referátu a předsedy Elektrických podniků ing. E. Mülzra, takže nařizeno její odstranění. Klub povzbudil zájem primátora dr. Baxy a dr. Klapy a po revoluci při osobní návštěvě i p. primátora dr. V. Vacka o novou úpravu střechy domu Šmolková na nároží Staroměstského náměstí a ulice Celetné, na níž již r. 1858 podal návrh s řešením štítů stavitel J. Bělský, ale nepodařilo se dosud přimět majitele domu k provedení vhodné úpravy.

Projekt přemostění Divadelní ulice, jímž měla býti znehodnocena krásná loggie v souvislosti s novou stavbou pomocné budovy divadla, byl projednáván ve schůzích domácí rady a vyvolal protest řady odborných korporací, žádost o vypisání soutěže a dokonce i interpelace posl. dr. Domina, takže otázka spojení budov byla konečně vyřešena tunelem.

Debatní večer v místnostech SIA uspořádal Klub také u příležitosti objevení se projektu mrakodrapové nemocnice — od arch. K. Havlíčka — na Karlově nám., v němž stanovisko památkové obhajovali pp. dr. Hůla, Ph. dr. Hrudka a vlád. r. C. Merhout a zvláště energicky byl odmítnut dotaz státní regulační komise. Na její výzvu o vyjádření k projektu mrakodrapu na místě budovy hlavní pošty v ulici Jindřichské, podal Klub odůvodněný rozklad proti stavbě jakýchkoli mrakodrapů uvnitř města. Protestováno také proti přehnanému návrhu upravitelského plánu Nového Města a zvláště po revoluci proti objeveným se návrhům studentského města v sousedství Albertova, přímo návštěvou u pana primátora dr. Vacka. Domácí rada se zabývala též plány fy J. Schlaffer na stavbu nové nemocnice Milosrdných bratří, pro niž původní plány — projekt člena Klubu prof. arch. J. Engla — se ve Vídni ztratily.

V soutěži na úpravu ulice Na můstku a její vyústění do náměstí Václavského, uznal Klub za nejlépe vyhovující návrh prof. arch. J. Gočára, v soutěži na úpravu průčelí paláce Riunione Adriatica di Sicurtà přijal s potěšením vítězný projekt prof. arch. P. Janáka.

Klub účastnil se ankety k přípravě soutěže na projekt Památníku odboje a velmi živě a zajímavě ankety státního památkového úřadu ve příčině přenesení kruchty B. Wohlmutha ve velechrámu sv. Víta do severní přiční lodi.

Klub protestoval proti návrhu na postavení nového krematoria v Podhájí, nejbližším sousedství parku Cibulky v Košířích, proti výškovému zastavení Podolí v sousedství sanatoria a Vysehradu podle nového plánu upravitelského. Otázka zboření Braunerova domu na nároží Perštýna byla předmětem celé řady podání na jeho zachování a po revoluci předložení ONV návrh arch. J. Mannsbartha na vyhovující řešení provedení loubí; k velké lítosti památkářů nebylo však námitek ani návrhu dbáno, — třebaže za okupace bylo vydáno již povolení na bourání a novou stavbu zastaveno — a dům zbořen, aby na léta byl zohyžděn vzhled Národní třídy a učiněn nebezpečný průlom do Perštýna, jako vstupu do Starého Města.

Klub protestoval důrazně proti nástavbě patra na budově Invalidovny, tohoto, třebaž nedokonalého, ale cenného díla Dientzenhofera a účastnil se jednání s panem arch. F. Krásným na úpravě projektu 1. cenou poctěného v soutěži, ale nevyhovujícího po stránce památkové, při rekonstrukci a přístavbě býv. Michnova paláce pro Tyršův dům, podáno memorandum ministerstvu veřejných prací o vypsání nové soutěže a zakročeno dokonce deputací domácí rady ve schůzi předsednictva ČOS.

Kromě toho zabýval se Klub otázkou pomníku Smetanova a protestoval proti rozebrání kašny Krannerovy na nábřeží Masarykově a projevil nesouhlas s 1. cenou soutěže na pomník presidenta Masaryka od V. Makovského a arch. J. Fragnera i s návrhem nové úpravy jeho okolí, jímž boural někdejší jízďárnu, nyní Výstavní pavilon.

Domácí rada Klubu zabývala se také otázkou veřejné dopravy v městě a žádala několikrát ředitelství Elektrických podniků hlavního města Prahy, aby omezily, po případě vůbec vyloučily elektrické dráhy z vnitřního města a nahradily je autobusy, které jsou pohyblivější a nepotřebují zvláštních úprav, zejména ne dráty a stožáry pro přívod proudu, byla však pokaždé odmlčena se svými návrhy.

Správě obce učinil Klub návrh, aby koupila památkářsky velmi dobře upravený dům u Vejvodů pro obecní knihovnu v zájmu jeho zachování a dalšího dobrého udržování, tak jako zakoupila, také k návrhu Klubu, usedlost Kaje-tánku v Břevnově i s rozsáhlou zahradou jako cenný objekt památkové ochrany i pohledově významný.

Podal také městské radě návrh na zveřejnění Židovského ostrova proti připravovanému projektu na postavení velkého soukromého hotelu a na odevzdání jeho účelům veřejné rekreace.

Klub zahájil také jednání se správou obce o koupi domu čp. 56-III při menší věži mostecké s tím, že by ho uvedl svým nákladem do původního stavu a užíval jako spolkový dům; po různých přípravách a mnoha debatách ve schůzích domácí rady však s koupě šlo pro obavy se stránky hospodářské.

Klub účastnil se také výstavy »Tvář Prahy« pořádané SVU Mánes modelem Malé Strany a Hradu, pořizovaným vlastním, velmi značným nákladem pro studijní účely k otázkám úpravy a zastavování Malé Strany.

Klub sledoval však také otázky ochrany památek i mimopražských, za spolupráce odborů Klubu v Hoře Kutné, Budějovicích, Ml. Boleslavi a Domažlicích a může z této činnosti uvést jako důležité: Regulaci Vltavy a Malše v Budějovicích se zachováním Mlýnské strouhy a Staroměstského hřbitova, stavbu Sokolovny na Krumlovských alejkách, již doprovodil zvláštním memorandumem, opravu věže u Biskupské zahrady, protestoval u předsedy Autoklubu ing. E. Mölzera proti soukromému návrhu nové úpravy České ulice, úplně rušícímu její vzhled, a účastnil se při vypracování nového upravitelského plánu; protesto-

val společně s ostatními odbornými spolky proti uskutečnění projektu prof. arch. J. Fanty na přístavbu radnice v Klatovech, zabýval se upravitelským plánem Plzně v souvislosti se zachováním Mlýnské strouhy, protestoval proti zničení Konventu v Kladrubech, díla K. I. Dientzenhofera. V roce 1935 podal také protest proti zboření chrámu sv. Sofie v Kyjevě.

Kolem roku 1918 přestává býti činnost Klubu amatérská a mění se v odbornou, naráží však přitom na nepochopení stavebníků a zejména státu v této funkci, jak dokázal nevhodný návrh na adaptaci staré části býv. kláštera anglických panen, zabraného pro ministerstvo financí, který se bohudí neuskutečnil. O ideové činnosti Klubu a metodě jeho boje za památky bylo pojednáno v obsáhlém článku, při příležitosti trvání 25 let Klubu, odb. předn. Ph. dr. Z. Wirthem a jiný článek věnoval členům státní regulační komise pod heslem »Regulace starých měst« v č. 4-5/XII Věstníku z roku 1928. Arch. B. Hypšman uveřejnil v č. 1-6/XIII z r. 1929 článek »Psychologie bezohlednosti«, v němž poukazuje na stupňování požadavků stavebníků využíváním plochy pozemků, přeháněním výšky staveb (mrakodrapy), zastavováním zahrad, nedbáním význačných pohledů uličních i panoramatických. V č. 2-3/XIV z r. 1930 uveřejněn byl feuilleton »Poválečná psychosa« o vázanosti úředníků Státního památkového úřadu a nevitnosti jejich přítomnosti při stavebních jednáních, ne-li dokonce ohrožování osobní svobody a bezpečnosti a při tom mnohdy přímé ultimativní vynucování příspěvku státního ještě před započetím prací, a to jenom proto, že nebylo a není dosud zákonného podkladu a všechno jednání závisí na porozumění a ochoty stavebníka.

Prof. dr. V. Birnbaum v č. 5-6/XIV z roku 1931 článkem »Památkářská idea« vysvětluje, že to není rozmar nebo záliba jednotlivce, ale že je založena na zákonech lidského vývoje od zájmů vědeckých a uměleckých až k historismu a významu hospodářskému, ovšem provádění její je velmi ztíženo, ne-li znemožněno bez příslušného památkového zákona. S potěšením přijal a znamenal Klub rozhodnutí NSS ze dne 8. XI. 1933, jímž byla zákonně zaručena ochrana celých částí města z důvodů památkových při projednávání námitek soukromníka proti vyloženému upravitelskému plánu Hradčan, Malé Strany a Dejvic; podobně příznivě přijal Podmínky na ochranu památkově významných objektů zábor. zákona ze dne 16. I. 19, č. 15 Sb. z. a n. (budovy, zříceniny, parky, rezervace, lesy, aleje a skupiny stromů, kapličky, sochy, kříže a pomníky, hradíště a všeobecné) a přídelového zákona ze dne 30. I. 1920 č. 81 Sb. z. a n. a dále pokyny církevních institucí při ochraně památek ordin. list 1936 č. 8-9 NE 10430 str. 8-9, č. 5 NE 4547- str. 63, ordin. list 1937 č. 1 NE 16738/36 str. 4.

Klub se účastnil 2 zástupci debat o návrhu nového stavebního řádu za účasti zástupců MAP u ministerstva veřejných prací a vypracoval připomínky k této osnově, pro společné jednání ostatních odborných korporací a úřadů, minis-

terstva školství a veřejných prací, ale zastoupení svým členem nedosáhl.

V roce 1924 vydal Klub manifestační prohlášení proti radikálnímu modernismu, projevovalému té doby nejen v listech odborných, ale i denních a politických (K. Teige, dr. Jíra, J. Hilbert, J. K. Marek, O. Fastrová) a snižování práce Klubu i za cenu výmyslů, vyhlásování ho za představitele reakce, senility, přehnaného historismu, sentimentalismu, romantismu, prázdnému autoritářství, škůdci Prahy a památek a ne ochránce, překážku pražského rozmachu, ochránce shnilých a smrdutých zákoutí, nasyce-ných tuberkulosou. Byl tehdy založen »Klub za Novou Prahu« se slibem přímých komunikací a stavby domů s »pěknými schodišti, čistými chodbami, waterclosety a úspornými kamny« a hlavně vystupováním proti »pověře genia loci«. Toto prohlášení bylo také předmětem debaty na valném shromáždění Klubu 11. IV. 1926. Výsledek činnosti tohoto nového »Klubu« jsou jistě každému památkáři dobře známy a nepotřebují zvláštního komentáře, protože »Klub« brzy zašel.

Klub protestoval také u ministerstva veřejných prací proti schvalování projektů, neodpovídajících dobové úrovni, zejména u staveb požívajících státní stavební podpory, podal žádost k ministerstvu školství a národní osvěty, sociální a zdravotní správy a veřejných prací o nutnosti daňových úlev v novele vládního nařízení pro adaptace a renovace památkově chráněných a cenných domů. Ředitelství Elektrických podniků hl. m. Prahy a plynárny byly požádány o poskytnutí slevy odběratelům energií na Malé Straně.

Protože za okupace byla veškerá stavební činnost zastavena, utrpěly památky, zejména průčelí domovní, mnohé škody, jejichž nápravy nebylo možno požadovati; byla však aspoň sledována cizí snaha po stránce nových úprav města.

Bezprostředně po revoluci podal Klub p. prim. dr. V. Vackovi memorandum ohledně celkové úpravy Staroměstského náměstí a znovuzřízení ohnům zničených domů Storchova a U kameného beránka a střelbou poškozených domů Kynzlových, memorandum ÚNV na dokonale vybavení Památkového sboru jako Ústavu pro studium stavebního vývoje Prahy, na podporu snah Komitétu pro ozdravení Malé Strany při MAP, a pod. institucí, jako Jednoty pro obnovu kláštera blahoslavené Anežky, nebo kláštera a kostela Na Slovanech, velmi poškozeného náletem, na vyhledání kádru pracovníků, kteří by se zabývali úpravou Staroměstského nábreží a odstranění kazů panoramatu Hradčan, úpravou

Betlemského náměstí, různých zanedbaných prostranství, a předcházeli tak příkladem k opravám a úpravám domovních průčelí i ostatních památkových budov.

Žádáno otevření loubí v býv. malostranské radnici, oprava vily Gröbovy v sadech Havlíčkových, vypalené a pobožené náletem, která měla být zbořena! Protestováno proti návrhu na postavení výstavního pavilonu před sokolovnou pod Petřínem na přípravné schůzi v Tyršově domě a jen se sebezapřením vzat na vědomí výsledek užší soutěže na stavbu pavilonu výstavy »Vlastní silou« na Klárově, jako pohledově nevítaného provisoria.

Protestováno proti zabrání další části sadů Riegrových pro stadion Sokola vinohradského, jako živoucího organismu, který se nehodí do města, proti boření ohradní zdi zahrady Kinského a nové úpravě sešuté části zdi, žádal ochranu zahrady Vrtbovské a zejména jejich plastik proti svévolnému poškozování; protestoval také a velmi důrazně proti ukvapenému bourání vyhořelého východního křídla Staroměstské radnice.

Klub vydal svým nákladem — kromě spolkového časopisu Věstníku — Album Prahy s řadou hlubotiskových reprodukcí, brož. prof. Ph. dr. V. Vojtíška »Dvě stati o historii a stavebním vývoji hl. města Prahy« a reprodukci části velmi zajímavého Huberova plánu Prahy z r. 1769, jako premie svým členům; kromě toho pořádal vycházky, na nichž seznamoval i širší obecenstvo s méně přístupnými objekty za odborného doprovodu.

V této zprávě se neuvádějí ostatní zákroky a návrhy Klubu, týkající se provádění oprav památkových objektů, návrhů nových úprav na př. výkladců a reklamních zařízení, odstranění nevhodných a rušících vzhled domů i krajiny, jimž věnoval svoji pozornost a péči.

Z tohoto výčtu, obsahujícího jen podstatné zásahy Klubu, je patrné poctivě a spravedlivě posuzujícímu sledovateli veřejného života, že činnost Klubu nebyla, není, ani nebude býti jednostranně vedena na ochranu památek za každou cenu a za podmínek těžko splnitelných, ale že mu jde vždy jen o vhodnou a cílevědomou ochranu objektů nebo věcí pro veřejnost cenných a poučných a způsob provádění, vyhovující moderním požadavkům uměleckým, technickým, hospodářským, kulturním i sociálním, již také proto, že Praha zůstala celkem nedotčena ve svém vzhledu a památkovém bohatství po obě války, jako jedinečné město ve střední Evropě, jako přitažlivost pro cizince i jako nedocenitelný majetek celého národa.

Otázka staré Prahy nemůže být řešena pouhým nezbořením starých památek, nýbrž jejich pečlivou životosprávou. Nemůže se týkat všeho starého, nýbrž jen silného a uměleckého. Na druhé straně neznamená nová Praha rovnou a zbytečně širokou ulici; neznamená násilím porážeti všechno, co provětrá a kružítku v cestě stojí; neznamená nechati staré umělecké památky bez dohledu a ošetřování; neznamená násilné vítězství pouhého utilitarismu nad uměleckou účelností; neznamená nvelaci na papíře skonstruovanou.

K. B. Mádl (1904).

Vzpomínka na zvěčnělé členy a příznivce Klubu

Půl století činnosti Klubu Za starou Prahu vyznačuje se jak v jeho členstvu, tak v domácí radě příznačnou věrností k spolkovým ideám a cílům. Hlouček věrných vytrvává v boji po desítky let při jeho praporu nemaje, bohužel, dostačujícího vystřídání v mladších generacích a je decimován jen přirozeným odchodem příslušníků svých nejstarších generací za života. Vzpomeňme proto v jubilejním roce bolestných ztrát nejvýznamnějších osobností z našeho středu, kteří každý po svém dali Klubu individuální přínos svou vědeckou, uměleckou nebo technickou práci, svou myšlenkovou průbojnost, svou zdatnost praktickou nebo svým ideálním nadšením a oddanou službou památkovému hnutí!

Vzpomeňme především zvěčnělých členů zakladatelské skupiny! V jejím čele stojí iniciátor hnutí a jeho hybná síla *JUDr. Luboš Jeřábek*, nesmlouvavý, čestný charakter, houževnatý zásadní bojovník. Vytrval na dráze ideálního zánícení, nastoupené již v roce 1893, až do smrti a nezměnil nikdy zásadní postoj k úkolům a metodám, které si uložil, ať šlo o situace nechoulostivější a případy s nejmenší nadějí na kladné řešení. Jako dlouholetý předseda domácí rady vybojoval Klubu uznání a autoritu, a to bez kompromisů a slevování v zásadách. Jeho spolupracovníci, profesor *dr. Jaroslav Goll* a arch. *Jan Koula*, tvořili první odbornou folii pro jeho boj. Duchovný aristokrat a jenný historický analytik *Goll* vytvářel v novém spolku vysoce kultivované prostředí a chladný, racionální technik *Koula* svým vřelým poměrem k domácím uměleckým památkám usměrňoval často veřejné mínění i tam, kde nebylo ještě zájmu pro ně. Není náhodou, že právě *Gollův* žák *dr. Max Dvořák* vybral si později jako rakouský generální konservátor *dr. Jeřábka* spolu se stavitelem svatovítského chrámu arch. *K.*

Hilbertem za své exponenty v Praze a že ochraně pražských a českých památek věnoval zvýšenou pozornost.

Klub Za starou Prahu doznal pak v několika letech po založení vědeckého usměrnění svého zápasu po všech stránkách. Způsobily to dvě skupiny nových členů, technické a dějepisci umění, které vnesly do činnosti obrodný kvas myšlenkový. Jejich společná práce, opírající umělecké a technické řešení o pevnou základnu historického výzkumu, dala projevům spolku přesvědčující vážnost a tím i šťastné vítězství v mnoha případech, kde šlo o bytí či nebytí hlavních složek proslulé krásy Prahy. Připomínáme si dnes drahá jména příslušníků těchto dvou skupin, kteří — někteří předčasně — nás opustili vykonavše pro cíl Klubu nejvýznamnější práce.

Patří k nim arch. *Vlad. Zárkrejs*, jeden z prvních pěstitelů obrozené stavby měst v teorii i praxi u nás, ing. *Em. Schwarzer*, skvělý projektant úpravy Vitavy uvnitř Prahy, který navzdý zachránil vltavské zrcadlo pod panoramatem hradčanským, arch. *dr. Theodor Petřík*, osvědčivší se zejména v extenzivní činnosti Klubu na venkově jako znalec a ochránce svérázu lidové architektury a souvislosti jejích forem s krajinným prostředím, ing. *Hubert Madelmayr*, šťastný reformátor vodního hospodářství s ohledem na ochranu přírody, arch. *Karel Pecánek*, autor mnoha dobrých novostaveb v důležitých situacích Prahy a starobylých měst venkovských, arch. *Rud. Hrabě*, průbojný činitel v stavební politice Prahy, zejména kde šlo o vyrovnání poměru staré Prahy k nově vznikajícím čtvrtím a konečně arch. *I. Rosipal*, oddaný spolupracovník na podrobných návrzích Klubu pro záchranu ohrožených památek pražských.

I druhá skupina historiků ztratila postupně

Zevnější příčinu ke skládání tohoto díla zavedlo před šestnácti léty přání některých mužů, tehdež o zvelebení hlavního města českého všelijak zaslaužilých, mně oznámené předním vzdělavatelem dějepisu českého za našeho věku, jenž jinými úkoly zaplněným, přání onomu sám zadost učiniti nemohl. Tehdež jednalo se o to, aby mi při podstatužení této práce poskytnuta byla jakási zevnější podpora; což ale později následkem rozličných proměn upadlo v zapomenutí. Dějepis Prahy stal se mi však již oblíbeným úkolem, i konal jsem přípravné práce k sepsání jeho od té doby beze všech jiných ohledů.

Dílo, které jsem si z počátku představoval kratší, rostlo mi přitom pod rukama, tak že jsem brzy seznal v něm úkol pro celý život. Rozsáhlost látky, již se bylo k tomu zmocnění, procházení a pořádání velkého množství podrobných věcí, které teprve v celosti poskytnuť nějakého přispěku, neodstrašovalo mne přitom, poněvadž jsem se čím dál tím více přesvědčoval o důležitosti toho úkolu. Je-li pohled na velkolepé divadlo událostí světových vnešený a ducha zabavující, má zajisté uzavření se v užším dějinném kruhu, jakož právě v dějepise jednoho města, svou zvláštní zajímavost. Onde objevují se nám příběhové hluchnější a rozmanitější, za to ale pro svou neobyčejnost jako vzdálenější od vzdejšího života; zde spatřujeme při menší rozmanitosti všechno blíž před sebou, v jasnejším světle a ve větším spojení s obyčejným životem, tak že se nám větší dějové právě tím stávají pochopitelnějšími a jako přirozenějšími.

několik význačných členů, kteří určovali buď theoretickou, nebo praktickou linii spolkové činnosti. Z nich dr. J. Hofman od počátku znamenal neúnávného houževnatého sledovatele a usměrňovatele celého souboru klubovních záležitostí, jež se týkaly podrobné a soustavné ochrany památkových detailů městského organismu a propagace klubovních cílů všemi prostředky, jež tehdy poskytovala veřejná osvětlová činnost. Vedle něho stal se dr. Karel Guth od počátku bdělým strážcem klubovní tradice ve všech zásadních otázkách, nesmířitelným odpůrcem kompromisů a konjunkturálních dohod v řešení památkových věcí a zůstal tak až do smrti účinným korektivem spolkových projevů a podniků ve všech stadiích vývoje Klubu. S určitým a pronikavým zaměřením k ideovému podkladu památkového hnutí a k zachování neztenceného hmotného kulturního majetku Prahy i celého státu působil v Klubu do své předčasné smrti profesor dr. Vojtěch Birnbäum; jeho vědecká činnost, jeho úporná vytrvalost v hájení theoretických zásad ochrany památek dala Klubu po první světové válce obrodu ochablé činnosti a nový myšlenkový přínos. Stejně je třeba ceniti pro dobu jejich spolupráce v Klubu vliv profesorů dr. Jos. Šusty a dr. Albinu Stockého, z nichž každý svým způsobem přispěl k vědecké úrovni

spolkové činnosti a nad to vynikajícími vlastnostmi svého lidského charakteru byl tmelem soudržnosti členů. K nim druží se i sochař Jindřich Čapek jak svou odbornou poradní činností v otázkách konservačních, tak beprostředním vlivem výtvarného umělce na klubovní praxi.

A nakonec není možno pominouti tři vzácných spolupracovníků na jiných polích klubovní činnosti. Dr. V. Hruška byl vzorem obětavého popularisátora památek výtvarného umění, průvodce po výstavách a památkových objektech i lidového vykladače dějin umění. Dr. O. Dlabač zachoval si v Klubu věčnou paměť jako dobrý, neúnávný a vynalézavý poradatel všech klubovních podniků, jimiž byly získávány i širší kruhy obecnosti pro spolkový cíl. A ing. I. P. Šebek, zajímavý zjev fin de siècle v citění, mluvící i celém zevnějšku, byl nejpoctivějším strážcem finančních prostředků Klubu v době, jež na ně kladla zvýšené nároky.

Naše věčnost a uznání provází tento Slávný Klubu Za starou Prahu do další budoucnosti. Jsme si vědomi, co tyto zvěcně vykonali v nejvyšší nezástnosti a v nejčistším zápalu pro ideu často současnými odmítanou a jakým dosud působí příkladem pro všechny, kdož přišli a ještě přijdou po nich.

Luďek Přiching:

O výstavě našeho Klubu

Padesát let činnosti je odstup, kdy pracovník může pohledět zpět na vykonanou práci. Je to tak trochu vnitřní zpověď o tom, zda tvůrčí podněty práce byly povětve, zda práce byla vedena ryzím zájmem pro věc a nebyla ohýbána vedlejšími zájmy. Nutno seřaditi vykonaná díla za přehlíženou dobu. Při hodnocení práce byla by každá taková vnitřní úvaha díle, kdyby nemohla býti kritisována a hodnocena těmi, kteří stojí mimo řady pracovníků. Pravda, ti pracovníci vědí nejlépe sami co námahy, práce a odříkání a namnoze i výsměchu stálo to, co bylo vykonáno, ale námaha sama nevydává užitečné ovoce, jestliže není usměrněna a jestliže její konečné výsledky nepřinesou prospěch všem. Klub nechce vésti reminiscence o tom, s jakým neporozuměním a namnoze i výsměchem byla přijímána jeho práce, jak byla ztěžována a ignorována. Chce po padesáti letech seznámiti širokou veřejnost s výsledky své činnosti.

Chce tak učiniti výstavou, kde široká i odborná veřejnost bude moci zhlédnouti činnost Klubu a bude moci reagovati sama na porážky, které Klub utrpěl, a vítězství, která Klub získal.

Klub počítá s tím, že výstavu navštíví nejširší vrstvy našeho lidu, protože cit pro historii Prahy a pro udržení jejích památek, živelně vníká dnes mezi všechny vrstvy našeho obyvatelstva, podporován jsa záměrným vzděláváním. A právě o tyto široké vrstvy Klubu jde, neboť jedná se o to, aby právě široká veřejnost po-

chopila, že práce Klubu nebyla studená, bezkrevná doktrína, nespočívala a nespočívá v tom, že Klub podává jen veto proti každému bourání staré Prahy. Jde o to, dokázat, že Klub cítí s městem, jako se živým organismem, zná potíže jeho života a snaží se sladiti potřeby denního života velkoměsta s možným a pietním ohledem na jeho památky. Výstava má tyto okolnosti objasniti.

Klub začíná svou výstavu obrazem doby, v níž Praha vstupovala do XIX. století. Ukáže, jak vysoko cenili tehdejší tvůrčí duchové památkový charakter města a jak ohleduplně a se šťastnou rukou dovedli uvést i soulad nové úpravy města s jeho památnými částmi.

Tento správně chápáný, byť přítom i prudký rozvoj města byl ve svém toku přerušen horečkou, kterou s sebou přineslo soukromé podnikání. Každý sáh města měl býti využit pro stavbu činžovních domů, nic nebylo dosti vzácné, aby mohlo užití krumpáčů a zničení. Z dnešní mladé generace málo kdo ví, co vše mělo býti zničeno ve jménu stavebního podnikání a co, bohužel, zničeno bylo. Kdyby nebylo několika kulturních institucí a osvěcených jedinců, byly by prostě nejpamátnější části města — dnes konečně alespoň zčásti památkově chráněné — zmizely. Sily těchto roztrfštěných a samostatně pracujících skupin těžce zdolávaly ničivou bouři, hrozící městu zkázou. Čím dále, tím více bylo zřejmo, že zápas o ochranu kulturní historie

Prahy, zkamenělé v jejich zdech, nutno organizovat, že je třeba vytknouti estetická, architektonická, kulturně historická a technická hlediska, podle kterých bylo by možno vésti obranu staré Prahy.

Z popudu několika jedinců jako Jefábka, Štěrbý, Kouly a Chytila, v jichž čele stál zanícený V. Mrštík, který otmárl svým spiskem »Bestia triumfans« svědomím podnikatelských upírů, založen roku 1900 Klub za starou Prahu. V něm se prakticky soustředila obrana a velmi brzo poté i iniciativa ochranné myšlenky.

Situace byla v té době pro záchranu staré Prahy velmi vážná. I tuto situaci ilustruje Klub na výstavě. Na několika příkladech (výstavní prostory nejsou s to obsáhnouti vždy více než několik příkladů daného tematu) dokazuje Klub, jak v začátcích jeho činnosti chybělo i u činitelů rozhodujících vůbec jakékoliv památkové citění. Obětí tohoto úpadku památkového citění — mohl použít slova úpadku, porovná-li dobu vstupu Prahy do moderního života s dobou, kdy Klub vznikl, tedy dobu kolem roku 1800 s dobou kolem 1900 — stalo se z větší části Staroměstské náměstí. Místo aby se stalo klenotem Prahy, stalo se obětí pražské správy. Stejnou obětí stalo se asanované Staré Město s celým svým pobřežím a i jiné partie města.

Kromě jakéhokoliv smyslu pro památkové objekty vládl v Praze naprostý chaos v řešení komunikací, které by zachovaly zejména vnitřní Praze její starobylý charakter a přitom byly skutečně užitečné vzkvétajícímu městu. Rozvoj motorické dopravy byl by ztroskotat téměř všechny části města, kdyby nebylo kritických námitek ze strany Klubu a jiných rozvázných činitelů. Klub chce obeznámiti veřejnost, čemu se podařilo zabránit. Jsou to projekty dnešní, zejména mladší generaci zajisté zcela nepochopitelné, nechci-li říci humorné. Véstí tramvajovou dopravu přes Pražský most a přes Hrad, ztroskotat uchráněný zbytek Starého Města vedením koleji Melantrichovou ulicí, nebo Železnou ulicí či Klementinem, patří mezi vůdčí motivy právě tak, jako ozubená dráha Nerudovou ulicí a hradčanskými zámeckými schody.

Přirozené, že vytváření patřičných uličních profilů by vedlo ke zničení celých úzkých ulic staroměstských a malostranských a tak členové Klubu v obavě, že si činitelé doby vynutí realističtější alespoň některých ze zmíněných projektů, snažili se čelití prudké ofenzivě námětů, které by v případě realizace uchránily ulice alespoň největších škod.

Tato éra není, bohužel, skončena dodnes. Zatím co Klub ukáže na exponátech, jak v jiných velkoměstech je střed města, vždy jeho historická část, vyhrazená dopravě autobusové, padá dosud v Praze za oběť kolejové dopravě historické budovy, které by naprosto nevařily autobusu, ale nejsou udržitelné při dopravě kolejové. Ani trolejbusovou dopravu nelze považovati za šťastné řešení pro charakter pražského vnitřního města.

Právě tak jako řešení komunikací kolejových, nemělo v Praze v prvních desetiletích našeho století štěstí i řešení komunikací silničních. Dlužno tu s uznáním připomenouti, že dnešní činitelé věnují komunikacím s ohledem na památkové objekty plnou péči. Ale do doby nedávno minulé bylo tomu jinak. Na výstavě zobrazí tuto éru z dob starších neblahý průlom u Klíků na Malostranském náměstí, z dob mladších zničený Dientzenhoferův pavilon, který se stal obětí Jiráskova mostu.

Klub a jeho členové bývali postaveni v prvních dobách činnosti Klubu pravidelně před hotové řešení, proti kterému bojovali bývalo začasť nad jejich síly. Ukázalo se účelnějším zasahovati v době zrodu určitého řešení, t. j. tenkrát, když se tvořil regulační plán. Nebylo to ovšem vždy možné, protože doba šla stále ještě proti klubovým památkářským snahám, podporovala stavební podnikání a nerada dovolala nahlédnout do vlastní kuchyně. Ale úspěchy tu byly. Klub na výstavě ukáže, jak nelitoval obětí, aby zhotovil velký model Malé Strany a jím dokázal, že bylo upuštěno od úplného zničení Malé Strany a hradčanského panoramatu. Stejně lze děkovati včasnému zásahu členů Klubu, podle jichž námětu bylo provedeno splavnění Vltavy, aniž bylo porušeno vltavské zrcadlo pod Hradčany, nedílná to součást světznámého hradčanského panoramatu. Jiným z příkladů iniciativy Klubu jest šťastné vyřešení panoramatu emauzského. A i další příklady na výstavě ukáží návštěvníkům iniciativu členů Klubu na projektech již provedených nebo dosud na provedení čekajících. Tyto příklady dokáží kritickému divákovi jak neoprávněné byly výtky, výsměšky a pomluvy Klubu, jako by tento neměl smyslu pro zdravý vzrůst moderního města.

Tak promluvila věštic Libuše:

*»Slyš, země, osudem nám určená,
a zachvej se, neb mluví ze mne Bůh!
Z tvé temné hrudi město vyrostlo,
jež božské slávy bude zlatý práh.
Já vídám je, jak k hvězdám pozvedá
své hrdé těmé, závist národů!
Já vídám je, jak před ním klaní se
lid zemí všech, jež slunce na pouť
své od východu vidí k západu.
Můj lide, věz, že jesti duši mou
to město, které sobě zakládám.
Chci takto věčně, věčně s tebou dlít,
chci s tebou trpět, s tebou zvířeti!
A tak jak město moje k hvězdám vždy
své těmé bude slavně povznášet,
tak vztyčíš, lide, mušné hlavu svou
a neskloníš ji nikdy podle v prach!
Toť závěť má a tvoje dědictví!*

Julius Zeuner: Vušehrad.

Dále chce Klub na výstavě opět vždy na několika příkladech ukázat, jakými směrnici je veden ve svých myšlenkách, projektech a kritikách. Vychází ze zásady, že památkový objekt, mající skutečně závažnou historickou cenu, má být při všech zásazích tak šetřen, aby mohl být uchován. Je zajisté všem drahý, neboť je svědkem naší bohaté a pohnuté historie.

Výstava dokazuje na několika příkladech, že památné budovy mohou být zachovány tím, že se vnitřek pietně upraví pro potřeby moderního života, při čemž vnějšek zůstane dobově zachován. Výstava v zájmu zachování městského obrazu upozorní na to, že zbouřá-li se již z nevyhnutelných důvodů památkový objekt, musí být již předem jasno a jisto, že na místě zbouřaného objektu se vystaví objekt nový. Toho se do nedávné doby vůbec nedbalo. Celá řada děr v ulicích — nemyslím díry vzniklé bombardováním v poslední válce — neslouží nijak ozdobě města. Taková definitivní provisoria, jako na Karlově náměstí, Příkopě a jinde, stala se nepřijemnou součástí Prahy.

Další zásadou při řešení památkového objektu musí být zachování jeho prostředí. I v tomto směru spatřuji návštěvník příklady, kdy objekt obraný o své prostředí byl tak porušen, že bylo jen již poslední zásluhou jej zbořiti. Do tohoto rámce — zachování totiž prostředí památkového objektu — patří i otázka mrakodrapů v pražské kotlině, otázka až po dnešní doby naprosto nezažehnaná. Budova Všeobecného pensijního ústavu na Žižkově je jen příkladem. Na výstavě uvidí divák, kolik mrakodrapů ohrožovalo dosud kotlinu stověžatě Prahy a hrozilo udusiti pražské věže, dominanty města ve svých stínech.

Všechny akce, které Klub konal a koná, jsou promyšlené a prověřené se všech hledisek. Klub soustřeďuje ve svém středu členy, kteří pro tuto práci mají plnou legitimaci. Vystavená díla členů Klubu, která znají jak odborníci, tak i zájemci z řad laiků, jsou toho dostatečným důkazem.

Novou dobou končí pro Klub údobí těžkých

zápasů a bojů. Nová doba prakticky dokazuje, že má plný poměr k ochraně památek. Tuto skutečnost ilustruje Klub na výstavě příklady právě prováděných úprav v Karolinu a v Betlémské kapli.

Klub chce v této nové době státi jako v bojích zkušený a kritický činitel při vytváření nového poměru k památkové péči a doufá, že proti tu a tam ještě vybleskujícím nápadům, směřujícím k dalšímu boření památkových objektů, nebude státi již sám, ale bude se moci opřít o činitele nejvyšší, kteří při různých příležitostech projeví již naprosto kladný postoj k ochraně památek.

Výstava Klubu charakterizuje vlastně první cílevědomé kroky na ochranu historických objektů a boj za to, aby tyto první krůčky našly správnou cestu. Padesát let Klubu dokazuje, že cesta Klubem nastoupená je správná a přinesla své ovoce. Výstava Klubu měla by mít své logické pokračování ve výstavě památkové péče na celém území státu, rozšířené event. o výstavu památkářských směrů celé Evropy. Jestliže výstava sama přesvědčí o správné cestě Klubu a o jeho poctivých snahách a jestliže podníti diskusi o možnosti uspořádati výstavu na širší celostátní bázi, pak splní svůj úkol.

Během výstavy bude uspořádán cyklus přednášek, které v jednotlivostech ukáží veřejnosti slovem i obrazem Klub, jeho poslání, život a práci.

Klub připravuje již nyní pečlivě svůj podnik a může konstatovati, že všechny instituce, které mohou přispěti ke zdaru výstavy, projevily plné porozumění pro pomoc a spolupráci. Ministerstvo informací a osvěty zařadilo výstavu Klubu do plánu výstav pro příští rok a živě se zajímá o průběh přípravných prací. Ředitelství uměleckoprůmyslového muzea reservovalo ochotně již nyní své výstavní sály. Stejně porozumění projevila i správa Městského muzea pražského.

*

Začátky jsou tedy dobré a při obecném pochopení lze doufat, že výstava bude korunována radostným zdarem.

Duch romantismu nalezl v Praze kyprou půdu a kochal se v ní v ohnivém žáru. Divné myty, velké a tragické děje, přírodní krásy, pitoreskní pohledy, vážný, zádušný vzhled opuštěného královského hradu, tajemná a malebná zákoutí, ten zvláštní život trudící se chudiny i pilného řemeslního lidu, jenž zahostil se v síních zrušených klášterů a konventů, v budovách kostelních, v pustých nebo polosutejších palácích a vilách, to vše působí na romantické mysele neodolatelným kouzlem, jež nachází výrazu v popisech, nadšeném líčení básní a románu. Oklopana stíny starých zahrad dříve ztrnulá Praha jako začarovaná princezna pohádky. K novému životu probouzí ji energická osobnost (hrabě Chotek).

Karel Chytil: *»Za starou Prahu«* (1898).

Praha (r. 1833, kdy Rieger přišel do Prahy) měla ráz města úplně poněmčeného a čeština byla jen řečí lidu služebného a pracujícího. Třídí vyšší byly odrodilé a po nich opíjelo se měšťanstvo. Veškeré úřady, veškeré školy střední i vyšší byly úplně německé, bez němčiny nebylo možno nabýti sebezmenšího vzdělání; přání vlastenců byla tehdy ještě tak skromná, že jim bylo nejvyšší tužbou dosáti toho, aby čeština na gymnasiích byla zavedena jako učený předmět. Na ulicích, v obchodech a hostincích všude zaznívala němčina — osloviti někoho cizího po česku pokládalo se téměř za urážku, poněvadž češky mluvílo se jen na služebné.

M. Červinková-Riegrová: *Vzpomínky z mládých let* dr. F. L. Riegra (1903).

Do dalšího půlstoletí!

Žádná myšlenka i sebevýznamnější nebyla ve stavu zrodu tak vybavena, aby naráz vyskočila jako Athena z hlavy Diovy zářící moudrostí, krunýřem a mocí. To si dnes třeba uvědomiti, když vzpomínáme půlstoletí výročí velké práce Klubu Za starou Prahu. Je jedna z mála korporací, které se rozvíjely obdivuhodně při bdělé a obětavé práci, poněvadž idea, ze které vznikla, nepozbyla svého smyslu a nepozbude, jelikož se stala součástí našeho kulturního života ustavičně, se obrozujícího a kvetoucího zdravého kořene.

Praha obklopena městy na obvodu, byla bez možnosti hrubšího rozšíření, to bylo největší soutešskou pozemkových spekulantů, že nemohli těžit přímo z hlavního města národa již od vzruchu doby obrozenecké, kterou nutno považovati za vlastní osobitou českou renesanci ducha, života a díla. Úspěchy znovuzrození, jež přinášely naděje, ne, nedaly nedočkavým klidu, takže již ke konci minulého věku snili o Praze »o širokých perspektivách nekonečných ulic, o finčící a zvonivé tramvaji, o rozšířeném nervosním ruchu a báli se ztrnulosti a nehybnosti jako smrti dříve než na smrt bylo pomyšlení, ale tu již bdělá lživá byla pohotové v pilných ukládných pracích na úklady o kulturní hodnoty, jež byly ve hře. Než krásná Praha měla i své ideové strážce, kteří neopomínali žádné příležitosti, aby její krásu vyzvedali a vykládali, aby ji svým uměním slavili, aby nad ní bděli i varovným hlasem, když jiné moci nebylo. Měla také své obdivovatele ve všech lidech dobré vůle celého národa, takže se zdálo, že nic není bezpečnějšího nežli matička Praha ve svém půvabu.

Od dob velkých manifestačních úspěchů výstavy jubilejní a zvláště národopisné objevují se však již neblahé zprávy o bolestných kulturních ztrátách, jež se soustřeďují zvláště v Pelclových Rozhledech. Uvádím zvláště články: Kd: Stará Praha, roč. IV, 1895, str. 486, Zdeňka Braunerová: Skutky Koníášovy, roč. V, 1896, str. 483 a d. Vilém Mrštík: Bestia triumphans, tamže roč. VI, 1897, str. 551 a d. roč. VII, 1898, str. 98 a další v pokračování. Vzpápěti však zazní ve Volných směrech hlas (roč. IV, 1900, str. 62), článek Jaro Hilberta, jenž vidí jedinou budoucnost v moderním velkoměstě za cepu smetení celé staré Prahy. Jiří Karásek v odpovědi na tento článek (Rozhledy IX, 1900, str. 409) hledá cestu v tom, že by se v souladu mělo vyhověti starému i novému dílu ve výstavbě města. Předtím však již dne 16. 4. 1899 na manifestační schůzi s heslem: Za starou Prahu na tehdejší Zofině Vilém Mrštík v přednášce: O významu boje za starou Prahu, strhne svou nadšenou obhajobou krásné památky Prahy širokou veřejnost. Z jejích řad uskuteční se myšlenka založení Klubu Za starou Prahu na ustavující valné schůzi dne 28. I. 1900.

Je to nový druh spolku, jehož úloha spočívá v tom, aby všestranným odborným rozhledem

činně pracoval na poznání Prahy a byl jejím prokurátorem před celým národem. Byla to velká a složitá úloha, a to v době, kdy technika stavby měst a ochrana památek byly ještě proti dnešní disciplíně nerozvité a tektonické citění akademicky invenčně velmi sterilní, obecný vkus netečný v staré šabloně tak utvrzený, prostředí výtvarných hodnot, ani původnost, tím méně náladový ráz celku dovedl vnímat. Bylo velkým štěstím Klubu, že základní jeho myšlenka soustředila k společné práci odborníky všech oborů, kteří byli s to zdolati nebezpečí, jež hrozila, včasným zásahem odborně odůvodněným. Klub sledoval též nahodilé náměty a uváděl je radami na takovou míru, že byly slučitelné s rázem Prahy. V Klubu ustavila se nejdůležitější složka, odborná technická komise, jež byla v jádru ústavem pro stavbu měst pro klinické případy, jež nemají obdoby. Klubem počíná doba obrození staré Prahy. Starý kmen se obrodil a zkošatil v důstojný obraz hlavního města republiky. Mnohé jizvy dřívějších chyb a poklesků bude ještě novému umění zdolati.

Z velké publicistické a propagační činnosti nutno vzpomenuťi spoluúčasti Klubu v Kráse našeho domova od počátku založení tohoto časopisu a pak vlastního věstníku Klubu. Dále velké výstavy staré Prahy svého času v Rudolfině a pak celé řady kulturních projevů, které opravdu vychovaly ducha citelů Prahy na vysoký stupeň, že s hrdoostí můžeme mluvit o Krásné Praze jako jednotném živém díle.

Velké myšlenky nestárnou, nezapadnou, dokud jest dostatek obětavých sil, stále si vědomých toho, že každý další rozkvět předpokládá stále novou a bdělou péči ducha i rukou, jak to žádá život. Dnes již není v Praze ochrana památek pouze nuznou záchrannou stanicí pro agonií starého díla výtvarného ducha, ale stává se paradisiem vypravených, takže zde nebude bolestných ztrát v prostředí lásky celého národa; dílo bude žiti v zářivé radosti, až přejde v národní Palladium, požehnáno bude dílu věčnou pamětí, pochodní, která svítí a neuhasíná.

Kloním se v pokorné účte památce těch ušlechtilých pracovníků, kteří se nedožili dnešního výročí, a přejí zdar všem, kteří v tomto díle pokračují.

Považuji za velké životní štěstí, že bylo mi dopřáno po všechna léta mého pobytu v Praze spolupracovati v Klubu.

... Praha!

*To jméno samo zpěv. Ten pouhý zvuk
úchvatně do strun české duše sahá
a srdce rozechvívá...*

Svatopluk Čech.

Jubilejní valná schůze Klubu Za starou Prahu

Půl století své činnosti ve prospěch udržení a zvelebení krásy Prahy, ve prospěch zachování jejích uměleckých a historických památek budoucím, oslavil Klub slavnostní valnou schůzí, konanou dne 30. dubna 1950 v 10,30 h. v malém sále Domu umělců v Praze. Podtun bylo ozdobeno zelení. K slavnostnímu rázu velmi přispělo Pěvecké sdružení pražských učitelů, které před zahájením zapělo bojovou píseň husitskou »Povstaň, povstaň Velké město pražské«, která vznikla za revoluční činnosti Jana Želivského kolem roku 1420, a k závěru píseň »O Praho!«, kterou na slova Jaroslava Vrchlického složil slepý skladatel Emanuel Macan. Schůzi řídil předseda Klubu dr. Emanuel Poche, ředitel Uměleckoprůmyslového muzea. Podle stenografického zápisu přibližně průběh schůze a výjimek přednášky dr. Zdeňka Wirtha, která je uvedena v popředí tohoto čísla; zároveň tam jsou texty obou přednesených písní.

Předsedající dr. Poche: Pane primátore, paní a pánové, vážené shromáždění!

Zahajuji mimořádnou jubilejní valnou schůzi k 50. výročí založení Klubu Za starou Prahu. Především vás zde všechny srdečně zdravím a děkuji vám za vaši účast. Zvláště zde vítám naše vzácné hosty, primátora hlavního města Prahy dr. Václava Vacka (Potlesk.), dr. Jana Zelenku za úřad předsednictva vlády, profesora dr. Václava Vaněčka za ministerstvo školství, věd a umění, ing. dr. Artuše Sýkoru za Masarykovu akademii práce, rektora Benše za vysokou školu uměleckoprůmyslovou a dále všechny zástupce úřadů, spolků uměleckých a všech institucí, které přijaly naše pozvání. Děkuji jim za to, že toto pozvání přijali a svou návštěvou poctili tuto slavnostní shromáždění.

Svou neúčast omluvili a pozdravné projevy Klubu thumčili: předseda vlády Antonín Zápotocký (potlesk), který poslal dopis tohoto znění:

Vážení pánové, děkuji Vám srdečně za čest, kterou mi prokazujete zvolením za čestného člena Klubu Za starou Prahu. Vzpomínám při této příležitosti velice a záslužné práce, kterou Klub Za starou Prahu po desítkách vynalídal pro zachování uměleckých památek našeho hlavního města. Usilí toto, které bylo často do-

prováděno zápasy a přesvědčováním, že je nutno s úctou zachovávat dědictví věků, bylo většinou korunováno úspěchem, který se projevil tím, že Praha zůstala kulturní klenotnicí národa a naší kultury. Sleduji se zájmem všechny otázky, které jsou v současné době řešeny ve vztahu k ochraně památek, a osobně jsem ochoten pomoci v každém případě, kde bude toho vyžadováno zvláštní kulturní zájem. Dnešní neúčast na dnešní Vaší mimořádné valné hromadě omlouvám jiným zaneprázdněním a přeji Vám do další činnosti hodně zdaru.

Předseda vlády Antonín Zápotocký.

(Potlesk.)

Dále svou neúčast a pozdravný projev Klubu thumčil ministr techniky prof. dr. Emanuel Šlechta. Pozdravné projevy zaslali dále: Státní památkový úřad v Praze, Státní památkový úřad v Brně, Svaz čs. muzeí, Národní muzeum v Praze, Technické muzeum v Praze, Přátelé starého Jindřichova Hradce, Odbor Klubu Za starou Prahu — za staré Budějovice. Dále soukromé dopisy poslali: Ing. dr. Emil Zimmerer z Nymburku, ředitel Národopisného muzea v Pízni Lad. Lábek, prof. Antonín Engl a Zdeněk Kamper.

Paní a pánové, v lednu letošního roku uplynulo půl století od doby, kdy z iniciativy Viléma Mrštíka se sešla

Ing. A. Kušlček, Ing. A. Janoušek, Dr. E. Poche, Ing. arch. J. Mansbarth,

skupina nadšených jednotlivců, vedených obětavým dr. Lubošem Jeřábkem, aby na spolkové pódě pod heslem »Za starou Prahu« zahájili organizované úsilí o záchranu stavebních a uměleckých památek našeho hlavního města.

Bylo to v době bezpříkladné bezohlednosti k památkovým a estetickým hodnotám Prahy. Pod rouškou pokrokovosti, zastrajíc ve skutečnosti hmotné, prospěchářské zájmy pražské buržoazie, nletly se památky často vzácné hodnoty umělecké i historické. Trvalo by hodiny, kdybychom chtěli zhruba vyčíslovat škody, které tehdy pražští měšťáci a jejich úřední přísluhoši způsobili na obraze staré Prahy. Stačí, nahlédneme-li do pěti svazků Zmizelé Prahy nedávno vydané Pražským nakladatelstvím, abychom si uvědomili rozsah a závažnost ztrát, jež především tehdy Praha na svém stavebním organismu utrpěla.

Založení Klubu Za starou Prahu v lednu roku 1900 stalo se účinnou zbraní všech, kdož na Prahu hleděli jako na krásný výtvor staletí a uvědomovali si historickou, umělecko-historickou a estetickou cenu jejího stavebního celku i jednotlivosti. Spolek se stal v krátké době živým svědomím všech, kteří buď z prospěchářství, nebo z neuvědomělosti nebo prostě modernosti chtěli dále ubírat z dědictví stavební a umělecké minulosti Prahy. Jeho jednání značně paralyzovalo nebo aspoň kritickou a vlastními projekty korigovalo a usměrňovalo novodobé stavební projekty v památkových čtvrtích města nebo projekty, které se dotýkaly jeho panoramatu. Nutno zdůraznit, a to znovu zdůraznit, že Klub se nikdy nestavěl proti potřebám moderního růstu a rozvoje Prahy, uznával jeho přirozenou nutnost.

Snažil se však vždy důrazně prosadit, aby řešení těchto potřeb respektovalo význačné památkové hodnoty, aby se dalo v uměleckém ohledu pokrokově a aby bylo v souladu se starobylým charakterem města. Proto se v jeho čele záhy objevují vedle historiků a estetiků i členové mladé pokrokové generace techniků, architektů a inženýrů, znechucení prvotní bezprogramovou a výtvárně prázdnotou výstavbou nové Prahy.

Jejich zásluhou došlo k uskutečnění mnoha vzorných příkladů adaptace starých budov pro potřeby moderního života i k vytvoření vzácných dokladů toho, jak lze citlivě včlenit moderní architektonické dílo do památkového okolí. Tato spolupráce historiků a techniků, spojení teorie a praxe, obrany památek připsaly a burcovaly veřejnými články a projevy s konkrétními památkářsky zaměřenými návrhy na řešení problémů povzneseš za 50 let Klub na uznávanou a respektovanou instituci památkářskou.

A my dnes, v tento pro Klub tak významný den, vzpomínáme s vděčností všech, kdož mu byli až dodnes v jeho úsilí nápomocni. Vzpomínáme především našich zesnulých členů (Přítomní povstávají!), kteří stáli při založení Klubu, kteří jej vedli a v něm spolupracovali na další dráze jeho vývoje, a jimž nebylo dopřáno, aby se dožili dnešního významného výročí. Děkuji vám za počtu, kterou jste takto prokázali našim zesnulým členům. (Přítomní usdávají.)

Dále vzpomínám zde účinně morální i hmotné podpory význačných představitelů našeho veřejného života a úředních úřadů. Je nám cti a jsme hrdí na to, že s naším úsilím a zásadami se ztotožnil plně sám předseda vlády Antonín Zápotocký, jehož prejery zdůrazňující potřebu ochrany památek jsou nám bezpečnou oporou v našich snáhách. S vděčností zde dále kvituji podporu, již se nám v naší práci dostává se strany kanceláře prezidenta republiky, ministerstva školství, věd a umění, ministerstva informací a osvěty a ministerstva techniky. Zejména ministerstvo školství, věd a umění to jest, jež po léta zabezpečuje hmotné možnosti našich snah a jehož památkový odbor, stejně jako i státní památkové úřady nám vždy svou autoritou pomáhaly v našich akcích.

Prostím zástupce ministerstva školství, věd a umění, prof. dr. Václava Vaněčka, jakož i zástupce kanceláře prezidenta republiky i obou dále zmíněných ministerstev, aby při této příležitosti přijali projev naší vděčnosti a díků.

A neméněmi díky jsme zavázáni hlavnímu městu Praze, orgánům jeho lidové správy v čele s primátorem

dr. Václavem Vackem. Vyslovuji s tohoto místa, panu primátorovi naši vděčnost a oddanost a čtu za to, že vždy vlídně přijímá naše zástupcem a institucím, které v dosavadním období trvání Klubu jakkoliv přispěly k plnění a uskutečnění jeho snah.

Děkuji posléze i všem členům Klubu pražským i venkovským, bez jejichž aktivní spolupráce a mravní podpory a živého zájmu by nebyl Klub Za starou Prahu zdaleka tím, čím je dnes.

Po padesáti letech se dožíváme doby, kdy ochrana památek a tím i snahy Klubu Za starou Prahu nejsou již více méně soukromým zájmem skupiny nadšenců a kulturních, vědeckých a uměleckých pracovníků, nýbrž kdy stávají se zájmem veřejným, přednějším organizované péče státu, jeho úřadů a lidové správy. V brzké době, doufáme, bude schválen památkový zákon, o jehož vydání Klub po léta usiluje a jehož uskutečnění vytvoří klubovní činnosti pevný a legální podklad. Jsme šťastni, že dnešní lidové demokratický řád v naší republice chápe plně význam stavebních a uměleckých památek a činí ve svém zřízení opatření, aby jejich další existence nebyla již závislá na libovůli jejich majitelů či jejich správy.

V tomto pocitu vděčnosti a uspokojení našich dlouholetých snah zasílám z této slavnosti schůze pozdravné telegramy prezidentu republiky Klementu Gottwaldovi, předsedovi vlády Antonínu Zápotockému, jakož i ministrům, do jejichž kompetence spadá péče o umělecké a historické památky — ministru školství, věd a umění prof. dr. Zdeňku Nejedlému, ministru informací a osvěty Václavu Kopecckému a ministru techniky prof. dr. Emanuelu Slechtovi.

Prostím pana jednatele, aby přečetl text těchto pozdravů.

Jednatel ing. Janoušek (čte texty telegramů):

»Panu prezidentovi Československé republiky Klementu Gottwaldovi, Praha IV, Hrad.

Jubilejní valná schůze Klubu Za starou Prahu, svolaná ke vzpomínce na 50. výročí jeho založení, počítá této příležitostí, aby Vám, pane předsedo, projevila svou oddanost a čtu, děkujeme za zděm a jeho snahy a za jejich podporu a připloží prosbu, abyste i v budoucnosti zachoval svou zásluhu ochrany památek.« (Potlesk.)

B. šéf prof. dr. V. Vaněček a primátor dr. V. Vacek.

»Panu předsedovi vlády Antonínu Zápotockému, Praha III.

Klub za starou Prahu dovoluje si osvědčit, že na jubilejní valné schůzi, svolané k 50. výročí jeho založení, byla jednomyslně schválena Vaše volba čestným členem Klubu. Vzpomínaje Vašich minulých projevů a konkrétních sdělení o prospěch ochrany památek, projevuje Vám, pane předsedo vlády, svou oddanost, úctu a vděčnost za podporu svých prací a prosí, abyste i v budoucnosti zůstal záštitou jeho snah.« (Potlesk.)

»Panu ministrovi školství, věd a umění prof. dr. Zdeňku Nejedlému, Praha III.

Čestněji jubilejní valné schůze Klubu Za starou Prahu, vzpomínajíc o 50. výročí založení Klubu Vaši péči o uctění národního pomníku Betlemské kaple, prosí, abyste přijal projev jeho vděčnosti a zůstal i v budoucnosti přítelem jejích snah.« (Potlesk.)

»Panu ministrovi informací a osvěty Václavu Kopecnému, Praha III.

Oceňujeme vědecké promyšlenou činnost Vaši a Vašeho resortu pro zachování krásy Prahy a její propagace, vyslovujeme Vám, pane ministře, s jubilejní valné schůze Klubu Za starou Prahu, svolané ke vzpomínce na 50. výročí jeho založení, úctu i oddanost Klubu a připojujeme prosbu, abyste zůstal přítelem jeho snah.« (Potlesk.)

»Panu ministrovi techniky, prof. dr. ing. Emanuelu Šlechťovi v Praze II.

Klub Za starou Prahu vyslovuje Vám, pane ministře, jako svému, na jubilejní valné schůzi jednomyslně zvolenému členu čestnému, svou oddanost a úctu a prosí, abyste i v čele svého resortu poskytoval nadále svou záštitu péči o památky městské i krajině.« (Potlesk.)

Předsedající prof. Poche: Děkuji panu jednateři za přečtení telegramů a děkuji vám, že jste svým potleskem schválili usnesení Klubu o znění těchto telegramů.

Dále je na programu projev primátora hlavního města Prahy dr. Václava Vacka. (Potlesk.) Prosim ho, aby se ujal slova.

Vážené shromáždění, milí přátelé! Zdravím srdečně »Vaši jubilejní valnou schůzi, na které blikanujete plných 50 let své činnosti. Dovoľte mi, abych vám při této příležitosti srdečně poděkoval jménem ústředního výboru hlavního města Prahy za práci, kterou jste dosud vykonali a stále konáte ve prospěch zachování, oživení a propagace historických, cenných kulturních památek našeho krásného hlavního města. Domnívám se, že v této zdůležitelné práci dosáhnete sváděte v těsné spolupráci

s pražskou lidovou správou i v budoucnosti ještě větší úspěchy.

Neinformovanému pozorovateli, který není obeznán s akčním programem ústředního národního výboru, by se mohlo zdát, že se pražským památkám, oněm neodolatelným pomníkům slavné, bohaté politické i kulturní historie, věnuje mnohá pozornost než dříve. Pravý opak je však pravda. Naši nové lidové správy zřejmě dnes velmi na tom, aby byly nejen zachovány naše cenné památky, ale aby byly také co nejvíce zpřístupněny našemu lidu, který z nepřeberného bohatství našich dějin a z kulturního odkazu pokrokových hodnot čerpá poučení pro své současné radostné budoucnosti.

Domnívám se, že ani budoucí velkorysá výstavba Prahy se v ničem nedotkne nejcennějších památek, nýbrž počítá s jejich zárukou konzervací.

Na druhé straně však je nutno pochopit, že nelze zachovat méně významné památky bez širší kulturní platnosti, na př. pro úkol řešení nálehačských problémů dopravy. Nelze odsunout do pozadí zájem živých pracujících lidí, občanů současného města, budovaného s perspektivou socialistických zájmů, budovatelů nového společenského řádu. Neboť, čerpáme-li z bohatých pokrokových tradic našich dějin a jejich kulturních hodnot s přihlídnutím k době a řádu, který jim dal vzniknout, činíme tak proto, abychom tím lépe zasáhli srak kupředu, abychom viděli dle.

Tím je před námi cesta přímá a jasná. Nastává epocha tvorby nových dějin, naplněných rozmachem průmyslu, kultury, věd, umění. Nastává doba, která vytváří nové hodnoty v měřítku dříve nikdy neuskutečnitelném. Nastává doba, která nejen v dějinách Prahy, nýbrž celého národa otvírá a píše nové slavné stránky budoucnosti. Nastává doba, jejíž úkolem je odstranit neblahé dědictví typické kapitalistické, nesoudržné a chaotické výstavby našeho hlavního města a vybudovat krásné město pracujícího lidu.

Domnívám se, že takový pohled na problém starých památek přispěje k prohloubení a zintenzivnění péče právě o tyto památky.

Děkuji vám znovu za velký kus dobré práce na tomto poli a přeji vám do další padesátky hodně zdaru. (Potlesk.)

Předsedající dr. Poche: Děkuji panu primátorovi dr. Vackovi za jeho projev. Dále je projev pana odborového přednosty dr. Václava Vaněčka.

Vážené shromáždění, soudruhy a soudruzi, dámy a pánové! Rád se ujmám slova, abych vaše jubileum pozdravil za ministerstva školství, věd a umění, které — jak jste poznali ve svém dopise — pokládá — a plnivým právem — za patrona těch snah a těch cílů, pro něž váš Klub byl založen.

Dnešní 50. výročí vašeho založení spadá do doby zcela mimořádné, do doby převratné, která pro lidstvo značí začátek další epochy. Je to doba radostná i těžká, doba, kdy se usilovně dojuje o věci nové a nebylé a kdy se vyrovnáváme s tím, že je nutno odhodit tolik starého, přežitého a již nepotřebného.

A je proto tím cennější, vážení přátelé, že právě v této době vaše dnešní jubileum máže nám být příležitostí k tomu, abychom vysoko vyzvedli a zhodnotili dosavadní práce vašeho spolku. Je radostné konstatovat, že instituci založenou na prahu dvacátého věku dnes, po padesátileté činnosti, v roce 1950, v době, jež stojí ve znamení Leninů, Stalinů a našeho Gottwalda, že této instituci, vašemu spolku a jeho snahám a cílům, máže se dostati velkého zasloužení.

Vzpomeňme jen, v jaké situaci byl Klub Za starou Prahu založen.

Bylo to v neurvalém, koristnickém rozmachu našeho měšťanstva, naší buržoazie, našeho kapitalismu, na přelomu století 19. a 20. Výdělečný, spekulantský zájem vrhal se tehdy — po desetiletí už — bezohledně kde na co, nešetřil odkazu minulosti, tropil si poměch z památek, bezostyšně bořil a ničil, aby poskytoval jen nepatrnou náhradu estetickou, výtvarnou, uměleckou ve stavbách a vůbec výtvořech tolikrát »moderních, secesních, romantických nebo kasárnských.

Ať již vědomě či bezděky, ale v každém případě stařečtě a zaslouženě, oči se v zápalu s tímto ničivým duchem kapitalismu tehdy nový bojovník, Klub Za starou Prahu. Jak často nebylo mu rozuměno, jak často byl

Primátor Dr. Václav Vacek.

podceňován a přesírán, jak často jeho boj proti tehdejšímu výdělkářskému zájmu byl narušen. Ale Klub ve své záchranné práci nepolevuje a nevzdává se, ba svou činnost stále rozšiřuje. Se zdarem odolává i těm snahám, které by byly mohly vést jej na cestě v tom směru, že by se zadravoval jen minulá a stará na úkor nového a snad dokonce jako brzdě nového a proti němu. Docela naopak: Klub, díky svému prostranství vedení, účinnému i pro puls nového života v naší společnosti, našel správnou cestu na tom, že vedle zábranných akcí zahajuje a organizuje práci zcela aktivní a kladnou, že totiž sám vypracovává projekty, které zachraňují staré památky, usorné vyhovují i novému světu a jeho oprávněným požadavkům.

A přichází konečně rok 1945, osvobození od okupace slavnou Rudou armádou. Přichází budoucelský rozmach národa, spěšného všemi silami k socialismu. Zcela logicky — nebo přesněji zcela dialekticky — dostává se nyní Klubu Za starou Prahu uznání zcela oficiálního. To tam je kapitalistická ziskuchtivost a spekulace, nejhorší nepřítel starých památek, eváduje stavebních, zbývá nanejvýše někdy a někde nedostatky ucelitelnosti a smyslu pro krásné a památné — a to lze výchovou a propagací snadno napravit.

Lidová demokracie umí si vážit odkazu věků, organizuje úřady a tvoří zákony přímo na jejich ochranu. Sama hlava státu dává nejvoje pronikavý sádem v tomto směru a předseda vlády v roce 1949 výslovně říká, že je »naši povinností staré, opravdu umělecky cenné a historicky významné památky ochraňovat a že jednou »budeme blahobřeť tím, kteří upozorňovali na jejich cenu a význam a přicházeli se o jejich zachování«.

Právě v tomto duchu působil a působí již pět století náš Klub Za starou Prahu. Slavíme dnes jeho jubileum, přejeme mu další šťastné rozvíjení jeho plodné činnosti, a to zejména také v tom směru, že se pokusí do svých řad získat pracovníky z naší nové, prábného mládeže, a že bude probouzet a prohlubovat v nejširších masách smysl pro výtvarné hodnoty naší minulosti vůbec a pro krásu naší Prahy zvláště.

Děkujeme mu za dlo dosavadní a voláme jeho minulé i budoucí práci čestí! (Potlesk.)

Předsedající dr. Poche: Děkuje panu odb. přednostovi dr. Vaněčkovi za jeho výstřední a přiléhavý projev. Prosim pana sekčního šéfa dr. Zdeňka Wirtha, aby přednesl svou přednášku. (Potlesk.) Přednáška je otištěna v předu tohoto čísla »Věstníku«.

Předsedající dr. Poche: Děkuji panu sekčnímu šéfovi dr. Wirthovi za jeho obraz a vylíčení historie ochrany památek a vývoje Klubu Za starou Prahu.

Dále jest na programu volba předsedy vlády Antonína Zápotockého a ministra techniky ing. dr. Emanuela Šlechtu čestnými členy Klubu Za starou Prahu. Domácí rada se usnesla při příležitosti letošního jubilejního roku projeviti svou vděčnost předsedovi vlády Antonínu Zápotockému a ministru techniky ing. dr. Emanuelu Šlechtovi v uznání jejich zásluhy o ochranu památek tím, že je požádala, aby přijali čestné členství v Klubu Za starou Prahu.

Pan předseda vlády Zápotocký i ministr techniky ing. dr. Šlechta projevíli svůj souhlas. Prosim ing. Kubíčka, aby přednesl důvody tohoto rozhodnutí.

Ing. Kubíček: Vážené shromáždění! Po své v dějinách našeho Klubu zaznamenáváme rozhodnutí domácí rady navrhnout vám, aby nejvyšší a tudíž odpovědný představitel lidové správy, předseda vlády, byl jmenován čestným členem Klubu Za starou Prahu. Nebyla nikdy prokázána podobná služba zásadní, jež po padesát let propagujeme, za které jsme čestně bojovali, jsouce přitom často přehlíženi a dlouhá léta zneužívání, aby představitel vlády zařadil do státního programu nutnost ochrany památek a aby to učinil tak otevřeně, jak to učinil předseda vlády Antonín Zápotocký dne 13. ledna minulého roku. Jeho projev byl zcela spontánní z radosti nad znovuzvzkříšením Karolínem, nejstarší univerzitní budovou Evropy, o jejíž záchranu usluje od roku 1919. Tehdy řekl:

»Památky nutno opatrovat, ne ničit, mluví za naši historii a umění. Co by nám rekla budoucnost? Je pochopitelná že opravíme-li se náležitě, budou náležitě kladem«.

jdoucí: Kdyby mi raději vystavili byt. Je to s hlediska postiženého pravda, ale jednoho dne bude on mít byt, po jakém toužil, a potom by nám vyřídil, proč jsme nechali tu vzácnou, již ohroženou památku zničit.«

To bylo řečeno, aby bylo všem jasno a na všechny strany jako program, který zavazuje. Jáme mu za to vděční. To nás i budoucí povzbuzuje k další neúnavné práci na záchranu památek, v prvé řadě stavebních, které jsou svým vznikem nejvčetně dokladem práce hlav i rukou a jsou ze všech složek umění dleinnu životu nejbliže.

Klub Za starou Prahu nemá možnost větší pocty a projevu dle než propůjčení svého čestného členství předsedovi vlády Antonínu Zápotockému. (Potlesk.)

Předsedající dr. Poche: Děkuji vám, svým potleskem jste projevíli svůj souhlas a důvody, jež vedly domácí radu k tomu, aby zvolila předsedu vlády Antonína Zápotockého svým čestným členem. Pan předseda vlády je čestným členem zvolen.

Prosim pana ing. Mannsbartha, aby přednesl důvody, jež vedly k tomu, že jsme požádali ministra techniky dr. Em. Šlechtu, aby přistoupil za čestného člena Klubu.

Ing. Mannsbarth: Paní a pánové, uvědomujeme-li si, jaký význam má tvořivá lidská práce a zejména technická pro uskutečnění všech pokrokových cílů našeho budoucelského snažení, nezbyvá nám, než abychom co nejrychle ocenili plodnou a účinnou spolupráci pana ministra techniky dr. Emanuela Šlechtu na těchto snahách, tím spíše, že víme, jak bez jeho iniciativy, podnětné účasti by všechny tyto snahy vyzněly, jako již mnohokrát, naprázno. Měli bych jmenovat zase všechny tyto velké realizace památkové ochrany, o které se vynasnažili nejvyšší představitelé našeho státu a musím zdůraznit, že právě jejich realizace naleza tak účinný aparát v resortu pana ministra techniky dr. Em. Šlechtu a jeho osobním porozumění. Stejně tak i v širším dosahu se zasloužil resort ministra techniky na př. vypracování a uskutečňování zákona o krajinném plánu o podporu našich snah. To jistě postačí k tomu, abychom ho při této památné příležitosti zvolili čestným členem našeho Klubu. (Potlesk.) A prosím vás o souhlas k tomu, (Potlesk.)

Předsedající prof. Poche: Děkuji vám, svým potleskem jste dali výraz souhlasu s tímto usnesením. Pan ministr techniky prof. dr. ing. Emanuel Šlechta je tímto zvolen čestným členem Klubu.

Paní a pánové, splnili jsme program naší jubilejní

Sekční šéf Dr. Zdeněk Wirth

schůze, již jsme svolali, abychom vzpomněli dosavadní práci svých předchůdců i naší, dnešních činných členů Klubu Za starou Prahu. Je nyní na mně, abych se s vámi rozloučil.

Ležím se v nezlomné důvěře v další lepší a plnější úspěšnost naší práce. Mizejí překážky, jež se stavěly kladem naplnění našich snah, mění se i názor na smysl a posláním toho, o čem usilujeme. Ochrana památek přestává již býti chápána jako výraz staromilství, nebo jako projev úzkého zájmu odborníků a lidí zahleděných do krás minulosti.

Ve vědomí našeho lidu se šíří pocit tícti k památkám jako k hmotnému dokladu našich národních dějin, jako prostředku k posílení živého vlasteneckého citu, který je jednou ze základních složek povahy nového socialistického člověka. To však neznamená, že by se úloha Klubu v našem národním životě nějak zmenšila. Bude třeba i dále pracovat o hmotný odkaz předků a hodnotiti význam jednotlivých památek v jejich kulturním posláním.

Klub, vědom si své odpovědnosti k svým útočím i své povinnosti pomáhat citům našeho budovatelského úsilí, chce svědomitě pracovat k tomu, aby pokud možno, vždy bylo nalezeno řešení spijující hledisko kulturní a požadavky veřejnými, a požadavky praktického života.

S tímto heslem nastupuje dnes Klub do další své padesátky, do další éry, kde bohdá nebude již boj, nýbrž konstruktivní spolupráce památkářů se vši naší veřejností.

Tím končím a děkuji vám za vaši účast. Prosim, abyste v závěru této schůze vyslechli ještě píseň Em. Macana na Vrchlického básni »O Prahou«.

(Píseň zapělo Pěvecké sdružení pražských učitelů.)

Po valné schůzi došly tyto dva připsy:

Předseda vlády

2505/50

V Praze dne 16. května 1950.

Vážený pánové,

děkuji Vám za zprávu, kterou mně oznamujete, že u příležitosti padesátiletého výročí založení »Klubu Za starou Prahu«, mne jmenujete jeho čestným členem.

Prosim, abyste přijali mé ujištění, že i nadále budu dbát o to, aby památky, které svědčí o bojích a kulturním životě našeho lidu, byly zachovány budoucím generacím.

A. Zápotocký

Ministr techniky

V Praze dne 8. května 1950.

Vážený přítelé,

děkuji za telegram, který jste mi zaslali u příležitosti máho zvolení čestným členem Vašeho Klubu. Velmi si vážím této pocty, která mě zavazuje, abych v rámci činnosti svého resortu věnoval co nejvíce péče pražským památkám, ve kterých vidím především dílo českého pracujícího člověka a cenný národní statek.

S pozdravem

Šlechta

Z došlých blahopřání jubilejní schůzi Klubu

Klub Za starou Prahu,

Praha III, Mostecká věž 58.

Svaz českých museí v Praze dovoluje si Vám tímto poslati srdečnou zdravici k jubilejní valné schůzi, již oslavujete 50. výročí svého založení. Svaz českých museí vzpomíná při této příležitosti Vašeho značného kulturního přínosu, jímž jste přispěli k ochraně a záchráně významných pražských památek, které vděčí Vaší neúnavné práci za svou dnešní existenci.

Přeji Vám do dalších let plodné práce srdečný zdar.

Za:

Svaz českých museí, Národní museum

Doc. Dr. G. Skalický,
místopředseda.

Dr. K. Tuček,
jedenatel.

Klubu Za starou Prahu

v Praze.

Národní museum v Praze děluje za pozvání k jubilejní valné schůzi, na níž bude vzpomenu to padesáti let činnosti Klubu. Je to skutečně vhodná příležitost připomenouti si, co všechno bylo vykonáno ve prospěch památek dobrovolnou, nadšenou, obětavou a vytvářou prací Klubu, o to záslužnější, že po dlouhá léta byl Klub vlastně jedinou institucí u nás pro ochranu památek, a že často byl jeho hlas — bohužel — jediný, jenž se ozval proti ochuzování architektonického a památkového bohatství staré Prahy.

I nyní, kdy památky jsou pocty do státní péče a brzy se už dočkají ochrany zákonné, je soustavná pozornost a horlivá práce členů Klubu Za starou Prahu závažným činitelem v oboru ochrany památek, významně doplňujícím péči úřední. Plně si uvědomujeme její

závažnost, přejeme Klubu do dalších let mnoho úspěchů in jeho úsilí o zachování pražských historických a uměleckých památek.

Za ředitelství Národního musea v Praze:

Dr. V. Denkstein.

Klub Za starou Prahu,

Praha III, Mostecká č. 1.

Bolestné úmrtí mé sestry znemožnilo mi účast na slavnosti hromadě Klubu, konané 30. t. m. Prosim proto, aby má nepřítomnost byla laskavě omluvena. Při této příležitosti vzpomínám na velké zásluhy Klubu o záchranu dochovaných památek naší milované Prahy a přeji Klubu v této záslužné činnosti pro budoucno mnoho zdaru s tím ujištěním, že své skromné síly dávám, pokud to mé zdraví a stáří připustí, i nadále mlle rád Klubu k dispozici.

Přeji také slavnostní hromadě zdařilý průběh, zejména aby připoutala k činnosti Klubu nadšené pracovníky z naší mladé generace.

S upřímným pozdravem

Mřízer.

Klub Za starou Prahu,

Praha III, Mostecká ul.

Prosim, abyste k 50. výročí založení Klubu Za starou Prahu přijali vřelá blahopřání státního památkového úřadu. S upřímnou radostí přehlížíme padesátileté úsilí Klubu o zachování původního rázu našeho hlavního města, jeho historických čtvrtí i vynikajících památek jednotlivých. Stejně vzpomínáme i úsilí o vybo-

jování stěžejních zásad naší památkové péče a iniciativní úlohy, kterou v těchto bojích Klub Za starou Prahu vždy zastával.

Vzpomínajíc s pocitů hrdoosti na zápasy o zachování starobylé krásy našeho domova, které státní památkový úřad s Vámi probíjovával, nemůžeme než přát Klubu Za starou Prahu plného zdraví a úspěchu v jeho další práci. Je to práce obtížná, nezisková a hodná vši úcty. Jejím ryzním ideálem je zachování staroslavných památek naší minulosti, které jsou z nejvýmluvnějších znaků naší vyspělé kultury.

Státní památkový úřad v Praze

Přednostu úřadu:
Šebek.

Domácí rada Klubu Za starou Prahu,

Praha III, Mostecká.

Oceňujíc a povděkem Vaše snažení a práci pro ochranu, uchování a propagaci uměleckých a historických památek města Prahy, blahopřejeme Vám k úspěchům, které jste na tomto poli dosáhli, a přejeme Vašemu jednání na jubilejní valné schůzi plného zdraví.

Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko

Za přednostu úřadu:
Dr. Karel Svoboda.

Váženému předsednictvu

Klubu Za starou Prahu.

Sdružení pro povznese ní znalosti památek v Praze ve slavnostní chvíli, kdy vzpomínáte a přehlížíte půl století své blahodárné činnosti, připojuje se k řadě těch, kteří za Vaši namáhavou a někdy i nepochopenou práci Vám upřímně děkují.

Vaše péče o zachování památek nejen Prahy, ale celé naší vlasti přinesla našemu národu užitek nedocenitelný. A v této slavnostní chvíli vzpomínáme, co tu bylo snažení a bojů, někdy i marných, od těch prvních mrštíkovských dob až po naše dny.

A vážená Vaše instituce krácela vždy, za každých okolností, příznivých i nepříznivých, stejně, vždy jen za jediným cílem: zachránit nám odkazy minulosti.

Za to jsme Vám neskonale vděční a přejeme Vám do další činnosti, aby pochopení a snaha po udržení našich vzácných památek historických i výtvarných pronikly do všech končin našeho národa do té míry, aby již nebylo potřeba bojů za jejich zachránění, ale aby se to stalo potřebou a kulturní povinností.

To by byla největší odměna za Vaši půlstoletou práci. Tedy závěr: Dík za minulo a hodné štěstí a přání Osudu pro práci budoucí.

Za:

Sdružení pro povznese ní znalosti památek v Praze
Ant. Neumann, Jaromír Soukup,
starosta, jednatel.

Jubilejní valné schůzi Klubu Za starou Prahu,

Dům umělců, Malý sad,

Praha I.

S vděčností vzpomínám a do dalších let práce přeju mnoho úspěchu.

Prof. Dr. A. Piffi. Bratislava.

Domácí rada

Klubu Za starou Prahu.

Jménem Klubu Za staré Budějovice, odboru to Vašeho Klubu v Českých Budějovicích, dovolujeme si Vám k výročí padesátiletého založení Klubu tlumočiti své neupřímnější blahopřání.

S pocitem uspokojení mohou činitelé Vaši podrobiti soudu vykonanou práci instituce, která opravdu vyrostla z vnitřní potřeby na obranu tradičních kulturních hodnot a měla brzy tak rozhodující vliv jak v theoretickém názoru, tak v praxi i resonanci v širokých vrstvách. Vzpomínáme při tom i neziskné podpory Vašich předních členů v akcích našich a společných zápasů za čestné a krásné čile.

Na slavnostní valnou schůzi vysíláme delegáta, předse du odboru, konservátora Adolfa Trügra, a připojujeme se s pocitů nejradostnějšími.

Za:

Klub Za staré Budějovice, odbor Klubu Za starou Prahu
Frant. Rada, Pavel Trüger,
jednatel, předseda.

Domácí radě Klubu Za starou Prahu,

Praha VII, Mostecká ul.

Vážení pánové!

Obdržel jsem Vaše pozvání na jubilejní valnou hromadu dne 30. t. m. Omlouvám se, že se ji nebudu moci zúčastniti, protože jsem nyní v Králíkách, kde se zdržím do začátku května.

Přeji Vaši slavnosti plného úspěchu a

znamenám se Vám v kolektánní úctě oddaný

arch. Dr. Ant. Engel.

P. T. radě

Klubu Za starou Prahu,

Praha.

Výbor Spolku Přátel starého Jindřichova Hradce zaslal Vám svůj srdečný pozdrav k Vaši jubilejní schůzi, při níž Klub vzpomene 50 let své záslužné činnosti. Náš spolek, který loni dokončil 25 let svého trvání, vzpomíná vódcné Vaši průkopnické práce v české veřejnosti pro ochranu památek, práce, jež byla i nám vzorem při vzniku našeho spolku a jejíž výsledky ve prospěch zachování památek a krás naší milované Prahy jsou nejpřímým vysvětlením padesáti let trvání Klubu.

Přejeme Vám do další činnosti mnoho nových úspěchů a zdravíme upřímně Vaše jubilejní zasedání.

Za:

Přátele starého Jindřichova Hradce

J. Holc, Dr. Jan Muk,
jednatel, předseda.

Slovutní pánové,

dovolte, abych také já pozdravil — aspoň z dálky — Vaši nad jiné významnou, padesátou valnou hromadu a popřál Klubu Za starou Prahu plný zdar pro další jeho práci tak důležitou a záslužnou, třeba často plně nedoceňovanou.

Sleduji ji ode dávna; vždyť můj zvěčnělý bratr, Jaroslav Kamper, byl z prvních bojovníků za ohrožené krásy a hodnoty staré Prahy a probouzel ve mně živý zájem o ně.

Od těch časů vykonával Klub tolik velečinné práce a zachránil tolik důležitých svědků její minulosti! I když bojoval nejednou boj nerovný s mocnějšími okolnostmi, vždy bude jeho slávou, že jej neváhal podstoupit a statečně vést.

Děkuji mu osobně za jeho ušlechtilé, velikými znalostmi a vzácným citem podložené úsilí a přeji Klubu, jehož členem být je mi ctí, i pro další budoucnost co nejvíce zdárných bojovníků, nadšených příznivců i porozumění rozhodujících činitelů.

S výrazem obzvláštní úcty Vám zcela oddaný

Zd. Kamper,
člen Klubu Za starou Prahu.

*

Váženému

Klubu Za starou Prahu,

Praha.

Děkuji vroucně za obzvlášť milé pozvání na jubilejní valnou schůzi a prošim za laskavou omluvu mé osobní nepřítomnosti z důvodů obtíží cestování mého v 86 letech věku.

Duchem budu s Vámi i srdcem svým jako vždy a stále, protože pokládám si za vzácnou čest být členem řádu Vašeho, rytířů ducha, ochránce nejvzácnějšího klenotu naší vlasti, vroucně milované a nejvyšší úcty hodné matičky Prahy stověžaté a slovanické.

S vděčností vzpomínám velezásadné ideální práce Klubu, statečné a nezlomivé. Zvláště těší mne přátelská spolupráce s Masarykovou akademií práce v společném úsilí zachovávat skvost Malé Strany, pietním zpřístupněním její starožitných budov moderním potřebám života, při zachování ducha a krás této památné čtvrti vedením p. arch. Mansbartha. Přeji vašemu Klubu všech úspěchů a zdravím váženou schůzi v uctivé oddanosti.

Ing. Dr. Tech. h. c. Emil Zimmler,
sektární šéf min. techniky v. v.

V Nymburce dne 21. dubna 1950.

*

Klubu Za starou Prahu,

Dočetla jsem se minulý den o padesátiletém trvání Klubu Za starou Prahu.

Jako bývalá žačka pražské vyšší dívčí školy připomínám, že naše škola za vedení ušlechtilých profesorů, Fr. Tábořského, Bedřicha Fridy a dr. J. Šimáka, učila nás uznávaní umění malířské i stavitelské.

Rovněž můj otec, inženýr st. drah (pracoval na mostě

v Červené u Písku), již jako malou školáčku na obecné škole v Táboře, upozorňoval a učil oko moje vnímat starožitné, stavební krásy tohoto hrdého města.

V dalších letech, kdy běh života nemilosrdně bral co blízkého a milého, neopovázil vzít moji zálibu pro staré, historické památky. Mnohý, přes noc rozbořený dům pražský, starobylý a historický oplakala jsem, jako když odcházeli z našeho rodného kruhu jeho členové.

Uznávám velkou a odpovědnou činnost Klubu Za starou Prahu, který je jediným a pevným strážcem dosud zbylých a nenahraditelných památek stavebních našeho hlavního města.

Děkuji jemu ve skromnosti, že i on mne obdaroval tím, že mohl se radovati a těšiti ze zachráněných a znovu restaurovaných domů, paláců a jedinečných na světě jich zahrad.

Nebýdím několik let v Praze a lituji, že pro trvalou chorobu nemohu se zúčastnit podzimní výstavy jeho padesátileté poctivé práce.

Irena Klátová,
Slatiňany u Chrudimě.

*

Vážení pánové!

Tuším, že jest tomu právě 45. let, co jsem se jako mladík přihlásil za Vašeho člena, ačkoliv mne k Vám vedla touha již od prvního ročníku Krásy našeho domova. A proto dnes, kdy dovršujete půlstoletí Vaší jedinečné a plodné činnosti, sdílím s Vámi plně Vaši radost i pocitů uspokojení z vykonaného díla. Vždyť jste byli inspirátory i našeho píseňského Kroužku přátel starožitností, který Vaším příkladem i pomocí také trochu vykonal (Gerl. dům). A Vaš příklad sledovali i jiní po našich městech a krajích. Stojí-li dnes Klub Za starou Prahu i po 50 letech svéží a znovu mocně se utímá ochrany našich kulturních pokladů, je to i nejlepší nádej do budoucnosti, která musí jeho snahám dopomoci k úplnému vítězství.

Přeji mu k tomu z hloubi srdce neuctahující nadšení a sílu a celou legii mladých spolupracovníků.

S upřímným pozdravem

Ladislav Lábelek.

*

Klub Za starou Prahu, Dům umělců,

Praha I.

Pro ochuravění v rodině mi není možno zúčastnit se slavné valné hromady. Přeji průběhu jednání i do budoucnosti mnoho zdaru.

F. Jerábková, Dolní Mokropsy.

Obsah č. 1—5: Jaroslav Vrchlický: Ó Praho! — Půl století Klubu Za starou Prahu. — Zdeněk Wirth: Padesát let Klubu Za starou Prahu ve vývoji ochrany památek. — Jan Emmler: Jak jsme začínali. — Bohumil Hypšman: Ohlas ochranných snah u nás. — Povstaň, povstaň, veliké město Pražské! — V. V. Štech: Jubilejní vzpomínání. — Eustach Mölzer: Boj o krásu Vitavy. — Voskovec a Werich: Pražská Java. — Jan Almer: Činnost Klubu Za starou Prahu od r. 1914. — Zdeněk Wirth: Vzpomínka na zvěčnělé členy a příznivce Klubu. — Ludvík Prisching: O výstavě našeho Klubu. — Julius Zeyer: Vyšehrad. — Stanislav Sochor: Do dalšího půlstoletí! — Jubilejní valná schůze Klubu Za starou Prahu. — Z doslých blahopřání jubilejní schůzi Klubu.

Rediguje: Ing. Adolf Janoušek, Praha-Střešovice čp. 683, Clam-Martínovicova 15. — Redakční rada: R. Hlubinka, B. Hypšman, Ad. Janoušek, Jan Mannsbarth, C. Merhout, E. Poche, Zd. Wirth. — Otiskování článků dovoleno s uvedením pramene. — Vydává Klub Za starou Prahu, Praha III, Mostecká čp. 56. — Tisknou Středočeské tiskárny, n. p., závod 04 v Praze II, Myslíkova 15. — Štoly J. Štence. — Vychází ročně 10 čísel. — Dohledací poštovní úřad Praha 22, Masarykovo nádraží.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXV

V PRAZE 1. ÚNORA 1951

ČÍSLO 6—10

Jubilijní ročník k padesátému výročí Klubu Za starou Prahu

Projev předsedy vlády Antonína Zápotockého k zahájení výstavy Za starou Prahu

V Praze dne 29. září 1950.

Vážení přátelé,

opravdu lituji, že nemohu splnit svůj slib a zúčastnit se zahájení dnešní výstavy Klubu Za starou Prahu, neboť jsem vázán jinými naléhavými povinnostmi.

Chci však přece několika slovy vyjádřit svůj vztah k otázce zachování kulturně historických památek pro budoucnost. Kulturní dědictví, které přejímáme od mnohých předcházejících generací, je součástí našeho národního tvůrčího procesu a stalo se v nejčistším smyslu slova majetkem veškerého lidu.

Umělecká díla, ať architektonická nebo výtvarná, hudební a literární, která dříve sloužila potěšení úzkého okruhu lidí, kteří měli dostatečné prostředky, aby si toto potěšení mohli zaopatřit, jsou dnes zpřístupněna nejširším lidovým vrstvám. Na místě původních majitelů přejímá péči o ochranu těchto vzácných kulturních památek stát.

Československá vláda zabývala se několikrát problematikou zachování všech těchto hodnot, i učinila opatření, aby, jak po stránce finanční, tak i materiálové, byly zajištěny předpoklady pro dosažení tohoto účelu.

Nezapomínáme na potřeby kulturní ani v době nejvážnějších hospodářských úkolů, které vyrůstají s přestavbou celého našeho života.

Památková péče však musí být soustředěna plánovitě na kulturní hodnoty, jejichž zachování je pro nás nezbytné.

Není možno do rámce této péče pojímat všechno, co má kulturní význam, neboť život jde dále a vytváří hodnoty nové, jimž musí ustoupit starší hodnoty méně významné. Z toho důvodu směřuje naše péče k vypracování návrhu, který by přesně stanovil, co jako památka nebo umělecké dílo má být trvale zachováno. V rámci tohoto plánu bude nutno vyrovnat zájem kulturní s ostatními potřebami denního života.

V tomto směru apeluji zejména na naši lidovou správu, aby s porozuměním vycházela vstřícně odůvodněným požadavkům našich památek.

Výstava, kterou dnešního dne otvíráte, je dokumentem radostným i výstražným, neboť vidíme na jejich exponátech výsledky půlstaletých bojů za zachování výrazného uměleckého charakteru našeho hlavního města a vidíme na nich také ztráty, kterým nebylo možno pro neporozumění nebo chamtivost zabránit.

Přál bych si, aby tato výstava byla poučným nejširší naší veřejnosti a znovu děkuji všem, kteří svojí prací po desetiletí přispívali k zachování kulturních hodnot staré Prahy.

Věřím, že nový způsob socialistického názírání na kulturu, po vzoru velikého našeho učitele — Sovětského svazu — prohloubí tvůrčí vztahy pracujících vrstev ke kulturním hodnotám.

A. Zápotocký v. r.,
předseda vlády.

Předsednictvu
Klubu Za starou Prahu
v Praze.

Padesát let Klubu

Přicházím poslední se svým příspěvkem, ač moje členská legitimace Klubu má jedno z nejstarších čísel. Ale 50 let Klubu Za starou Prahu je látka tak velká! Co dříve říci?

Prožili jsme s Klubem celý úsek historie města, jednoho z jedinečných na světě. Byli jsme a jsme ještě, někteří dávno, jiní později, ale všichni stále připoutáni k věci staré Prahy. Prožili jsme přitom mnoho těžkých chvil. Který z těch 50 roků nebyl tragický nebo alespoň dramaticky napjatý? Jedni po druhých vystřídali jsme se v bojích a v práci o starou Prahu. Jedno, co mělo těch 50 let shrnout a vyjádřit, měl být také sborník, v němž by mluvili všichni, kdo se bojí o starou Prahu účastnili. A tu jsem k němu říkal, že sborník — z příspěvků nyní psaných — nepodá ani zdaleka všecku těžkost a dramatictvo boje o starou Prahu. Naše příspěvky, domníval jsem se, budou spíše melancholické a nepodají zdaleka ten oheň, který byl. Také se budeme obsahem nutně opakovat. A tak by sborník spíš jen truchle uzavíral půl století, byl by spíš pro nás pozůstalé, než aby čtenářům nových generací podával věc staré Prahy, tak jak byla a má být. Myslí jsem, že by bylo lépe buď místo zamyšleného sborníku, nebo alespoň vedle něho, shrnout těch 50 let staré Prahy takto: Pěkně po pořádku, časově, jeden případ za druhým rekapitulovat, otisknout znovu, co Klub hájil, co ve svých žádostech podával, co jednotlivci, které do boje vyslal, říkali tiskem. A co se pak stalo. Ovšem k tomu vždy obrázky! Tehdejší i současné! Každý případ byl by takto zachycen bezprostředně živě, s plným tehdejším ohněm, třeba i více výňatky, případně i jednotlivými výroky zastánců staré Prahy. Řada by začala po pořádku domy na Staroměstském náměstí, následovala by Židovská radnice (nevím, pamatují-li se dobře) Karlova ulice atd., celá ta dlouhá řada krás a rázovitosti, o které je Praha po 50 letech chudší — až nyní k Braunerovu domu. Bylo by právě užitečné, aby bylo připamatováno, co ztratila Praha, nikoli odedávna a vůbec, ale právě v posledních 50 letech, kdy Praha měla být již při plném vědomí. Bylo by žádoucí, abychom shrnuli celou bilanci 50 let a podali ji co možná tak horce, jak se vše dalo. Musí nám záležet na tom, aby obsah věci staré Prahy byl co nejintenzivněji předán, nebo alespoň nabídnut dalším po nás. Nezapomínejme si, že, co je a co byla stará Praha, víme, a prodělali jsme my, nikoli však ostatní, současnost se všemi novými úkoly. Jsme k tomuto povinováni. Taková bilance byla by i po výstavě, která právě skončila v Uměleckoprůmyslovém muzeu jako trvalý dokument žádoucí.

Představme si jen takové album 50 let, ukazující, kolik vlastně stará Praha ztratila. To bychom si měli spočítat. Je to jen desetina Prahy? Bojme se: myslíme-li na Podskalí, Petřskou čtvrť atd., bude to snad čtvrtina staré

Prahy! Z toho, co Praha za těch 50 let ztratila, by se dalo postavit pěkné městečko. A jaké!

Ovšemže mám, jako každý, kdo v Klubu v letech jeho nástupu pracoval, mnoho vzpomínek a mně velmi drahých.

Vzpomínám si na staropražský dům v Jungmannově třídě, dosud stojící, s pozním barokním průčelím, na jeho dvůr a pavlač, již se chodilo do skromnické místnosti tehdejšího pražského Klubu. Úzká místnost o jediném okně, zaplněná cele dlouhým stolem, kolem něhož se tísnila domácí rada Klubu, v čele s nevyčerpatelným bojovníkem Za starou Prahu dr. Jeřábkem. Kolem něho oddaní senioři Klubu, na druhém konci stolu se tísnil horké dvacetileté, rozrušené hlavy nás mladých z techniky a university. Naslouchali jsme tu týden co týden, co se starou Prahou děje, co je zase ohroženo, kým a proč a jak na to, aby bylo nebezpečí odvráceno.

Vzpomínám především se stálou úctou dr. Jeřábka, jak jsem ho poznal a jak jsem za ním nejprve 1904 jako II., pak od 1905 jako I. jednatele chodil do jeho kanceláře u soudu na Karlově náměstí a jak on, mezi vši svou práci, horoval pro starou Prahu, rozvíjel akce a diktoval svým nebojácným slohem, podání, protesty a žádosti městské radě, šermoval v nich za bezmocné památky a dovolával se pomoci všech, kdo pomoci mohli.

Vzpomínám si doktora Jana Emlera jako milovaného místopředsedu Klubu námi všemi a vzácného učitele, jak jsem za ním, jako za amanuensem univerzitní knihovny docházel tam do jeho kancelářského koutku mezi regály knih, aby tu byla zase skládána podání, žádosti, a zprávy do novin, u něho již slohem domluvným, přesvědčujícím, jemně vybrušeným. Jak jsem se tu věčně přinucoval správnosti výrazu a logice slohu!

Vzpomínám profesora Golla, jak vnášel do příboje klubovních schůzí a kampaní pro tu a zas tu památku, strážlivost a věcnost vědce, kterých bylo akcím Klubu tolik třeba!

A z mladých vzpomínám zvláště V. V. Štecha. Jeho nadšení pro umění, jeho ohně pro staré památky. Rozevíral před námi záhady a tajemství umění, o nichž jsme se na technice nedozvěděli. Jeho žhavá mladistvá podnětnost, jeho stálé: A což nešlo by to tak? A což dát se do toho? A těch společných toulek za odkrývání staré Prahy a jejích podrobností!

A později vzpomínám dr. Wirtha, jak jsme za ním chodili do čítárny Uměleckoprůmyslového muzea jako za bezpečnou pevnou věží všeho systematického vědění o památkách i o nové architektuře. Za jeho moudrostí, kterou jako spravedlivý soudi srovnával mladým hlavám spory mezi starým a novým.

Klub a jeho schůze domácí rady a všech těch jeho komisí byl pravou svobodnou školou večerní,

ovšem daleko přes půlnoce. Tu se setkávaly znalosti a zkušenosti s tolika stran: dovídali jsme se o historických pokladech pražských památek a tím Prahu; nikdo se do otázek slohu a osudu slohů, dohadovaly se umělecké hodnoty; hledala se podstata nadslohového rázu města; rodila se pražská ochrana památek, názorové i její praktické metody; vypěstovalo se řešení, jak včlenit památky do současného života; vážil se problém práva a nároků nového života a nové architektury vedle minulosti; poznával se tento spor; přezkoušelo se přitom pojetí a duch nové architektury; vnikalo se do správních, právních a hospodářských otázek města; setkávali jsme se s veřejným míněním a zápasili s pokusy o jeho výchovu. Čemu všemu jsme se tu naučili! To všechno nám dal Klub do života.

O významu a osudu staré Prahy za 50 let Klubu bylo mnohé sneseno. Snad by bylo také dobře přehlédnout, jak se stará Praha — nikoli jen fyzicky, rozsahem změnila — ale jak se její cena proměňovala. Po celých 50 let života Klubu ležela přece starobylá Praha na březích a svazích Vltavy, ale její podstata pro její obyvatele se stávala stále něčím jiným. Jak se tedy měnila její poloha v obecném vědomí?

Když vznikl Klub, Praha měla ovšem již dávno své dějepisce, měla napsány své dějiny a byli tu již první znalci jejich stavebních památek. Byli tu básníci, kteří ji oslavili, byli tu malíři, kteří ji v obrazech zachytili.

Bylo tu slavné hradčanské panorama. Praha byla královská a staroslavná, ale to byla spíše politická, státoprávní představa nespjatá s její uměleckou stavbou. Staroměstská radnice byla národním cílem, ale viděna v ní bašta proti Rakousku a německví. Staroměstské náměstí bylo historické a památné tragedií 1621 — ale bylo možno ho zbořit, neboť před 50 lety otevřela staré Prahy i všechno obyvatelstvo si celkem nebylo vědomo, že by Praha byla něco víc než domy a ulice. Většina obyvatel starousedlíků tradičního starovětského života měla jen vztah zvyklosti k realitě města a života jako k místu práce, dřiny, starostí, trochu svátků, slavností a poutí.

Praha byla v rozmachu života, a v tom pocítovala svou starobylou skutečnost, nikoli s pýchou, ale jako obtíž a zastaralost. Chtěla mít slávu a přídomek starobylosti, ale starobylost nechtěla. Obklopena dravými z ní žijícími předměstími, začala mít nenávist ke starému a starobylému. Životnému lidovému pudu Pražanů zachtělo se být tak, jako jsou Vinohrady a Žižkov, mít třípatrové činžáky naparáděné fasády, rovné ulice, elektriku.

Ve dvorech starých domů měli dílny truhlářů a zamečnicků, byli tu zedníci mistři a stavitelé, kterým se zachtělo mít také stavební ruch. Byli tu mocní vzdělanci a politikové, kteří neviděli hlouběji a kteří Vinohradům záviděli. Byli tu ochotni omezení technické, kteří měli sto chutí předělat Prahu na Vinohrady, a linkovali v myslivě a nedočkavě ulice, rozšiřovali a regulovali.

Situace staré Prahy byla tak těžká, její osud měl být však přece jiný. V tomto okamžiku ozval se výkřik literátů a protest hrstky vícevídčích. Bylo v něm především neurčitě tušení, že se tu děje něco špatného. Klub byl v prvních letech jen hrstkou marně bojujících, stále na stráž, stále kdekoho burčujících proti přešle městských rozhodujících činitelů a držitelů moci a proti netečné mase obyvatelstva.

Česká technika byla chladná, vysocí technické posměšní. Byli sice pro historickou architekturu, ale jen pro její nápodoby. Byli pro »regulování«, protože »ne všechno, co je staré, je dobré« — a tím byli proti všemu. V první době — ale ještě dlouho pak — jen ojedinelé architekt se zvůčným jménem se postavil ke staré Praze. Zůstane již hanbou techniků, že oni neviděli první, co hrozí staré Praze, ale že byli zahabeni amatéři krásy.

»Volné směry, které v prvních ročnících se bily za starou Prahu, přešly do rukou mladé generace a ta — pozdější slavná generace Mánesa — zaujala se záhy jen pro nové vysoké umění — a vedle tohoto nestála stará Praha za řeč.

Tak vlastně kolem 1900, při vzniku Klubu, všechno veřejné mínění stoprocentně o staré Praze nevědělo, nebo bylo proti, a jen zlomek procenta byl pro. Pro tento citlivý zlomek byla Praha malebná, pitoreskní, město snů, nálad, melancholie, patiny mlh a západů slunce.

Po 1900 se formuje Klub a s ním nové proniknutí Prahy. V jeho čele je stále ještě, až romanticky nadšený, právník, ale přibývá historiků a vedle ojedinelého architekta staré generace — a ještě opatrného — naplňují domácí radu Klubu studenti: architektury (nespokojení se studiem na technice, které neví nic o otázkách, které doba klade architektuře, orientují se k modernímu snažení o ní) a filosofové (táhnou je nové obzory umění, novodobý názor na památky).

Klub počal prosazovat a tvrdit, že Praha je krásná — ve výstavě »Krásná Praha 1906« ji tak první oslovil. Tvrdil, že je krásnější než Vinohrady, že je nerozum bořit ji bez rozmyslu a z prospěchářství, začal snášet důkazy, srovnávat hospodářsky a navrhoval, jak na to lépe. Stavěl se proti šabloně regulací, proti posedlosti přímek, chtěl rozvážnou chirurgii ve starých částech a opravdu tvořil. Osvětoval pověru komunikace. Zavedl instituce vycházek, ukazoval a objasňoval památky, popularisoval zahrady, objevoval význam zeleně a vody v městě. Uspořádal první propagační výstavky za krásu Prahy. Vybíral práci první umělecké fotografie staré Prahy.

Současné nastupují v zápas o starou Prahu veřejní činitelé: Centrální komise ve Vídni a připravuje se památkový úřad v Praze.

Přišly první úspěchy Klubu, první záchrany, a první obnovy památek.

Na konci desetiletí Klub zeslábl: má již vlastní časopis. Podánilo se mu již nejhrubším stoprocentním názorem proti staré Praze ofstát, procent dobrého mínění o staré Praze přibývá.

Praha počíná být viděna a dobře viděna dobrými umělci. Považme, že Slaviček maluje své nejslavnější Prahy po 1900, v době, kdy Klub Za starou Prahu bojuje, a že ji rostou noví malíři a grafikové.

Někdy za světové války nastává přelom a po 1918 myšlenka staré Prahy a Klub jsou činiteli, s kterými se počítá. Správa města neodvažuje se již lehkomyšlně jednat proti. Mladá generace úředníků města uznala věc staré Prahy, přijala ji za svou a — jak ji porozuměla, snažila se ji uskutečňovat.

Došlo k utvoření veřejných odpovědných orgánů, jež Klub dávno vymáhal: státní regulační komise, památkového sboru. Nové útvary mohly pokračovat v praxi a na základech, jež Klub předpracoval.

Zato mladá nastupující generace architektury, upjata k jejím úzkým materiálním problémům, byla ke staré Praze zdrženlivá, ironická, posměšná. Občasné proti ní vypadala. 1924 dokonce z jejího středu ustaven Klub Za novou Prahu, v jehož programu stálo velkými literami: »proti genui loci, proti dochovanému rázu města.« Stará Praha po víc než 25 letech je tu ještě, ale Klub Za novou Prahu není a bylo ho mnohdy tolikrát zapotřebí.

Ovšem, po 1918 začíná nový rozmach hospodářství a života Prahy. Rostou nároky na město, Praha se zhušťuje, nové složky se prosazují. Stará Praha je znovu ohrožována, má další ztráty, domy a paláce, ale boj je již vyrovnaný, poměr mínění pro a proti je 50 : 50.

Vždy širší vědomí si starou Prahu uvědomuje a osvojuje. Hrad a Malá Strana má své poutníky. Malířů dobrých a Praze věrných přibývá, vznikají sta obrazů grafických desek a kreseb. Ličení Prahy je jedno z umění, které se stále dobře prodává. Stará Praha je i v dobrém výtvarném umění dovolená a populární. Stará Praha se dočkala desítek umělců-fotografů a stovek fotografů-amatérů. Přibývá dobrých a nejlepších básníků, kteří Prahu cítí a vyjadřují. Stará Praha je uznána jako skutečnost i generací architektury, která byla 1924 proti ní.

Krása zobecněla, poesie se konsumuje. Zlatá Studna, Hašlerovy popěvky. Praha hraje ve filmu

znova a znova. Vycházky starou Prahou a jejími památkami staly se průmyslem.

Denně pozorujeme, jak prostí lidé o Praze myslí a usuzují, shodují se o ní v dobrém. Někdejší její proletáři stávají se jejími patrioty.

Praha byla v té době také viděna tisíci a statisíci cizinci a cizíma očima. Její krása stala se nespornou mezinárodní hodnotou.

Klub to byl, který vytvářel ovzduší k pracem uměleckých historiků na otázkách Prahy; vzniku města, jeho vývoje a památek.

1938! Jak slavná a drahá připadala právě stará Praha! Jak byla oslavována! A jaká hodnotná díla pak vycházela o umělecké a stavební historii Prahy!

1950. Praha stará nemá vlastně již zaujatých protivníků.

50 let měl Klub pravdu. Za 50 let byla tisíckrát potvrzena krása Prahy nemoderní, nepraktická, proti normám, ale existující.

Kdybychom dnes měli Staroměstské náměstí! Kdyby stálo všechno to, co bylo zbořeno! Mnohé z toho by dnes mělo tehdy neznámou hodnotu! A když už bychom bořili jistě s jiným rozmyslem!

Za 50 let Praha ubyla kvantitativně, počtem domů, její inventář památek se zmenšil. Ale kvalitativně je snad staré Prahy víc než před 50 lety. Stará Praha vyrostla a vrostla v širší obecné vědomí v citění a uznávání do obecné lásky. Vzrostla našimi znalostmi o ní. Vyrostla v tak mnohá díla umělecká a duchová. Těšme se: staré Prahy přibýlo! Tím, co na ní vidíme, co jsme před 50 lety ještě neviděli, tím, co o ní hlouběji a přesněji víme, je stará Praha pro nás jako nová.

Dnes utěšuje také ještě jedno: že doba dochází ke kladnému úkolu zachovat starou Prahu jako kulturní a nedílný celek, jako národní památku. A co víc? Obnovit ji. Myšlenky této obnovy jsou již tu a dají se ještě dál rozvíjet. Musejí být uskutečněny dílem velké společné práce. Představme si jen tu starou Prahu, i když zmenšenou, ale zase ucelenou a v ranách opravenou!

V různých částech Prahy klesají starobylé budovy a v náhradu za ně navazují se nám spousty bezcharakterního zdiva. Prospekty mizejí, malebné partie klesají, aby ustoupily unavujícím plochám, podnikatelé bez vkusu a krasocitu »rozšiřují« nám Prahu do závrtné výšky! Vyplň snažnou žádost netoliko mojí, ale nesčetných jiných přátel svých a cititelů staré naší Prahy: Postav se v čelo obránců starobylé Prahy. Pokud jen vážný Tvůj čestný úřad Ti propůjčuje možnosti a příležitosti, nedopouštěj, aby Menší město a Hradčany byly zazděny; usiluj, aby každá stará klesající výrazná budova, která taky měla hlas v koncertu té »zkažené hudby« pražské, nahrazena byla budovou ve svém zevnějšku a tvůrnosti co nejpodobnější, rázovitou. Přičin se o zachování a záchranu všeho, co zachráněno býti může, aby nebylo bouráno, co nutně zbořeno býti nemusí, a jméno Tvoje nikdy nevymizí z věčné paměti vrstevníků a potomků!

Ignát Herrmann: Z listu velcelebného, svědčícího áru Janu Podlipnému, purkměstru král. hláv. města Prahy (20. dubna 1898).

Jubilejní výstava Klubu

V roce 50. výročí svého trvání rozhodl se náš Klub k podniku, který znamenal vypětí všech sil, uspořádat výstavu »Za starou Prahu«, v níž by dokumentárně předvedl své 50leté úsilí o zachování staré Prahy. Budiž předesláno, že výstava by se byla neuskutečnila, nebyti podpory ministerstva informací a osvěty a obětavé práce arch. Bohumila Hypšmana a Dr. Ing. Ludvíka Prischinga, pověřeného pracemi přípravnými. Byli tu zúčastnění ovšem i všichni členové výstavního výboru, zvláště pamětník založení Klubu Dr. Jan Emler, aby svými připomínkami přispěli k ucelnému obrazu dlouholeté klubovní práce. Výstava byla zahájena 29. září za přítomnosti ministra informací a osvěty Václava Kopeckého a primátora hl. města Prahy Dr. Václava Vacka a referenta školství, věd a umění ČNV Václava Jaroše. Zahajovací projev přednesl předseda Klubu Dr. Emanuel Poche a zástupce úřadu předsednictva vlády Dr. Jan Zelenka přečetl vlastnoruční dopis předsedy vlády Antonína Zápotockého, jímž naše vláda dokumentuje svůj kladný poměr k činnosti Klubu.

Slova předsedy vlády o ochraně památek, pronesená již dříve při návštěvě Karolína, jsou také mottem *vstupní výstavní síně*, jako reakce na ničitelský duch minulých dob. Zde stýkají se v obrazových a slovesných dokladech tři doby města Prahy: stará Praha posledních let feudálních, Morstadem zachycená, intaktně ještě zachovaná, barokní na pohledu Huberové, empírová na plánu Jüttnerové a na panoramatu Josefa Sembery z r. 1831, dále doba, kdy Umělecká beseda (Wenzig, Erben, Purkyně, Mánes, Smetana, Hálek) vedla vítězný boj s prvou českou samosprávou našeho hlavního města o záchranu románské rotundy v ulici Karoliny Světlé, marný boj o záchranu mramorové renesanční Krocinovy kašny, a konečně doba dnešní, charakterizovaná slovy vládního představitele, jež jsou pro památky naše konečným vysvobozením. Jak tu tím trapněji zní nelibost místodržitele, vyslovená naší samosprávou: »místodržitelství neuznalo žádného dostatečného ospravedlnění rozkazu odstranit kašnu« v době, kdy Prahu ještě neporušenou, začíná ničit doba, mající k ní poměr po dlouhá léta zákazonosný!

Tento žalov postupuje v ukázkách *celou druhou a třetí výstavní sň*. Vědoví tu smutně Ing. Alfreda Hurtiga I. cenou poctěný soutěžní návrh regulace Starého a Židovského města z r. 1886. Mohli bychom si však přimyslet i regulační plány dalších čtvrtí městských, abychom zvěděli, že nešlo v této době pouze o »Finis ghettos, jak Hurtig nazval svůj soutěžní návrh, nýbrž o »Finis Praga«. Jich uskutečněním by byla bývala Praha ztratila svoje opodstatnění historického jména hlavy státu. Bohudíky byli zde již představitelé našeho kulturního života, Palacký, Rieger, Tomek, Neruda, Tyršová, Svatopluk Čech,

kterí viděli nutnost obratu, a proto neváhali svými autoritativními zásahy nebo nemilosrdnými šlehy buditi naše svědomí.

Ale to neznamenal ještě předzvěst soustavné záchranné práce, neboť mocným odpůrcem byl tu prospěchářský kofistník, mající svým zastoupením početnou převahu na radnici. Musila přijít nová a bojovnější generace. Vytvářá ji Vilém Mrštík a studentstvo, vždy připravené zasáhnouti pro spravedlivou věc. Jaký to byl hřbitov památek: Melantrichův dům, Kolkovna, části Karlovy ulice, dům »U Hřebeně« v čele Celetné ulice v průhledu se Staroměstského náměstí, dům »U Goliáše« v Železné ulici, přímo potřebný pendant ke Karolinu, prelatura K. J. Dientzenhofra u sv. Mikuláše s krásným zimním refektářem, románský kostel sv. Jana Na zábradlí, celá severní strana Staroměstského náměstí, z níž podařilo se zachovati pouze dům kláštera Pavlání. Tento zásah do Staroměstského náměstí a zboření prelatury vyvolal mylnou snahu opakovati alespoň architektonické motivy zbořených domů na novostavbách, vzniklých na jejich místě ovšem s přidáním více pater, jak žádala rentabilita spekulace. Současně, co se na Starém Městě bořily domy stavebně dobré a tudíž adaptace schopné a regulačně vyhovující, propadala Malá Strana zkáze podle regulačního plánu, o nie lepšího než plán Hurtigův. Vznikly domy na místě zahrad: Rožánkův na Chotkově serpentíně, Hubáčkovy domy v Letenské ulici a zahájena fronta domů u Železné lávky.

To byly bezprostřední impulsy, aby ochránářské hnutí bylo soustředěno v Klubu Za starou Prahu. Z jeho prvních bojovníků dožívá se padesátého výročí založení toliko Dr. Jan Emler, neumdlévající a sloužící programu Klubu cílevědomě jako na začátku tohoto století. Ze zakladatelské generace vzpomenu budiž za mnohé, po řadu let se uplatňující, zvláště Dr. Luboše Jeřábka, dlouholetého předsedy, který jako člen městského zastupitelstva kladl odpor nejúčinnější a vykonal pro Klub dílo významu buditelského.

Záslouhou prvního velkorysého odporu bylo svolání potřeby nových regulačních plánů jak pro Staré Město, tak pro Malou Stranu a Hradčany. Plán Starého Města, vypracovaný pro Staré Město arch. J. Sakačem r. 1903, byl pro jistou dobu maximem vymožeností a Sakačova novostavba kláštera Křižovnického vzorem vřelého nání novostavby v rámcích starých čtvrtí. V málo letech však shledáno, že nelze jen estetisující formulí provést klasifikaci památek, nezachraňuje-li se současně jejich okolí jak v domovních výškách, tak i v průčelích. Konečně přistoupil i další faktor o potřebě vnitřní regulační čáry, že nelze rozšiřováním ulic zmenšovati dvory a připustiti jejich zastavování způsobem pražské asanace.

Velkým úspěchem bylo zmaření regulačního plánu v horní části Jeleního příkopu, kde měla být blokovým řešením zastavěna zahrada Cerninského paláce v pokračování rozestavěného bloku v ulici Keplerově! Byla rozparcelována zahrada Lumbeova, parcelaci měla propadnouti nejen část hradebních pramenů na Petříně (dnešní Švehlovy sady), ale i celá plateau Vyšehradu.

V této době srážejí se právě dva proudy porozumění a bezohlednosti. Malif Klusáček zachraňuje před zničením renesanční dům u Vejvodů, ale reprezentace kapitálu ničí současné Prahu přímo na pásu. Městská pojišťovna na Staroměstském náměstí ničí jeho frontu, Městská spořitelna porušuje symetrii prostoru před průčelím Havelského kostela, Česká banka ničí renesanční věž na Václavském náměstí právě tak, jako dříve zničila na protějším rohu tohoto náměstí Assicurazioni Generali dům u Císařských, jeden z nejkrásnějších projevů renesance v Praze, nebo jako Malostranská záložna svým »palácem« zničila Malostranské náměstí. Nebylo tomu lépe ani později, kdy Živnobanka vybudovala svůj palác, neohlížejíc se na své okolí, ani když Unionbanka připravovala ještě větší trumf a zničila celou frontu Ovocného náměstí. Toliko Anglobanka příkladným řešením Gočárovým neporušila později Hyberskou ulici a také Slavia po letech provedla dobrou adaptaci svého Platýzu. Proti snahám Klubu vítězila však reprezentace kapitálu takřka napopád, a to nejen v Praze, ale po všech našich městech.

V roce 1910 byl za redakce arch. Pavla Janáka založen Věstník Klubu, současně se založením klubovní technické komise. Klub přecházel novým způsobem do aktivity. Řešil sám některé problémy a často graficky předváděl zlé důsledky mnoha oficiálních návrhů. Tak řešil zcela marně možnost záchranu Braunova domu ve Vodickově ulici, vyřešil uspokojivě, ale marně, průlom u Klíků na Malostranském náměstí, s úspěchem vyřešil záchranu Bruské brány a zastavění kolem Vyšehradu, ale marně se snažil o adaptaci domu u Štupartů a jeho okolí se zachováním mizejících zahrad uvnitř Prahy.

Na takové snahy odpovídalo město Praha přímo brutálně a obecní radní JUDr. Pik sám vedl brigádu, aby zničila Andělskou kolej, první sídlo Karlovy university. Opakem toho bylo rozhodnutí rakouského soudu, jímž byl zachráněn bývalý palác hr. Straky na Malé Straně proti vůli naší samosprávy. Zvláštní kapitolou činnosti Klubu před první světovou válkou byla otázka regulace a splavnění Vltavy na posledním nevyřešeném úseku podél Malé Strany. Úřední návrhy prokázaly nutnost stavby nábreží v úrovni Karlova mostu a krátce nato i nutnost umístění osobního plavidla v prodloužení Štřeleckého ostrova směrem k staroměstskému jezu a tím porušení hladiny Vltavy. Díky nové generaci inženýrů vyřešen byl problém podle návrhu Klubu. Bohužel most u Rudolfiny nebyl v úředních hlavách technicky řešitelný v žádané trase bývalé lávky a způsobil dnešní takřka

neřešitelný stav, spojený se stálým nebezpečím pro Malou Stranu. Do této předválečné doby spadá i první vývoj otázky úpravy Podskalí a přerušení navrženého blokového řešení v části Emauz. Za vysokým nábrežím přes veškeré protesty zmizely drobné stavby Podskalí a názorně nám předvedly osud Malé Strany, kdyby se bylo uskutečnilo nábreží malostranské. Zbývalo pouze vyřešení Emauz a okolí Palackého pomníku. Dosažený úspěch patří mezi nejzáslušnější činy Klubu.

Dokladem, jak Klub toužil, aby byla zachráněna nejintaktnější zachovaná část města, Malá Strana, je jeho model Malé Strany, vystavený v páté síni. K tomuto velkému podniku odhodlal se Klub v roce 1910, v době největších náporů proti Malé Straně. Měl být dokumentárně zachycen stav této čtvrti před zničením a proveden model, na němž (v měřítku 1:200) by bylo možno vyzkoušet všechny proponované zásahy. Budiž uvedeno, že vedoucím této dlouholeté práce byl nepřetržitě arch. Bohumil Hypšman, jež nyní vděčíme za jeho krásné a s houževnatostí jemu vlastní dokončené dílo. Malá Strana zničena nebyla, ale tou žádoucí národní rezervací, o níž sníme dosud, se ještě nestala.

Krátce po první světové válce byla uzákoněna Státní regulační komise pro hlavní město Prahu, do níž byli povoláni i mnozí významní pracovníci Klubu. Její poslání krylo se po léta se snahami Klubu, ale jakmile byla zpolitisována, rozbíhala se s názorem Klubu podstatně. Nezachránila nám renesanční dům u Čapků, připsala zboření části Hladové zdi na Újezdě, uvěřila v nutnost petřínské serpentiny, která měla zničit největší komplex zeleně v Praze a dokonce navrhla parcelaci Strahovské zahrady podél Úvozu, »aby byla získána vhodná podnož k Hradčanicům«.

Klub od začátku své činnosti propaguje adaptaci starých domů. Takto zachráněný dům u Vejvodů a palác Vrtbovský byly prvními pokusy, ale o velké objekty, nebo jinak komplikované, nebylo zájemců. Přesto se Klubu podařilo mnohé. Příkladem budiž palác Hložků v Kanovnické ulici na Hradčanech, Michnovský palác, kompromisně zachráněný pro Tyršův dům, Cernínský palác pro ministerstvo zahraničních věcí, Klementinum pro univerzitu a technickou knihovnu, Karolinum a konečně Platýz, klášter anglických panen pro ministerstvo financí s novým vhodným obvodovým zastavěním za předpokladu dosud nespěšného, že zmizí Hubáčkovy domy v Letenské ulici. Uvitána byla velkorýse založená Plečnickova úprava Hradu a jeho objektů, k nimž po druhé světové válce přistoupila úprava hradní jízdní, mičovny a zvláště Hvězdy, tak zanedbávané a dlouho marně hledající vhodnou ideovou náplň, přes to, že je tomu již přes 90 let, co naše veřejnost o její záchranu usilovala. Jen tam, kde šlo o velkovýse komunikační úpravy severního okolí vlastního hradu, do nichž architekt Plečnick vnášel nežádoucí cizokrajný element a měřítko, nemohl Klub souhlasit.

Při zahájení výstavy Klubu podává Cyril Merhout při modelu Malé Strany výklad ministru informací Václavu Kopeckému a primátoru dr. Václavu Vackovi. (Foto Břetislav Dmych, Praha II, Na bojišti 7.)

I při dostavbě kostela sv. Víta uplatňoval se Klub. Dosáhl přes prvý odpor projektantův ponechání renesančně barokní helmy na hlavní věži, ale nebyl vyslyšen, když žádal ponechání Wolmutovy renesanční kruchty na svém místě. Tím pozbyl kostel svůj, třeba torsální, původní interiér a nabytí uniformního vzezření chladných, puristicky obnovených prostorů.

Výstava přinesla ve čtvrté výstavní síni i doklady o dlouholetých bojích dopravních. Je to smutná kapitola, jakých obětí si již doprava vyžádala a chce si ještě vyžádati, protože nikdy nebyla a není na výši doby a přehlíží řešení jiných měst, odstraňujících kolejovou vozbu ze svého centra. Je přímo paradox, že Praha má na periférii vozbu autobusovou, zatím co jiná města mají tam vozbu kolejovou a uvnitř města autobusovou. Znehodnotiti nejkrásnější Václavské náměstí, náš slavnostní lidový interiér, na

normální nádraží s obvyklými perony, semafo-ry a zábradlími není pokrokem a tím méně chloubou, ale je ideálem dopravců, jimž město samo není účelem, nýbrž překážkou. Na plánu Starého Města je nejlépe vidět pronikání tramvaje na Staroměstské náměstí, a jak není již ulice, kterou by neměla vésti. I vedení trati po Karlově mostě stálo mnoho bojů pro i proti, než byla nahrazena dobrou dopravou autobusovou, která však, bohužel, brzy zanikla. Kde jsou dnes tvůrci projektu »nevyhnutelné« tramvaje po Prašném mostě na Hradčanské náměstí, kdo stál za »nezbytností« zbourání Braunerova domu na Národní třídě, když se doprava jinak o nic nezlepšila, než kdyby bylo provedeno lou-
bí? Byl tu jen vystřelen nový šíp proti Perštý-
nu, přístupu k národní chloubě, Betlemské
kapli, způsobena ztráta krásného, stavebně za-
chovalého domu, schopného úpravy, ztráta 30

byť a získání nové bezradné proluky k těm, jimiž je Praha nyní tak bohatě zásobena.

Ožehavou kapitolou je expozice pomníková. Začíná se pomníkem sv. Václava, který nesměl stát na muzejní rampě, ačkoliv s ním projektant musea počítal. Také Husův pomník, který měl tradiční situaci na Betlemském náměstí a byl způsobilý stát i na Karlově náměstí v zeleni u památného husitského kostela Božího těla, byl přes protesty násilně svazen na Staroměstské náměstí. Proti Klubu zvítězila tehdy radnice politicky, ale nikoliv — jak se dnes všeobecně uznává — výtvarně a architektonicky. Klub s úspěchem brojil proti pomníku Přemysla Otáče u Hradu, a dával námět i k umístění Nerudova pomníku, který by dnes již nehájl, ale přispěl tím aspoň k diskusi, právě tak jako při eventuelní úpravě pomníku Františkova.

Vlastní oddělení výstavy jsou věnována genese nálehavých problémů ochrannářských. Klášter blahosl. Anežky, ojedinělá památka rané gotiky, je toho typickým příkladem, jak dvě generace se již snaží zachránit to, co samozřejmě nelze zbourat, ale lze znehodnotit regulací, která tuto památku stále ještě ohrožuje. Je současně také dokladem, jaké zvolené tempo tato záchrana památky prožívá. Celých 7 let bylo třeba, než stavebník shledal, že možno dobrým vyřešením okolí Emauz docílit architektonicky velkorysý přínos Praze, a stejně byla odkládána obnova Betlemské kaple skoro 30 let, a obnova Karolina (pouze v první etapě) 13 let. S hrdoostí může Klub pohlížeti na všechny tyto akce, že se o obnovu těchto památek zasazoval a dočkal se provádění jich obnovy právě tak, jako dokončení úpravy bývalého kostela Hybernu na výstavní síň.

Je řada dalších objektů a řešení stejně nálehavých, jež Klub zařazuje na výstavě v několika ukázkách jako své vstřícné plány. Je to na př. problém stavby Staroměstské radnice. Co tu bylo již pokusů o její vyřešení, jež vždycky zapadly v dalším nezájmu! Klub žádá návrhem arch. B. Hypšmana aspoň postavení dřevěné kulisy, kterou by se vyzkoušela velikost hmoty, kterou by náměstí sneslo. Je to samozřejmě a nutný pokus před dalšími úvahami. Architekt Hypšman dokazuje dále svými studiemi možnost snížení Liechtensteinského domu na Kampě, právě tak jako domu Hergetova, aniž se tím způsobí ztráta počtu kanceláří a obdobně bloku uměleckoprůmyslové školy. Jsou to pohledové bariéry dávno již odsouzené k odstranění nebo aspoň k rekonstrukci. Pouze studie snižující Malostranskou spojitelnou, vypracovaná před více lety pro tohoto majitele, neodpovídá již dnešnímu pojetí. Nového data jest jeho studie zastavění na místě domů u Železné lávky,

která se nezbytně přihlásí v souvislosti s úpravou okolí Stalínova pomníku, a návrh úpravy vstupu do bývalého kláštera břevnovského s úpravou situace domu »u Kaštanu«, o jehož zachování Klub usiluje. Arch. Hypšman je iniciativním řešitelem urbanisticko-výtvarných problémů pražských a jeho zkušenosti a nabádací potřeby by měly být lépe využity k prospěchu Prahy.

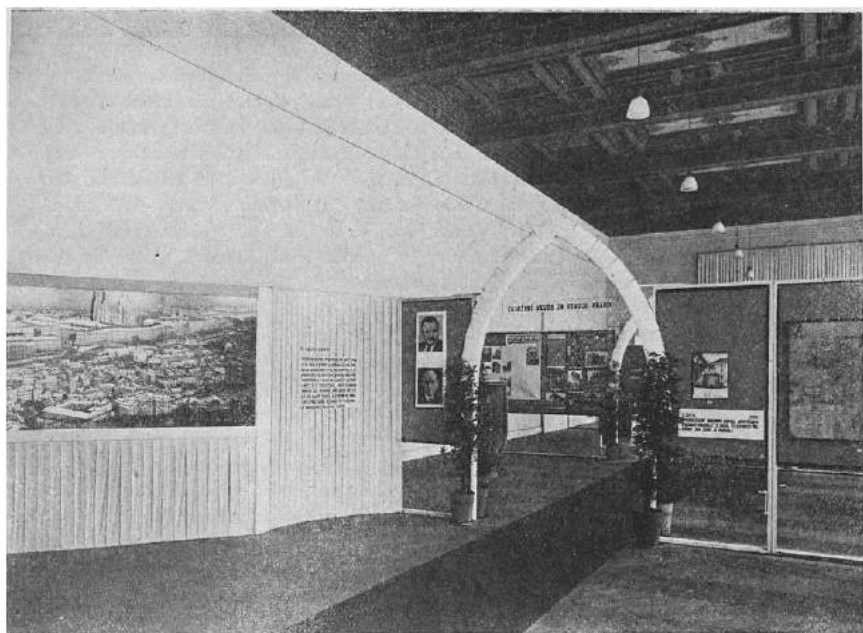
Zvláštní expozice je věnována i pražské zeleni a dokumentární plány předvádějí nám žalostné ztráty právě tam, kde bychom volných ploch k rekreaci, zvláště mládeže, nutně nyní potřebovali. Usilování Klubu v pravý čas zůstalo, bohužel, nepochopené. Hypšmanovy studie slučující zahrady kolem kostela sv. Štěpána nebo kolem Buquoyky na Smíchově měly by být pobídkou k nápravě aspoň v těchto úsecích.

Klub rozvinul činnost i v mnoha městech českých, zejména kde měl své odbory, marně i úspěšně. Máme jenom jedno město, kde přímo zdomácněla ochrannářská tradice a které jest proto Telč. Mnohá města, za naší paměti ještě uchráněná kazí, jsou již porušena. Bohužel, je mezi nimi i Litomyšl a Kutná Hora. Nebylo možno pro rozsah, většinou smutných dokladů, podati v rámci této výstavy všechny charakteristické případy ani v městech, kde Klub má svoje odbory. Mezi obětavě chráněná města, a to již po celá desetiletí, patří Pelhřimov, s náměstím domovních štítů. Dalo by se očekávat, že tento rytmus bude jako typický dodržen při novostavbách, na př. záložny a hotelu, které tu byly ke škodě náměstí povoleny. Marně bylo úsilí Klubu. Nebo další příklad ohroženého území Schnarcherova ostrova v Čes. Budějovicích, který měl po regulaci řeky zmizet a měl být rozparcelován. Budějovice byly by pozbyly krásného pohledu na město a volných ploch. Záchranná akce byla korunována úspěchem. Zato v Plzni boj o záchranu mlýnské strouhy byl prohrán stejně jako dříve v Pardubicích o perštýnský kanál. K těmto městům se druží Rokycany, kde Klub před zbouřením zachránil městskou bránu v r. 1912, ale dočkal se jejího bezdůvodného zbouření v roce 1950. To bylo odpovědí na jeho protest právě v době, kdy v Českém Brodě městskou bránu vzorně opravili. Bohužel, žalov našich měst by nebyl vyčerpán ani expozicí umístěnou ve velkém Průmyslovém paláci.

Klubovní expozici uzavírají ukázky literatury, vydané Klubem nebo jeho členy, neboť ochranu památek nutno popularisovat a památky znát. Bohužel, tato literatura, potřebná k výchově lidí, nemá dnes pokračování. Zaniklo nedokončeným 17. ročníkem skvělé Stencovo »Umění«, sbírka »Poklady národního umění«,

*Jak jsem jen mohl říci, že jsi moje,
město práce, výboji! Lásko!
Nejsi moje. Jsem tvůj.*

Josef Hora: Praha (1919).

Vstupní síň do výstavy Klubu. (Fotomětičský ústav v Praze.)

nevycházejí Soupisy památek ani připravené štencovy a Poláckovy edice, tak mnohoslíbené zahájené.

Výstavy se zúčastnil i plánovací referát ÚNV hl. města Prahy topografickou mapou Malé Strany z roku 1620, sestavenou podle výzkumů C. Merhouta. Je to názorný příklad, jaké pomůcky by měly být vypracovány i pro ostatní části města a všechny jejich vývojové etapy. Komitét pro obnovu Malé Strany při Masarykově akademii práce vystavil elaborát, z něhož seznáváme, že bylo jeho péčí vyměřeno 129 domů, a sloužící jednak k průzkumu stavebnímu, jednak k studiím, jak ozdravěti jednotlivé bloky, znehodnocené různými bezcennými přístavbami a ubírající bytům vzduch a světlo. Tuto potřebnou činnost bylo by nutno rozšířit i na Staré Město. Stavoprojekt (arch. J. Fragner) je zastoupen studijním modelem obnovy Betlemské kaple a situačním návrhem úpravy okolního zastavění. V této expozici jsou i fotografie významných nálezů a prof. B. Rybou z nalezených úlomků sestavené významné náhrobní desky. Doplňkem k obnově Betlemské kaple je návrh na vyřešení dopravy v jejím okolí (arch. V. Lorenc, Jar. Pokorný, B. Hypšman), který je nutno záhy realizovat. Karlova universita předvádí nám v mnoha záběrech pohledy na Karolinum, arch. Fragnerem obnovené, na jeho

interiéry, plány dokončené části a ukázkou elaborátu výzkumných prací.

Když jsme se s výstavou po trojím týdenním prodloužení loučili, nabylí jsme přesvědčení, že od krásné výstavy »Tvář Prahy«, která byla našim vzdorem v době okupace, nebylo výstavy prospěšnější. Dokumentovala lásku 10.000 návštěvníků k Praze, mezi nimiž byli i hlavní představitelé naší doby a jejího kulturního života. Seznali tu těžké začátky Klubu i radostné kapitoly z doby jeho 50leté činnosti, nabylí přesvědčení, že za celou tuto dobu nehájil Klub žádnou z památek lehkomyšlné nebo neoprávněné. Shledali také, že pokračování v ničení památek není službou lidu a že zbourání Braunerova domu v Praze a městské brány v Rokycanech ještě v roce 1950, po tak dlouhé obětavé činnosti ochranné, je nezapomenutelnou chybou, k níž se bude historie vracet tak jako ke zničení Kročínovy kašny v roce 1862. Neboť ochrana památek je dokladem o stupni vzdělanosti nejen jedinců, nýbrž obcí i národů. Památky nelze chránit proti nevzdělanosti, proti moci uplatňované chudými duchem a proti zlovlí kapitálu, jak bylo naší trpkou zkušeností za celou polovinu století. Věříme však v lidové poslání umění a zvláště architektury a krás přírody, a víme, že čas pracuje v našem ochranném úsilí pro nás.

Zahajovací projev předsedy Klubu Dr. Em. Poche

Pane ministře, pane primátore, paní a pánové.

Upřímně vás vítám a zdravím jménem Klubu Za starou Prahu a Uměleckoprůmyslového muzea na zahájení výstavy Za Starou Prahu. Je nám ctí a radostí, že můžeme ve svém středu uvítat pana ministra informací a osvěty Václava Kopeckého, primátora hl. města Prahy Dr. Václava Vacka, dále zástupce úřadu předsednictva vlády Dr. Jana Zelenku, referenta pro školství, vědy a umění ÚNV hl. m. Prahy V. Jaroše a presidenta Masarykovy akademie práce Ing. Artuše Sýkoru. Vítám dále všechny ostatní zástupce úřadů, ústavů a institucí, jakož i všechny přítomné, kteří se dostavili na otevření naší výstavy. Děkuji všem hostům i členům Klubu za to, že přijali naše pozvání a že svou účastí dali výraz vážnému pochopení pro obsah výstavy a její poslání. Neboť výstava »Za Starou Prahu« je významnou událostí nejen pro Klub Za starou Prahu, ale i pro naše kulturní dění vůbec. Po padesáti letech trvání dostává se Klubu po prvé možnosti předvésti českému lidu v obrazech i v hmotných dokladech přehled své dosavadní činnosti ve všech jejích úsecích i názorně informovat veřejnost o nekončící řadě akcí ve prospěch zachování starobylé krásy našeho hlavního města i ve prospěch sladení potřeb novodobého života s odkazy minulostí. A nejen to, v této výstavě uskutečňuje Klub i prvou velkou, třebaž dílčí výstavu ochrany památek v ČSR, úkol, který se zde dosud nikomu nepodařil. Není náhodou, že toto dílo se uskutečňuje teprve dnes. Neboť teprve dnešní doba, náš lidově demokratický řád, plně pochopení jeho představitelů a valné části československého lidu pro památky naší slavné minulosti přinášejí uznání a pomoc těm, kdož o památky pečují a snaží se je zachovati neporušené budoucím generacím. Se zadostiučiněním kvituje me my, památkáři, opravdovou péči a hmotnou podporu, již našim památkám věnuje prezident republiky Klement Gottwald a naše vláda. S radostí sledujeme rozsáhlé, nákladné státní akce, směřující k zjištění a zachování našich památek, ať jde o výzkumné práce archeologické (obnovu Karolina či Betlémské kaple), o hmotné zabezpečování památek církevních,

o uchování a zajištění našich zámek, o regulační plány starobylých měst i o zákonnou ochranu památek v novém trestním zákoníku a v chystaném památkovém zákoně. A v neposlední řadě je dokladem této státní péče o památky i sama tato výstava, která se měla otevřít za osobní účasti předsedy vlády, který se v poslední chvíli omluvil naléhavou státní záležitostí. Za její umožnění vděčí Klub značné finální podpoře ministerstva informací a osvěty. Prosíme jménem Klubu Za starou Prahu pana ministra informací, aby zde přijal náš upřímný dík. S pocitů upřímné vděčnosti stojíme dnes na prahu této výstavy u vědomí, že nejsme již sami jako dříve, že za námi dnes stojí představitelé státu. A že, se prohlubuje a množí porozumění pro ochranu památek i v našem lidu. Ve vědomí našeho lidu mizí dojem, že ochrana památek jest výrazem staromilství či projevem úzkého zájmu odborníků, a nastupuje tu pocit úcty k památkám jako k hmotnému dokladu našich národních dějin, jako k prostředku k posílení nového vlastenectví, které má být jednou ze základních složek povahy nového socialistického člověka. Tím vším odstraňují se překážky, které bránily úspěchu naší práce, mizí její přezírání a znevažování. To však neznamená, že by se úloha Klubu v našem kulturním životě nějak zmenšovala. Je třeba i dále odborně pečovat i hmotný odkaz našich předků, jejich života a kultury, dbáti o spravedlivé hodnocení významu jednotlivých památek i památkových celků v moderním životě. Stále hledati cesty, jak sladiti potřebu zachování památek s požadavky vývoje praktického života. V tomto zaměření nalézá Klub Za starou Prahu po padesáti letech svého trvání hlavní smysl svého bytí, bytí, v němž nebude již bojů a burcování, nýbrž konstruktivní spolupráce s lidosprávou, založená na oboustranném respektu a porozumění. Vstřední plány vypracované v Klubu k různým problémům urbanistického zdokonalení Prahy, určené pro plánovací referát ústředního národního výboru, jež jsou tuto vystaveny, jsou přesvědčivým dokladem toho, že Klub není výlučnou kulturní společností, nýbrž aktivním spolupracovníkem v našem budovatelském úsilí.

Několik poznámek o průběhu výstavy

Trvání výstavy bylo původně stanoveno na dobu od pátku 29. září, kdy byla zahájena o 17. hod., do neděle 5. listopadu 19. hod., tedy na 37 dní. Stoupající zájem veřejnosti, který se obrazil nejen v počtu návštěvníků a v referátech denního tisku, ale také v poznání výchovného významu výstavy, které přivedlo mnohé školské i jiné hromadné výpravy, všechny tyto poznatky vyvolaly přání a potřebu prodloužení výstavy.

Bylo-li možno tuto potřebu uspokojiti, za to vděčíme jedině neobyčejné ochotě ředitelství Uměleckopřemyslového musea. Výstava byla prodloužena nejdříve o jeden týden, pak o druhý a konečně do konce prosince.

Za těch všech 58 radostných dní přišlo na výstavu 13.000 návštěvníků. Nejpočetnější byly ovšem návštěvy nedělní; 5. listopadu, v den, kdy měla být původně výstava uzavřena, napočítáno 465 osob.

Pravidelný nedělní výklad opatroval obětavě a výstižně místopředseda Klubu Ing. Dr. Prisching.

Avšak ředitelství musea umožnilo Klubu, že výstava může v prostorově omezeném, ale obsahově zhuštěném rozsahu zůstat v budově ještě i po celý prosinec.

Výstavu poctili svou návštěvou předseda Národního shromáždění Dr. Oldřich John, ministři Václav Kopecký a Ing. Dr. Šlechta, náměstkové ministrů Ing. Dr. Spáčil a Vojtěch Pavlásek, primátor hlav. města Prahy Dr. Václav Vacek, referenti ONV hlav. města Prahy a jiní zástupci lidové správy, čelní reprezentanti kulturního, politického i hospodářského života. S povděkem kvitujeme přihlášky 127 nových členů, oznámené přímo na výstavě.

Zvlášť opravdový, věcně prohloubený zájem o výstavu projevili ONV Praha 1, jehož působnosti se nejvíce dotýká vystavený dokumentární materiál. Dne 12. října navštívili výstavu všichni členové rady ONV Praha 1 s předsedou Fišerem a setrvali tam po 2½ hod., pozorně studující všechny exponáty za výkladu členů domácí rady Klubu, a dne 5. listopadu se dostavili členové komisi plánovací a technické s referentem Vlachem, které pozdravil předseda Dr. Poche a stručnou přednáškou informoval Dr. Wirth. Návštěvníci pak v doprovodu členů domácí rady dopodrobna s nimi probrali všechny otázky, na něž výstava navazuje.

S opravdovou radostí otiskujeme dále dopis, který jsme nato obdrželi z ONV Praha 1.

Ad. J.

*Obvodní národní výbor v Praze 1,
Praha 1, Staroměstské náměstí č. 6.
V Praze dne 6. 11. 1950.*

P. T.

Klubu Za starou Prahu.

Jménem členů komisi plánovací a technické obvodního národního výboru v Praze 1 děkuji Vašemu Klubu za uspořádání výstavy »Za starou Prahu«, která byla vzorně vypravena a z níž si členové obou komisi odnesli mnoho poučení.

S přátelským pozdravem

*VLACH v. r.,
náměstek a plánovací referent ONV 1.*

Klub Za starou Prahu směřuje vši činností k ochraně domácích památek uměleckých, kulturních i přírodních. Usiluje, aby v době dobového přerodu a rozvoje moderního života, které vlnějí v dobu nové potřeby a požadavky o uplatnění, neutrpělo naše prostředí, v němž žijeme, nemutných ztrát na svém zevnějšku. Povahou nových objevujících se kulturních, sociálních, hospodářských, zdravotních hodnot není přece naprosto požadováno zničení starých, uměleckých památek; byly by, kdyby to požadovaly, úbytkem kulturního majetku. Lze najít způsob, aby rozvoj doby postupoval bez ztrát; ochranné snahy, které v Praze sleduje »Klub Za starou Prahu« nacházejí jinde již obecného a nejširšího uznání, neboť přinášejí způsoby a metody pro technické, vědecké a hospodářské zachování památek pro národní majetek. Tato ochrana vychází i ze širší potřeby, aby nově vznikající města a sídliště byla esteticky stejně cenná a byla novým obohacením ve smyslu celkové krásy.

Rektorys: Kuřba o Praze, 1950.

Malostranský hřbitov*)

Ve chvíli, kdy se ukládá o zničení právě nejstarších složek malostranského hřbitova,**) není nevhodno připomenout si jeho dějinné osudy a jeho kulturní a umělecký význam.

V kultivované krajině za Újezdskou branou, prostoupené bohatou zelení luk, vinic a drobných lesíků, získali stavové v roce 1679 jeden z dvorců při silnici do Plzně, vedoucí zářezem mezi Černým vrchem a výběžkem Petřína, a zřídili v něm lazaret pro infekční choroby, tehdy značně se množící. Následující rok zakoupil v sousedství ležící vinici Vlašský špitál malostranský od dominikánů a zřídil tu morový hřbitov. Od té doby bylo tu postupně pohřbeno hromadně v šachtách na sta zemřelých z Malé Strany a Hradčan, a také z jezuitských kněží, kteří tu přísluhovali umírajícím svátostmi a fungovali jako opatrovníci a lékaři, zemřelo tu sedmnáct. Kříž tehdy jim postavený stojí dnes na výhledovém hřbitově za pomníkem Jana Nerudy.

Morový hřbitov neměl ještě architektonickou formu; tu obdržel po prvé až v roce 1703, kdy byl ohrazen zdí a kdy tu byla postavena kaple sv. Rocha a vyzdobena na klenbě genovými výjevy ze života titulárního světce, patrona morem hynoucích lidí a dobytky a v lucerně postavou Boha otce v oblacích.

Netrvalo dlouho a nový mor v letech 1713-14 obnovil smutnou funkci šachet. Tehdy byl také postaven vedle kaple sv. Rocha jako náhrada za kapli P. Marie, zaniklou zbořením lazaretního dvorce, kostelík nejv. Trojice a hřbitov vymezen v rozsahu, jaký má dnes jeho stará část. V roce 1751 byl pak opatřen novou ohradnicí a k západní straně kostelíka byla při jeho opravě v roce 1752 přistavěna dřevěná předšíň.

V druhé polovině XVIII. století byl hřbitov hodně zanedbáván. Teprve v roce 1784, kdy byl vydán Josefem II. zákaz pohřbívání na hřbitovech farních kostelů uvnitř městských hradeb, obdržel úkol řádného pohřebiště pro Malou Stranu a Hradčany, jaký měly na druhém břehu Vltavy zřízené hřbitovy v Olšanech, novoměstský a židovský v Žižkově. Jak svědčí dosud zachovaná deska z r. 1786 v ohradě hřbi-

tova, počalo se pochovávat na západě, nejdále od kostela. Hřbitov rostl a od roku 1807 vyvíjela se tu tradice májových slavností vzkríšení, k nimž později každoročně vydával kněz spisovatel V. F. Veleba letáčky.

Třetí vývojové stadium hřbitova patří do empírové doby. Od roku 1822, kdy věnoval pasovský arcibiskup hrabě L. Thun 2000 zl, množily se dary na stavební fond nového kostela. Stavba byla povolena gubernií a starý kostel zbořen v roce 1828, ale trvalo do roku 1837, než malostranské bratrstvo lásky k bližnímu zbudovalo a zřídilo nový kostel nejv. Trojice a než byl vysvěcen. V průběhu stavby byl nový kostel v r. 1835 spojen chodbou s kaplí sv. Rocha a ze zařízení starého kostela přenesena sem část; dodnes tu visí obraz Madonny, kopie podle Andrea del Sarto, obraz sv. Anny od Filipa Mazance z r. 1664, kopie Ukřižování podle Rubense od Leonharda Blankarta z roku 1737 a jiná podle Fr. Solimena. Jinak se nezachovalo nic z barokního předchůdce dnešního kostela a stejně nic nepřežilo z barokní vegetace do naší doby. Z empírového zařízení nového kostela vyniká oltářní obraz Posledního soudu od Fr. Horáčky a V. Mánesa z r. 1837, obraz Nanebevstoupení od J. Berglera a varhany od Ferd. Gutha z r. 1843.

Empírová úprava hřbitova malostranského je jeho definitivní architektonická páteř. Autorství projektu staveb ředitele Jindřicha Fischera není sice doloženo, ale jistě tu byl účasten jeho úřad, stavební oddělení gubernií. V rámci barokního formátu hřbitova z r. 1786 byla tu provedena pravidelná osová dispozice: v podélné ose stojí na východní straně kostel, na západní veliký kříž, obdélná plocha rozčleněná v podélné ose třemi, v příčné ose dvěma cestami a šesti hrobovými bloky podél i napříč. Vliv na tuto dispozici měl i náhrobek arcibiskupa Leop. Leonh. hraběte Thuna, pro nějž bylo při nové dispozici vyhrazeno kruhové prostranství v ose kostela.*) Vegetace hřbitova***) je původní empírová, lipové aleje u cest, jasanů uvnitř hrobových bloků; stromy jsou zdravé, urostlé, z druhů převládá lípa malolistá a jasan ztepilý. Na zadní příčné cestě je původní alej akátová jako jediná úchylnka od jednotného systému. Několik javorů vyrostlo zde z náletu a z pozdější doby jsou také keře černého bezu. Raritou na hřbitově je jilm nízký u hrobu Ed. Engla a vrba nízká západně od náhrobku Thunova.

*) Předneseno na valné schůzi Klubu 18. VII. 1950.

**) Je to již čtvrtá kampaň bojů o zachování celistvosti a pévuho tohoto hřbitova:

1908-1912 regulace motolského potoka podél hřbitova a návrh na parcelaci hřbitova;

1915-1916 odrazení druhého náporu; žurnalistická akce J. Hofmana, přednášky, protest velikonocní 1916 se 117 podpisy;

1925-1926 návrh státní regulační komise na přeložení severní zdi hřbitova, proražena odlehčující pěší cesta kapli sv. Rocha do ulice Bendlový;

1950 návrh na posunutí severní zdi a zboření kaple sv. Rocha, souhlas obv. NV Praha-Smíchov, techn. komise a plán. referát ONV hl. m. Prahy, arcib. konsistoře, stát. úřadu pro věci církevní a ministerstva techniky.

*) Arcibiskup Thun byl zbaven Napoleonem v r. 1801 suverenity a přestěhoval se do Prahy. Zemřel tu v roce 1826, pochován v noci o pochodních na malostranském hřbitově a jeho příbuzný Jos. Matyáš Thun mu postavil pomník. Některá k němu je od J. Berglera, sádkový model provedl V. Prachner, dřevěné modely řezal Dom. Zafouk, sousedí a zbradilí ulička ze železa horovická slévárna.

**) Za přesné informace o vegetaci děkuji příteli Rud. Hlubínkovi.

Od roku 1859 měl hřbitov ve správě košířský farář a tehdy nastala vzrůstem předměstí Smíchova nutnost rozšíření hřbitova. V roce 1861 přikoupen druhý díl od barokní vinice Paliarky, děličí zeď barokní části ponechána a v ní proraženy jen dva průchody. V nové části vysázena vegetace lip a thuji. O hřbitov bylo tehdy ještě úředně pečováno, v letech 1867 a 1870 ulity tři nové zvony v dílně Anny Bellmanovy, 1871 opraven kostel a 1875 zřízena nová vrata od Plzeňské třídy s rampou. Ale aktivní funkce hřbitova chýli se již ke konci. Byl v roce 1884 zrušen, hrobky a hroby byly od té doby zanedbávány, rušeny nebo překládány na jiné hřbitovy v Praze i na venkově. Za čas se stal hřbitov umírajícím zátěším a útlukem cituplných nálad, zvěnělých i literárně Jak. Arbesem, J. Nerudou a Jiřím Karáskem, na který veřejná správa pohlížela jako na zbytečnou překážku stavebního vývoje a komunikace a cynicky usiluje o její odstranění. V roce 1915 byla zbořena márnice, ale kostel je dále zachovávan (1928 pořízena sem ještě náhrada za tři zvony ve válce zkonfiskované) a jen nad kaplí sv. Rocha byl již vysloven ortel zničení.

To jsou hlavní data stavebního vývoje hřbitova, ale vedle jeho zevní historie je důležitější jeho kulturní význam. Ze zachovaných nápisů na pomnicích a náhrobních deskách, z pilného probádání hřbitovních matrik prací zádušního archiváře Jos. Füssla a také z tištěných seznamů náhrobních veršů zjišťujeme celé legie generací a jednotlivců, které tu spočinuly k věčnému spánku z obyvatelstva Malé Strany, Hradčan i Smíchova. Měšťané, šlechta, úředníci, církevní řády, francouzští revoluční emigranti i dvůr Ferdinanda V., tisíce jmen dávno zapadlých tu defilují před pozorným divákem v nápisích dlouho jen německých a teprve od let 1840 češtinou prostoupených. Přehlédneme aspoň letmo významnější jména národních buditelů, básníků, hudebníků, výtvarných umělců a politiků tu pohřbených!

V chronologickém pořadí sledují tu za sebou barokní mramorář Jan Hennevogel (1790), historik F. M. Pelcl (1801), kněží Kašpar Rojko (1819) a Ignác Cornova (1822), herec z Boudy

Jos. Tandler (1826), regenschori u sv. Víta Jan Vitásek (1839), kanovník, původce dostavby chrámu sv. Víta Václav Pešina (1850), skladatel V. Pešina (1850), kněz V. F. Veleba (1856), biskup Fr. Tippmann (1857), lidový spisovatel Fr. Boh. Tomsa (1857), praem. kněz E. A. Weyrauch (1865), archivář města Prahy, básník K. J. Erben (1870), skladatel a strahovský varhaník J. P. Martinovský (1873), spisovatel G. Pfeleger-Moravský (1875), vedutista Prahy V. Morstadt (1875), malíř J. Hellich (1880). Ale více je dnes už neznámých: manželé Duškovi, Mozartovi hostitelé na Bertramce, skladatel, strahovský varhanář Jan Loh. Oelschläger, skladatelé Jan Kučař a Vinc. Mašek, virtuos na lesní roh J. Stich (Punto), houslař Karel Hellmer, malíři Jan Wolf, Ludv. Köhl, V. Markovský, ředitel galerie Jos. Burda, malíři V. Mánes, Ad. Kosárek, kameník otec Jan L. Kranner, spisovatel Jan Rulík, historik A. A. Glückselig. A mnoho ostatků významných osobností odvedeno jinam: Ferd. Mikovce do Sloupu u České Lípy, litomyšlského biskupa Jos. Hurdálka do Náchoda, K. J. Erbeny, A. Pucherny, Fr. Hořčičky a Dr. Ant. Strobacha na Olšany, K. Pressla, K. Strakatého a rodičů Nerudových na Vyšehrad, syna Klárovu do Břevnova, K. Feistmantela na Malvazinky.

*

Na konec vzpomeňme i velikého významu malostranského hřbitova po stránce umělecko-historické. Hřbitov je sbírka funerální plastiky v souvislém vývoji od stylu Ludvíka XVI. přes raný i pozdní empire do romantického gotismu a druhého rokoka. V obou částech hřbitova je zastoupena obec pražských sochařů (někde ve spolupráci s architekty) všech uměleckých stupňů: F. X. Lederer, Jos. Malinský, V. Prachner, čtyři generace sochařské rodiny Platzerů od Ignáce mladšího přes Ignáce třetího a Roberta ke Karlovi, Ant. Dvořáček, Ant. Sum, Fr. Lím, F. Fischelt, Jos. E. Kroudel, Jos. a Em. Maxové a J. Ondř. Kranner, z mladších Jos. Paris, Jos. Zítek, Sob. Pinkas a Fr. Wurzel.

Můj zvláštní pohled na Prahu mě uchvátil jak láska,

pro kterou těžko nalezl bych ústa milenky.

Následoval jsem plachý let drobného konopáčka

a Praha otvírala mně své černé výklenky.

Pojednou byla záhadná jak cizokrajná města,

kteřá jsem právě procházel a jež mně zmizela ...

Vítězslav Nezval.

Zpráva o řádné valné schůzi Klubu Za starou Prahu,

kteřá se konala v neděli dne 18. června 1950 v sále Malostranské besedy v Praze III,
Malostranské náměstí čp. 35,21.

Předseda zahájil uvítacím proslavem, po kterém vzpomněl členů, zemřelých v minulém období. V abecedním pořadí to jsou: Ing. Ladislav Beran, vrch. techn. rada, František Cuče, knihař, JUDr. Jan Krčmář, profesor Karlovy university, Ing. Ant. Němota, vrch. techn. rada v. v., Dr. Emilian Troida, vládní rada v. v., Ing. Vlad. Vávra, vrch. techn. rada v. v., Ing. Adolf Wiesner, býv. továrník. Zvlášť vřele ocenil význam a životní dílo Dr. Jana Krčmáře, býv. dvojnásobného ministra školství a osvěty, mnohostranného kulturního pracovníka a spisovatele, vynikajícího právníka i učitele a kultivovaného znalce i sběratele malířských děl. Také Dr. Troida byl osobností v kulturním světě známou a váženou, neúnávný a nadšený pracovník z povolání i amatér, který nesložil ruce v klín po skončení svého základního povolání, nýbrž pokračoval v universitním studiu jiného oboru a dokončil je dosáhnuv doktorátu filosofie. Byl také výborným hudebníkem.

Jednomyslným usnesením bylo pak podle návrhu člena výboru Jos. Mayera upuštěno od čtení zápisu o minulé řádné valné hromadě, jelikož podrobná zpráva o ní byla otištěna v našem věstníku.

Jednatel Ing. A. Janoušek nato přednesl svou zprávu o činnosti Klubu v minulém období, která byla schválena s potleskem a jejíž úplné znění dále otiskujeme. Potom přečetl zprávy odborů v Kutné Hoře a Č. Budějovicích, i dopis Okrašlovacího svazu za nepřítomného knihovníka, i jeho písemnou zprávu.

Pokladní zprávu, kterou sestavil dnes nepřítomný a omluvený pokladník Ing. Mir. Rízy, jakož i výkaz jmění Klubu k 31. prosinci 1949 přečetl revisor účtů Dr. Rudolf Kadeřávek, který podal také revisní zprávu obou revisorů, potvrzující přezkoušení pokladní zprávy podle původních dokladů i její správnost a doporučil udělení absolutoria odstupujícímu výboru. I tyto zprávy byly jednomyslně schváleny. Jsou rovněž otištěny v tomto čísle.

Dříve než bylo přikročeno k volbě zasloužilých klubovních pracovníků, navržených domácí radou, čestnými členy Klubu, dal předseda slovo Ing. arch. Al. Kubičkoví k odůvodnění návrhu. Stručné plaidoyer, v němž Ing. arch. Kubiček několika šťastně volenými lapidárními větami ocenil z bohatého životního díla kandidovaných jejich nejzásluhnější činy, otiskujeme doslovně:

»Volba čestných členů Klubu patří již do jeho padesátileté tradice, a proto v letošním jubilejním roce zvláště vzpomínáme svých věrných a nejzasloužilejších. Mnozí z nich měli býti voleni již dříve; tak velké jsou jejich zásluhy. Napravujeme tedy vlastně jen chyby minulých let.

Byla mi prokázána čest, abych jménem domácnosti rady odůvodnil návrh na jmenování těchto čestných členů. Myslím, že bych tím mohl vyplnit dobu celého dnešního zasedání a ještě bych zajistě na mnohé zapomněl, i kdyby mi pomáhala celá komise. Proto je moje zpráva stručná a k tomu ještě subjektivní; nepodává úplná data, nýbrž u každého uvádí jen jeden jediný čin, který však je v odstupu mnoha let již zásluhou nepopíratelnou.

Dr. Jan Emier je jediný žijící člen zakladatelské generace Klubu a příslušník naší ochranné generace buditelské. Náš Cato, kdysi stále opakující, že myšlenka petřínské serpenty musí býti zničena a tím zachráněno 1½ hektaru petřínských sadů. To bylo v době, kdy jsme již již považovali petřínskou komunikaci za nezbytnou. Jak jsme mu nyní vděční! (Potlesk.)

Arch. Bohumil Hypšman má zásluhu, že jediný z našich architektů současné generace vytvořil celou čtvrť Prahy tak, jak by mělo být postupováno všude. Řešení pod Emauzy je také jediným uceleným architektonickým přínosem za 30 let velkého vzrůstu hlavního města Prahy. (Potlesk.)

Ing. Dr. Eustach Mölzer. Domnívám se, že mu učarovaly vltavské nájadi od více než čtyř desetiletí až podnes. Nedovedeme si již představit, jaký to byl odvážný čin úředníka, vystoupiti tehdy proti oficiálnímu návrhu svého úřadu, který by byl způsobil zničení vodní hladiny Vltavy před panoramatem Malé Strany a Hradčan. (Potlesk.)

Ing. arch. Jan Almer nám ukázal, jak se opravují nejen průčelí, ale zabezpečují celé architektonické památky. Nechybil nikde, kde sám rozhodoval. Vytvořil tím příklady, k nimž se budeme vždy vraceti, abychom správně postupovali dnes i v budoucnu. (Potlesk.)

Rudolf Hlubinka. Románská Praha nikoli v ukázkách, ale probídaná a objevená v celém imponantním rozsahu, jaký to netušený přínos k poznání našeho hlavního města. Vzor administrativního úředníka, který se nad svou úřední povinnost po třicet let věnoval této výzkumné práci. (Potlesk.)

Cyril Merhout se zasloužil o Malou Stranu; on jediný zpracoval místopis jednoho z pražských měst využitím pramenů, než byly požárem městského archivu r. 1945 nenávratně zničeny. Ale jeho obraz Malé Strany nemůže tedy již nikdy mítí obdoby na Starém Městě pražském. (Potlesk.)

Hrdostí nás naplňuje, že všech šest navržených čestných členů zůstává věrno našim snahám právě tak jako v okamžiku, kdy vstupovali do našich řad. (Všeobecný hluchý potlesk.)

Po tomto odůvodnění konstatoval předseda, že obecným potleskem při každém jednotlivém kandidátu byl návrh domácí rady schválen a volba vykonána.

Pro volbu předsedy, obou místopředsedů, členů domácí rady a revisorů účtů připravila domácí rada kandidátní listinu, která byla vyložena na stolech v mnoha otiscích. Za souhlasu všech přítomných byla volba vykonána akla-mací «en bloc», když předseda zjistil, že ani jediný hlas není proti tomu:

Byli tedy zvoleni:

předsedou opět *Dr. Emanuel Poche*, prvním místopředsedou: *Ing. Dr. Ludvík Prisching*, druhým místopředsedou: *Ing. arch. Jan Manns-barth*; členy a náhradníky domácí rady: *Ing. arch. Jan Almer*, *Ing. arch. Běluš Arnold*, *Dr. Jan Emler*, *Rudolf Hlubinka*, *arch. Bohumil Hypšman*, *Ing. Adolf Janoušek*, *Dr. Jiřina Joa-chimová*, *Ing. arch. Alois Kubiček*, *Ing. Dr. arch. Vilém Lorenc*, *Josef Mayer*, *Cyril Mer-hout*, *Ing. arch. Václav Pavelka*, *Vladimír Piša*, *Ing. Miroslav Ríxy*, *Ing. arch. Ed. Svatoň*, *arch. František Thoř*, *Ing. Dr. Jaroslav Vaněček*, *Dr. Zdeněk Wirth* a *Dr. Jan Zelenka*; revisory účtů: *Dr. Rudolf Kadeřávek* a *Bedřich Müttermüller*.

K tomu sluší podotknouti, že v nejbližší usta-vující schůzi domácí rady dne 21. června byl z jmenovaných členů domácí rady zvolen jed-natelem opět *Ing. Adolf Janoušek* a pokladní-kem opět *Ing. Miroslav Ríxy*. Kromě toho byly zvoleny pracovní podvýbory, zvláště důležité pro

přípravu výstavy, a redakční rada. Odpověd-ným redaktorem zůstává *Ing. Adolf Janoušek*, knihovníkem *Ing. Miroslav Ríxy* a pořadatelem vycházek *Josef Mayer*.

Výše členského příspěvku byla přijetím ná-vrhu domácí rady stanovena v stejné výši jako v minulém období, totiž s časopisem 40 Kčs, bez něho 20 Kčs ročně.

Volných návrhů nebylo.

Předseda pak poprosil čestného člena Klubu *Dr. Zd. Wirtha*, aby se ujal slova k přednášce o *Malostranském hřbitově*. Přednáška je otiště-na jako samostatný článek.

Přednášející uvedl přítomné způsobem, který zůstavil hluboký dojem, do tohoto památného, bohužel zapominaného, namnoze snad i nepo-znaného místa, kde odpočívá tolik národních bu-ditelů, politických i kulturních pracovníků, spi-sovatelů i umělců a kde svými funerálními plastikami jsou zastoupeni naši nejlepší výtvar-níci z první poloviny minulého století a někteří pozdější. Avšak i mnohé jiné, výtvarné nená-ročné, nenápadné památky a desky mají značnou cenu kulturně historickou. Nejstarší zacho-vané jsou z konce 18. století, avšak hřbitov byl založen již v druhé polovině století 17., původ-ně jako morový. Památkou na toto založení je kaple sv. Rocha vedle kostela, ze samého za-čátku 18. stol., s cennými nástěnnými malbami uvnitř, která je rovněž určena k zboření.

Poděkováním přednášejícímu a všem přítom-ným ukončil předseda Klubu *Dr. Em. Poche* toto významné zasedání. A. J.

Jednatelská zpráva o činnosti Klubu Za starou Prahu

od poslední řádné valné hromady, konané dne 27. III. 1949, do konce května 1950.

Toto období intenzivní práce domácí rady a všech jeho komisí (propagační a výstavní, technické a finanč-ní) nabylo výjimečného významu současného i zvláště důležitého pro budoucnost tím, že uzavírá první půl-století existence Klubu, naplněné nikdy neochabujícím úsilím o zachování všech cenných, kulturně význam-ných odkazů naší minulosti. Jde především o pa-mátky stavební i přírodní a o jejich organické včle-nění do nového budování tak, aby se nestaly pouhými mrtvými památkami či musejními ukázkami tvoření dávno mluivých dob, které by skutečně či domněle zatěžovali povodnou výstavbu města a brzdily jeho životní potřeby, objekty, jejichž další, trvale nezajistěná budoucnost by proto stále závisela na proměnlivých názorech a myšlenkových proudech, na miloedensvích, na něž nelze spoléhat a na nejistém výsledku větší-mu nerovnému boje. Je třeba se starati, aby nepozbyly svého funkčně nepostradatelného významu ve vývoji města, po příp. aby těm, kteří jsou ohroženi, byl včas navrácen. K tomu však nestačí jen ochranné sná-žení specialistů, ba ani sebe lepší jejich konstruktivní návrhy a projekty; je nutno stále znovu a znovu pro-bouzet i udržovat široký zájem a pochopení veřej-nosti pro tento hmotný odkaz naší kulturní minulosti, nejlépeji spjaté s naší historii národní a politickou. Teprve pak bude možno dosáhnouti žádoucího stavu, za něhož by památkoví pracovníci, jako všude vítání rádi a informátoři, mohli jen formulovat a uskutečňo-vat obecnou touhu všeho lidu po zachování výsledků práce generací, kterým vědíme nejen za to, co nám zanechaly, ale i za to, co můžeme sami konati.

Není vhodnější příležitosti k propagaci těchto idejí než právě dosud nejvýznamnější jubileum Klubu, pade-sáté výročí jeho založení. Proto byla značná část prací klubových výkonných orgánů zaměřena právě k to-muto cíli: přípravu různých jubilejních podniků, ze-jména jubilejní výstavy pro podzimní období letošního roku. Tyto přípravy nebyly improvizovány, nýbrž byly řádně plánovány již od jara r. 1949 a věcnou, věcně odůvodňovanou a předběžným rozpočtem nákladů dolo-ženou přihláškou u státního plánovacího úřadu a u ministerstva informací a osvěty bylo dosaženo zafa-dění naší výstavy do plánu na r. 1950 a jejího finanč-ního zajištění. Od toho okamžiku nastalo období plné práce v dohodě s ministerstvem informací a osvěty a v souladu s jeho pokyny od tematického rozvržení látky až k opatřování výstavní náplně, totiž skuteč-ných exponátů.

Je pochopitelné, že nával práce vzrůstal a její inten-sita se stupňovala, čím více se blížila doba zahájení vý-stavy v září t. r. Ministerstvo informací a osvěty za-jistilo k tomu velkorysou finanční podporu a právě nyní poukázalo částku 100.000 Kčs jako první splátku.

Domácí rada Klubu je ve stálém styku s pláno-vacím referátem ÚNV hl. m. Prahy, který svolává ob-časné porady a účastní se výstavy. Rovněž se po-dílá s účastí malostranského komitétu při MAF, v němž má Klub své zástupce. Domácí rada jednala v intencích ministerstva informací a osvěty též se Svazem výtvar-ních umělců, a to především o výstavním plakátu, a nakonec se obrátila přímo na člena Svazu i našeho Klubu, mistra Jana Slavíčka, od něhož získala vhodný

obraz k reprodukci. Všechny věci, které jsou v přímé i nepřímé souvislosti s klubovním jubileem, dopodrobna projednáva a také skutečně řeší přípravný výbor, čili propagační a výstavní komise, v níž zasedá předsednictvo Klubu a dalších šest členů domácí rady. Provedení jednotlivých úkolů spočívá ovšem na bedrech jednotlivých členů, především neudávných a vždy pohotového p. arch. Hypšmanna a zvoleného předsedy komise p. Ing. dr. Prischinga. Je to spousta velkých i drobných prací rozvržených organizačně, badatelského i odborného technického, počínaje mnoha písemnými a ústními jednáními a úřady a nejrozličnějšími institucemi, především s ministerstvy, ústředním národním výborem, musei a příbuznými ústavy, vyhledáváním materiálu v archivu klubovním a j. archivech a knihovnách až ke skutečnému pořizování výstavních exponátů, pracím návrhovým, grafickým i fototechnickým. Všechny tyto úkoly jsou zdořovány doposud většinou amatérsky, při čemž se ovšem nelze obejít bez placených výkonů sil, podniků a ústavů mlomoklubových, což je umožňováno jednak uvedenou subvencí ministerstva informací a osvěty, jednak podporou pana presidenta republiky, ministerstva školství, věd a umění a referátu školství, věd a umění ústředního národního výboru hlavního města Prahy. Také ochota, s kterou vyhovělo Uměleckoprůmyslové museum žádosti Klubu o propůjčení výstavních sálů, podstatně přispěla k umožnění tohoto, pro náš spolek neobyčejného podniku. S povděkem nutno též konstatovati, že při povolovacím řízení pro přidělení potřebného materiálu, zejména fotografického, kniharského a knižního papíru, měli jsme plnou podporu ministerstva informací a osvěty. Na doporučení tohoto ministerstva také Československý státní film slíbil diorama promítat v pražských kinech naše schválené diapostivy, čehož chceme využít hlavně k propagační výstavě. Jedneme také o rozhlasové přednášky a zamýšlíme uspořádati v průběhu výstavy k jejímu doplnění a doprovodu informační vycházku a přednáškovou večer.

Mimořádná valná schůze ze dne 30. dubna t. r., které jste již účastní v Domě umělců, byla formálním a slavnostním zahájením našeho jubilejního roku. Přednáška předsedy Národní kulturní komise a čestného člena Klubu pana dra Zdeňka Wirtha nastínila cesty vývoje ochrany památek v naší zemi a projevy oficiálních hostů, pana primátora dra Václava Vacíka a přednosty vědeckého odboru ministerstva školství, věd a umění pana prof. dra Václava Vaněčka znovu potvrdily nejvyšší zájem kompetentních představitelů lidové správy na ochraně památek jako kulturního potřebě, nikoli zálibě. V této příležitosti spatřujeme nejceněnější záruky ve dvou vlastnoručních dopisech pana předsedy vlády Antonína Zápotockého, z nichž první, pozdravný, byl přečten na slavnostní valné schůzi, druhým pan předseda vlády děkuje za vdobu čestným členem Klubu, znovu oceňuje úsilí o zachování vzácných kulturních památek a slibuje osobně pomoci v závažných případech. Také dopisy a telegramy z Prahy i venkova k slavnostní valné schůzi, obsahující vesměs nanejvýš lhotivé, ale též velmi srdečné uznání práce Klubu, budou jistě trvalou posilou další jeho činnosti.

O tom všem bude podrobně referováno v jubilejním vydání našeho věstníku.

Pro podzimní období připravujeme ještě koncert České filharmonie ve Smetanově síni, o čemž jsme již zahájili předběžné jednání s ředitelstvem filharmonie. Finanční riziko nebude téměř žádné, protože stačí, aby Klub zakoupil určitý počet vstupenek, které, jak doufáme, členové rádi převezmou. K předběžné informaci by posloužilo, kdyby vážení účastníci tohoto dnešního zasedání nezavázali svou eventuální přihlášku.

Pro tyto výjimečné, avšak neodkladné úkoly nebyly však zanedbávány ani aktuální památkové otázky praž-

ské i venkovské, ani vleklé problémy činnosti Klubu se dotýkající, ačkoli — což nelze zamítnout — nebylo snadné překonávat všechny nesnáze, byť jen kancelářské a manipulační, bez stálého pomocného personálu.

Braunerův dům v nároží Perštýna byl jedním takovým problémem, který zaměstnával Klub po desetiletí. Jak je vám známo ze zpráv, přednesených na minulých našich shromážděních, a z článků, uveřejněných v klubovním věstníku, využil vedení Klubu, jak kterékoliv divější, tak i dnes odstupující, všech možností k záchraně tohoto domu, který kromě své individuální památkové ceny měl význam skutečného klíčového postavení pro obranu Starého Města před dalšími zhoubnými regulačními zásahy, ježichž nebezpečí se již rysuje pro další dva sousední domy, poslední na této straně Perštýna, který již nyní ztrácí původní charakter uzavřeného náměstí. Ačkoli také státní památkový úřad i památkový sbor hlavy města Prahy chránily tento dům, propadl neústupnému krumpáku a není tedy vinou Klubu, že četná memoranda, osobní intervence a konstruktivní návrhy, že všechno toto šlilo bylo marné.

Podobný zápas byl a je dosud veden o dům »Kaštan« na Bělohorské třídě, jehož osud je rovněž nejistý, ačkoli i v tomto případě předložil Klub svůj alternativní návrh regulace Bělohorské třídy, pro který přijal projekt arch. Hypšmanna. Podotýkáme, že o tuto věc i o jiné regulační a komunikační otázky, dotýkající se ochrany památek, projevili živý zájem také úřady předsednictva vlády.

Další vlekly problém, který znovu ožil připravovanými komunikačními úpravami Plzeňské třídy na Smíchově, je otázka další existence t. zv. Malostranského hřbitova. Není tedy náhodou, že přednáška, kterou zde uslyšíte z úst nejpozdějších, je určena právě této věci, která již po 45 let je čas od času na programu jednání domácí rady Klubu. Bylo dávno známo, že amputace z roku 1926 nebude poslední a že je pouze etapou na cestě ke konečnému zániku této klíčové hřbitovní rezervace, která skýtá milý útulek i mnohým živým, únik z ulice pod staré stromy do prostředí, nabízejícího každému též vzácný zážitek umělecký i oživení vzpomínek historických mluvou slavných výtvarníků a velkých jmen z doby probuzenecké a pozdější. Novou komunikací pod Černým vrchem, totiž ulici Třebízského a Duškovou, a jednosměrností dopravy bylo možno snadno zažehnatí hrozící nebezpečí; avšak i v tomto případě je na místě obava, aby kulturní statky trvalé ceny celonárodní nebyly vázány dočasnými místními překážkami a tím vyvolanou i zvelléčovanou dopravní potřebou.

Přeházení náhrobků jinam a každý pokus o jejich výtvarné oceňování absolutní, při popření hřbitovního určení i prostředí, mus nevyhnutelně vést k jejich naprostému znehodnocení. Tím spíše ovšem nahromaděni v nějakém lapidáriu, o pletě k zemřelým ani nemluvě.

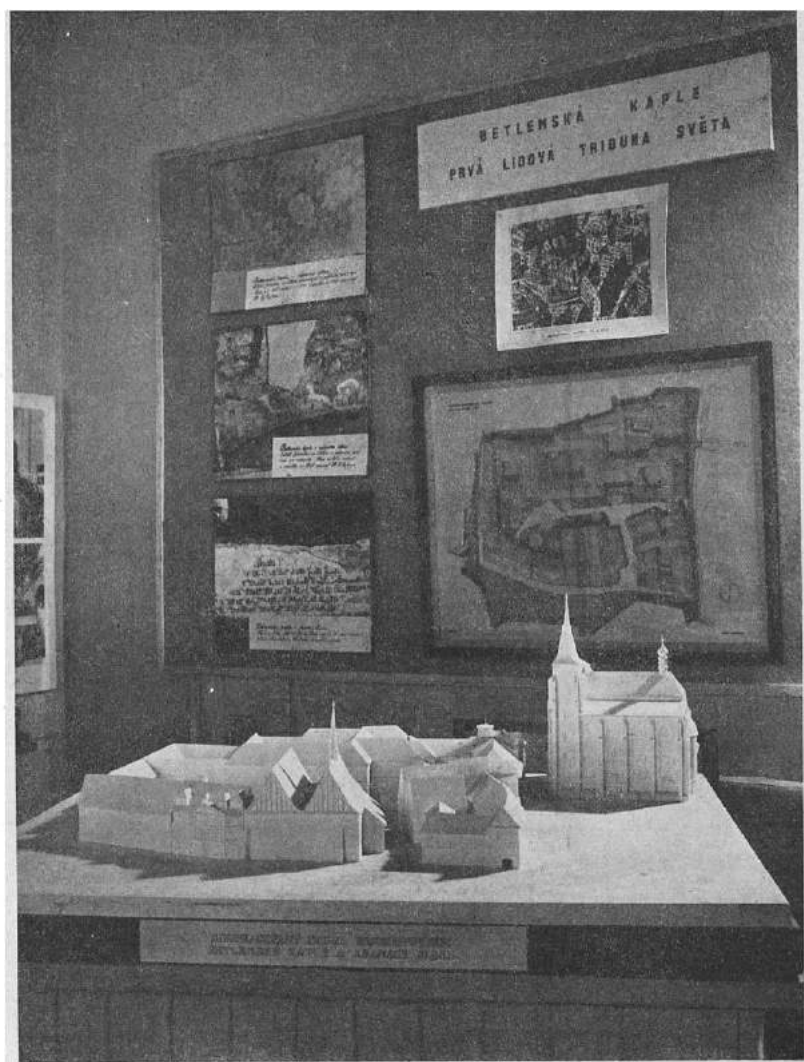
Z Klubu Za starou Prahu bylo, kromě dřívějších zámků, již třikrát od počátku tohoto roku naléhavě žádáno o přezkoušení dosavadního stanoviska příslušných míst, které není příznivé záchraně hřbitova. Také státní památkový úřad podnikl velmi závažné kroky a je důležité, že v tomto případě nemají zamýšlená další okrajová opory v regulačním plánu.

Mnohé starosti památkářům působí však i staré části hřbitovů Olšanských, které sice ještě nejsou ohroženy dopravními požadavky, ale v nichž mnohou cenné, staré náhrobky propadají zapomenutí. Dřívějšími zámky bylo sice dosaženo důstojnější úpravy několika hrobní vymláčených národních pracovníků, ale ostatní čekají na lepší časy. Hřbitovní správe bylo v té věci znovu doporučen, a doporučeno kromě toho přenesení některých, s výtvarného hlediska pozoruhodných, desek, skrytých za novějšími pomníky na zdi II. a III. hřbitova, na některou jinou volnou hřbitovní zeď. Letošního roku bude moci »Svato-

»A město Praha vystavěno jest od kamene a vápna.«

»Město toto je největším trhoviskem v zemích slovanských, Rusové a Slované přicházejí tam se svým zbožím z města Krakova a Moslemové, Židé i Turci, i směňují za ně od Slovanů bobroviny a jiné kožešiny.«

Ibráhím Jakúb (962-992).

Výstava Klubu. Model Betlémské kaple rozpracovaný prof. arch. Fragnerem (kaple ve středu, vpravo kostel sv. Jiří). (Fotoměřický ústav v Praze.)

bore přikročiti k opravě několika významných olšanských pomníků díky subvenci 100.000 Kčs, kterou mu poskytlo ministerstvo školství, věd a umění. Domníváme se, že jsme i my k tomu přispěli svými upozorněními před časem rozeslanými. Tyto pražské hřbitovní elegie nelze ukončiti, aniž se zmíníme o bývalém vojenském hřbitově hradečském. I tam lze nalézt cenné náhrobníky a nápisy ve stínu urostlých kaštanů a jasanů. Ukryt v hradečném příkopu hluboko pod úroveň okolního

území, je téměř zapomenut a vydán svévolné ničivosti. Cerstvě skácené a rozbité pomníky jsou toho dohledem. Přes to je to dosud ještě skutečný, starý idyllický hřbitov, zejména v jižní, pevnostními zdmi obklopené části pod baštou č. X, v zákoutí, které lze snadno uzavřít. Zajiště je zapotřebí definitivně upravit celé sousední území Octárny a kolonie hradečských zahrádkářů; avšak do té doby zbudou z náhrobní jen trosky, nebude-li o hřbitov pečováno a nebude-li de facto uzavírán.

Naše zprávy o pražských hřbitovech v klubovním věstníku našly ohlas i venku. Ve svém dopise k našemu jubileu žalují Plzeňští na neuvěřitelné pustošení hřbitova u kostela sv. Mikuláše v Plzni. Doporučujeme jim, aby vypracovali konkrétní návrhy a obrátili se na příslušné národní výbory.

Staré městské hřbitovy plní do značné míry též poslání veřejných sadů svou úrovní vegetací a procházkovými cestami, jsou-li ovšem řádně udržovány. To však neznamená, že jejich ohradní zdi mají být strženy, nýbrž napopak náš Klub se zasazuje o to, aby byly i v všech zveřejněných zahrad zachovány původní zdě u ulicím. Jsou-li každému přístupné, nejsou již o izolování uživatelů od ostatního světa jako tomu bylo za soukromých vlastníků. Mají-li však sloužit skutečně potřebě rekreace, osvěžení a uklidňujícímu odpočinku, nikoli stát se pouhou zelenou dekorací ulice, je třeba, aby byly především odděleny od uličního hluku a prachu. K tomu se výborně hodí dosti vysoké zdi u bývalých palácových zahrad domovních a budovami jednotné architektonicky řešené a esteticky neopostřehatelné pro původní pojetí zahradního interiéru. Proto náš Klub odmítá snižování takových zdí nebo jejich nahrazování ploty a nemůže souhlasit ani s nahrazením vysoké opěrné a poprávní zdi zahrady Kinských k ulici Holeškové odkopáním svahek s nízkou opěrnou zdíkou u paty, při čemž v tomto případě jde také o zbytečnou ztrátu cenných stromů, jakož i o ztrátu rovné plochy úmyslně vytvářené zamýšlené a velkoryse realizované. V této věci bylo již dříve zakotováno u tehdejšího sadového úřadu a místních činitelů a také nyní byl předložen rozklad na místech, která mohou zjednat nápravu.

Domácí rada Klubu se zabývala též otázkou zachování býv. Nostické zahrady v souvislosti s projednáváním jejího pronájmu k účelům tělovýchovným s jízdárnou a příslušnými obytnými domy vzhledem k změnám, kterými by zahrada velmi utrpěla. Byla též obava o další osud památkových objektů na území bývalé jesuitské zahrady. V této době bylo doposud ministerstvu školství, věd a umění a ústřednímu národnímu výboru, který právě připravoval zveřejnění této zahrady. Toto zveřejnění a spojení se sadem na Kampě pokládáme za řešení pro ochranu zahrady mnohem spolehlivější, avšak pozastavovali jsme nahrazení železného zábradlí na klenutém mostku přes Čertovku plnou chlebovou poprávní zdíkou. V této věci dostalo se nám ujištění, že toto opatření bylo pro zachránění starého zábradlí nutné z důvodů bezpečnostních, aby mohlo dojít k zveřejnění zahrady; že však je zatím, dokud nebude možno obnovit původní stav vzhledem k potřebě železa.

V mnohých dalších akcích na záchranu ohrožených památkových objektů a o návrzích dopravních změn a zdokonalení v zájmu záchranu starých oblastí vnitřního města dočelí jistě se v roce XXIV našeho věstníku. Omezím se proto na stručný výpočet některých důležitějších individuálních případů, o kterých domácí rada jednala.

Bylo to upozornění ústředního národního výboru na zchátralou a nejen travou ale i keřky porostlou střechu kaple sv. Marii Magdaleny pod Letnou u Čechova mostu, které mělo plný výsyp. Krytina byla opravena a Klub obdržel o tom vyrozumění.

Kuratoriu musea Palácového, majiteli domu a ONV v Praze 2 bylo doposádo o nutnosti důstojné opravy Palácového domu.

Dále bylo jednání o zakrytí portálu býv. domu Wimmerova v Rytišské ul. a oblouků Brodova domu naproti firemními zařízeními, o nedokompenzi znaků na klenbě při opravách maltézského chrámu v Praze III i o vadné opravě štukatur a stěn v tomto chrámu, o zachování starého židovského hřbitova v Libni, o obnově v květnu 1945 poškozené atiky paláce dč. Kinských na Staroměstském náměstí i domů naproti staré radnici, o znovupozlacení Černé věže na hradě, o způsobu oprav krovu a krytiny letohradku Hvězdy se zachováním vnějšího tvaru, o poškození Brokoffova sloupu na Hradčanském náměstí, o zbytku Tychonova domu v Praze IV, o opravě vlnitého sloupu na Křižovnickém náměstí, o potřebě památkového průzkumu při výkonech v pražských ulicích, o přemístění květinového trhu z Uhelného do Týnského dvora o žádoucím převzetí úmyslu býv. Malo-

stranské záložny nynější Pražskou spořitelnou a záložnou, nár. podnik, upravití svůj dům na Malostranském náměstí podle památkových směrnic, o připravovaném projektu na stavbu garáží a dílen ve dvoře na Klárově a pod Valdštejnskou jízdárnou a o budoucnosti pavilonu »Vlastní sílou«, o způsobu snížení býv. Hergetova domu v Chlebné ulici, o vyústění tunelu od nového švermova mostu na Letné, o vyřešení průčelí pobřežního Emauzského chrámu, o zbytku zdi naproti býv. Sovovým mlynu na Kampě, o zboření empírového domu v bývalé Portheimově zahradě při Preslově ul. na Smíchově a o záchraně kašny ze dvora téhož domu, o návrhu na přenesení sochy sv. Jana Nep. od kostela na Prádle k Maltézům, o býv. mlyně »Huť« při Čertovce vzhledem k památce Všehrdové, o očištění Celetné ulice od skříškových výkladů a nevhodných reklam, o návrhu a Step-lingové pomníku v Klementinu, o Klamovce a její pustnosti stavební náplní, o konservaci sousedí Madonny z Braunovy dílny na domě č. 28 v Celetné ulici.

Z jednání vyšly zákroky u příslušných míst, hlavně podání k jednotlivým referátům ústředního národního výboru a k obvodním národním výborům. Většinou šlo o návrhy, náměty a podklady pro další jednání.

Zvláště při tom oceňujeme ochotu výkopové komise při technickém referátu ústředního národního výboru, která nám dala k dispozici podrobný seznam výkopů, plánovaných r. 1950 ve vnitřním městě a zejména elaboráty pánů ústř. rady Hlubínky a v.ád. rady Merhouta, které nám umožnily informovat onu komisi o pravděpodobných, památkově i mistopisně cenných nálezech v celé velké Praze.

Otázka budoucího osudu Staroměstského náměstí a výstavby radniční budovy, podřízené řešení celkovému, nebyla ani tentokrát opomíjena, a to v souvislosti s úpravami zelené plochy na zboření střípné řady Mikulášských kostelů, která byla doplněna vysazením stromů před obytnými domy na západní straně dřívejší sítě Radniční uličky a nyní také bronzovou plastikou. K této úpravě, které sice pravděpodobně přetrvají leta, ale — jak doufáme — zřetelnou zatímními, nebyly právě z tohoto důvodu prozatím vzneseny formální náměty. Podzimní výstava poskytne návštěvníkům možnost bližšího seznání také tohoto problému.

Domácí rada se ovšem neuzavírala ani mimopražských památkových otázkám pro jejich obecnou důležitost u vědomí povinnosti k svým venkovským obzorům i členům a potřebě kooperace. Proto také nemeškala připojit se telegramickým protestem proti boření Plzeňské brány k 16 jiným institucím, jakmile zvěděla o tomto úmyslu. Kromě toho bylo v našem věstníku vyhrazeno téměř 5 stran této věci. Překotnému demolování nebylo sice zabráněno, ale památkové hnutí na venkově bylo podepřeno a vědomí, že celonárodními kulturními statky, jejichž význam daleko přesahuje hranice místního zájmu, nelze nakládati podle úzkých hledisek domnělé lokální potřeby. Dokladem jsou nové docházející členské přihlášky právě z Rokycan. Zešla zvláštní potvrzení lichosti obvyklé dopravní argumentace a neočekávanou satisfakci občanům poskytl 20. března t. r. tedy již za měsíc po odstranění domnělé překážky, tragické neštěstí, jaké tam někdo nepamatuje, dokud brána stála, totiž srážka motocyklisty s autem se smrtelnými následky právě v domnělé uvolněném místě. Nehledě k tomu, že každý mohl bránu objížďat, byla právě ona žádoucí brzdou a regulátorem před vjezdem do úzké ulice. K druhé zcela podobné, byť lehčí srážce motocyklu s autem došlo o málo později sice až v ulici asi o 100 m blíže k náměstí; i v tomto případě vříždil motocyklista od západu do města nevarovaně již Plzeňskou branou. Jelikož tedy zhoření brány nebylo dosaženo ničím kromě zhoršení bezpečnosti dopravy, a památkového ochuzení města, přide pravděpodobně na řadu celá ulice, jak jsme předpověděli. Nutno si připomenouti, že brána byla v minulosti ohrada již nekolicrát a že náš Klub se postavil na její obranu zejména článkem arch. P. Janáka, uveřejněným r. 1912 v III. ročníku věstníku Zb. starou Prahu, k němuž byl připojen i návrh na rozšíření brány dvěma širokými bočními průchody, za nimiž byl náležitý přechod k užší ulici. Průchody byly později v menších rozměrech uskutečněny, avšak záchranu brány nezajistily.

Zájem domácí rady vzbudilo též rozepsání omezené soutěže na opatření nového projektu pro hotel v sousedství Vláského dvora v Kutné Hoře, jednak pro svou obecnou památkovou důležitost, jednak s ohledem na místní odbor našeho Klubu. Doposel jsme v té věci jak ministerstvu techniky, tak i místnímu odboru.

Zásadního významu jak pro Prahu, tak i pro všechny venkov, zejména ovšem pro městské památkové rezervace, je množství se typisované označování obchodů, při kterém se nejen nedbá platných zákonů a předpisů, ale nebere se ohled na místo a prostředí, ani na architekturu a historický či umělecký význam domu. Křiklavé nátery tvrdých tónů se neomezuji jen na rozsah obchodní místnosti; pokrývají se jimi celé plochy přízemí s římsami i domovními vchody. Předložili jsme ministerstvu vnitřního obchodu podrobný rozbor tohoto problému s hlediska památkového, estetického, hospodářského i náborového a doporučili jsme vydání rámcových norem, združujícího potřebu řádného řízení povolovacího na základě výkresů a fotografií nejen pouhého reklamního zařízení, ale celého průčelí, případně i nejbližšího sousedství. Navrhovali jsme také opatření úhrady na odklizení starých skřínkových výkladů, které zabírají beztak úzké chodníky a znevažují průčelí cenných domů, zakrývajíce původní formy i plastikou a jinou vyzdobu; některé národní podniky totiž uvádějí právě nedostatky úhrady jako překážku řádné úpravy, pokud by ministerstvo vnitřního obchodu neuvolnilo potřebné částky. Napsali jsme však také, že některé národní podniky postupují uspokojivě podle památkových směrnic, na př. »Pramen« a v některých případech i »Pražské mlékárny« (příkladem v poslední době upravené obchody na jižní straně Nerudovy ulice), jiné však setrvávají při šablonovitě bezduché typisaci. Ministerstvo vnitřního obchodu již také vyjádřilo ve své nynější odpovědi pochopení pro tyto věci a je pravděpodobné, že bude svolána širší porada, jelikož i státní památkový úřad a technický referát ČNV v této věci několikrát zakročili. Podotýkáme, že v loňském zákoně č. 280 sb. o plánování a výstavbě obcí je sice pamatováno na příslušné řízení i na trestní sankce, avšak podmínky pro umísťování reklam, které má podle § 23 téhož zákona vyhlásit ministerstvo techniky, dosud nebyly vydány. Jak jsme zjistili, podněty v té věci byly učiněny a zamýšlíme též z Klubu žádat u tohoto ministerstva o brzkou úpravu za naší účasti.

Výcházková činnost, zčásti s hudebním programem, byla v minulém období velmi živá. V dubnu, květnu a počátkem června 1949 byly uskutečnily vycházky do staropražských radnic v Praze I, II, III, IV, V; 4. května byl uspořádán koncert duchovní hudby v Maléšském kostele, po němž následovaly tři zahraniční hudební podvečery v zahradě ministerstva financí, dříve anglických panen, v zahradě Lobkoviců v Praze III a v zahradě Bertramky. I když se nedostavil očekávaný výsledek finanční, měly tyto podniky velký význam propagační a účastníkům poskytly dokonalý zážitek estetický. Vysoká úroveň hudebního přednesu i historických tanců s programem, voleným přílehavě k prostředí i jeho době okouzila laiky a uspokojila odborníky. Úvodní proslov předsedy Klubu Dr. Poche, člena domácí rady arch. Kubického a člena Klubu Dr. Hádky poskytl posluchačům informaci a poučení s hlediska umělecko-historického. Největší úspěch měl první večer, k čemuž přispěl zvlášť bohatý program hudební i taneční a krásné počasí.

V podzimním období 1949 bylo konáno pět vycházek, a to jedna do vojenského muzea na Hradčanech, ostatní čtyři do pražských románských kostelů.

Letošní jarní vycházky byly čtyři do kostelů gotických, pátá v náhradu za Hvězdu do sbírek hudebního oddělení Národního muzea v břevnovském klášteře, v té

době právě otvíraných. Účast na těchto vycházkách byla 30 až 40 osob poměrně dobrá. Všichni s povděkem kvitovali aktivitu Klubu v tomto směru a vyjádřili živý zájem o další vycházky podzimní. Odborný výklad při všech vycházkách poskytli kromě vojenského muzea a hudebních sbírek v Břevnově členové domácí rady a Klubu, o uspořádání vycházek a hudebních podvečrů se zvlášť zasloužil předseda Klubu p. dr. Poche a propagační komise se svým předsedou p. dr. Prieschingem a poradatelem vycházek p. Mayerem. Chrnem bylo tedy těchto podniků 19, což je na jedno správní období počítáno dříve nebyvalo. Všichni pražští členové obdrželi individuální pozvánky.

Publikační činnost se musela omezit na vydávání časopisu. Bylo nutno při tom překonávat neshody, které plynou z odborné povahy našeho věstníku a z okolnosti, že je odkázan na amatérskou svépomocnou práci redakční i na autory amatéry. Byly však i některé úspěšné kompilace. Jako tomu je u všech podobných periodik, nebylo ani nám možno zachovávat přesné termíny pro vydávání jednotlivých sešitů. Hleděli jsme si do jisté míry pomoci skoučením několika sešitů v jeden. Ročník XXIV bylo však nutno zkrátit, abychom získali čas pro jubilejní pětiseté vydání. Povinná dílčí hospodářská smlouva se Středočeskými tiskárnami, národní podnik, ukládá Klubu a zejména redakci nové závazky, stejně platné na př. pro velký denní tisk, jako pro malý amatérský vedený tisk odborný. Snažíme se dosáhnouti přijatelných podmínek konkrétní objednávky na základě rámcové smlouvy, při čemž nám tiskárna »Grafia« vyšla všemožně vstříc. Jde tu hlavně o lhůty a plnění programu i o finanční sankce jako penále a náhradu škody. Musíme tedy i my plánovati redakční a vydavatelskou práci a snažit se, abychom získali pokud možno pevný kádr spolupracovníků — příspěvatele, na čemž především závisí zachovávaná lhůta; obracíme se proto na přítomné i ostatní členy v zájmu udržení časopisu, aby nám byli nápomocni a vhodnými zprávami, případně původními články pomohli zásobit redakci vždy dopředu.

Zájem o památkové věci chceme povzbudit také umístěním klubovní skřínky na nároží domu čp. 56-III, v němž je sídlo Klubu. Povolení ONV-Praha 1 jsme již obdrželi.

Zbývá ještě zmíniti se o *klubovní administrativě*, o práci konceptní a kancelářské. Domácí rada konala v minulém správním období 20 schůzí, redakční rada 4. Kromě mnoha užších schůzek komise propagační, bylo na 12 širších schůzí výstavních za účasti 6 až 9 členů domácí rady, 2 schůzky technické a finanční komise a 2 schůzky komise volební.

Počet jednacích čísel se za posledních několik let zdvojnásobil. V období právě minulém došlo 246 spisů, kromě pozvánek na výstavy, schůze a j. Za touž dobu bylo vypraveno více než 200 vyzvění, 8 telegramů, různé projevy gratulační a kondolenční a množství hromadných oznámení a pozvánek, rozmnůžených mechanicky. Na 2000 adres bylo nutno napsati v tomto období a nyní se vypisuje množství vyzvění a citátů, důležitých pro naši výstavu, z nejrůznějších publikací. Spojené s tím práce kancelářské, čístopisy, expedice atd., vše to konala ochotně, plně a svědomitě slečna Vaněčková. O naše schůze a klubovní místnosti, o vycházkové a členské věci pečovala spolehlivě paní Špálková. Oběma přisluší za to srdečný dík.

Klub má nyní 435 členů. Nových členů přibýlo 18; úbytek starých pražských členů byl sice vzhledem k loňskému roku 39, po odečtení nově přistoupičů 21. Úmrtím odešlo 7 členů pražských, vystoupilo 8, 21 členů se přestěhovalo hlavně ven, aniž dosud oznámili novou adresu. Doufáme proto, že uvedený úbytek se časem podstatně změní. Ad. Janoušek.

Ubohá naše zem je vybrakována a tělo její je slabé po všech těch pijavkách po dvě století na ni ssaících. Ale něco nám zbývá přece, co nám cizina odvést nemůže! Jsou to naše architektonické památky a nezboříme-li je sami, nezničíme-li je nám vrozenou prostodýšností a bagatelisováním vším, co z naší krve pochází, budeme v světě kulturním hrát zas tak vynikající úlohu, jako jsme ji hráli ve středověku v době, kdy Praha byla středem evropské kultury.

Zdenka Braunerová: Skutky Konyášovy (1895).

Pohled do oddílu v Betlémské kapli. (Fotoměřický ústav v Praze)

Zpráva pokladní za rok 1949

Příjem:

Hotovost 1. ledna 1949	98.795,70
Subvence	50.000,—
Členské příspěvky	15.605,—
Úroky z vkladů	1.494,70
Vycházky a koncerty	5.331,40
Dobročinná loterie	9.590,—
Různé (za publikace)	117,—

Kčs 180.933,80

Vydaní:

Nájemné (včetně domovníka)	3.074,40
Kancelář:	
a) Kancelářské potřeby, světlo a p.	1.742,90
b) Úklid, pochůzky a p.	3.300,—
Poštovné	1.536,80
Služné a náhrady	12.000,—
Provise	2.325,50
Vycházky a koncerty	11.818,60
Věstník	24.320,80
Knihovna	2.357,90
Výstava	2.323,80
Různé (pojistky a pod.)	647,—
Hotovost 31. prosince 1949	115.486,10

Kčs 180.933,80

Příjem za rok 1949 činí: 180.933,80 — 98.795,70 = 82.138,10 Kčs

Vydaní za rok 1949 činí: 180.933,80 — 115.486,10 = 65.447,70 Kčs

Přírůstek 16.690,40 Kčs

Podle účetních dokladů přezkoušeli a správným zjistili:

Dr. Rud. Kadořavek v. r.,
Bedř. Müttermüller v. r.,
revisori účtů.

Ing. M. Růzy v. r.
pokladník.

Zpráva knihovníka

Přirůstek v r. 1949 činil úhrnem 31 knih včetně ukončených ročníků časopisů; nelišil se tedy podstatně od posledních let minulých.

Bylo získáno 24 knih, z toho 16 darovaných, z darů jest jmenovati zejména p. dr. Poche, který věnoval:

Dr. Poche: Prahou krok za krokem,
Menci-Poche: Vzpomínka na Prahu,
Sborník »Cestami umění« a
Ročenku »Kruh« za r. 1939—1947;

dále člena Klubu p. Jana Polidora, který věnoval knihu: Prokeš: Dějiny Prahy

a p. dr. Wirtha, který opatřil 7 knih z konfiskátů, většinou německých. Ostatní darované knihy jsou méně významné.

Zakoupeny byly:

Průvodce Prahou od Hlavsy a další od Chýského,
Gotická architektura od Líbala,
Křížovátka u Prašné brány od Baase,
sešit 5—7 »Osmera knih o Praze«
a několik menších knih kulturně historických.

Z časopisů byly odebírány:

Město, roč. III.,
Architektura, roč. VIII.,
Zprávy památ. péče, roč. IX.
a věnovány:

Časopis přátel starozitnosti, roč. LVII.,
Krásné město, roč. VIII.,
11 knih bylo opatřeno vazbami.

Za knihy bylo zapláceno	975,40 Kčs
Za předplatné časopisů	739,50 Kčs
Za vazby	643,— Kčs

Dohromady 2357,90 Kčs

Poznamenávám, že knihovna obsahovala koncem roku 1949 úhrnem 1285 inv. čis.

Všem ct. dárcům dovoluji si poděkovati za takto projevené zvláštní porozumění pro snahy Klubu.

M. Riky, knihovník.

Zpráva odboru Klubu Za starou Prahu v Kutné Hoře

o činnosti za dobu od 1. 4. 1949 do 31. 5. 1950.

Činnost odboru byla v uplynulém roce nepatrná a byla způsobena nepatrným zájmem pokleslého stavu členstva o činnost spolkovou. Pokus o svolání členské schůze u příležitosti Dne horníků 27. srpna 1949 ztroskotal a tím i naděje na svolání řádné valné hromady, jež nebyla konána od 30. 3. 1948. Přes tento neúspěch uskutečnil výbor 11. září 1949 odborný výklad v kutnohorských památkách a celý výžitek akce ve výši 150 Kčs věnoval na zřízení hornického oddělení místního musea.

Členové výboru dr. J. Nuhlíček, Josef Vepřek a František Hubert uplatňovali ochranné zásady Klubu při všech příležitostech, zejména při provádění asanace

Kutné Hory v prostoru kostela sv. Jiří, bývalé brány Kolínské a brány Klášterské.

Odbor podával pravidelně hlášení kult. komisí MNV a nevzdává se naděje na obnovu aktivní činnosti.

K snadnější propagaci naší činnosti v místě bylo by záhodno doplnit označení ve stanovách: »Klub Za starou Kutnou Horu, odbor Klubu Za starou Prahu v Kutné Hoře«, protože dosavadní označení je místním politickým činitelem odlehle.

Přejeme další činnosti mateřského Klubu naše horské »Zdař Bůhe«.

Dr. Josef Nuhlíček v. r.,
předseda odboru.

Zpráva o činnosti Klubu Za staré Budějovice, odboru Klubu Za starou Prahu

Činnost odboru Klubu stále ještě není ustálena. Přesto se podařilo, po velké změně stavu členstva nábořem, v letošním roce doplnit zmenšené řady zvláště z kruhů odborných, takže je opětovná naděje, že nenáročná tichá práce se znovu uplatní.

Největším úspěchem roku je splnění cíle, za nímž Klub od založení stál, totiž záchrana starých masných krámů, jež státní akcí budou opraveny. Důležitá pro vnitřní agendu je navázání spojení s místním odborem Stavo-projektu, jež podal m. j. dobrou studii zastavení konce ulice Biskupské, vyzdvihující cenu malebného neskupení fortifikačních zbytků a hradební věže na nádraží. Rovněž doznal pochopení i u plánovacího oddělení KNV. Nevyřešena je t. zv. otázka směrného plánu města Českých Budějovic, který stát. pam. úřadem není schválen, ale

v začátcích svých realizován v rozporu s dřívějšími studiemi i napojení zvláště na oblast staroměstskou, kol staroměstského hřbitova. Ani záchrana tohoto objektu, Němci devastovaného, dosud není provedena.

Velikým úspěchem je, že vnitřní část Českých Budějovic byla pojata mezi chráněná města, jež budou udržována státní akcí. Velikorysý toto rozhodnutí vlády je pevnou základnou společné práce, k níž Klub ve spojení s lidovou administrativou i odborníky, přispěje svými zkušenostmi v míře nejušlechtlejší ve prospěch idejí Klubem zastávaných a v zájmu veřejném.

S přáním zdaru vaší práci i přetlčetce za Klub Za staré Budějovice, odbor Klubu Za starou Prahu:

Adolf Tráyer v. r.,
předseda.

Frant. Ruda v. r.,
jednatel.

Dopis Svazu československých spolků pro okrašlování a ochranu domoviny

z 15. června 1950, č. j. 338/50, k řádné valné hromadě Klubu Za starou Prahu.

Děkujeme srdečně za pozvání na řádnou valnou hromadu, kterou konáte v neděli 18. t. m., a dovoluujeme si tímtočti svá nejvěřejší blahopřání k dosažení významného jubilea, které jste letos oslavili.

Vzpomínajíc v tomto jubilejním roce s radostí úzké a plodné spolupráce obou korporací a obětavé, úzkostlivé péče Klubu za starou Prahu o uchování starobylého zjevu

staré Prahy, přejeme jednání valné hromady a další práci Klubu nejlepšího úspěchu.

Za
Svaz spolků pro okrašlování a ochranu domoviny Praha I,
Malé nám. 11.

Prof. Dr. J. Klíka v. r.,
starosta.

Dr. K. Tuček v. r.,
jednatel.

Ochrana pražských památek a vkusu

(Memoranda a podání Klubu úřadům)

K podrobnějšímu informování členů otiskujeme dle dlešlouně několik pamětních spisů, které Klub předloží příslušným úřadům na jaře a v létě letošního roku.

V pokračování akce, směřující k usměrnění a včasnému zabezpečení soustavného památkového průzkumu pražského území, o čemž jsme podali první zprávu úvodním článkem, uveřejněným v č. 4 a 5, roč. XXIV věstníku Za starou Prahu pod názvem »Výkopy v pražských ulicích zdroj: poznání staré Prahy«, vyžádala si domácí rada Klubu posudky svých, k tomu nepovolovaných členů, pánů Hlubinky a Merhouta, jejichž na nejvyšší ceně elaboráty umožnily včasné a podrobné vyjádření k dotazu technického referátu ÚNV — výkopové komise z ledna tohoto roku a to na vědeckém základě. Vyjádření obsahuje údaje obecně neobvyklé zejména, které jistě poskytl výkopové komisi vítané směřuje a které si — jak věříme — každý se zájmem přečte:

Uliční výkopy v Praze.

»Domácí rada Klubu Za starou Prahu vzdává vřelé díky za laskavé zaslání seznamu výkopových prací, plánovaných na r. 1950 a podotýká, že si vyžádala posudky pánů ústředí rady Hlubinky a vl. r. Merhouta, z nichž uvádí tyto stručné vyňatky:

Právě objevy lze očekávat již jen tam, kde rostlá země není hluboko rozrušena, jako na náměstích, v sadech, zahradách, nádvorech a některých ulicích.

Pokud jde o historické památky, je jejich poloha většinou přibližně známa.

Na Starém Městě nutno soustavně zjišťovat původní úroveň rostlého terénu. V asančním území i jinde, kde byly ulice regulací rozšířeny, lze očekávat nálezy dalších románských staveb a zbytky starých domů.

Zjištění staroměstských hradeb z r. asi 1232 je záležitostí zejména podél Vltavy od Národní tř. až k Aněšskému klášteru asi v ul. Karoliny Světlé. Na Klížovnickém nám., v Klížovnické ul. a na Smetanově nám., v Sanitrové ul. až k Františku. Napříč ul. Karoliny Světlé as v místech vjezdu do budovy fideletství NE čp. 313-I mohly by být objeveny základy Štěpánské brány na Perštýně mezi čp. 344, 349 a 360, 362-I základy brány Martiněské či Zdeněské, částečně známé z dřívějších výkopů. Branka v Perlové ulici mohla by být objevena mezi čp. 370 a 380-I. Brána na Mátku je známa co do polohy mezi čp. 387 a 380-I, nikoli však její niveau a materiál. Hlavěnká branka asi mezi čp. 563 a 394-I při ul. Provoznické nebula dosud nalezena. Základy brány k sv. Ambroži v Celetné ul. mohly by být nalezeny před západním průčelím Pražské brány, branky u sv. Benedikta pak napříč ul. Královské při zlomu severozápad. průčelí čp. 1083-I. Pofitěské brány v vých. konce Dlouhé tř. při ul. Hradbní.

Býv. farní kostel sv. Štěpána v ul. Kar. Světlé, románský z 12. stol. při ul. Bartolomějské a fideletství NE čp. 313-I a před severním průčelím čp. 1015, 1016, 1018, 1019-I.

Býv. farní kostel sv. Ondřeje v Betlemské ulici, zal. r. 1165, pod rozšířenou Betlemskou ulicí u čp. 287-I proti čp. 236 a 286.

Býv. kostel farní P. Marie na Louži na Mariánském nám. (původní románský stav neznámý).

Základní je objevení bytů, román. domu v bývalém čp. 102, zboř. r. 1904 v nároží Mariá. nám. a Platně. ul. a přístavek rýmá. domu před nárožím čp. 628-I na rohu ul. Týnské a Týnské uličky.

Probádání Týnské dvora je pro nejstarší dějiny Prahy zvlášť důležité.

Na Novém Městě středověké hrady od Vltavy u Těšova podél západ. strany měst. sadu u měst. musea, dále části ul. na Florenci, po území Masarykovy nádrží přes ul. Hybernskou, rovně ulici Opletalovou až k Jerusalemské, pak ulici Washingtonovou ke Koňské bráně, odtud ulicí Mezibranskou a Sokolskou ke Karlovu. V této celé délce měla 20 čtyřhranných věží a brány Petrskou či Pofitěskou, Horskou, Prokopskou

či Koňskou a Svatojánskou či Sviňskou, každá mezi dvěma věžmi. Kdekoli se tu naráží na 2 m silnou kamennou zeď, jde o Karlovu hradbu.

Gotický kostel Božího těla z r. 1393 na Karlově nám. před sv. Ignácem v ose Ječné ul.

Starý šidlovský hřbitov v ul. Vladislavově.

Farní kostel sv. Vojtěcha ve Vyšehradské tř. před čp. 418-II a nárožím Plavecké ul.

Na Vyšehradě ve Vratislavově ul. mezi železničním viaduktem a býv. radnicí čp. 31-VI a lékárnou čp. 32-VI gotický kostel P. Marie, později sv. Alžběty.

Na Smíchovské gotický kostel a klášter Kartuziánů, neznámé dosud polohy, snad mezi Štefánikovou tř., Matoušovou a Presslovou ul., snad až k ul. Palackého.

Farní kostel sv. Filipa a Jakuba z 12. stol. na Arbesově nám.; nebyl před zbořením ani zaměřen ani prozkoumán. Třeba opatrnosti při jakémkoli kopání, byť jen pro stromky a nutno vyloučiti jakákoli nová vedení v těchto místech. Je to nejstarší smíchovská památka.

Na Malé Straně u Bruskových kasáren blíž čp. 144 základy Plavecké brány z r. 1588, na Klárově naproti čp. 118 základy románského kostelíka sv. Petra a Pavla, v Lužické ul. před čp. 104 základy Jelenovského domu z r. 1627, v Letenské ul. mezi čp. 33 a 606 nebo v sousedství napříč ulice hradební zeď z poloviny XIII. stol., na Dražickém nám. základy neznámých staveb románských a gotických biskupského dvora, při ul. Míšenské základy slachtaty z r. 1577, pobíh základy kostela sv. Antonína z r. 1368, v Mostecké ulici při vyšší věži mělké přístavby, v Thunovské ul. zděná strouha od zámečků schodů, v Tomášké ul. severně od čp. 20 základy úzkého domu při jižní straně uličky, Na Zámečcích schodech vodní štoly od severního pořadí domů napříč k jihu, při úpatí schodů základy brány z r. 1600, v Nerudově ul. při čp. 246, 247, 215 základy hradební věže a brány z XIII. stol., při vyústění rampy základy domu Doudlebských, zbořeného již 1663, při čp. 249 přístřeší potrubí vodovodní od hrady, v záp. části k Janským schodům vodní štola od Hradčan k Úvoz, na Malostranské nám. blíž byv. Denisova pomníku základy masných krámů z XIV. stol., naproti Malostranské besedě stará kašna, naproti čp. 36 základy vojenské strážnice, na Horním rynku při sev. straně profesního domu základy farního domu.

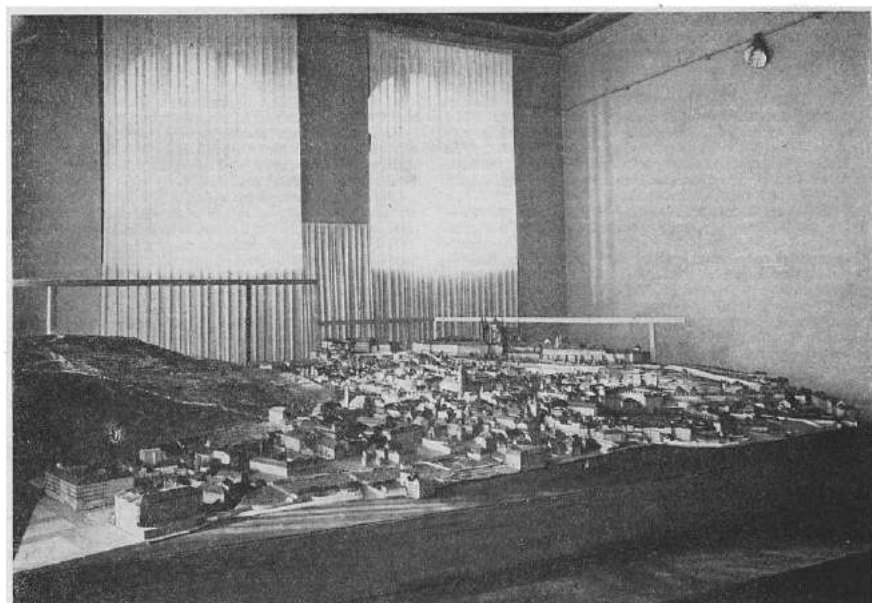
Nápis, nátery a jiná náborová zařízení.

Další akce směřovala k očistěním cenných domů a památkových oblastí od nevhodných reklam a k obnovení původního stavu tam, kde je zakryt novodobým nánosem skříňových výkladů a tabulí.

Podání byla předložena ČNV, státnímu památkovému úřadu, ministerstvu školství, vědy a umění, ministerstvu techniky a ministerstvu vnitřního obchodu:

»Pokračující znarodňování distribuce ukládá příslušným národním podnikům také mnohé úkoly, související s otázkami veřejné estetiky. Jde především o barevné, namožené typisované označování prodeje a rozložení, o způsob umísťování nápisů, o jejich formy a velikost, o materiál a tvarové řešení celé vnější úpravy i o její poměr k architektuře domů a k prostředí, zejména ve starých, památkově významných oblastech v Praze i na venkově.

V dřívější době soukromého podnikání byly napopad znevažovány staré i novější domy konkurenčními náborovými zařízeními, z nichž jedno se snažilo přiblížit druhé nápadností i rozměry, až se dospělo k stavu, za něhož se takřka obecně uznávalo, že přízemky i nejceněnější starých domů patří celé obchodu, takže památkové péči zůstala vyhrazena nanejvýš jen horní patra, po příp. též střechy. Zákroky veřejných i spolkových památkových institucí nešetkaly se namožením a pochopením. Následek toho byl, že původní architektura přízemků a plastickou a jinou výzdobou byla v starší době, t. j. koncem minulého století, obecně nánosena dřevěných výkladů a portálů, které zejména

Model Malé Strany a Hradu. Zpracován arch. Boh. Hypšmanem. (Fotoměřický ústav v Praze.)

v dnešním zchátralém stavu hyzdí ulice a které neměly být nikdy povoleny také proto, že zabírají celé decimetry beztlak velmi úzkých chodníků ve vnitřním městě. Pokud nebyly však vybourávány a zvěšňovány vchody i jiné otvory a klenby nahrazovány rovnými stropy, lze závady poměrně snadno odstranit a obnoviti původní stav. Nenapravitelné škody byly však způsobeny tam, kde byla odstraněna cenná kamenná ostění a po zvětšení dříve zaklenutých otvorů zdivo horních pater podchyceno traversami nebo později železobetonovými překlady.

V novější době se sice upouštělo od takových skřínových, od chodníků vytvořených výkladem, ale za to bylo celé staré přízemí téměř úplně vybráno, horní stavba podchycena železobetonovou či železnou skeletovou konstrukcí a postavena na tenké sloupky jako muří nožky. Jelikož v patrech byla někdy původní fasáda nákladně opravena, spatřovali v takovém řešení bohužel i někteří památkově informovaní činitelé šťastnou a ohleduplnou konservaci. Hojně užívání skla, opadutí a leštěných kamenných desek na př. i travertinových, lesklých chromovaných plechů a rámní, nápadných nápisů, obrazců a tvrdě kontrastujících barev i světla, to vše mělo zvýšiti atraktivnost podniku, bez nejmenšího ohledu na prostředí.

Dnes v době řízené distribuce je všechna tato aparatura úplně zbytečná a hospodářsky škodlivá; kupující není třeba získávatí strhující reklamou, nýbrž stačí jasné a ohledné označení druhu zboží, které ten který podnik prodává. Kdyby se namítlo, že způsob úpravy jednotlivých prodejen napomáhá jejich vzájemnému soutěžení a že se tak podněcuje vynalézavost i pracovní výkonnost jejich zaměstnanců, nemá to vlivu na úhrnný hospodářský výsledek celého národního podniku.

Jeli však úprava typisována, není ani základního předpokladu pro takovou možnost.

Nutno ale též s povděkem konstatovati, že některé národní podniky projevily značné pochopení pro po-

třeby veřejné estetiky a památkové ohledy. Úpravy jejich firem prozrazují, že světlí tuto důležitou složku své činnosti kvalifikovaným odborníkům či poradcům a že postupují v dohodě s památkovými orgány. Na př. »Pramen« upustil od typisace ve formě i v barvě a jeho označení jsou většinou velmi úhledná a přívětivá. Na cenných starých domech spatřujeme jeho nápisy s jednotlivých kovových liter, připevněných na fasádě, čemuž sluší v takových případech dáti vždy přednost před jakýmkoli tabulemi. Pramen nahradil také v některých případech staré skřínové výkladek vkusnou úpravou, navazující na původní stav.

Naproti tomu jiné podniky důsledně zůstávají jednotné barevné označení, většinou nanejšvůs kritické, bez ohledu na prostředí a charakter budovy, na její původ, význam i architekturu. V pražských ulicích i ve venkovských městech — památkově nejbohatší nevyjímaje — napofád se vnućují tvrdě modré a jiné nátěry nejen samotného obchodního příslušenství, ale někdy i celých přízemků a domovních vchody, římsami a j. článkováním ve velkých plochách. Znešvaření domů a měst i pýtávání barvou, oba tyto důvody volají po nápravě.

Prosíme proto, aby takovým národním podnikům bylo především uloženo: 1. zachování předepsaného povoloovacího řízení, 2. aby příslušné žádosti byly doloženy přesnými výkresy, nejen pouhého zápisu, ale i celého příslušného průčelí, v závažných příp. i nejbližšího okolí a to nejen v obrysech, ale i v barvě, dále 3. aby před vydáním povolení v památkově významných městech a oblastech a na významných objektech byly vyžádán posudek stát. památkového úřadu, 4. aby při převzetí poukromých obchodů byly odstraněny skřínové výkladek a j. pozdější obložení, jakož i obnoven původní stav podle památkových pokynů a konečně 5. aby národním podnikům byly k tomu uvolněny potřebné peněžité prostředky, protože tato okolnost je často uváděna jako překážka řádné úpravy. Nemáme ovšem při tom na mysli kompoziční doplňování cenných průčelí,

Klub Za starou Prahu je ochoten ke spolupráci a prosí za lask. vyrozumění, bylo-li by k vydání příslušného předpisu zapotřebí předběžné porady.»

Další memorandum v téže věci z 28. srpna 1950:

»Klub Za starou Prahu v úplné shodě se státním úřadem památkovým a s technickým referátem ČNV hl. m. Prahy snaží se po delší dobu přispět k zvelebení vzhledu města a k nutné ochraně památkových objektů i oblastí návrhy na vhodné úpravy obchodních reklam a j. obchodních zařízení, které předložil ČNV hl. m. Prahy i ministerstvu obchodu.

Zvlášť vhodná příležitost k tomu je právě při přejímání soukromých závodů národními a komunálními podniky, které již nejsou odkázány na to, aby strhující, navzájem se přebíjející reklamou působily na kupující. Pozoruhodného výsledku však nebylo dosud dosaženo, ačkoli technický referát ČNV vydal v tomto směru několik zvláštních vyhlášek. Křiklavé nátery nejen vlastního obchodního příslušenství, ale místy i celých přízemků, fims i domovních vchodů zcela bez ohledu na architekturu a uměleckou i památkovou cenu objektů, s nápisy namozne nesrozumitelnými (viz nedávnou zprávu v Lidových novinách), které neřkají nic o tom, co se v obchodě prodává, nežádoucí typografie, to vše volá po ohleduplné nápravě. Je tu i vhodná příležitost k odstranění starých skřínkových výkladů, většinou velmi sešlých, zakrývajících namozne různé části průčelí, kamenná ostění, plastikou i jinou výzdobu a zastavujících celé decimetry beztak úzkých chodníků. Bude nutno současně řešiti i úpravy světelných reklam.

Nutno však také uznati, že některé národní podniky, na př. Pramen a v některých případech i Pražské mlékárny, projevíly v té věci značné porozumění a postupují v dohodě s památkovými institucemi.

Klub Za starou Prahu spatřuje značné možnosti nápravy v provedení § 23 zákona č. 280 z r. 1949 Sb. o územním plánování a výstavbě obcí a dovoluje si doporučiti, aby ministerstvo techniky brzkým vydáním příslušné vyhlášky plně využilo uvedeného zákonného podkladu. Klub je ochoten k spolupráci na přípravě této vyhlášky.»

Klub doporučuje snížení ceny elektrického proudu a plynu pro Malou Stranu.

V souvislosti se snahami po ozdravění a zvýšení bytové úrovně v památkových domech na Malé Straně vyšel z Klubu podnět na snížení ceny elektrického proudu a plynu pro tuto oblast.

Otiskujeme plně znění dopisů, které byly v té věci zasílány Středočeským elektrárnám, nár. p., a Středočeským plynárnám, nár. p., a jejichž opisy byly předloženy ministerstvu zdravotnictví a ČNV hl. m. Prahy:

»Mezi návrhy na ozdravění a záchranu Malé Strany, této v celku nejvýznamnější památkové rezervace, a na nezbytné zvýšení úrovně bydlení v jejích domech, je kromě stavebních úprav a j. opatření také požadavek, aby tmavé kouty a chodby, jakož i úzké, temné schody byly náležitě prosvětleny, protože za dnešního stavu svádějí k odkládání smetí, odpadků a nepotřebného nářadí. Tma zakrývá nečistotu všeho druhu a nečisté tmavé prostory jsou pašeništěm a útlukem všemožných zárodků, hmyzu i potkanů, zdrojem neunesitelného zápachu, čiščící ze všech koutů.

Zanedbávání čistoty, k němuž vede nedostatek světla, máří veškeré úsilí veřejné zdravotní péče a znehodnocuje domy stavebně i památkově. Zájmy veřejné estetiky nelze ovšem za takového podmínek vůbec uplatňovati a závažné je také ohrožení bezpečnosti obyvatel i přichozích.

Tomu lze odpomoci namozne jen celodenním svícením; někde pak stačí svítiti od časných hodin odpodlních.

Jelikož ale právě takové domy jsou nejméně výnosné, nejsou ani staří majitelé, ani národní správci těch domů, na něž byla uvalena, s to hraditi takto zvláštní náklad na osvětlování domů. Avšak i pro jednotlivé obyvatele je osvětlování všech částí jejich bytů za uvedených podmínek nadměrným břemenem, jemuž se hleďi vyhnouti úsporami na úkor čistoty a hygieny.

Klub Za starou Prahu proto naléhavě doporučuje, aby pro malostranský obvod byly poskytnuty zvláštní vydatné slevy z ceny elektrického proudu pro nutnost osvětlování z uvedených příčin.

Obdobně je tomu i při odběru plynu, aby bylo umožněno obyvatelům takových starých domů, v kterých není ani vhodného příručního místa k ukládání paliva, i v domech, v nichž je zaveden plyn pro svícení, umožněno hojnější užívání plynu. Důležité je také, aby byly pokud možno nejvíce omezeny zdroje kouře přímo pod Hradem. Zpravujeme proto současně též Středočeské plynárny, nár. podnik, v Praze a opisy zasíláme ČNV, ministerstvu zdravotnictví a kanceláři prezidenta republiky s požádáním o podpoření uvedených návrhů.

Ministerstvo zdravotnictví vřele doporučilo tento návrh Středočeským elektrárnám. Také referát školství, věd a umění ČNV se plně připojil k odůvodnění návrhu.

Zádošti však nebylo vyhověno ani po opakovaném podání z důvodu podnikového hospodářství.

Pro záchrnu Malostranského hřbitova v Praze XVI.

Letošního roku jsme předložili rozhodujícími činitelem v této věci přt podání, v nichž jsme také upozornili na vadný postup vzhledem k platnému regulačnímu plánu a nevyhlášení stavebního obvodu, a to jak ČNV, referátům technickým, školskému a plánovacímu, tak i ministerstvu techniky, příslušnému ve věcech regulačního plánu; informovali jsme také úřad předsednictva vlády.

Pro informování čtenářů otiskujeme úvodní část memoranda z 22. května 1950:

»Obvodní národní výbor v Praze 16 nás vyrozuměl, že plánovací referát a technický referát ČNV rozhodly o rozřešení Plzeňské třídy na úkor býv. Malostranského hřbitova a že s přípravnými pracemi bude brzy započato.

Klub Za starou Prahu nemůže ani tentokrát opominouti, aby znovu — letos po třetí — upozornil na kulturní a památkový význam tohoto našeho »Campo santo«, místa odpocinku, kterému však není dopřáno klidu takřka od okamžiku, kdy se tam konal poslední pohřeb r. 1884.

Občanské akce Klubu na jeho záchrnu počínají rokem 1905; od této doby bylo zvlášť úporné a často čítočeno na tento poslední útluk mnohých velkých mrtvých i tklivé refugium živých. Doprvní důvody mohly míti váhu skutečné či zdánlivé přesvědčivosti, dokud nebyla pod černým vrchem založena nová komunikace pro druhý směr dopravy, totiž ulice Tržbiského. Tato komunikace není sice dokončena, avšak nahodilě nebo dočasné překážky neměly by býti důvodem k přípravování konečného zániku této památkové rezervace svého druhu v Praze oddělně. Zanedbávání řádného udržování a těžká amputace z r. 1926, spojená s přenesením i zrušením hrobů a pomníků, to byla jen předehra a ukáзка cesty dalšího postupu týmž směrem. Taková a podobná cesta vede po etapách vždy ke konečnému úplnému zániku, není-li včas definitivně opuštěna a zahazena tak, aby nebylo návratu. Nutno zdrazniti, že pravou příčinou byla i zde především pozemková speculace, která chtěla hřbitov parcelovat, skyrávaje se za veřejný zájem. Věříme proto, že nynější doba může poskytnouti nejpevnější závoxy na této cestě zhouby.»

K poradě o této věci, která se konala později, předložila domácí rada Klubu návrh svého člena na fešení,

Neviděl jsem města krásního a znamenitějšího nad tyto české Athény. Také novější architektura počíná se obohacovati motivy dřevního národního umění. S jakým však vkusem se to děje. Jak vše to působí vlnadně, harmonicky, velkolepě.

L. E. Oboleskij, dopisovatel Petrohradských »Novostí« (1899).

kterým lze zachovat Malostranský hřbitov, bez jakékoliv újmy pro dopravu, jednosměrností Píseňské třídy pro veškerou dopravu kolejovou i silniční. Druhý směr byl by veden novou výpadovou třídou Trebízského, Vrchlického a Duškovou a přední ulicí Mozartovou připojen na Píseňskou třídu.

Memorandum o ustavení Sboru pro studium starého a usměrnění nového stavebního vývoje hlavního města Prahy

Dne 2. října 1950 konala se v ministerstvu školství, věd a umění porada o ustavení devítiletého Sboru pro osazování Malé Strany a Hradčan. V tomto Sboru má mít hlavní město Praha zastoupení vedle ústředních úřadů a vědeckých institucí.

Považujeme tento významný krok pro budoucí stavební vývoj Prahy za nejvhodnější příležitost, aby se splnila padesátiletá snaha Klubu Za starou Prahu o studium stavebního vývoje celé historické Prahy v jedné instituci. Pro takovou instituci byl nashromážděn v posledních desetiletích veliký, ideový i uměleckotechnický materiál v archivu, muzeu, památkovém sboru a stavebních i regulačních úřadech města Prahy a také Klub Za starou Prahu se snažil od svého založení sbírat doklady stavebního vývoje Prahy a užil jich k osvětlení své nejstarší doby činnosti vedle nových exponátů, přímo pro účely nynější výstavy pořizovaných a směřujících za podobným cílem.

Činnost této instituce, jednotného Sboru pro studium starého a usměrnění nového stavebního vývoje historických částí hlavního města Prahy, měla by být podnětná, plánovaná pro krátká i delší období, vědecká

i technicko-umělecká, k současnému životu hledící a zároveň koordinující práci všech úředních oddělení ústředního národního výboru hl. města Prahy, která se podílí na realizaci stavebního vývoje města.

Organizace tohoto Sboru by měla navázati neprodělané na třetileté výsledky práce Komitétu pro osazování Malé Strany a Hradčan a na úmysl MŠVU nové jej organizovati jak po stránce projekční, tak i vědecké a dohodnouti se s tímto ústředním úřadem na jeho rozšíření na celý obvod historické Prahy. Prozatímní místnosti pro tuto širší instituci poskytl by právě vyprázdnované křídlo kláštera Blahoslavené Anežky na Starém Městě a prozatímní organizaci Sboru po stránce vědecké i technické mělo by provést MŠVU se zástupci pražského ÚNV a zatím prováděti jednotlivé úkoly Sboru delegovanými silami a to vědeckými z MŠVU a technickoarchitektonickými z ÚNV Prahy.

Klub pokládá tento podnět za vhodný v době, kdy se chystá zákonem nová úprava péče o památky jejím přidělením krajům s reorganizací státních památkových úřadů na ústavy pro teorii i praxi ochrany památek a v době, kdy byl zrušen Památkový sbor hlavního města Prahy a jeho majetek včleněn do městského archivu. Tímto opatřením pozbylo hlavní město Praha praktického zastoupení své památkové instituce při stavebních komisích.

(Toto memorandum předložila domácí rada ministerstvu školství, věd a umění, ministerstvu techniky, státnímu plánovacímu úřadu, primátorovi hl. m. Prahy, státnímu památkovému úřadu, památkovému sboru hl. města Prahy a Masarykově akademii práce.)

Za krásnou Prahu

10. prosince 1950 se konala v Lidovém domě konference k ustavení městského výboru KSČ v Praze, v níž proslovil zástupce ústředního tajemníka práce. *Gustav Baráň* programově řeč na thema: «Za Prahu krásnou a šťastnou.» V ní byl obsažen program nové výstavby, přestavby a regulace Prahy a byla v ní jako program také vyjádřena patřičná sečinnost k památkám a starobylostem Prahy, což zvláště radostně konstatujeme. Hlavní část řeči, pro nás důležité, otiskujeme.

Novému městskému výboru a městské organizaci připadá úkol zvláště velkého významu — výstavba Prahy. Mobilisovat všechny lidi k výstavbě hlavního města Prahy a řídit v tomto duchu práci komunistů, pracujících v lidové správě. Význam tohoto úkolu přirozeně přesahuje rámec pražské organizace i rámec celého kraje. A o otázku výstavby Prahy, jako hlavního města republiky, se zajímá prezident soudruh Gottwald, ústřední výbor strany, vláda, neboť: jde o hlavní město, z kterého se řídí veškerý život v republice, socialistická výstavba naší vlasti.

Jak si představuji v budoucnosti Prahu komunisté. Praha je velikým a krásným odrazem naší národní minulosti. Na ní se přelínalo prací a talentem mnoho a mnoho pokolení našeho lidu. V jejích ulicích byla prolévána krev nejlepších synů a dcer našeho lidu v boji za svobodu. My máme všichni Prahu rádi a nejenom my, ona je hlavním městem všeho našeho lidu, celé naší republiky, všichni k ní vzhlížíme a milují ji. Dokonce i naši přátelé, sovětští lidé, hosté z lidové demokratických států, všichni si Prahu zamilovali. Je to pýcha republiky, je to srdce republiky.

Přezvali jsme však důsledky jednostranného kapitalistického vývoje, kdy bylo pečováno jen o několik málo bohatých a naproti tomu pro masy dělníků a pracujících se stavěla kasárna a nouzové kolonie,千ce tisíce a desítky set nezaopatřených se potuloce na Ženkovských nouzovkách. Smyslem výstavby nové Prahy je péče o potřeby pracujícího člověka, snaha, aby Praha byla ještě krásnější.

Byly nám předkládány různé plány k přestavbě města. Byli lidé, kteří hlásali bezohledné bourání a nahrazení ulí americkými betonovými skatulemi. Ale my si vážíme toho, co naši předkové vybudovali,

všech památek a všeho, co je možno použít. S úctou vzhlížíme na pražský hrad, kde sídlí dnes náš dělnický prezident soudruh Klement Gottwald. Vidíme, co péče věnuje soudruh Gottwald obnovování historických památek pražského hradu.

Ve vnitřním městě bylo obnoveno staroslavné Karolínium. Jsou zpřístupňovány velké zámecké zahrady na Malé Straně, Letohrádek Hvězda je opravován péčí soudruha Gottwalda a bude otevřen jako muzeum Al. Jiráka.

Buduje se již nový most Jana Švermy, kde na druhé straně bude vybudována široká, krásná předmostí a získána nová moderní komunikace přes Vltavu. Rozšířením Hlávkova mostu a Palackého mostu bude provedeno zlepšení a spojení obou břehů Vltavy. V dalších perspektivách vybudujeme rychlou okružní komunikaci, která spojí jednotlivé čtvrti Velké Prahy. V souvislosti s postavením Švermova mostu provedeme úpravu letenského pláně. Postavíme novou budovu ČV KSČ. Na konci letenského pláně za studentskou kolonií, má být postavena nová Národní galerie, která shromáždí všechny poklady našeho výtvarného umění. Uprostřed se vztýčí gigantická socha našeho osvoboditele, učitele všech pracujících celého pokrokového lidstva, soudruha Stalina.

V nejbližších měsících přikročíme k urovnání a úpravě letenského pláně, která dnes je zohyzděna většijakými šerednými barákky, a vytvoříme tak naproti hříšti Sparty velké nástupiště pro vojenské předhledky.

Na druhém konci Švermova mostu směrem k Žižkovu se rýsuje v budoucnu velké náměstí pro lidové manifestace, kde postavíme velké administrativní budovy, nutné pro výstavbu republiky — náměstí Budovatelů.

Přebudujeme Žižkov, Libeň, Vysočany, postavené za bývalého režimu, a učiníme z nich moderní čtvrtě s moderními domy a širokými ulicemi a přitom postavíme na pankrácké pláni, jedné z nejzdravějších částí Prahy, novou čtvrt. Bude třeba postavit tisíce a tisíce nových bytů, abychom postupně zabezpečili s rozvojem našeho hospodářství slušné bydlení pracujícímu lidu ve Velké Praze. Druhou novou velkou čtvrt bude třeba postavit jako čtvrt vysokých škol na pláni mezi Barrandovem a Slivenecem. Počítáme s tím, že v dosti blízké době začneme se stavbou budov pro vysokou školu politických a hospodářských věd.

Velká pozornost při zpracování plánu Prahy je věnována parkům kultury a oddechu. Mezi Stromovkou a Troji je plánován velký park kultury a oddechu se všemi vymoženostmi, kterým se obdivují soudruzi v Sovětském svazu. Od Stromovky až po zoologickou zahradu vznikne mohutný pás radosti, který bude zabezpečení masového dopravním spojením.

Jiné středisko oddechu bude vybudováno na jižním konci Prahy, Braník. Doufáme, že brzy vyšší výstavby Ústředního domu pionýrů, jako středisko oddechu a učiliště naší nové generace.

Minulé režimy nedovedly vyřešit ani takové věci, jako postavit památníky našim slavným předkům. Po 20 let nebyl postaven na př. pomník J. Nerudovi. Postavili jsme pomník Mánesovi, Vítězslavu Novákovi a postavíme pomníky všem těm, kteří ukazovali našemu lidu cestu a vedli je vpřed.

Současné bude třeba v širokém měřítku a směle zhojit všechny staré rány naší Prahy. Odrátnit nouzové kolonie, uzke uličky, stísněné stavby, prorazit široké magistrály, postavit nová sídliště, zasadit Prahu do zeleně, zajistit dostatek čisté vody, radost a oddech v sadech, zajistit v pionýrských domech štěstí a radost pro naše děti.

Je třeba odmítnout některé koncepce výstavby Prahy, které nám byly předkládány. V souvislosti s dvouletkovými stavbami se vyskytovaly plány nekonečných pásem malých rodinných domků a přeměnit tak Prahu ve velkou vesnici. I tento plán je nesprávný. Nemáme zájem rozšiřovat město daleko za okruh Prahy a měnit ji ve velkou vesnici, zvyšovat do nekonečna počet obyvatelstva Prahy. Chceme stavět velké, nové, prostorné domy a široké ulice. Tento úkol předkládáme našim architektům, aby se ušli od sovětských architektů a aby nám vytvořili nový styl socialistického života v hlavním městě.

Praha je centrem úřadů a administrativních budov. Jinde v cizině a zejména v Americe řešili tento problém tak, že administrativní střediska odřizli od ostatního života v zemi, aby prý měla klid. Za tím se skrývá třídní zájem, aby bylo hlavní město odřizováno od pracujícího lidu.

Když nám ještě všichni lidé přispívají svými nápady, fantasií a iniciativou, když budou snít o Praze tak krásné, jaká se může stát jenom ve snu, my tento sen přeneseme na zemi a my ho uskutečníme.

Vytvoříme krásný střed Prahy, odstraníme tramvajovou dopravu ze středu města, z Václavského náměstí, ozeleníme všechno, co se v Praze ozelenit dá, upravení i pustiny vrchu Vítkova. Budeme muset vystavět mnoho nových škol, jeslí, závodních klubů a domů kultury. Očistíme naši Vltavu výstavbou čistící stanice tak, že se stane zase Vltava stříbropennou.

Ve spolupráci s KNV bude třeba vytvořit zásobovací střediska pro zeleninu, maso, postavit nové hotely a obchodní domy, abychom zejména ve čtvrtích na okraji města zdokonalili službu pro pracující.

Toto všechno není fantasie. I když dnes žijeme v mnohých směrech ještě v obtížných poměrech a teprve postupně rozvíjíme tento plán výstavby, takový plán, který uskutečnili bolševici v Moskvě, uskutečníme v souvislosti s výstavbou socialismu i my.

Teprve komunisté splní Lbušino proroctví, která pravila: »Vidím město veliké, jehož sláva hvězd se dotýká!«

Úkolem městského výboru a okresních výborů při této výstavbě je rozvíjet iniciativu lidí jak při vypracování plánu, tak zajistit brigádami masu dobrovolných pracovníků: dát lidem znát a pochopit, že tento plán myslíme vážně a že mohou jeho začátky už ohmatat vlastníma rukama. To je součástí naší cesty k socialismu, součástí naší socialistické výstavby.

O téže tematice napsal programový článek ing. Vlad. Chavrád, nám. předseda a plánovací referent města Prahy, do »Tvorby« č. 1 ze dne 4. ledna 1951. Neobvyklé proměnění věci technické, estetické, památkové a hlavně socialistické vnutilo jeho peru napsat řádek pozoruhodných, z nichž některé, že nás památkáře zvlášť zaujmají, tu otiskujeme. Přitom víme

z Chavrádovy činnosti, že dbá toho, aby nové technické akce měly vždy podklad vědecký, tedy úprava stavební nebo regulační celé památkové čtvrti nebo jednotlivého objektu, musí jako vědecký předpoklad mít i poznání historie dotčeného místa, aby se tu nestala škoda, nebyla zničena skvělá tradice; to je zvlášť nutné pro místa, která v Praze brzy budou prohlášena za rezervaci, a to Malá Strana, Hradčany, Staré Město. Ing. Chavrád píše mezi jiným:

Hlavní město našeho státu, mozek a srdce našeho státního života, staroslavná Praha, je jedním z nejkrásnějších měst světa. Její krásu tkví ve vznesenosti Hradčan a malebnosti Malé Strany, ve vznošeném panoramatu městského obrazu, vytvořeného slavnou naší historií, v jedinečných pohledech na ty části města, které budovali umělci všech dob a které jsou uměleckou pokladnicí Prahy. Zvláštní terén města a široká plocha Vltavy, tekoucí v romantické křivce kol skalnatých návrší, z nichž každé je památkem slavného období našich dějin, soulad architektury a přírody, to vše vytváří z Prahy město vysoké estetické hodnoty.

V epoche kapitalismu byla však struktura města hrubě rozrušena a zneřádněna. Městská třída neměla nejmenší úcty k uměleckým a historickým hodnotám středověké Prahy, které barbarským způsobem porušovala a ničila. Rozšiřovala město do nekonečna, přebudovala Prahu podle svých výrobních potřeb, ale dělala to neplánovitě, náhodně, nesoustavně, tak, jak to odpovídalo zákonitosti kapitalistické epochy. Průmysl rozvoj výrobních sil narážel na kapitalistické využití pozemkové renty, čehož důsledkem bylo anarchické, bezplánovitě rozložené výrobní zařízení na území města. Při tomto vývoji nebylo dbáno ani vhodnosti a účelnosti umístění závodů, ani nutnosti vytvořit u výrobních zařízení dobré pracovní prostředí. Kapitalistické provozovny, sklady, garáže a j. pronikaly i do historického centra města, zneřádněly vzácné památky, zhoršovaly dopravní situaci a hygienické podmínky života v městě a rozleptávaly městský organismus tím více, čím rychleji se rozvíjela průmyslová výroba. Na místo uměleckého citění středověkých tvůrců Prahy nastupovala bezohledná dravost, honba za ziskem, nevkus a zanedbávání nejzákladnějších principů života.

Kapitalističtí pozemkoví rentiéri bohatli z bídý chudých, z bídý proletářů, kteří byli donuceni bydlet v úzkých uličkách, zatuchlých dvorech a studených sklepech, v nouzových koloniích a kasárnách. Na periferii vyrůstaly v blízkosti smetlišť čtvrti proletářů bez vodovodu a kanalizace, bez parků a kulturních zařízení, neradozně a ubohé památky kapitalistické kultury. Každá píď drahé půdy byla maximálně využita a na městské prostory, široké třídy, náměstí, hřiště a rekreační plochy zbylo velmi málo.

Jde nyní v zásadě o stanovení urbanistické methodiky, která nám umožní vytvořit z kapitalistické struktury města nový organismus socialistického života. Předem nutno jasně říci, že se na úkol přestavby Prahy nedíváme idealisticky, t. j. že nebudeme vytvářet utopické plány na zbourání Prahy, abychom mohli postavit Prahu novou, ale že se držíme pevně na zemi. V Praze budeme vytvářet nové prostory socialistického života v daném půdorysu města, který postupně budeme přetvářet podle materiálně technické základny života v městě. Stejně jako se vyvíjí základna socialistického řádu a s ní i nový život, stejně tak se musí vyvíjet i město. Nelze předbíhat vývoj, ale nemžeme také vývoj brzdit. Proto všechny plánované úmysly musí být dokonale politicky a hospodářsky uváženy, podřízeny celkové směrnicí vývoje státu, musí se stát nejen výrazem dané doby, ale také prostředkem k urychlení vývoje, podněcovatelem rychlejšího pochodu k socialistické přeměně. Idealistický názor několika pražských urbanistů, abychom Prahu zbourali a na jejím místě vystavěli monstrum síť amerických mrakodrapů je stejně hloupý jako názor jiných — vytvořit z Prahy zahradní město s nepřelednou a rozlehlou síť rodinných vil.

Základem, z něhož musíme vyjít při plánování přestavby a výstavby Prahy, je hospodářská základna naší lidové demokracie, která je na cestě k socialismu. Je to především průmysl, řemeslná výroba, obchod a komunální služby. V Praze je soustředěna významná průmys-

slavá výroba téměř všech oděvů, vysoce specializovaná řemeslná výroba, vyvinutý obchod a stále se rozvíjející komunální služby. Jak už bylo řečeno.

Je pravděpodobné, že v Praze vznikne i nová vládní čtvrť, nové celostátní tělovýchovné a sportovní centrum (Manný) atd. Vitavské ostrovy, perly ve středu Prahy, nabudou velkého významu tím, že ožijí novým životem v krásném přírodním prostředí. Slovanský ostrov se stane střediskem uměleckého života, Střelecký ostrov střediskem ČSM, stánkové nádherným parkem a Manný, jak už bylo řečeno, celostátním střediskem tělovýchovným a sportovním. Mezi zregulovanou Vitavou u Císařského ostrova a Stromovkou vyrostle rekreační centrum severní Prahy a na trojském břehu Vitavy park kultury a oddechu, který ve spojení se zoologickou zahradou a s upravenou šárkou se stane domovem radosti pražských pracujících. Stejně tak na jih Prahy vznikne velmi rozlehlé rekreační středisko, táhnoucí se až za hranice Prahy, kde bude vybudováno velké lidové koupaliště, jezero u Lahovic. Vedle řady obdobných plány pražských domů uvažuje se o stavbě ústředního domu pražských pionýrů, o zřízení velkého počtu domovů mládeže, učňovských domovů atd. Pražské stráně budou oživeny novými porosty stromů a kvetoucích keřů, zeleně, vzduch a slunce vpadnou do dnešních zatuchlých koutů města a zmocní se všech ploch, které byly znehodnoceny kapitalistickými vykořisťovateli. Na návrších a hřebenech pražských kopců vyrostou bohaté chumy, v jejichž malebných zákoutích, vyhlídkových místech a prostranstvích najdou pražští občané vhodná prostředí pro odpočinek, klid a zábavu. Veliká řada soch, výtvarných děl nové socialistické architektury a malířství, rozložených po celém území Prahy, bude hlásat velikost nové doby, její sílu a smysl pro krau.

Bude nutno zvlášť pečlivě a s jasným smyslem pro

umělecké hodnoty zacházet v období socialismu s pražskými uměleckými a historickými památkami. Socialistický člověk miluje krásu a váží si národních tradic. Proto budeme usilovat o zachování pražských památek, o jejich případnou opravu, o uvolnění těchto klenotů naší národní kultury z balastu přístavků, nevysušených a nehodnotných utilitárních staveb z doby kapitalistického kořistnictví o jejich očištění a zasažení do vhodného prostředí. Obnovujeme už nyní slavnou Betlemskou kapli, obnovujeme Klementinum a Karolinum a přistoupíme v krátké době k obnově a uvolnění pražských paláců a jiných památek. Vzorem v této činnosti nám bude prezident republiky, který dal podnět k objektivskému průzkumu na Hradě a k renovaci Hradu.

Všechna tato obrovská díla přestavby a výstavby Prahy, spojená s velkorysou přestavbou celého městského organismu a se změnou struktury města, budou spojena i s rekonstrukcí pražské dopravy, která je dnes nejužším profilem městského organismu. Je nám už dnes zcela jasné, že i když v Praze nebude mnohem více než 1 milion obyvatel, neobejdeme se bez rychlodráhy a nevystačíme do budoucna s elektrickou dráhou. Zdá se, že nejučelněji vyřešíme městskou dopravu několika podzemními trasami, což ovšem neznamená, že musíme vybudovat celou síť podzemní dráhy. Nejbližšími velkými úkoly v řešení dopravních problémů bude výstavba dvou průběžných uličních tahů, severního a jižního, a výstavba hlavní pražské magistrály, jdoucí od severu k jihu, od Kobyls přes most Barikádníků k rozšíření Hlávkovi mostu a odtud podjezdem pod Masarykovým nádražím na Nuselský most a dál přes Pankrác na jih. Tato magistrála, asi 60 m široká, neobjeďme odlehčí dopravě ve středu města a vytvoří nové krásné městské prostory. V souvislosti s plánem rekonstrukce Prahy se řeší i pražská železniční otázka.

Bohumil Hyšman:

Zachraňte obraz Prahy

Zachránit Prahu rozumíme především zachránit její obraz, t. j. nepřipustit nic, co by jej porušilo. Když v roce 1893 byl přijat plán zastavit běh malostranský řadou čínáků, zvedl se záhy proti němu odpor. Pochybnosti o správnosti plánu demonstrovány byly při vytýčení malostranského gymnasia, které se v rámci tohoto plánu mělo postavit blíž Mánesova mostu na místě malostranské porážky čp. 111. Vytýčení ohrozilo třípatrové budovy, ale přesto byl plán uskutečňován dále stavbou domů na obou koncích panoramatu. Rozhodnuto vypsat soutěž r. 1899, ale podkladem zůstala nábrežní čára a nábreží jako nepostradatelná ochrana proti velké vodě. Se zastavěním pobřeží a tedy zásahem do zvyklého obrazu počítali soutěžící jako nutností, jenomže je uvolňovali a vyhrazovali veřejným budovám. Radu takových budov projektoval ze soutěže vyšlý projekt Balšánkův, který si představoval, že budou jim Hradčany nádherným pozadím. Zastavění popředí obrazu zdálo se samozřejmé při podnikatelském způsobu myšlení, neboť zahradní plochy byly zanedbané a budovy chatrné. Ve volných plochách viděl každý jen příhodné stavení. Způsob takového myšlení udržel se i dále, když práci Balšánkovou převzal nově utvořený regulační úřad. Předsednictvo Národního shromáždění vypisovalo ještě r. 1928 soutěž, jak umístit budovu senátu na Malé Straně. Státní galerie svou rozsáhlostí ohrožovala panorama po deset let od 1923 do 1933 a teprve po vytýčení upevnilo se přesvědčení, že obraz nesnese tak

mohutných objektů v popředí. Mezi tou dobou hledán kompromis snížením budov popředí na minimum: bloky přízemní bez sklonitých střech. Také zahrada anglických panen byla zkopuena s úmyslem, že se stane staveništěm. Tehdy již zvítězilo mínění, že stavba nemůže zabrat střed zahrady a soutěžící chtěli vyhovět programu obestavením celého obvodu. Programu stavebnímu, zachování zahrady i neporušení panoramatu bylo vyhověno tím, že zastavění po obvodu bylo omezeno na část zahrady v pozadí, a že kompozičně byla novostavba napojena na existující jádro kláštera s terasou mezi křídly. Příklad rozlehlé budovy akademie Strakovy na Malé Straně je výjimečný, protože je z vlastního prostoru vysunutá, je přimknuta k blízkému zelenému pozadí Letné a není na břehu, nýbrž v pozadí.

Choulostivost začlenit novostavbu do obrazu hradčanského se osvědčila i u stavby daleko menší — pavilonu výstavního na Klárově. Zde ovšem závala spočívá v neupravenosti prostředí a v okolnosti, že novostavba nevyrostá organicky ze staré dispozice, nýbrž přináší další zmatek prostorový a směrový. Jednotlivé domy třeba i v pozadí jako Huňákovy v Letenské ulici nebo Rožánkův mohou mnoho pokazit v panoramatu. I když zástupci obce se zpěchovali udělit stavební povolení, nedovedl úřední aparát nalézt východisko a maximum stavebním řádem přípustné uznáváno jako zákonný nárok stavebníka. Na př. dvě okolnosti, že má pozemek přístup z veřejné komunikace, neobsahuje již sám o sobě

nárok zastavitelnosti a ještě k tomu do nejvyšší přístupné výše. Právo obce povolovat stavby do omezené výšky zdůraznil nejvyšší správní soud, když zamítl žádost zemského výboru o náhradu ušlého zisku maloobchodním majitelům domů za to, že v zájmu uchování obrazu nesmějí stavět neomezeně. Žádost podporovala obec jako oprávněnou a arch. Balšánek vypracoval celou podrobnou kalkulaci, oč majitelé domů omezením přicházejí.

Komunikační přerod způsobený vedením hlavních tepen po nábreží při městě na zvzršeném terénu, středověkém těsném zastavění a spleti uličních pochopitelný, nepodmiňoval zničení městských panoramat ani na Novém Městě, jak dokazuje soutěžný návrh městského geometra z roku 1886 na regulaci Podskalí, kde ponechával v popředí veliký prostor otevřený k řece, umožňující panoramatické pohledy na vrcholky Nového Města: sv. Apolináře a Karlov. Bohužel, chtivost parcel přemíňovaný návrh změnila na nekonečnou řadu činžáků Podskalského nábreží. Chtivost je ovšem pochopitelná, neboť jen novostavby na vlastním katastru rozmožňovaly příjmy obce. Do bojů o záchranu městského obrazu patří boj o staroměstský jez, který měl být zrušen a s ním i zrcadlení obrazu nadřezanou hladinou. Vynechání jednoho jezového stupně dle se za příčinou rychlejšího provozu parníkové vnitropražské dopravy. Když bylo uznáno, že zrcadlení nad jezem je nepostradatelná součást obrazu, vystrádal boj o jez proti osobnímu plavidlu, které mělo uprostřed Vltavy žulovými zdmi obraz nepřiznivě doplnit. Teprve když ani toto zohavení nechtěla veřejnost připustit, bylo od osobní dopravy upuštěno, podobně jako od ochrany Kampy před velkou vodou nábrežními zdmi, které bez toho nemohly tuto úlohu plnit, protože pod mostem Karlovým nutně se snižovaly po potřebnou podjezdnou výšku.

Záchrana obrazu Prahy vyžaduje též boj proti mrakodrapům v dosahu obrazu historické Prahy. S bídou zachráněný úsek panoramatu novoměstského s pohledem na Emauzi měl být vzápětí doplněn nemocičními mrakodrapy přímo v pozadí věží. Touha po mrakodrapech je touhou vyrovnat se technickému pokroku jinde a opakované pokusy o ně dotvrzují, jak trpce pocítují naši architekti — architekti žijící v stověžaté Praze — zaostalost, že dosud jen jediným příkladem pokulháváme za celými skupinami převyšejících staveb na západě i na východě.

Pokusy se dějí všude: na Staroměstském rynku, na Kozím rynečku, na Slovanském ostrově v sousedství Národního divadla, v území hlavní pošty, na obvodu Prahy i na Příkopě. Celé zdravotní město na Albertově má podle výroku jisté kulturní osobnosti, která k publikaci napsala úvod, jako město mrakodrapů tvoří moderní protějšek k Hradčanům a osamělost Žižkovského vrchu má podle mínění několika soutěžících o finanční paláce být doplněna několika dalšími, aby prý sama nerušila. Rada mrakodrapů objevila se a byla oceněna nejen při soutěži o úpravu Letné 1928, nýbrž i při soutěži o budovu Národního

shromáždění tamtéž, a to v sousedství hradčanské siluety.

Matutí podniky při soustředění národních podniků vznikající mohou se stát snadno živnou půdou pro stavbu takových »ozdob« pražského obrazu. Avšak nejen projekty staví se proti záchraně Prahy, nýbrž i jejich nedostatek. To nám připomíná nalepované nábreží Starého Města, kde rostou umělecké nebo i méně umělecké činy bez každého plánu celkového — vlastně bez ládu a skladu. Přitom zůstávají obtížná místa jako nevyřešené díry v obrazu Starého Města vlastní stověžaté Prahy.

Zalutání poškozeného obrazu. Nebudeme spravovat poškozený pytel hedvábím, ale také je nevhodné spravovat perský koberec motouzem. Za něco takového třeba považovat přídatky, jako je nástavba Lichtenštejnského paláce v druhé polovině XIX. století, nebo postavení Hergetovského domu čp. 548 v první polovině, které ovšem můžeme považovat i za předchůdce v 90. letech uskutečňovaného již zmodernisování M. Strany. Záplaty podobné nutno odstranit a nahradit podřízujícími se formami. To je ostatně tatáž otázka, jež padesátiletým soutěžením o Staroměstskou radnici nebyla zodpovězena, neboť se odpovídá na otázku budovy radniční více méně užitkovým způsobem, místo aby se zodpověděla otázka rynku, otázka památkové estetiky. Celá strana jeho byla počátkem století nahrazena jen rozumářsky a přece zůstal rynek rynkem, neboť tato cesta šla směrem tradičního vývoje úzkých středověkých parcel, kdežto u čtvrté strany zkouší se jiný základ nejen hmotně, nýbrž i formově; vyskytly se dokonce návrhy materiálově naprosto prostředí protichůdné, leštěná žula či travertin, železo a sklo nebo betonový skelet. Není ovšem možno použít rytmu měšťanských domů řaděných, tvořících ostatní strany, ale jistě jest, co nemůže mít úspěch, má-li budoucí dílo vklnit v organismus vyššího řádu nežli je jednotlivá sebevýznačnější budova.

Šhoda materiálová při doplňcích je podstatná podmínka zachránění starobylosti. To se zdá být podmínkou mi modiskusi, ale touha po novotě a pokroku, respektive vášeň k právě oblíbeným metodám, je nečiní tak samozřejmou. Když v r. 1891 se rozhodovalo o doplnění povodní poškozeného Karlova mostu, tu se museli znalci ohradit proti tomu, aby se obnova mostu neprovedla v žule. V daleko méně závažném případě pořízení chybějícího zábradlí u hlavního schodiště vypomohlo rozhodnutí provést je ve stejném materiálu jako stupně a objevilo se, že zjednotěné formy moderní nijak neruší při shodě materiálově.

Již umělá omítka průčelí ruší souzvuk malostranských ulic, naprosto je zavrhout keramické obklady v takovém prostředí a nepřipustné jsou travertinové obklady obchodních portálů. Materiálová protiva, materiálový kontrast může poškodit velice původní dílo umělecké, ale nemůže dopomoci pouhému doplňku k umělecké hodnotě, jak toho je příkladem zamýšlené přemostění Divadelní ulice z nerez a travertinu nebo úřední

budova přistavená k paláci Černínskému. Odlišení z jiné doby pocházejících přídatků dosáhne se snadno prostředky méně křiklavými, což je zřejmo již při pouhém obarvení průčelí. Nemůžeme si náter naprosto odstranit, nebude nikdo používat harlekýnského obarvení, aby bylo znát jinou dobu, nýbrž zvolí pastelové odstíny zapadající do patinovaného okolí.

Shodné zastřešení. Na Malé Straně je dosti teras, takže se zdá z rozumných důvodů přípustné i ploché zastřešení. Tomu však tak není, neboť terasy svými zděnými zábradlími jsou něco docela jiného. Přesto se děly a dějí pokusy o bezstřeché objekty: Když městský úřad navrhoval zastavení poblíž břehu u Mánesova mostu, tu zamýšlel dosáhnout co nejmenšího zakrytí panoramatu také vynecháním sklonitých střech; to se ovšem nesesetlo se souhlasem, neboť pískované plochy rovných střech shora viditelné jsou lysinami v třísti ostatního zastřešení. Také u Gočárova zpracování malostranské komunikace vzbudil největší odpor trojboký blok rovně zastřešený u sv. Jana »na Prádle«, ale přesto skupina architektů při SIA pokusila se nahradit popředí jinak bezcenných hospodářských budov s mansardami před domy Hergetovskými seskupením krychliček bezstřeších budov pro restauraci. O střechách malostranských platí totiž, co jsem řekl o shodě materiálův, také třešť střech je určitá textura, kterou nutno shodným materiálem doplňovat. Totéž platí o střechách v jiných částech starobylých. U shody materiálův padá na váhu i okolnost anachroničnosti, neboť teprve železniční doprava umožnila dovoz některých cizokrajných materiálů. Materiál v době románské byl místní opuka. S rozvojem spojů mohlo se používat nedalekého pískovce žehrovičského a teprve dráhy přivodily oblibu žuly.

Vedle zásadních věcí jsou zde však i okolnosti, jimiž je upraven současný život.

Jsou to především regulační plány, jejichž pořízení nařizuje stavební řád — zákon z roku 1889. Povinnost tu chápaly obce tak, že nejen je třeba řídit další rozvoj města, nýbrž že je třeba pamatovat také na postupné dožití starých budov a celých částí města. Aby se nic nezanedbalo, počítalo se hned s přestavbou všeho, co zde bylo. Při tísní středověkých spletených ulic a uliček špatné hovicích moderním potřebám dopravním, počítáno hned s rozšířením všech ulic a projektováním nových, neboť zde zase rozhodovala potřeba nových budov obytných na katastru obce a důvody volného přístupu vzduchu a světla. Přitom se přestřelovalo, do zásoby se projektovaly ulice pro případ, že by některý majitel zahrady jí chtěl parcelovat. Odkolkova zahrada měla být parcelována a jen zakoupením obcí bylo tomu zabráněno. Také Nostická zahrada měla být parcelována. Rozšiřování ulic projektováno tak, že se bloky zároveň zmenšovaly, takže větší volnost na jedné straně stavby zavinovala větší stísněnost na straně dvorní. Vrcholu v této činnosti dosáhl oceněný plán městského geometra Hurtiga v soutěži o Staré a Židovské město, kde neztál kámen na kameni! Kinského palác vystu-

puje do rynku, tedy se odstraňoval. Týnská škola před Týnským chrámem zabírala plochu přehlédnutí celého průčelí a přeměněno jeho staveniště na zahrádku. Ryneček má nezvyklý trojboký prostor, proto se přeměňoval na čtyřboký atd. Skutečně pak proveden tento plán po zboření Židovského města, ač zde šlo nainstovat o domy jen několik desetiletí staré, ovšem přelidněné a neudržované. Stát podporoval tento veleparcelant-ský podnik obce 25letou slevou daňovou a obchodní vedení zapomnělo docela na původní ozdravovací účel a povolovalo malé dvory i nepřiměřené výšky.

V ostatních blocích Starého Města ujali se soukromí podnikatelé bourání a novostaveb na parcelách dost velikých, přenechávající obci malé plochy zastavitelné k novému zastavení, na což obec ani zdaleka nepomyslela. Provedení regulace řídilo se především naplíním každé uliční čáry a jejím ustoupením, i když přeměna uličky na dopravní tepnu byla beznadějná jako u ulice Karlovy, která měla pokračovat v ulici Klementina přes Vlašskou kapli a kostel sv. Salvátora. Napřimování — požadavek to příložního pravítka — provádí se i u prostorů tak památných, jako je Staroměstský rynek, jehož ostatní strany jsou konkavní. Je třeba tedy postaviti zásadu novostavby v bývalé původní čáře uliční a ve hmotě nejiné.

Záchrana Prahy jako starobylého města začíná již při slučování parcel, jemuž čeliti znamená čeliti rozrušení prostorů nepřiměřenými hmotami. Tak nenalezl se zákonný důvod proti sloučení parcel 7 domů na Ovocném trhu a na Příkopě, aby velkobanka měla místo pro svůj velkopalác. Platí zde totiž, co jsem řekl o povolení stavby Rožánkova domu. Neboť nemiti důvodů zdravotních proti sloučení parcel, mohou být důvody jiné, na př. trvalé zohavení města, nebo památkové. Je zřejmé, že velkopodnik, který by skupil řadu domů proti orloji, zohavil by město, kdyby zde postavil jediný objekt. To uhájil V. Polívka proti stavebníku při stavbě městské pojišťovny na severní straně rynku proti ostatním soutěžícím, kteří projektovali budovu jednotnou.

Nutno také zabránit libovůli bourání, at již je úmysl stavět či jen prodat staveniště. Tomu může zabránit finanční erár jednoduchým ustanovením daňové povinnosti, až do kolaudace novostavby, kdy teprve vstoupí v platnost daňové osvobození, které může být rozšířeno i na dobu stavby. Jinak nám budou vznikat zboření náh, jichž máme již celou řadu: Na Revolučním nám., na Příkopě, na Ovocném trhu, Národní třídě, u Šálků, v Mostecké ulici na Malé Straně a na nejpatnátnějším prostoru Staroměstského rynku. Při omezeném výnosu u nákladných znovuzřízení existujícího, může se snadno stát, že v bilanci odepsanou cenu objektu lze oželit a dím zbořit, bez ohledu na škodu působenou veřejnosti. Opuštění činžovní daně při zboření je jen obdoba daňové úlevy navrhované pro Malou Stranu z důvodu výškového omezení, byla to výzva a odměna za přestavění, což se přiči zachránění starobylosti Prahy.

Za tím účelem, aby záchrana Prahy byla uvedena do praktických kolejí, podnikal Klub mnohaleté pokusy, které vyvrcholily zřízením malostranského komitétu. Ten sbírá všechen materiál plánový, průzkum historický, umělecko-historický k tomu, aby byla podepřena zákonná osnova ochrany starobylých čtvrtí. V současné době postupují ochranné a záchrané snahy přímo z ústředí ministerstvu školství (které má zajiš-

těnu podporu finanční), čtvrti za reservační prohlášení. Tento rok bude vyhrazen projektování a přípravě a napřesrok započne uskutečňování. Příprava k tomu je i studování nezbytných požadavků komunikace, na níž žádný plán od založení staré regulační komise až k dnešnímu krátkodobému plánu nezapomíná a kterážto podmínka byla i malostranským komitétu dána.

(Předneseno na schůzi Klubu Za starou Prahu 9. I. 1951.)

Cyril Merhout:

Historicky vzácný relief na Malostranské věži mostecké

Jak je známo, na východní straně t. zv. Juditiny věže je ve výšce I. patra (počítáme-li od dlažby brány a mostu, nikoli ze dvorku) relief, v němž jsou dvě postavy: sedící na trůně, bohatě osáčená, vedle ní k jižní straně postava klečícího mladíka obrácená k postavě sedící. Relief není viditelný z ulice; je v jednopatrové, severní části domu čp. 56, bývalé celnici býv. úřadu mostu Pražského. Teprve, vejdem-li do tohoto domu do I. patra, staneme v chodbě před ním.

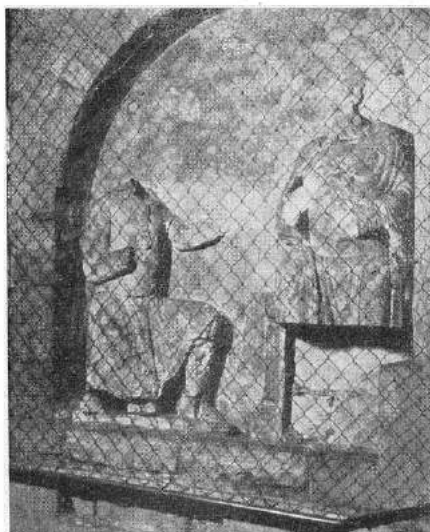
Tento vzácný relief, objevený při přestavbě domu čp. 56 roku 1887 a pocházející z polovice XIII. století, byl lhostejně, až lehkomyslně přezírán po kolik desetiletí, dokonce byl zakryt záchodkem, teprve před třemi desetiletími byl znovu odhalen, ale o jeho zabezpečení nebylo postaráno, ač od r. 1892 majitelem věže i domu čp. 56 je obec pražská. Od roku 1887 poněkud se o něj staral a na něj upozorňoval magistrátní úředník Jan Šlechta-Křivoklátský, který jej dal také po prvé fotografovat. Šlechta ještě viděl u býv. majitele domu, Františka Bártu, uraženou hlavu a ruku klečící postavy; hlava je nyní v městském muzeu, ruka se ztratila. Roku 1886 se Bárta pustil do přestavby domu a byla to pro dům historická pohroma; zvýšena byla o patro jeho jižní část, zvýšena poněkud byla i část severní, a věžovitá branka přetínající Saskou uličku a pocházející z r. 1252 byla zbořena.

Za téměř 60 let držitelství tohoto památného

objektu obec pražská pro památkovou jeho ochranu, pro vkusnou úpravu jeho prostředí, nevykonala téměř nic; teprve v minulém měsíci (leden 1951) zaměstnanci Uměleckoprůmyslového muzea za vedení svého ředitele Dra Em. Poche podnikli výsoce záslužnou práci a úpravou chodební místnosti i přístupu k reliéfu podali vzorný příklad muzejní instalace. Odstranili nevкусnou drátěnou síť a nahradili ji skleněnou deskou, na klečící postavu dali přesný odliitek hlavy a zcela přízpůsobili barevným tónem, místnost dali čistě vymalovat a opatřili sem reflektor sochy ozářující. Proniklo je správné přesvědčení, že své bohaté zkušenosti, znalosti a cvik nemusí uplatňovat toliko v muzejních síních, ale mohou je dát k užítku veřejnosti i na jiných místech, která žádají o jejich pomocnou ruku. Vždyť celé kusy Prahy jsou muzeem památek. Těmto zaměstnancům patří dík a uznání citelů pražských památek a umění.

Pozorovatel reliéfu chce mít pochopitelně zodpovězenou otázku, ze které doby toto historické dílo pochází a co výjev představuje. K tomu je nutno předslati některé politické události z polovice XIII. století. Od r. 1245 král Václav I. zanedbával péči o blaho země, špatně hospodářil s korunními statky; způsobilo to r. 1248 vzpouru nižší šlechty, která zvolila za krále Václavova syna, Přemysla Otokara; ozbrojenci obou stran ničili vesnice a statky, v Praze domy; vojsko Přemyslovo zmocnilo se pražského hradu. V březnu r. 1249 uzavřel Václav I. první smír, jímž postoupil vládu synovi. Brzy však znovu shromáždil vojsko, s nímž se 5. srpna 1249 zmocnil Prahy, do níž slavnostně vstoupil, a usídlil se v klášteře své sestry Anžky u sv. Františka. Přemysl se uchýlil na dnes neznámé místo, jeho vojsko drželo dále Hrad, Juditinu věž a biskupský dvůr. Ale v noci Juditinu věž opustilo, rovněž biskupský dvůr, který zapálilo. Druhého dne Václav I. Juditinu věž i spálený Biskupský dvůr osadil svým vojskem a učinil přípravy k dobytí Hradu. Uzavřel jednenní příměří k svátku Nanebevzetí Panny Marie a druhého dne (16. srpna) svolal k sobě své věrné, učinil okazalou slavnost pinou lesku. Odšel se v roucha královská, v čele slavnostního průvodu vstoupil do chrámu sv. Františka, dal si dvěma biskupy posadit na hlavu královskou korunu, okrášlil se královským pláštěm a v rukou měl jablko a žezlo. Potom uspořádal velkou hostinu a patrně návodem některých pánů byl na pozvání otcovo přizván Přemysl. «Konečně syn přišel k otci, ve všem poddal se jest otci a za všechny pány, kteří jej urazili, se přimlouval. K jehož poníženým prosbám syna i pány přijal jest k plné milosti své a téhož dne všechnem se slzami podal jest políbení míru.» (Pokr. Kosmův, Fontes II. 307.) Václav I. sice věrolomně tento mír neudržel, stoupence Přemyslovy věznil potom až tři roky, synova stoupence Ctibora dal popravit na Petříně i jeho syna Jarosla a syna Přemysla krátký čas věznil na hradě Přímůž. Byl věrolomný a ješitný, urážka vzpourou synovou způsobená byla mu nezapomenutelná.

Případ pokoreni se synova v klášteře u kostela sv. Františka je pro mne vysvětlením obsahu reliéfu, jehož provedení a vsazení do Juditiny věže kladu do r. 1254. Dříve si však řekněme, zdali ve středověku je při některé věži nebo bráně obdoba, aby souasná udá-

Relief v roce 1950.

lost byla takto veřejně zobrazena. Winter (Kult. obraz č. m. I, 236) uvádí, že v Litoměřicích na bráně sv. Michala byla r. 1421 vymalována ona děsná historie, která purkmistr Pichl dal 24 měšťany utopit. A uvádí i jiné případy výzdoby bran a věží při nich, hlavně nápis, v nichž jsou výpady proti Pikartům a pod. Než se tedy pokládá za romantismus vysvětlení, jestliže se zobrazení nebo nápis na veřejném místě, tomto viditelném foru, uvede v souvislosti se soudobou událostí, což je velmi reální podklad, ať motivy tohoto zveřejnění jsou jakékoliv.

Judithina věž při bráně mostské byla v té době věžním; její účel hlavní byl samozřejmě obrana mostu. Ale podhradí potřebovalo z této strany pevnější obranu, proto Václav I. dal r. 1252 věž opevnovat i v následujícím roce (1253) i biskupský dvůr a maltézský klášter s okolím pevnými zdmi, baštami, náspy. Hrozilo nebezpečí vpádu Kumánů, kteří již řádili na Moravě, do Čech a případně do Prahy. Ke vpádu nedošlo, ale na věži se stavebně pracovalo. Zda tehdy nevznikla ve Václavovi I. při jeho mstivosti a jednání myšlenka na vytvoření plastiky, která by zobrazovala jeho vítězství nad pokorným symem? Než k tomu došlo, Václav I. zemřel 22. září 1253. Ač je domněnka, že uražená pycha Václavova zrodila takový námet, mylná či nikoliv, k uskutečnění myšlenky o trvalém, plastickým zobrazení smírné chvíle z kláštera sv. Františka, přece došlo.

Pokračovatel Kosmovy kroniky, snad kanovník nebo jiný duchovní pražského kostela, zapsal do t. zv. »Lectopisť českých z l. 1196—1278« (Fontes II, 292) tuto poznámku: »Eodem anno [1254], quedam ymagines lapideae ob recordacionem et memoriam perpetuam regis Boemie Venceslai erecte sunt in foro civitatis Pragensis, quod opus ymaginum consummatum est infra Kalendas Octobris.« Což je český: Téhož roku [1254] byly kamenné obrazy na památku a věčnou paměť krále Václava vyzdobeny na veřejném místě města pražského, toto obrazové dílo bylo dokončeno k 1. říjnu.

Tento zápis počítám za časové určení vzniku reliéfu a nepochybují, že konfrontace plastiky s kronikářským záznamem i srovnání s politickými událostmi soudobými potvrzuje toto stanovisko. Některá jeho slova svědčí snad historiky, že »kamenné obrazy« kladli místně jím, a to především slova »in foro«. Ale forum neznamená vždy rynek, znamená především nádvori, dvůr (ale ne ve smyslu curia), veřejné místo, nezastavěný prostor, tržiště; podle zápisů gruntovních knih a radních manuálů pražského archivu byl v latinských zápisech rynek obrovskou pevnou až do počátku XVI. století nazýván circulus. To je pro badatele o pražském místopisu běžný poznatek (viz arch. m. Prahy č. 2108, f. 71; č. 2211, C. 2; ibid. B. 28; ibid. B. 27 etc.).

Václav Novotný (Čes. dějiny I. 3, 979) sveden výkladem slova forum na rynek, dokonce určuje na »Staroměstském náměstí« a tak se asi domníval i Lupáč i Veleslavín (Kalendář 512), který opakuje Lupáčovu poznámku, že po »sochách — pokud arci vím — není žádných stop ani památek«. Chápeme, že r. 1584 forum pokládá za rynek, jako badatelé pozdější.

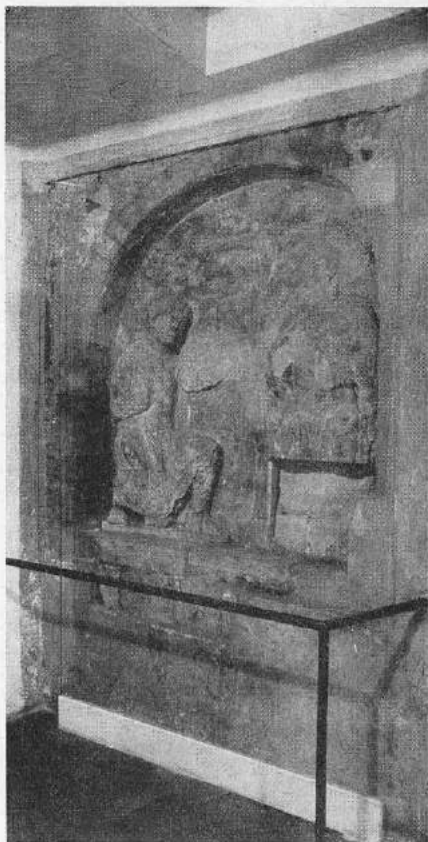
Jestliže vím, že vznik reliéfu je určen kronikářským záznamem z r. 1254, vylučuji tím možnost spojování jeho obsah s t. zv. založením Malé Strany v r. 1257, jak někteří činí. Totiž zpráva z r. 1257 (Fontes II, 294): »... Přemysl, pán království Českého... v třetím roce svého knížetství na začátku jara zapudil jest Čechy z podhradí a vsadil cizozemce«. Kdož utlačují k tomuto faktu a naznačují výklad, že tu král Přemysl podává zakládání listinu lokátorovi, sotva si uvědomují, že v této funkci mohl již podle kompetence svého dvorského úřadu býti toliko král, podkomorší Pitroif, který však dvorským úředníkem byl již r. 1235 (Pitroipus subcamerarius, Erben Reg. I, 874), nebyl to tedy mladík, jaký je na reliéfu, a byl v tomto úřadě ještě r. 1258. A on vytvořil staletou tradici, že královská města, v čele s Malou Stranou, příslušela kompetenci král. podkomorší až do zrušení tohoto úřadu. Roku 1253 byl Přemysl asi osmnáctiletý.

Malý rozsah místa v tomto čísle už nedovoluje, abych ještě podrobněji rozvedl některé okolnosti, jen připomínám, že reliéfu pro jeho významnost bylo věnováno hojně literatury, z badatelů uvádím Jana Heralda,

Kamila Novotného, Em. Poche, A. Kutala, Jos. Svátka, J. Mansbartha; za raně gotický jej považuje A. Matějček a J. Pečírka, proti nim Jan Květ (Čestami umění 73—89) v obšírném rozboru a myslím, že přesvědčivě, jej po slohově příslušnosti vracuje do památek pozdně románských. Málo řádky a odstavci se dotýká účelu a obsahu díla, vztah mezi reliéfem a kronikářskou poznámkou z roku 1254 neuznává, mě spojení vytvoření reliéfu s královským smírem je mu romantickým a sám naznačuje, nikterak však to neopíraje ani o gramy ani uvedením obdoby, že může být sedící postava král-zakladatel (tedy Přemysl Otakar II.), a kličící postava personifikace královského města, posluchače a věrného a tato fantazie je vypsána básnický pávobně.

Přes vše, co jsem četl o věci, vyjadřuji ještě určitěji než dříve: reliéf na Judithině věži představuje smír mezi otcem Václavem I. a synem Přemyslem Otakarem II. v roce 1249 a reliéf je sem vsazen r. 1254.

Zásluhou zaměstnaných Uměleckoprůmyslového muzea je jeho prostředí i jeho krytí důstojněji upraveno. Praha tím má pro své občanstvo i cizince jednu ze svých vzácných památek historických museální vystavenou ve vzorné úpravě.

Reliéf v roce 1951 po úpravě zaměstnanci Uměleckoprůmyslového muzea.

Rudolf Hlubinka (1878-1951)

Jestliže náš Věstník vzpomněl s přátelskou úctou a vděčností šedesátin a sedmdesátin tohoto významného člena Klubu (roč. XXI, 45–47 a XXIII, 21–22), připadl mu nyní smutný úděl, aby nad jeho hrobem tlumočil lítost všeho členstva Klubu nad ztrátou spolupracovníka z nejvýznačnějších. Jeho nekrolog je nám příležitostí, abychom ocenili jeho krásný lidský charakter i jeho životní práci ve službách nejvyšších hodnot kulturních.

Rudolf Hlubinka se narodil a do jinošských let vospěl na Moravě. Základní složky jeho pozdějších životních zájmů tvárně od malička šťastná výchova vlasteneckých generací moravských učitelů. Bylo to nejprve na vesnické škole v Čechách na Hané, obklopené tehdy ještě nevyprehaným nimbem pobytu Josefa Mánesa na tamějším zámku, potom na slovanském gymnasiu v Olomouci. Tenkrát se kladly již první základy k jeho lásce k přírodě a dějinám vlasti. V útlém chlapečtví byly živěny občasnými návštěvami zámeckého skleníku se záplavou orchidejí, palm a kaktusů a v studentském jinošství nejen nadšenými výklady profesorů dějepisu a přírodopisu, ale i působením tehdy ještě takřka neporušeného historického a uměleckého prostředí Olomouce. A jako v životopise Hebrové nebo Sedláčkové se zjišťuje pronikavý vliv pěších putí po českých hradech a zámcích na vývoj jejich vlastivědného zájmu, stejně znamenaly pro olomouckého studenta jeho opakované prázdninové cesty po moravských pravěkých sídlech a hradech, spojené již tehdy s vynášením jejich situací a půdorysů, i kresbou

jejich vedut, výbornou školu samouka pro vědecké poznání.

Takto vlastenecky i vědecky usměrněn přichází Rudolf Hlubinka v roce 1898 do Prahy. Je již více než začátečník v geologii, botanice a archeologii a je nadto i dobrý zpěvák a houslista. V Praze se pro něho řeší znovu a ve zvýšené míře talnovský problém o vlivu prostředí. Praha ve své panoramatické velebě a architektonické monumentalitě, ve své přírodní kráse a starožitném půvabu očaruje náraz a navždy oči, srdce i rozum moravského studenta. Praha stala se od té chvíle předmětem jeho vášnivě lásky, jeho osudem a programem jeho životní práce.

Poznával ji dychtivě, do podrobností, jak svědčí jeho deníkové záznamy z té doby, a již tehdy těžce se ho dotýkaly otevřené rány, působené městu kořistnictvím, nevědomostí a neschopností jeho samosprávných i úředních správců, regulační zásahy na místech nejchoulostivějších, rozkotání ghetta i Staroměstského rynku, kamenná armatura vltavských břehů i schematická dostavba katedrály svatovítské.

Zvláštním řízením Hlubinkova životního osudu přidružil se záhy k očarování Prahou i blahodárný vliv uměleckého a lidsky vzácného prostředí rodiny Mikoláše Alše. Mistr Aleš, pozdější Hlubinkův tchán, sdílel se zetěm nadšení pro pražskou heroickou krajinu, pro české dějiny, jejich mythické, husitské i selské hrdiny a jeho knihovna stala se jim společným zdrojem tematik a debatám a po smrti mistrově nejvzácnějším Hlubinkovým dědictvím.

Tak rostly v záklusí úporného vlastního studia Hlubinkovy vědomosti i zkušenosti, hromadily se až nebezpečně jeho podrobné zápisy i grafické a plánové záznamy o pražských památkách, tak vospíval pozvolna, ale jistě autodidakt až ke zralosti vědeckého úsudku a zkušenosti praktika, které jej pak postavily po bok profesionální vědecké obce českých archeologů, historiků umění a ochránců přírody, když se od roku 1920 stává úředním referentem Památkového sboru hlavního města Prahy, členem domácní rady Klubu Za starou Prahu i výboru Společnosti přátel starožitností českých.

Největšího významu nabyla Hlubinkova odborná činnost v Památkovém sboru, teprve nedávno zrušeném. Osvědčil se tu za třicet let působení jako organizátor a hlavní spolupracovník na všech polích památkové péče v Praze. Provedl sám veliké akce soupisné a výzkumné, jaké jinde se zmáhají celými skupinami pracovníků. Tak v roce 1922 provedl soupis nemovitých historických, uměleckých a přírodních památek ve Velké Praze opíraje se přitom nejen o své znalosti uměleko-historické, ale i geologické a botanické, a vyznačil je v památkovém plánu státní regulační komise. Tak provedl s fotografem A. Alexandrem v letech 1920–1925 včasné a soustavě zachycení celé periferie velkoměsta, před jejím zastavěním, na 15.000 fotografických

deskách a fixoval stanoviště i zorný úhel každého snímku do plánu v měřítku 1:5000. Tak se stal od roku 1925 s fotografy Alexandrem a Vojtou o postupně zobrazení ulic, náměstí a domů ve starých částech města až do podrobnosti sklepů, schodišť a jednotlivých místností. Stejně dával ing. G. Varvažovským od r. 1930 dokonale zaměřovati Staroměstskou radnici a všechny pražské románské kostely a zjištěné domy. A se stejnou soustavností a vytrvalostí prováděl — někde samostatně, jinde jako spolupracovník — výzkum stavebních památek pražských a zachytil je textově, výměrem i fotografií; jde tu hlavně o Staroměstskou radnici, o středověké hradby pražské, o stavební analýzu Týnského dvora, o Vyšehrad, o kostely sv. Václava, Jana na Bojišti, Benedikta, Vavřince, celnici na Výtoni a dům Tychona de Brahe na Pohořelci.

Na okraji této rozlehlé a soustavné činnosti byl Hlubinka ve své úřední funkci nebo jako expozent Památkového sboru účasten na všech památkových akcích v Praze, ať se daly v oblasti kompetence a působení státu, země české nebo obce pražské, spolupracuje při tom s Pam. úřadem, Archeologickým ústavem, odbornými spolky, se stavebníky, projektanty a staviteli. A konečně zpracoval mnohé z těchto akcí památkové péče i literárně v časopisech Památ-

kového sboru, Klubu, Společnosti a ve zprávách památkové péče.

Zvláštní oddíl této drobné památkové péče tvoří Hlubinkova péče o zachování přírodních památek pražských. Spolupracoval hlavně se Svazem okrašlovacích spolků a jeho předsedou dr. J. Emletem a dosáhl velikých výsledků při budování zeleného pásu a přírodních rezervací zejména Šárky v regulačním plánu.

Bohužel, zmařila jeho náhlá smrt naději na dokončení mnoha úkolů, od nichž si sliboval pronikavé výsledky vědecké. Patří sem obsáhlá nálezovalá zpráva o výzkumu ve Staroměstské radnici ve spolupráci s arch. P. Janákem, výzkum v Týnském dvoře a na městišti kaple Božího těla na Karlově náměstí a kostelíka Filipa a Jakuba na Smíchově.

Příznačná byla pro Hlubinku po celou dobu jeho činnosti nesobeckost, s jakou se podílel o výsledky své práce a materiál jím nasbíraný nejen s vrstevníky, ale i s odborným dorostem na vysokých školách.

Všechna tato práce, jejíž výsledky částečně poničil požár v městském archivu v roce 1945, konána většinou pro veřejnost anonymně, v nejvyšší oddanosti a s čistým zápletem pro věc, zavazuje nás, kteří jsme byli jejími svědky, k hluboké vděčnosti a k morálnímu závazku, aby byla ve své podstatě zachována a dále rozvíjena.*)

Z literatury

V poslední době bylo vydáno několik »Průvodců« po Praze, které jsou, ovšem, různé hodnoty. Není také snadné umět vřadit do neveliké knižky záznam o tolika důležitých a památných objektech, jimiž Praha přímo hýje a o nichž má Průvodce podat rychlou informaci a právě tento úkol, při němž hodnotíme důležitost je velmi odpovědné, klade na autora písemné požadavky. I když uznáme, že každý, kdo prochází Prahou s »Průvodcem« z ruce, nemá výhradně sklon k obdivu památek historických a uměleckých, přece tato stránka musí mít v Praze převahu a tím se také všichni autoři řídí. Je věc jejich dvtípu, jak účelně dovedou vybrat z historického i moderního to, k čemu má poukázat v Praze upnutí pozornost. Autoři »Průvodců«, o nichž jsou níže stručně referáty, provedli výběr i spojením vhodně.

Emanuel Poche, Prahou krok za krokem, umělecko-historický průvodce městem. Vydal Orbis a Pražské nakladatelství V. Poláčka. 1948. Str. 255, 8°, obálka a úprava Petra Tučného, kresby Cyrila Boudy. Plány a půdorysy Hermíny Melicharové a Jindř. Vaníčka. Podtitul určili již náplň i metodu knihy, v níž uvedený objekt je hodnocen, ba i pro záznam vybrán většinou z důvodu, jestli svým uměleckým významem budí pozornost. Tím však autor nevyklučuje z pozornosti objekty, které i jinak událostmi nebo významnosti držitelů byly v doteku s dějiny. Počítá-li autor plně zvládnout v odborné literatuře přínosy a objevy badatelské, přibíhá ke úplnosti a nemusí to být právě poukazy pozorující domy, prostory, stavby, aby se nepoučili při čtení této knihy. Velmi poučný pro laika je i úvod, v němž je v stručnosti předveden i souhrnný, umělecký vývoj Prahy od nejstarších dob do dnešní, který osvětlí leccos čtenáři, nač narazí při čtení dalších částí, mistopisné speciální.

hlavně při Starém Městě, Malé Straně a Hradu. Od vydání knihy v r. 1948 se již leccos změnilo, takže brzy bude mít nová vydání a tu bych přičítal k případné opravě nebo doplnění drobné poznámky. Poche vyslovuje domněnku (str. 41), že stavitel domů čp. 276 (roh Karmelitácké a rynku »U zlatého hroznu«) je snad Bart. Scotti, je jim stav. Jan Jiří Mayer; u domů Sprangrových čp. 196 v Thunovské (str. 74), kde vyslovuje domněnku, že pěkný portál snad pochází od mistokanceláře Jiřího Žabky z Límberka; k tomu dodávám, že Žabkovi dům nepatřil, nýbrž dn. čp. 195 (v dosavadní literatuře, Ruth. OSN a j. je to chybně), ale zlatník Jan Šverzer ten dům v r. 1545 znovu budoval po velkém požáru před 4 lety; při uvádění budovy fary (čp. 177) by se přístě mohlo dodat, že ji r. 1707 dokončoval Ant. Lauragho; při špitále sv. Jana »na Prádle«, že jej r. 1660 budoval de Capauli; jižní část přemyslovských hradeb (str. 37) nutno klást nikoli do osy Vlašské ul. ale severněji od Břetislavovy, nejlépe až k jižnímu obvodu zahrady Vchynských a Renthauzu. Otázka pojmenování ulice Ostružnické, Na dialezi, Strahovské a Německé, což má Poche jen stručně, vábí k podrobnému výkladu a odmítnutí výkladu Herainova ve staré Praze a ještě více Hartlova v Naší feči (přý od ostrohu skalního). Vskutku je to od femesinů tu v XV. stol. bydlel (Johanes »calciariator«). Podobné podrobnosti však nejsou nutné ve stručném průvodci, který dílem Pocheovým nadbytkem nových dat, správnosti i celou svou skladbou i výpravou je z našich průvodců po Praze nejlepší.

Václav Hlavsa, Praha. Průvodce ulicemi a památkami hlavního města. Nakladatel R. Schlitz. 8°, str. 269. Cena 58,50 Kčs. Plán města a plány památkových okrsků kreslí Jiří Lauda.

Kromě obvyklých orientačních pokynů má průvodce rozvržení na jednotlivé, hlavní části a vnější obvody, v nichž prochází ulicemi a u významných památek se podrobněji zastavuje. Nepřehlídá u nich stránku umělecko-původce, kde je mu to známo, uvádí i jméno uměleckého původce a dobu vzniku. Výběr je střídavý, u soukromých

*) Rudolf Hlubinka zemřel 2. února 1951; při jeho pohřbu 8. února promluvil u jeho rakve za nás Klub Zdeněk Wirth, za přátele z magistrátního úřadu Alois Kubíček; Klub pochlubil svému čestnému členu k rakvi věnec.

domů se příliš nezastavuje, ačkoliv mnohdy soukromý, měšťanský dům má někdy větší význam svým uměleckým jevem nebo historickou postavou držitele než leckterý kostel nebo pałac. To je zaviněno také tím, že neexistuje dosud historický mistopis Prahy, úplný, jak k němu učinili počátek Tomek a Teige. To přece má být především základ ke všemu historickému bádání o Praze a z jeho uskutečnění by teprve mohla vyplynout potřebná literatura o staré Praze pro širší vrstvy lidové. »Kronika Ruthova jako pomůcka historicko-mistopisná je již dávno nedostačitelna pro dnešní potřeby a zavírá také mnohé nedostatky v literatuře o umění, písemnictví, dávném žiti a hlediska sociálního. A toto volání je již ochromeno shofením staroměstských knih gruntovních. Hlavně přihlížel značně k literárním výsledkům studiím o Praze, své popisované objekty vyběrál střídavě a historických faktů uvedl poměrně hojně. Z drobných omylů bych popravil, že sotva lze zdůvodňovat či jen miniti (str. 168), že Hájkova kronika byla tištěna (!) v Berkovském domě ve Valdejské ulici (čp. 153, 155), ani bych to, což by bylo možnější, nekladl do Berkovské věpence (čp. 17), kde byla uskladněna a částečně pohorla. Kostel P. Marie pod fotezem (str. 157) se tak nejmenoval proto, že »v kostele je socha P. Marie a nad ní visí řetěz«; socha takto označená byl již důsledek názvu jurisdikce »pod řetězem«, maltézské, oddělené fortanou v dn. Lázeňské ul. mezi domy čp. 285–287, uzavírané na noc řetězem. Potom teprve pro rozšíření názvu byly tvořeny obrazy i sochy marianiské, často i postavené v nikách, s řetězem, i dům v sousedství (čp. 281) byl pojmenován »U řetězu«; také opravuji, že po bitvě bělohorské záhy byl klášter osídlen, hlavně zásluhou velmistra Kolleorda. O paláci Buquieském (čp. 456) bych opravil, že nemohl být staven 1738, nýbrž 1717–18 Marii Jos. z Thunů roz. z Valdejské, a to na místě tří domů, ale nikoli na místě alumnátu maltézského, kterým byl dosud stojící, samostatný dům 484 (malý Buquieský). Hlavně průvodce se také dobře čte, že má sazbu garmondovou a nikoli pětovou.

Jiří Čarek, Vilémův průvodce Prahou. Str. 220, 8; 29 repr. fotografií, 4 plány (G. Karger), úvod M. V. Kratochvíl, praž. infor. přehled J. Jarolím. Nakl. Jos. R. Vilímka, 1948, cena 68 Kčs.

Průvodce má za úvodem přehledný článek »Stopami minulosti« a za ním »Výtvarná tvář Prahy, kde přehlíží ve stručnosti jednotlivé stavební periody, dává jim

po právu, co jim patří, ale bylo by úplnější, kdyby byl záznam o tom, jak pozdní periody narmozě pustošily uměleckou tvorbu předchozí, co znamenají stavební škody doby josefské a zvláště pozdní empir, jímž nastupuje kašdanský sloh, který s pražských domů srazil bezpočet renesančních štítů, vikýřů, attik, rovněž i barokních. Průvodce je rozvržen podle části Prahy, podle fcey, okolí, to, až příliš daleko. Vše dá čtenáři první informaci, která, všeobecnější, je vytištěna většími typy a na každé straně pětím vrací se k jednotlivým objektům podrobnějšími daty. Přitom bych opravil, že při nové radnici (strana 47) jsou na západní straně poblíže hlavního vchodu jmenované dvě sochy Šalounovy, nikoli Mařatkovy, od tohoto jsou jiná sousedí výše položená; na str. 54 píše autor, že palác zem. voj. velitelství r. 1791 »vystavěl neznámý stavitel«, avšak je znám, byl to Mat. Humml; při paláci Šternberském (str. 54) bych vypočetl památných událostí ze zdejších styků Šternberků s Dobrovským a Palackým a usnesení o založení Národního musea, jeho časopisu. Základní renesanční část Týrsova domu je přehlédnuta, i její proslulý autor a jsou tu uvedeni jen architekti barokní čtí; autora renesančního jsem již v tisku uvedl, je jím Oldř. Avostalis. (Jedna historická kdesi napsala, že svůj pramen neuvádím. Nebylo to sic nutné, ale tady je: archiv ministerstva vnitra, SM, K 25/4, 28). Zahradna Schönbornského paláce není upravena teprve za Jeronyma Kolleorda kolem 1715, nýbrž již za Rudolfa po 1650, kdy byl též postaven gloriol. Jen z důvodu vkusu bych na str. 70 při uvádění Krannerovy věžovité kašny na Masarykově nám. neuváděl parodující verše Havlíčkovy, poněvadž je také Havlíček k tisku neurčil a V. V. Zelený je v epigramech také neotiskl; při sloupu av. Václava od Bendla na Křižovnickém nám. (str. 71) bych doplnil jako originalitu, že dlažba kolem sloupu je sem přenesena ze zbytků dlažby Juditina mostu a pod. drobnosti. Když Čarek obecněji text doplňuje podrobnějšími zprávami o jednotlivých budovách na dolních částech stran, bylo by pro čtenatele širšímu čtenáři vhodno uvést popsaná čísla domů, jinak u mnohých vznikne nejasnost. Jinak nutno napsati, že i jeho průvodce je bohat novým materiálem.

Byly vydány také jiné publikace s názvem »Průvodce, ale některé z nich jsou příliš diletantské a nepřesné, takže jsem věnoval pozornost jen Průvodcům nejlepším. C. Merhout.

Různé zprávy

Ja ing. dr. tech. h. c. Emilem Zimmerlem. Nebylo možno bez upřímného dojetí těm, kteří jej znali, čísti zprávu, že 31. prosince 1950 zemřel ing. Zimmerl. Bylo v té smrti cosi jako velké rozloučení v poslední den první polovice našeho století. Veliké rozloučení pohledem zpět na své obrovské dílo, kterým naplnil každou hodinu svého neúnavného života a kterému náležela každá myšlenka jeho duchaplné hlavy. To půstoletí a dekáda let před ním bylo nabitó úrodnými podněty jeho úžasné světovosti názorové a neúrodnou prací jeho nezlomné energie, která se nepoddala, ani když chabla jeho fysia. Ten pohled zpět byl poslední inspekci, tentokrát jeho vlastní práce — nebylo v ní temných míst — a tak ukonejšil i neumdlenu aktivitu duše Nestora českých techniků — Zimmerlovy zvládné čilé oči se před prahem Věčnosti zavřely uspokojené.

V ing. Zimmerlovi odešel nám zjev skutečné nadmíru pozoruhodný, osobnost muže — a lze říci polyhistora — který ve svých 87 letech ani na chvíli neztrácel zájem o všechny konstruktivní hodnoty národ. kultury nejen technické, ale i hospodářské, sociální i osvětové. Proto také, přes rozsáhlou a vysoce odpovědnou činnost úřední, je jeho tvorba literární neutešeně bohatá a thema-

tický rozmanitá, aniž tím ztrácí na odbornosti, dokumentarosti prozíravé práce a ideově plodné námětosti. Je takřka neuvěřitelné, s jakou zralou pohotovostí projevoval Zimmerl po celou dobu života své názory o všech skutečnostech veřejného dění v národě našem, čerpaje ze zkušenosti svého světového horizontu.

Nemohu se na tomto látkově vymezeném místě blíže zabývat oním velkým literárním úsekem Zimmerlovy pilné universalisty a všudypřítomnosti tam, kde šlo o propagaci nových prvků a složek plánování a výkonosti či už technické práce a její organizace nebo o filosofii otázek okolo lidské práce a její funkce. Přirozeně jej zaměstnávaly stejné psychologické problémy v inženýrské práci a jejího úspěchu jako směřence její úpravy, nebo problém únavy v práci, vliv pracovního podnětu nebo thema bezpracného dčchodu. Těže-li se jednak, vyvolá-li vědecké řízení práce nezaměstnanost, diskutuje jinde jak upraviti práci, aby dosáhla největší výkonosti. Zimmerl nadhazuje při těchto zřetelích úvahách a otázkách v českém tisku tedy již před lety komplexy technickohospodářské a sociální, kterými se nyní mnoho zabývá pokroková odborová veřejnost, probírá se jimi z důvodů prospěchu národního pokroku,

Umělecký cit našich předků a také náhoda, že někdy obdivuhodně »komponovali« dovede, zanechaly nám v jednotlivých částech staré Prahy kamennou báseň úchvatné působivosti.

Renata Týršová: O zachování staré Prahy (1899).

kteřý mu je i jinde hybnou oživující pákou a základem pro ustálení konečného jeho názoru. Proto se i přimlouvá »Ustavne ústřední radu národní osvěty« (1889), jako již několik let předtím si rozebírá námet »Praha jako město budoucí světové výstavy« (1896). Takové jsou vedle vlastní napínavé úřední práce Zimmerlerovy krajní póly jeho všestranně vynalézávé iniciativnosti.

Přetřásá-li však v péči o národohospodářský prospěch naší vlasti právě před 20 lety thema »Jak přiblížit české země k moři?«, stojí tu již na půdě svého nejvlastnějšího oboru vodohospodářského, kterému patřil celý jeho odpočinku neznačící život a který byl základem Zimmerlerovy široké světové proslulosti. Nejsa technikem, nesmím se blíže zabývat odpovědnou a často svízelnou aktivitou Zimmerlerovu v této jeho vlastní doméně, která mu poskytlá universalitu poznání všech vodoeconomických problémů evropských i jejich souvislosti a byla pak jevitěm bezpečných úspěchů jeho soustavného úsilí jako přednosty ředitelství pro stavbu vodních cest.

A tu je sféra, ve které se znova projevil jeho neobmezené pokrokový rozhled. V souboru všech těch grandiosních projektů vodohospodářských a vodoeconomických, o nichž jako suverénní znalec a úředem svým kompetentní činitel rozhoduje, na jednom z předních míst se zdrazňuje a vyvolává splavnění Labe, jemuž Zimmerler právem přikládá význam dopravní tepny mezinárodní důležitosti. Tedy úkol pro úsek, o který šlo v řetězu ostatních článků, světový i ve středolabském pásmu nymburském. A právě tu se ukázalo, jak pokrokové již tehdy se Zimmerler stavěl k problému, tenkrát právě se rodícímu: rozhodnout poměr technického díla novodobého k přírodě, v níž je budováno, Zimmerlerovo stanovisko — uplatnění při vodním díle úpravy Labe v Nymburce na konkrétním úkolu úpravy velké řeky, nové trasy II. etapy labecké — pomohlo k vítězství these, inženýrem Zimmerlerem hájené, o možnosti spojení snah krajinářsko-estetických s naprostou důsledností technického díla i s požadavky jeho účelu.

Ing. Zimmerler, rodák z Nymburka, své rodné město vášnivě miloval, ale jeho péče o zachování přírodních krás Polabí a vegetačního kouzla břehů i odstavených ramen neměla zdroj v lokálním patriotismu. Světořemní osvědčené stanovisko inženýrovo, na Labi úspěšně uplatňované, zdůrazňoval a zastával také literárně, dává nám, ochranným, vahou svého odbornického projevu drahocennou satisfakci za dlouholeté neporozumění, s nímž jsme jako bojovníci za zachování přirozeného původního zjevu krajiny při novodobých lidských pracích musili dlouhá léta zápasiti.

Snad smím na doklad toho opakovati, co jsem o tom napsal při příležitosti Zimmerlerových 80. narozenin do článku jubilejního k nim Sborníku Čes. akademie technické (r. XVII. seš. 7, 1943): »Bylo to roku 1916. Mohl jsem jeho objektivní osvědčený názor jako redaktor »Krásy našeho domova« zjistiti ještě v době, kdy požadavky hájení rázu naší domoviny, obrana zjevu našich měst, ochrana přírody a vegetace jako jejich rámce i dekorace byly většinou pokládány za utopii a kdy idealistické, přece však reálné snahy ty pranýřovány jako zptěčnické, zaostalé a podkopávání základů hospodářského zřadu a vzrůstu měst i kraje. V článku »Několik úvah o úpravě řek a krás krajinné« (Krása našeho domova r. XI, 1916, str. 21—29) Ing. Zimmerler se v celém reliéfu svého úředního postavení a pod plným svým titulem postavil za ražení pokrokového názoru. V článku plně blahovole přiznal ochranným za časopisem »Krásy našeho domova« stojícím, že »prací horlivou a neustálým voláním dobyli sobě účast i podpory veřejnosti naši a vzbudili pozornost k otázce ochrany krajinného rázu i přírodních památek v kruzích inženýrských a přinutili je k jednání k přírodním krásám šetrnějšímu. Výsledků těch však bylo dosaženo, jako na počátku vždy, v boji, leč je potřeba pokusiti se

o práci svornou a společnou, aby snahy soupeřících ještě stran byly pochopeny a sloučeny ve prospěch celku«. Zeela logicky technicky se přitom hlásil k davné ideji: »krása je odleskem pravdy« hájí Zimmerler účelovou i materiálovou pravdivost technického díla. Zimmerler ve zmíněné studii též připomíná význam krásy huťných porostů, již často vroubí jako neproniknutelná hradbá břehy středního Labe, kofí se tvoří přirody jako nevystihlému umění. Ve směrnicích, které pak dává pro zachovu přírodního rázu kraje při splavnění, ukazuje, čeho je třeba zvláště šetřit, aby byl zachován při technických stavbách, přičítaje zvláštní hodnoty pro dochovaní zjev povodí středního Polabí zachově remanenci pro krajinný půvab těchto odstavených řek. Tehdy Zimmerler označil v doprovodném dopise tento svůj článek jako »první pokus dobré vůle, který arci látky nevyčerpává«.

Péče o tento živý přírodní kus na volném levém břehu Nymburka důsledně vyvolala starost Zimmerlerovu také s úpravou o zachování starožitného zjevu jeho původního jádra na břehu pravém, tvořícího libivý protějšek procházkových rekreačním plochám na Ostrově, který, ve skutečnosti sadová rezervace levého břehu, je vlastně jediným proměnným areálem Nymburčanů. Proto usiloval o zachování a restauraci starých malebných hradeb mezi děkanstvím a Labem, aby tím zároveň byla udržena tímto pásem barevného cihelného zdíva vyznačená historická památka středověkého Nymburka, sešupená pro pohled s druhého břehu v překrásné popředí pod dominující hmotou děkan, chrámu a jeho vzanosnou věží. Zimmerlerovu koncepci situování přístavu zachovávno zrcadlení tohoto výsostně přirodního památkového shluku v zrcadle labecké hladiny. Půvab scenérie, již nové cimbuří restaurovaných hradeb dodává dalšího oživení, je vakutku radostně jásavým obrazem v slunném dni — a podvěrně kouzlo místa je vpravdě mimořádné. Ing. Zimmerlerovi byla tato konfigurace, jak vim ze styku s ním, často momentem tichého uspokojení, vyhovující jeho citu pro památky a krásu jeho rodného města a jsouc jakoby homojou náplastí za nezdar jeho houzevnatého, nekompromisního boje proti zboření staré »fortny« při Labi, která měla býti zachována při demolici t. zv. »kamenného domu«, památky ze 14. stol. (Srv. o tom též čl. Ing. Jos. Nedvěda v uvedeném jubilejním Sborníku str. 586), když předtím v letech osmdesátých byly rozbořeny obě zbylé krásné brány, bobnická i svatojiráská, na které se ještě pamatují z let chlapecských, jak ve svém hávu cihelného zdíva nad romantickými valy pozdřovaly chodce v ranním slunci jako úsměv staletí. Jim a celému starému opevňovacímu systému nymburských hradeb platilo také důkladné studium Zimmerlerovo (srv. na př. jeho velmi informativní článek o tomto tematiku v tomto Věstníku roč. XX, 1936), kterým upozornil také na technickou dokumentárnost nymburského opevnění a hradeb vzniklých v období 1288—1335. Dával se na tyto památky právě očima pokrokového technika, který uvědoměle hájil vývojové doklady budování našich sídlišť do všech vědeckých důsledků, hlásaje tedy s tohoto hlediska arci také nárok novodobého díla technického na ochranu inženýrské krásy.

Kreslime-li si tedy v duchu posmrtný reliéf Ing. Zimmerla, smekáme v obdivu i v údivu před pokrokovou universalitou jeho širého obzoru. Technik mezinárodních vodních cest, technik základně mohutných projektů regulace domáckých vod nezapomíná na krásu jejich tres a razí své estetické ideje cestu, stejně jako dovede vědomě hledati, nacházeti a prosazovati ve veřejné estetice kolektivního lidského bytí schůdnou společnou tvůrčí cestu pro oba směry, dotud se neustupně křížící za a bezpočtu uzlových problémů se i nepřátelsky potírající. Proto se uplatňuje názor Ing. Zimmerla velmi důrazně i ve sféře úsilí o krásný zjev našich obcí ochranou jejich památek, proto sleduje

Pověst tvá jako vůně nejlahodnější nesla se po celém okrsku zemském, takže přicházejí lidé takřka z nejzazších konců světa, aby tě jenom spatřili!

Šimon z Tišnova »Žalobné poslání Prasec asi z r. 1421.

ducha tvorby našich starých měst jako celků technické tvorby, aby pomohl zjištění a zachovu tvorebných jejich životů umožnit konserváční přestavbu jejich historických částí. A tak ve svých člancích domáhá se nejen zase nutnosti úpravy krajinné v oblastech průmyslových a hornických, ale i slíbenosti našich měst, jejichž půdorysy soustavně odborně studuje se stejným zájmem jako vývoj výzdoby veřejných prostranství a architekturu inženýrských staveb dneška.

Je pro nás radostně vzpomínkou si tu na tiskový projekt Zimmerlův, že myšlenka o potřebě spojení ladného architektonického vnějšku s vnitřkem inženýrského díla nabývala na síle hlavně zásluhou Klubu Za starou Prahu a Svazu spolků okrašlovacích. Šlo o spojení účelnosti s krásou.

Blahopřání, které ing. dr. h. c. Emil Zimmerler poslal v dubnu 1950 k jubilejní valné schůzi Klubu Za starou Prahu, zůstane pro celou budoucnost cenným dokumentem historie našeho zápasu a jen ještě zvyšuje vděk náš za ideovou účinnou spolupráci zesnulého.

Jan Emler.

Jan Konápek, malíř, grafik, ilustrátor, profesor prům. školy v. v., zemřel 12. III. 1950. Jako posluchač české techniky (architektury a poz. stavitelství) i akademie výtvarného umění seznámil se s Pavlem Janáčkem a V. V. Stechem a společně s nimi byl nadšeným obhájcem snah Klubu Za starou Prahu a podle Stechových slov v článku v tomto ročníku časopisu jakýmsi klubovním malířem; také byly jeho dílem plakáty ke klubovním podnikům, výstavy »Krásná Praha« a k večeru Emmy Destinové. Proto náš Klub ho vzpomíná velmi vděčně. Pražská architektura jej vábila ke kresbě, malbě a k pokusům v leptu, kde mu byl učitelem starý mědirytec a tiskař Alessandro de Pian; leptací pokusy počal kopírovat podle Rembrandta. Vytvořil řadu vignet, návrhů na vazby, grafických cyklů a rád se přeházel do sféry viny a smů. Také jeho kolovrané kresby »Resignace«, »Tienie«, »Extase« a j. jsou odtažitěho obsahu. Jeho působití Plzeň je připoutala k místu činnosti a dala nám dílo »Západočeský barok«. Zde bojoval úspěšně na obraně staré Plzně, zvláště v »Kroužku starožitností«. Na výstavě »Holara« roku 1934 zejména jeho cyklus »Passionále« ukázal, jaký podnět k malířskému tvoření dávalo mu »Písmo svatých a náboženské meditace.

Památkový sbor hlavního města Prahy byl před koncem roku 1950 rozpuštěn a jeho zásluhy stírký fotografií i plánů byly uloženy v archivu města Prahy. Byl to sbor pro obhajobu a zachování pražských památek, zvláště stavebních, tak významný, že je třeba se u této události zvláště zastavit. Jeho předchůdcem ve správním organismu Prahy od r. 1893 byla »Komise pro soupis historických a uměleckých památek města Prahy«, která čtvrt století vyvíjela vzornou činnost pracovní i publikační, zvláště svými »Zprávkami, knihami to vědecké úrovni. Po nabytí samostatnosti jen krátce v r. 1919 působil poradní orgán »Komise pro umělecké památky a pojmenování ulic«, ale v roce 1920 byl založen »Památkový sbor hl. m. města Prahy«, který byl strážcem pražských památek, odborníci a znalci z jeho středu zasahovali a platně působili při všech stavebních a regulačních komisích. Nutno vzpomenouti, že od jeho založení byl jeho duší stráž. rada Rudolf Hlubínka, jehož pozornosti neuniklo nic, co mohlo přinést stavební poškození starobylého rázu Prahy a zároveň s ním a po jeho odchodu obětavý ing. arch. Jan Almer, který i přes svou chorobu obětavě dával k užitému sboru své mimořádné technické znalosti, nabyté pilným zkoumáním, bohatou praxí, a což o obou těchto mužích nemůžeme napsati, velikou láskou k věci.

Podnětná obnova poničených památek je v kulturním programu všech zemí a států, na jejichž území se

bojovalo. O této péči v Rusku jsme informováni jednak publikacemi N. N. Voronina Památníky ruských architektury i jejich ochrana (Moskva 1944) a pam. komise Akademie architektury SSSR v Moskvě (Památníky zedčestva razrušennoje ili povrezhdennoje námečniki zachvatčikami) od r. 1942, jednak články v Architekture VII. (1948), 54 a IX. (1950), 286—291. O Francii a Itálii podávají bohatě doložené zprávy právě vyšlé sešity časopisů Techniques et architecture a L'amour de l'art.

Dvojsešit 11.—12. ročníku IX. (1950) měsíčníku Techniques et architecture, vydávaného red. radou pod předsednictvím Aug. Perretta, je cele věnován tematům Conservation et creation. Přináší informaci o organizaci, zákonodárství a finančních prostředcích franc. pam. péče, dále ukázky restaurační, technické i umělecké, práce ve Francii i v jiných částech Evropy; ukazuje, jak musea pečují o památky, zachráněné ze zničených historických staveb a publikuje stavební dobré i špatné příklady rekonstrukce památek ve Francii, Polsku i Jižní Americe a posoudky francouzských předních architektů v čele s Perrettem a Corbusierem. Mistru romantické obnovy památek Viollet le Ducovi je věnována vzpomínka, provázená fotografiemi postupu jeho práce na zámku Pierrefonds.

Trojsešit 46.—48. třicátého ročníku sborníku L'amour de l'art, vedeného konservátorem Louvru G. Bazinem, shrnuje v několika člancích skvělé počiny o pěti letech památkové rekonstrukce v Itálii, provázený bohatými ilustracemi a přílohami v barevném osetu. Po úvodě Emilia Moia, v němž vzdává hold umění Itálie, Iléi F. Pellati vzkrísení poničených památek ve všech provinciích Itálie (všude ukázan stav po zničení a po restauraci) a C. Brandi shrnuje zásady rekonstrukce uměl. děl, načež následují přehledy o posledních restauracích antických památek, o výstavách v posledních pěti letech v Itálii a o výsledcích rekonstrukce památek o urbanismu. Skvělými barevnými obrazy je doprovázen článek o veledělech středověké plastiky.

Souběžně s uvedenými cizími publikacemi věnovaly i naše odborné časopisy, Architektura a Město, souborná čísla ochrany památek v českých zemích. Dvojsešit 9.—10. ročníku IX. (1950) Architektury obsahuje na 65 stranách se 160 ilustracemi vstupní stráně péče lidové republiky o ochranu kulturních památek od J. Pošumurného, vyhlášení vývoje ochrany památek v Evropě v období 1845—1945 od Z. Wirtha, zevrubný rozbor tematu Město a památka od V. Lorence a M. Reicherta, výklad o technice a metodách pam. péče od J. Šebka a vzpomínku E. Poche k jubilej 50. výročí Klubu Za starou Prahu. Výňaty z ruských časopisů (články V. A. Lavrova, S. N. Davydova, M. Romanova, I. V. Zolotareva a D. Arkina) podán přehled o ochraně a restauraci uměleckých památek v obnovovaných částech ruské říše a o úkolech a poslání sovětské architektury.

Sešit 12. roč. IV. (1950) časopisu Město otiskuje rozšířenou referátu, přednesenou 23. 5. 1950 na večeru vysoké školy inž. stavitelství v Praze s Masarykovou akademii práce, Spolkem inženýrů a techniků a Čs. staveb, závoje, aby dokumentoval dnešní úzké sepi st. stav. inženýra a ochranou památek. J. Běhm promluvil o významu zachování památek a Z. Bažant ml. o ochraně pam. nálež. při inž. pracích v terénu. B. Hacar ukázal na mnoha příkladech (Betlémská kaple, mlčovna na praž. hradě, kostel v Ústí nad Labem, klášter v Bmauzích a j.), že stav. inženýři přispívají i aktivně k průzkumu a zajištění stav. památek (injektování, vyztužení ocelí, zajištění ocelovými hmoždíky, zachycení vodovodních sil, úpravy starých základů, doplnění částí budovy) a L. Smolík, že dnešní vodohospodář. péče o ochranu krajiny zejména zajištěním biologické rovnováhy v přírodě.

Redaktor Cyril Merhout, Praha III-364. — Redakční rada: Ad. Janoušek, Jos. Mayer, Bedř. Müttertmüller, Em. Poche, Z. Wirth. — Otskávání článků dovoleno s uvedením jmen. — Vydává Klub Za starou Prahu, Praha III-56, Mostecká 1. — Tisknou Středočeské tiskárny, n. p. závod 04 v Praze II, Myslíkova 15. — Štůčky J. Štenc. — Vychází ročně 10 čísel. Jednotlivá čísla pro členy Klubu Za starou Prahu 2 Kčs, pro nečleny 4 Kčs. — Dohlédá náležitosti řád Praha 022, Masarykovo nádraží.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXV (JUBILEJNÍ) 1950

Řídil

Cyril Merhout s redakčním kruhem

V PRAZE 1950

Vydává Klub Za starou Prahu. Tiskly Středočeské tiskárny, n. p.,

závod 04, Praha II, Myslíkova ulice 15

OBSAH:

Jan Almer, Cinnost Klubu od r. 1914	24	Zdeněk Wirth, Padesát let Klubu ve vývoji ochrany památek	2
Jan Emler, Jak jsme začínali	5	— Vzpomínka na zvěšené členy a příznivce Klubu	29
— Za ing. dr. E. Zimmerlem	74	— Malostranský hřbitov	52
Bohumil Hypšman, Ohlas ochranných snah u nás	10	— Rudolf Hlubinka	72
— Zachraňme obraz Prahy	67	Za krásnou Prahu	65
Pavel Janák, Padesát let Klubu. Jubilejní valná schůze Klubu	34	Z došlých blahopřání jubilejní schůzi Klubu	38
Ad. J., Několik poznámek o průběhu výstavy	51	Zpráva o řádné valné schůzi Klubu a zprávy funkcionářů a z odborů	54
Alois Kubíček, Jubilejní výstava Klubu	45	<i>Z literatury</i>	73
Cyril Merhout, Půl století Klubu	2	<i>Vyobrazení:</i> Fr. Šnajberk, Záhlaví ke katalogu výstavy Krásná Praha 1906 5 — Konůpek, Oznámení večeru Emmy Destinové 11 — Ad. Kašpar, Legitimace Klubu 13 — V. H. Brunner, Legitimace 15 — Mladá generace Klubu asi v r. 1905 19 — Vitava kolem r. 1865 21 — K. L. Klusáček, Klubovní legitimace 25 — Předsednictvo jubilejní schůze Klubu 34 — S. šéf, dr. V. Vaněček a pri- mátor Václav Vacek 35 — S. šéf, dr. Z. Wirth 37 — Výstava Klubu, prohlídka min. V. Kopeckého a prim. V. Vacka 47 — Vstupní síň do výstavy Klubu 49 — Model Betlémské kaple na výstavě 57, 60 — Model Malé Strany a Hradu 63 — Relief v roce 1950 70 — Rudolf Hlubinka 72.	
— Historicky vzácný relief na Malostranské věži mostecké	70		
Eustach Můlzer, Boj o krásu Vitavy	20		
Ochrana pražských památek a vkusu	62		
Em. Poche, Zahajovací projev	50		
Povstaň, povstaň, veliké město Pražské	16		
Ludvík Frisching, O výstavě našeho Klubu	30		
Projev předsedy vlády A. Zapotockého k zahájení výstavy	41		
Stan. Sochor, Do dalšího půlstoletí	33		
V. V. Štech, Jubilejní vzpomínání	17		
Voskovec a Werich, Pražská Jawa	23		
Jaroslav Vrehlický, Ó Praho!	1		